

ΠΡΩΤΟΦΑΝΕΣ:
ΑΠΟΔΕΜΗ
Η ΔΙΕΘΝΗΣ
ΕΞ-ΟΥΣΙΑ

ΔΑΥΛΟΣ

ΔΡΧ. 1500

Ο ΙΗΣΟΥΣ ΚΑΤΩ ΑΠΟ ΤΟ ΦΩΣ
ΤΗΣ ΣΥΓΧΡΟΝΗΣ ΕΠΙΣΤΗΜΗΣ

Ἀπό τὴν ἀρχαία Ἑλληνικὴ Μουσικὴ
προῆλθε ἡ μουσικὴ ὅλων τῶν λαῶν

Μηνιαίο Περιοδικό
Κυδαθηναίων 29, Πλάκα
105 58 Ἀθήνα.
Τηλέφωνα: 3223957, 9841655.
Τηλεμοιότυπος: 3314997.

ΔΙΑΔΙΚΤΥΟ («Internet»):
<http://www.davlos.gr>
Ἡλεκτρονική Ἀλληλογραφία:
davlos@otenet.gr

Τὰ Γραφεῖα τοῦ «Δ» λειτουργοῦν
πρωινὲς ὥρες 9.30 - 14.30
καθημερινά (καὶ Σάββατο).

Ἰδρυτὴς-Ἰδιοκτῆτης-
Ἐκδότης-Διευθυντής:
ΔΗΜΗΤΡΗΣ Ι. ΛΑΜΠΡΟΥ
Ἀχιλλέως - Μουσῶν 51
Παλιό Φάληρο.

Φωτοστοιχειοθεσία - Ἀτελιέ:
PRESS LINE
Μάγερ 11, Ἀθήνα, τηλ.: 5221792.
Ἐκτυώσεις:
Π. ΚΟΚΚΑΛΗΣ
Βιβλιοδεσία:
Κ. ΚΟΝΤΟΠΩΡΓΟΣ

- Τιμὴ ἀντιτύπου: 1.500 δρχ.
- Δωδεκάμηνη συνδρομὴ: 14.000 δρχ.
- Ὁργανισμῶν κ.λπ.: 20.000 δρχ.
- Φοιτητῶν: 10.000 δρχ.
- Ἐξωτερικοῦ: 80 δολλ. ἩΠΑ.
- Ἡ συνδρομὴ καταβάλλεται
κατὰ τὴν ἐγγράφῃ.
- Ἡ συνδρομὴ ἀνανεώνεται
αὐτομάτως μετὰ τὴν λήξή τοῦ
12μήνου. Διακοπὴ τῆς συνδρομῆς
γίνεται μόνον κατόπιν
τηλεφωνήματος τοῦ ἐνδιαφερομένου.

**ΔΙΑΦΗΜΙΣΕΙΣ
ΔΕΝ ΔΗΜΟΣΙΕΥΟΝΤΑΙ**

Τὰ χειρόγραφα δὲν ἐπιστρέφονται.

Ὅλες οἱ συνεργασίες καὶ τὰ
ταχυδρομικὰ ἐμβάσματα στὴ διεύθυνση:
ΔΗΜ. Ι. ΛΑΜΠΡΟΥ, Μουσῶν 51
175 62, Π. Φάληρο, Ἀθήνα.

Παρακαλοῦνται οἱ συνδρομητὲς
ποὺ ἀλλάξουν διεύθυνση, νὰ τὸ
γνωστοποιοῦν στὸ περιοδικό.

Ἀπαγορεύεται ἡ ἐν ὅλῳ ἢ ἐν μέρει
ἀναδημοσίευση ἢ ἀναμετάδοση
καθ' οἷον δημόσιας τῶν
δημοσιευμάτων τοῦ «Δαυλοῦ»
χωρὶς τὴν γραπτὴ ἄδεια τοῦ ἐκδότη.

ΣΤΟ ΤΕΥΧΟΣ ΑΥΤΟ:

ΣΕΛΙΣ 13216:

Πρωτοφανές: Ἀπόλεμη ἢ Ἐξουσία

Δ.Ι.Α.

ΣΕΛΙΣ 13218:

ΕΠΙΛΟΓΗ ΕΠΙΣΤΟΛΩΝ ΑΝΑΓΝΩΣΤΩΝ
**ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΙΑΚΗ ΕΝΩΣΗ ΑΜΕΡΙΚΗΣ, Ι. ΤΣΑΜΑΛΗΣ, Π.
ΛΕΝΤΖΟΣ, Γ. ΧΑΤΖΗΣΤΑΥΡΙΑΔΗΣ, Α.Χ. ΜΗΤΣΙΟΥ, Α.
ΔΑΡΔΟΥΜΠΑΣ, Δ. ΚΡΟΝΙΔΗΣ, Κ. ΝΤΟΝΑΣ - Γ. ΤΕΝΤΖΕΡΗΣ, Θ.
ΕΥΣΤΑΘΙΟΥ.**

ΣΕΛΙΣ 13218:

Τὸ πανάρχαιον παγκράτιον

ΛΑΖΑΡΟΣ ΣΑΒΒΙΔΗΣ

ΣΕΛΙΣ 13227:

*Ἡ ἐξελληνιστὴ τῆς ξενικῆς ὀρολογίας
στὴν τηλεόραση καὶ τὸν κινηματογράφο*

ΓΙΩΡΓΟΣ ΚΟΡΔΕΛΛΑΣ

ΣΕΛΙΣ 13229:

*«Ὑπόδαθρο τῆς μουσικῆς ὅλων τῶν λαῶν
ἀποτελεῖ ἡ ἀρχαία Ἑλληνικὴ Μουσικὴ»*
ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗ ΤΟΥ ΜΟΥΣΙΚΟΥ Δ. ΠΑΠΑΠΟΣΤΟΛΟΥ

ΠΑΝ. Α. ΚΟΥΒΑΛΑΚΗΣ

ΣΕΛΙΣ 13234:

Ἑλληνικὸς Διαφωτισμὸς καὶ Ἐκκλησία

ΔΗΜ. ΠΑΠΑΪΩΑΝΝΟΥ

ΣΕΛΙΣ 13239:

Ἡ λαμπρὴ προῖποκρατικὴ ἱατρικὴ (Β')

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΣΤΡΑΤΗΣ

ΣΕΛΙΣ 13247:

*Ἡ «Ὁμάδα Ε» καὶ ἡ «Ὁμάδα Μ»
(καὶ τὸ νοσοκομεῖο τοῦ π. Μεταλληνῶ)*

ΘΑΝΑΣΗΣ ΝΑΚΟΠΟΥΛΟΣ

ΣΕΛΙΣ 13250:

Δαυὶδ καὶ Γολιάθ

ΣΤΑΥΡΟΣ ΒΑΣΔΕΚΗΣ

ΣΕΛΙΣ 13251:

Τὸ Ὁρολόγιον τοῦ Ἀνδρονίκου

ΚΩΝ. ΚΑΡΜΙΡΑΝΤΖΟΣ

ΣΕΛΙΣ 13263:

Οἱ ἀντιλήψεις τῆς Ἐπιστήμης γιὰ τὸν Ἰησοῦ
ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗ ΤΟΥ ΚΑΘΗΓΗΤΗ Γ. ΖΕΡΒΟΥ
ΝΑΝΣΥ ΜΠΕΣΚΑ

ΣΕΛΙΣ 13265:

Ἀντιφάσεις τῆς Καινῆς Διαθήκης

Ε. ΑΤΤΑΒΥΡΙΟΣ

ΣΕΛΙΣ 13275:

Προμηθεΐας, Ἀπολλώνιο καὶ Διονυσιακὸ Πνεῦμα

ΠΑΝΤΕΛΗΣ ΓΛΑΡΟΣ

ΣΕΛΙΣ 13277:

*Ἡ ἐννοία τοῦ «καιροῦ» τῶν Ἑλλήνων
φιλοσόφων καὶ ἡ Κβαντικὴ Θεωρία*

ΚΩΝ. Η. ΣΥΡΟΣ

ΣΕΛΙΣ 13282:

ἩΠΑ, Εὐρώπη καὶ ἐλληνοτουρκικά

ΝΙΚΗΦΟΡΟΣ ΠΟΛΙΤΗΣ

ΣΕΛΙΣ 13283:

*Ὁ γεωδαιτικὸς τριγωνισμὸς τῶν πόλεων
καὶ τῶν ἱερῶν τῆς Μινωικῆς Κρήτης*

ΑΝΤΩΝΗΣ Θ. ΒΑΣΙΛΑΚΗΣ

ΣΕΛΙΣ 13287:

*Οἱ «ἰδιαιτέρεις» ιδιότητες τῶν ἀριθμῶν
στὴν ἀρχαιοελληνικὴ καὶ σύγχρονη ἐπιστήμη*

ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ ΑΝΑΛΥΤΗΣ

ΣΕΛΙΣ 13291:

Περὶ τῆς δῆθεν προτεραιότητος τῶν Αἰγυπτίων

ΝΙΚΟΣ ΖΩΓΡΑΦΑΚΗΣ

ΜΟΝΙΜΕΣ ΣΤΗΛΕΣ

ΑΙΣΙΜΑ ΚΑΙ ΑΔΗΡΙΤΑ: σελ. 13225 • ΟΙ ΓΕΝΝΗΤΟΡΕΣ ΤΟΥ
ΠΑΓΚΟΣΜΙΟΥ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ: σελ. 13261 • Ο ΚΑΛΑΘΟΣ ΤΩΝ
ΑΧΡΗΣΤΩΝ: σελ. 13286 • Ο ΑΛΛΟΣ ΛΟΓΟΣ: σελ. 13290 •
Η ΚΙΝΗΣΙΣ ΤΩΝ ΙΔΕΩΝ: σελ. 13291.

Πρωτοφανές: Ἀπόλεμη ἢ Ἐξ-ουσία

Ἡ παγκόσμια «πολεμικὴ εἰρήνη», στὴν ὁποία ἀναφέρθηκα ἀπὸ τὴ στήλη αὐτὴ στὸ 99ο τεῦχος τοῦ «Δαυλοῦ», δηλαδὴ ἡ πρωτοφανὴς γιὰ τὴν ἀνθρώπινη ἱστορία ἐποχὴ, κατὰ τὴν ὁποία ἡ Διεθνὴς Ἐξ-ουσία μετετράπη, λόγῳ τῆς ἐξαπλώσεως τῶν πυρηνικῶν ὄπλων, ὀριστικὰ καὶ ἀμετάκλητα σὲ **ἀπόλεμη ὁργάνωση**, δημιουργεῖ γιὰ τοὺς «φορεῖς» τῆς τὴν ἀνάγκη νέων πρακτικῶν ἐξουσιασμοῦ, ἀδοκίμαστων ἕως τώρα. Ἡ ἀχρῆστευση τῆς «τελευταίας συνταγῆς» τῆς, μὲ τὴν ἐφαρμογὴ τῆς ὁποίας παρέτεινε καὶ διαιωνίζε τὴν δική της τάξη ἰδεῶν καὶ πραγμάτων, ὅταν οἱ ἄλλες συνταγές τῆς (οἰκονομικὸς πόλεμος, προπαγάνδα, διπλωματία, πνευματικὴ ἐκτροπὴ κ.λπ.) δὲν ἀπεδίδαν πιὰ, δηλαδὴ ἡ τελευταία συνταγὴ τοῦ «θερμοῦ πολέμου» (ἡ μόνη ἐφικτὴ σήμερα μορφὴ πολέμου, ὁ τοπικὸς, περιορισμένης ἐκτάσεως καὶ διάρκειας πόλεμος, ὅχι μόνον δὲν «λύνει» ἀλλὰ ἐπιδεινώνει τὸ πρόβλημα τῆς ἐξουσίας), πετιέται στὸν κάλαθο τῶν ἀχρήστων καὶ στὴ θέση της μπαίνει –τί;

Σαράντα καὶ πλέον χρόνια χρειάσθηκαν μετὰ τὴν πρώτη ἀτομικὴ ἔκρηξη, τὸν Αὐγούστο τοῦ 1945, στὴ Χιροσίμα, γιὰ νὰ γίνῃ δῖωμα, ὅτι οἱ θερμοὶ πόλεμοι ὡς ἱστορικὸ φαινόμενο ἐτελείωσαν. Τοῦτο εἶχε σὰν ἀποτέλεσμα τὴν πρόσφατη **ἐνίσση** τῆς δυναδικῆς ἕως τώρα παγκόσμιας ἐξουσίας (δυναδισμὸς ἐξουσίας, ὅταν ὑπάρχῃ ἀδυναμία διεξαγωγῆς πολέμου, ἀποτελεῖ κενὸν τύπον). Ἀλλὰ οἱ πρακτικὲς τῆς δυναδικῆς ἐξουσίας διατηροῦνται (ὅλες σχεδὸν) ἀμετάβλητες στὴν ἐνισμένη νέα μορφὴ τῆς. Τοῦτο μπορεῖ νὰ σημαίῃ δύο πράγματα:

- Ἡ ὅτι ἡ Διεθνὴς Ἐξ-ουσία δὲν ἔχει καταλάβει ἀκόμη, ὅτι, ὅταν κανεὶς εἶναι πιὰ ὀριστικὰ ἀπόλεμος, δὲν μπορεῖ νὰ στηρίζεται στὴν δύναμη, δηλαδὴ δὲν μπορεῖ νὰ ἐξαρτᾷ τὴν ὑπαρξὴ καὶ ἐπιβίωσή του οὔτε ἀπὸ τὸν οἰκονομικὸ οὔτε ἀπὸ τὸν ὁργανωτικὸ (ἀνοικτὸ ἢ συνωμοτικὸ) οὔτε ἀπὸ τὸν τεχνολογικὸ οὔτε ἀπὸ τὸν πνευματικὸ-ιδεολογικὸ-προπαγανδιστικὸ διασμὸ τῆς ἀνθρωπότητος. Διότι ἀπλούστατα ὅλοι αὐτοὶ οἱ «πόλεμοι» (οἰκονομικὸς, ὁργανωτικὸς, τεχνολογικὸς, ιδεολογικὸς κ.λπ.) ἀποτελοῦν τὰ προστάδια, τὰ σκαλοπάτια πὸν ἐν τέλει ὁδηγοῦν ἀναγκαστικὰ καὶ ὑποχρεωτικὰ στὸν θερμὸ πόλεμο, δηλαδὴ στὸν ἤδη ἀνέφικτο ἢ ἀναποτελεσματικὸ ἢ φθοροποιὸ γιὰ τὴν ἴδια –συνεπῶς καὶ τὰ ἴδια ἔχουν ἤδη ὀριστικῶς καταργηθῇ ὡς πρακτικὲς ἐξουσιασμοῦ.

- Ἡ ὅτι ἡ Διεθνὴς Ἐξ-ουσία γνωρίζει μὲν ὅτι οἱ πρακτικὲς τῆς αὐτὲς εἶναι πιὰ ὄλο καὶ πιὸ ἀτελέσφορες καὶ ζημιολόγες γι' αὐτήν, ἀλλὰ ἡ φύση τῆς ἢ ἴδια ἢ τὸ ἐπίπεδο καὶ ἡ ποιότης τῶν ἀνθρώπων πὸν τὴν συναποτελοῦν, δὲν τῆς ἐπιτρέπουν, δὲν τὴν καθιστοῦν ἱκανὴ νὰ τίς ἀντικαταστήσῃ μὲ ἄλλες.

Ἐδῶ ἔχω τὴν ἐντύπωση, ὅτι ὀρισκόμαστε ἀκριδῶς στὸ σημεῖο, ὅπου γιὰ τὴν Ἐξ-ουσία «μάγκωσε ὁ κόμπος στὸ χτένι». Πραγματικά, ὅπου κι ἂν κυττάξετε γύρω σας, θὰ δῆτε ὅλα τὰ ὄργανα κι ὅλους τοὺς «φορεῖς» τῆς ἕως τοῦδε Ἰσχύος νὰ καταρρέουν. Ἀπὸ τίς «ιδεολογίες» τῆς δὲν βλέπω νὰ ἀπέμεινε πιὰ τίποτε. Ἀπὸ τοὺς «πατριάρχες» τῆς, τὰ ἱστορικά της πρότυπα, τὰ ἀνθρώπινα «μοντέλα» τῆς δὲν βλέπω πιὰ παρὰ τίς γελοιογραφίες τους, πὸν ἐπιδιώκουν σὰν κωμικοτραγικὰ λείψανά τους. Ἀπὸ τοὺς ἐν δράσει πολιτικούς καὶ στρατιωτικούς τῆς «ἡγέτες» δὲν ἀπομένουν παρὰ σκιάχτρα, φιγοῦρες καὶ μορμολύκεια, πὸν πλέον οὔτε τὰ χαμηλότερης διανοητικῆς ὑποστάθμης ἄτομα τοὺς παίρνουν στὰ σοβαρά. Ἀπὸ τοὺς πνευματικούς ταγούς τῆς, ἐκείνους δηλαδὴ πὸν ἀναπαράγουν τὸ ἐξουσιαστικὸ ψεῦδος στὴν Ἐπι-

στήμη, τὴν Παιδεία, τὸν Στοχασμό, τὴν Τέχνη κ.λπ., δὲν βλέπω νὰ παραμένουν ἐν ἐνεργείᾳ παρὰ μόνο ζητιᾶνοι μισθῶν καὶ ἀξιομάτων, πὺν κι ἕνας ἐρασιτέχνης ἐρευνητῆς ἀρκεῖ γιὰ ν' ἀποδείξῃ τὴν τραγικὴ τους ἀνεπάρκεια. [Οἱ ἀναγνώστες τοῦ «Δ» ἔχουν ἀπολαύσει τὴν ἀπίστευτὴ ἐπιστημονικὴ γελοιοποίηση (ἀλλὰ καὶ τὴν θρασυτάτῃ τους ἀντεπίθεσιν λάσπης κατὰ τοῦ Περιοδικοῦ) τῶν «πνευματικῶν» αὐτῶν πρακτόρων τοῦ Ἐξ-ουσιασμοῦ, πὺν μόνο μὲ τὰ δεκανίκια πὺν τοὺς προσφέρουν τ' ἀφεντικὰ τοὺς στέκουν ἀκόμη στὶς ἔδρες τοὺς –ἀν δὲν προπηλακίζονται ἀπὸ τοὺς ἐξ ἀνάγκης φοιτητῆς τοὺς]. Ἀπὸ τοὺς βασικοὺς ἐγγυητῆς μιᾶς τάξεως πραγμάτων, τοὺς δικαστῆς, δὲν βλέπω ν' ἀπομένουν στὶς ἔδρες τοὺς παρὰ συνήθως ἄτομα πὺν, ἀνεξαρτήτως προθέσεων καὶ ἡθους, ἢ ἐπιδίωξή τους ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὴ νομιμοφροσύνη τους ἐναντι τῆς ἐξουσίας. Καὶ οὕτω καθεξῆς.

Πόσο μπορεῖ νὰ κρατήσῃ αὐτὴ ἡ συγκεχυμένη κατάσταση, αὐτὸ τὸ μεταίχμιον ἢ κενὸ μεταξὺ τῆς παραδοσιακῆς πρῶνις μάχης Ἰσχύος καὶ τῆς νέας, τῆς ἄμαχης; Ὁ χρόνος διάρκειας τῆς νομίζω, ὅτι ἰσοῦται μὲ τὸν χρόνο πὺν θὰ χρειασθῇ, γιὰ νὰ γίνουν πλήρως ἀντιληπτῆς ἡ ἀνεπάρκεια, ἡ ἀναξιότης καὶ ἡ ἀναξιοπιστία τῶν «ἡρακλέων» τῆς Δυνάμεως, σ' ὅλους τοὺς τομεῖς πὺν αὐτὴ ἐλέγχει. Ὁ χρόνος τῆς πτώσεως τῶν ἡδὴ νεκρῶν ἀλλ' ἀκόμη ἀτάφων αὐτῶν «εἰδώλων», θεσμῶν, ὀργανωτικῶν σχημάτων, ἀτόμων, «ταγῶν» κ.λπ. θὰ διαρροῦσιν μὲ ἐπιταχυνόμενες συνέπειες. Βλέπω στὴν ἀρχὴ τοὺς καταρρέοντες παρείσακτους τοῦ δημόσιου –πολιτικοῦ καὶ πνευματικοῦ– βίου νὰ λαμβάνουν στάση ἐπιθετικὴ ἐναντίον κάθε ἀνθρώπου πὺν ἀντιλαμβάνεται τὴν ἀδυναμίαν τους. Οἱ ἐπιθέσεις τους, ἐννοεῖται, θὰ στηρίζονται στὴν παλιὰ –κι ἀτελέσφορη πιά– συνταγὴ τῆς διὰ τῆς προπαγάνδας σπιλώσεως τῶν ἄλλων σὲ συνδυασμὸ μὲ τὴν ἐπικουρίαν τῶν καταλοιπῶν τῆς ὀργανωτικῆς-διοικητικῆς Ἰσχύος (μυστικῶν καὶ «ἀνοικτῶν» ὑπηρεσιῶν, μηχανισμῶν ἀναδείξεως, προβολῆς, δημιουργίας «κοινῆς γνώμης» κ.λπ.). Βλέπω στὴ συνέχεια τὴν ἀπόλεμην Ἰσχὺν νὰ προσπαθῇ ἀνεπιτυχῶς νὰ προσεγγίσῃ ἔλλογους ἀνθρώπους, σὰν σωσίδια, πὺν ἕως τώρα ἡ ἐξουσιαστικὴ παράνοια ἀπέρριπτε στὸ πῦρ τὸ ἐξώτερον, γιὰ ν' ἀναπληρώσῃ τοὺς μαχητικὰ νεκροὺς κι ἄχρηστους πράκτορες τῆς. Στὴ φάσιν αὐτὴ θὰ συμβοῦν κωμικοτραγικὰ πράγματα, πὺν μόνο ὅσοι τὰ ἔζησαν (π.χ., γιὰ νὰ περιορισθῶ στὸν τόπο μας, ἢ κ. Ἄννα Συνοδινοῦ ἢ οἱ κ.κ. Μ. Θεοδωράκης καὶ Στ. Ξαρχάκος*) θὰ μποροῦν ἴσως νὰ τὰ περιγράψουν-προβλέψουν. Τέλος στὸ «καταληκτικὸ στάδιο» θὰ ἐπέλθῃ ἀπότομα ἡ ἀποκάλυψις τοῦ πτώματος τῆς ἀπὸ τὸ 1945 νεκρῆς Ἀμαχῆς.

* Ἀς μοῦ ἐπιτραπῇ νὰ ἀποφθεγματίσω κι ἐγὼ μιὰ φορὰ –δὲν τὸ ἔχω πράξει αὐτὸ ποτέ, ὅπως γνωρίζουν οἱ ἀναγνώστες τῆς στήλης αὐτῆς: Βλέπω μέσα σὲ **μία δεκαετία** (ἕως τὸ 2000 μ.Χ.) νὰ ἔχουν τελειώσει ὅλα.

Μετέωρος

* Ὅταν πρωτοδημοσιεύθηκε τὸ ἀρθρίδιον αὐτό, οἱ ἀναφερόμενοι ἐδῶ τρεῖς καλλιτέχνες εἶχαν τὸ ἀξίωμα τοῦ βουλευτῆ.

[Σημ.: Τὸ ἀνωτέρω ἀρθρίδιον πρωτοδημοσίευσεν ψευδωνύμως στὸν «Δ», τ. 101, σσ. 5791-2, τὸν Μάιο τοῦ 1990.]

ΕΠΙΛΟΓΗ ΕΠΙΣΤΟΛΩΝ ΑΝΑΓΝΩΣΤΩΝ

Για την αναβίωση των Ἀγώνων στην Ὀλυμπία

Κύριε Λάμπρου,

Μετά από προτροπή ἐκλεκτῶν μελῶν μας καὶ ἀναγνωστῶν τοῦ «Δαυλοῦ» ἐδῶ, στήν Ἀμερική, εὐρισκόμεθα σήμερα εἰς τὴν εὐχάριστη θέσιν νὰ σοῦ ἀπευθύνουμε τὴν παροῦσα.

Ἐνας ἀπὸ τοὺς λόγους δημιουργίας καὶ ὑπαρξῆς τῆς Πελοποννησιακῆς Ἑνώσεως Ἀμερικῆς εἶναι ἡ ἀναβίωση τῶν ἀρχαίων κλασσικῶν ἀγωνισμάτων εἰς τὴν κοιτίδα τους, τὸν ἱερὸ χῶρον τῆς Ὀλυμπίας. Μὲ τὴν παροῦσα ἐπιστολή μας θὰ θέλαμε, ἀφ' ἑνὸς μὲν νὰ σὲ ἐνημερώσουμε γιὰ αὐτὴν τὴν προσπάθεια καὶ ἀφ' ἑτέρου νὰ σὲ προσκαλέσουμε στὸ ἰδρυτικὸ συνέδριον τῆς Ἑνώσεως, ὅπου αὐτὴ ἡ δραστηριότητα θὰ συζητηθῇ ἐκτενέστερα καὶ σὲ εἰδικὴ ἡμερίδα. Ἡ Πελοποννησιακὴ Ἑνωσις Ἀμερικῆς ἰδρύθηκε πρὶν ἀπὸ τέσσερα χρόνια ἀπὸ στελέχη τῶν πελοποννησιακῆς καταγωγῆς ὁμοσπονδιῶν καὶ συλλόγων μας ἐδῶ εἰς τὴν Ἑσπερίαν. Ἡ Ἑνωσις λειτουργεῖ σὲ ἐπίπεδο ἐκλεκτόρων, οἱ ὅποιοι ἀναδεικνύονται ἀνάμεσα ἀπὸ τὶς διά-

σπαρτες ὁργανώσεις μας εἰς τὴν ἀμερικανικὴ ἡπειρο ἀνά διετία. Τὸ ἰδρυτικὸ συνέδριον τῆς Ἑνώσεως θὰ πραγματοποιηθῇ στὴ Νέα Ὑόρκη ἀπὸ τὶς 24 μέχρι τὶς 27 Ἰουνίου τοῦ 1999. Περισσότερες πληροφορίες γι' αὐτὸ καθὼς καὶ γιὰ τὴν δομὴ τῆς Ἑνώσεως θὰ μπορούσατε νὰ ἑρῆτε στὴν ἰστοσελίδα μας μὲ διεύθυνση www.pua.org.

Κατὰ τὴ διάρκεια τοῦ ἰδρυτικοῦ συνεδρίου τῆς Πελοποννησιακῆς Ἑνώσεως Ἀμερικῆς ὁργανώνουμε ἡμερίδα μὲ θέμα «Ἀναβίωση τοῦ Κλασσικοῦ Ἀθλητισμοῦ» κοντὰ εἰς τὰ ἀρχικά του πρότυπα, εἰς τὴν κοιτίδα τοῦ τῆς Ὀλυμπίας. Βασικὴ ἐπιδίωξις τῆς ὥς ἄνω ἡμερίδας θὰ εἶναι ἡ ἀπαρχὴ γιὰ τὴν τέλεση κλασσικῶν ἀγωνισμάτων ἀνά τετραετία σὰν ἀποκορύφωμα τῶν συνεδρίων τῆς Ἑνώσεως, εἰς τὸν τόπον ποὺ γέννησε τὸν Ὀλυμπισμό καὶ λάμπρυνε τὸν πλανήτη Γῆ. Ὅταν αὐτὸ τὸ γεγονὸς «λάβῃ σάρκα, πνεῦμα καὶ ὁσᾶ», πιστεύουμε ὅτι ὄχι μόνον θὰ βάλῃ τὰ θεμέλια τῆς ἀναβίωσης τοῦ ἱεροῦ αὐτοῦ θεσμοῦ, ἀλλὰ θὰ δυναμώσῃ ἀφάνταστα τὶς διαφορές

Τὸ πανάρχαιον παγκράτιον

Κύριε διευθυντά,

Κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς προσωπικῆς μου ἐρεῦνης περὶ τῆς ὑπάρξεως τοῦ παγκρατίου εἴτε ὡς ἀγωνίσματος μὲ τὴν ἐπιστημονικὴν του μορφήν κατὰ τὴν διάρκειαν τῶν Ὀλυμπιακῶν ἀγώνων εἴτε μὲ τὴν ὅποιαν μορφήν κεχωρισμένων παλαισμάτων, ἀντιμετώπισα τὸ πρόβλημα τὸ ὁποῖον εἰς τὴν σύγχρονον ἱστορικὴν πραγματικότητα, συμβατὴν κατ' ἄλλους, ὁ μέγας Ὀμηρος δὲν ἀναφέρει διόλον τὸ παγκράτιον, αὐτὸ ποὺ κατὰ τὸν Φιλόστρατον ἐξακρατηρίσθη ὡς «..τῶν ἐν Ὀλυμπίᾳ τὸ κάλλιστον..».

Παράξενον, νὰ ὑπάρχῃ παρομοία «παράλειψις» ἐκ τοῦ μάλιστα περιγραφικοῦ Ὀμήρου, ὅπως καὶ ἡ ἔκρηξις τοῦ ἡφαιστείου τῆς Θήρας, δι' ἓνα ἀντικείμενον τόσον σημαντικὸν διὰ τὸν πολεμικὸν λαὸν τῶν Ἑλλήνων καὶ μάλιστα πρώτης ἐπιλογῆς δι' ἀπάσας τὰς πολεμικὰς τῶν ἀναμετρήσεις, ὡς θ' ἀποδειχθῇ κατωτέρω. Καὶ φυσικῶς εὐρέθην πρὸ περασμένου διλήμματος πρὸς ἀπόδειξιν τοῦ γεγονότος, ὅτι τὸ δυναμικώτατον αὐτὸ ἀγώνισμα ὑπῆρχε πρὸ τοῦ Τρωικοῦ πολέμου καὶ πιθανὸν ἀκόμη παλαιότερον. Καὶ ἐδῶ ὁμιλῶ διὰ τὴν τελευταίαν ἑκατονταετίαν τῆς τετάρτης χιλιετίας, τοῦλάχιστον, π. Α.Τ. ἢ π.Χ. κατ' ἄλλους, συμφώνως μὲ τὰς μελέτας τῶν κ.κ. Κων. Κουτρουδέλη, τα-

προσπάθειες για την επαναφορά των Ὀλυμπιακῶν Ἀγώνων στήν κοιτίδα τους, τήν Ὀλυμπία. Ἐχοντας πλήρη ἐπίγνωση τοῦ δάρους αὐτῆς τῆς ἀποστολῆς, κάνουμε ἐκκλήση σέ κάθε ἄξιο Ἑλληνα καί φιλέλληνα νά συστρατευθῇ εἰς τήν μεγάλην ἰδέα, πού θά μεταμορφώσῃ τήν Πελοπόννησο ἀλλά καί ὁλόκληρη τήν Ἑλλάδα, εἰς ἓνα ἀπέραντο Ὀλυμπιακό χωριό.

Με δάθειά ἐκτίμηση

Γιά τήν Πελοποννησιακή Ἐνωση
Ἀμερικανικῆς ἡπείρου
Ὁ πρόεδρος τοῦ Δ.Σ.

Μιχάλης Μιχαλακόπουλος

Ὁ Γεν. Γραμματέας
Γεώργιος Καλύδας

ὁ Πρόεδρος τῆς Ἐπιτροπῆς
Δημοσίων Σχέσεων

Παῦλος Μουρδουκούτας, Ph.D.

Τηλ. (212) 681-8991

Οἱ ὅροι «φράκταλ», «ξερόνιο», «πληροφορόνιο» κ.λπ.

Ἀγαπητό περιοδικό,

Παρακολουθῶ μέ ἐνδιαφέρον τήν σειρά ἀρθρων τοῦ κ. Παναγιώτη Ἀναυτῆ στά τελευταῖα τεύχη, ὅπου καταπιάνεται μέ ἓνα σημαντικώτατο ζήτημα, τὸ ὁποῖο θά μπορούσαμε νά ποῦμε ὅτι ὁρίζεται στό μεταίχμιό τῆς καθωρισμένης ἀνθρώπινης ἐπιστήμης ἀπό τή μιά (μέ τοὺς κανόνες τῆς, τοὺς τύπους τῆς καὶ ὅλα τὰ σχετικά) καί τῆς πανσμπαντικῆς ζωῆς (ἡ πραγματικότητος) ἀπὸ τήν ἄλλη, ἡ ὁποία, οὕτως ἢ ἄλλως, περιλαμβάνει τὰ πάντα, ὅλες τίς ἀντιθέσεις σέ ἓνα περίεργο καλειδοσκοπικό μωσαϊκό πολλῶν ἢ μάλλον ἀπειρων χρωμάτων καί ἀποχρώσεων, ὁπτική προσέγγιση τῆς ὁποίας (ἀρκετά «φτωχή» ὅμως) εἶναι τὰ γνωστά «φράκταλ» (ὅρος πού σέ μία προσπάθεια ἀπόδοσης στά ἑλληνικά θά μπορούσε νά ἐχῇ ὡς ἐξῆς: «πο-

λυδιάθροωτα», «μεγαδιάθροωτα» ἢ «ἀπειροδιάθροωτα»).

Πέραν αὐτῶν, θά ἤθελα μέσῳ τῆς ἐπιστολῆς αὐτῆς νά προτείνω τὸ ἐξῆς: Διαβάζοντας τήν σειρά ἀρθρων τοῦ κ. Π. Ἀναυτῆ, στάθηκα στόν ὅρο, πού χρησιμοποιοῖ γιά νά ἀποδώσῃ τὸ ἀγγλικὸ *infor*. Νομίζω, ὅτι ἡ λύση πού δόθηκε, δηλ. τὸ «ξερόνιο» δημιουργεῖ ἀρνητικούς συνειρμούς («ξερόλας» κ.λπ.) καί ὡς ἐκ τούτου ἀποπροσανατολίζει τὸν ἐπίδοξο ἀναγνώστη ἢ προκαλεῖ (καί τὸ λέω μέ ὅλη τήν καλὴ προαίρεση) καί μία ὑφέρπουσα θυμηδία, ἡ ὁποία ὡς πιθανὸ ἀποτέλεσμα ἔχει τήν παραγνώριση τῶν ὅσων σημαντικῶν θεμάτων ἐξετάζονται στήν ὅλη μελέτη. Γιά ὅλα αὐτὰ προτείνω τήν ἀντικατάσταση τοῦ ὅρου «ξερόνιο» ἀπὸ τήν ἀκριβέστερη ἀπόδοση «πληροφορόνιο» (*information*)-

ξιάρχου ἐ.ἀ., μέλους τῆς Γ.Υ.Σ.⁶ καὶ Μπράϊαν Ρόουζ, καθηγητοῦ εἰς τὸ Πανεπιστήμιον Σινσινάτι τῶν Η.Π.Α.⁷ Ἀπόδειξις ἡ ὁποία συμβαδίζει μέ τήν ὑπαρξίν τοῦ Ὁμήρου ὡς σημεῖον τομῆς διὰ τὰ ἱστορικά μας δεδομένα. Ἐκ τῶν ἀνωτέρω πᾶς ἐρευνήτης ἢ ἀναγνώστης ἀντιλαμβάνεται τήν σημασίαν τοῦ χρονολογικοῦ ἐντοπισμοῦ τῆς γενέσεως τοῦ Ὁμήρου, ἐφ' ὅσον ἅπαντα τὰ καταγραφέντα ἐξ αὐτοῦ θεωροῦνται σημαντικά διὰ τήν ἑλληνικὴν ἱστορίαν ἐξ ἀπάντων, ιδίως τῶν ἀλλοδαπῶν φίλων τε καὶ μὴ.

Αἱ τελευταῖαι ἔρευνάι μου ἔφερον ὡς ἀποτέλεσμα τήν ἀνεύρεσιν ἀρχαιοτάτης πληροφορίας, ἀκόμη καὶ ἐκ τῆς μέχρι προσφάτως θεωρουμένης ὡς ἀρχαιοτέρας, ἐκ τῶν Ἀργοναυτικῶν τοῦ Ὁρφέως, συμφώνως μέ τήν ὁποίαν ἡ Εὐρυνόμη ἐκτύπησε μέ κτύπημα «**πτερινίζειν**», καὶ μάλιστα εἰς τὸ κεφάλι, ἰσχυρότατον λάκτισμα, τὸν γίγαντα Ὀφίωνα^δ, μέ ἀποτέλεσμα νά θραύσῃ τοὺς ὀδόντας του καὶ φυσικῶς νά τὸν ἐξουδετερώσῃ. Ἡ παρουσία τοῦ παλαισματος αὐτοῦ εἰς τὸν Πελασγικὸν μῦθον δημιουργίας, ἀποδεικνύει τήν ἄκρως παλαιότητα τῆς ὑπαρξίν πολεμικῆς μορφῆς τοῦ μεταγενεστέρου ἀγωνιστικοῦ παγκρατίου, ἐφ' ὅσον χρησιμοποιεῖται παρόμοιον λάκτισμα, κύριον χαρακτηριστικὸν τοῦ ἀγωνίσματος, εἰς τήν προπονητικὴν τέχνην τῆς «**λακτικῆς**»^ε. Εἰς τὴν συνέχειαν ἡ ὑπαρξίς παρομοίου παλαισματος ἐκ τοῦ Κάστορος, μέλους τῆς Ἀργοναυτικῆς ἐκστρατείας, κατὰ ἐπίθεσιν δύο γιγάντων καὶ πάλιν Βεθρύκων^ς καὶ κατόπιν

n = πληροφορο[ια]-ονιο] ἢ ἀπὸ τὴν πιὸ ἐλεύθερη ἐκδοχή «γνωσιόνιο».

Τέλος, εὐελπιστώ, ὅτι κάποια στιγμή στὸ μέλλον θὰ ἀναδιώσῃ πλήρως ἡ Ἑλλάδα τῶν φιλοσοφικῶν σχολῶν, τῶν μεγάλων ἐπιστημόνων καὶ τῆς πραγματικῆς πολυφωνίας καὶ μέσα στὰ

στενά γεωγραφικά της πλαίσια, ἐκτὸς τῆς ἤδη ὑπάρχουσας «Ἑλλάδας» σὲ χώρες τοῦ ἐξωτερικοῦ.

Φιλικά

Ἰωάννης Τσαμαλῆς
Ἀθήνα

Καταστρέφεται γιὰ 22 ἐκ. δρχ. ἡ «Παλαίστρα» τοῦ Ἀριστοτέλους

Κύριε Λάμπρου,

Εἶναι ἀρκετὰ γνωστὴ ἡ δράση τοῦ ὑπουργείου «Πολιτισμοῦ». Σὰς παραθέτω ἄλλο ἓνα δείγμα τῆς «πολιτιστικῆς» προσφορᾶς τοῦ ὑπουργείου «Πολιτισμοῦ» ἀπὸ δημοσίευμα καθημερινῆς ἐφημερίδος τῆς 8ης Ἀπριλίου με τίτλο: «Παλένει νὰ ζήσει γιὰ 22 ἑκατομμύρια ἡ Παλαίστρα». Ἀναφέρεται στὸ δημοσίευμα, ὅτι πρὶν ἀπὸ δύο ἔτη τὸ Κεντρικὸ Ἀρχαιολογικὸ Συμβούλιο ἐνέκρινε μελέτη συντήρησης τῆς Παλαίστρας τοῦ Λυκείου τῆς ἀρχαίας Ἀθήνας, ἡ ὁποία προέβλεπε τὴν στέγαση τοῦ μνημείου καὶ τὴ διαμόρφωση τοῦ χώρου ἐῖται, ὥστε νὰ εἶναι προσιτὸς στοὺς ἐπισκέπτες. Τὸ κόστος τῶν ἀπαιτητῶν ἐργασιῶν ἦταν μόλις 22 ἑκατομμύρια δραχμές. Ὅταν ὅμως ζητήθηκε αὐτὸ τὸ ποσὸ ἀπὸ τὸ Ὑπουργεῖο «Πολιτισμοῦ», ὁ κ. Εὐάγγελος Βενιζέλος ἔδωσε τὴν ἀπάντησι ὅτι τὸ ποσὸ τῶν 22 ἑκατομμυρίων δραχμῶν δὲν ὑπῆρχε. Κατὰ τὴν γνώμη λοιπὸν τοῦ τότε ὑπουργοῦ

(Ἀ)πολιτισμοῦ δὲν μπορούσαν νὰ διατεθοῦν 22 ἐκ. δραχμές γιὰ ἓνα ἀπὸ τὰ ἐνδοξότερα πνευματικὰ κέντρα τῆς Οἰκουμένης, ἐνῶ διατίθενται τὸν ἴδιο καιρὸ ἑκατοντάδες ἑκατομμύρια δραχμές γιὰ τὴν συντήρηση μνημείων τοῦ «περιουσίου» λαοῦ καὶ γιὰ διάφορα λουτρά νομαδικῶν ὀρδῶν τῆς Ἀσίας. Ἀποτέλεσμα: Τὸ μνημεῖο παραμένει χωρὶς προστασία καὶ διασφύζεται ἕως σήμερα μόνο χάρις στὶς φιλότιμες προσπάθειες κάποιων ἀρχαιολόγων. Ὅμως παραμένει ὁ κίνδυνος καταστροφῆς τῆς Παλαίστρας, ἀφοῦ, ὅπως ἀναφέρεται στὸ δημοσίευμα, οἱ λίθοι κινδυνεύουν νὰ κατακερματιστοῦν, στὸν χώρο φυτρώνουν ἀγριοκαστανιές, οἱ ὁποῖες κόβονται συνεχῶς, ἐνῶ τὰ κεραμικὰ δάπεδα κινδυνεύουν νὰ πλημμυρίσουν ἀπὸ τὰ λιμνάζοντα ὕδατα τῶν βροχῶν ἀνὰ πάσα στιγμή.

Μὲ τὴν σκόπιμη ἀδιαφορία του φαίνεται, ὅτι προσπαθεῖ τὸ ρωμαϊκο κρατίδιο νὰ ὀλοκληρώσῃ τὸ ἔργο τοῦ «Μετροπόντικα», ὁ ὁποῖος συ-

ἐκ τοῦ Ἡρακλέους, μὲ διαφορετικὴν ὅμως μορφήν, ἀποδεικνύει τὴν ὑπαρξίν τοῦ παγκρατίου ἀπὸ ἀρχαιοτάτων ἐτῶν εἰς τὴν γνῶσιν τῶν Ἑλλήνων, καὶ δεδαίως πρὸ τοῦ Τρωικοῦ πολέμου, πὺν τόσον περιγραφικώτατα γνωρίζομεν ἐκ τοῦ Ὀμήρου.

Παρ' ὅλα αὐτὰ τὸ πρόβλημα ὑπάρχει. Διὰ ποῖον λόγον δὲν ἀναφέρεται ἀπὸ τὸν Ὀμηρον μίᾳ παρομοίᾳ δραστηριότης, τόσον σημαντικὴ διὰ τοὺς Ἕλληνας, ἐφ' ὅσον τοὺς ἔδιδεν τὴν εὐκαιρίαν νὰ διακρίνονται καὶ νὰ γλυτώνουν τὴν ζωὴν των ἐξ ἀπάντων τῶν ἐπιθέσεων; Καὶ ἐδῶ ὑπεισέρχεται ἡ «λογικὴ» ἀπάντησις, διότι θεωρῶ ὅχι τυχαῖον τὸ γεγονός, ὅτι ὁ Ὀμηρος δὲν ἀναφέρει τὸ παγκράτιον. Ἀπλῶς τὴν ἐποχὴν του, τὸ παγκράτιον δὲν ἦτο ἀγώνισμα μὲ τὴν μεταγενεστέραν του ἐπιστημονικὴν μορφήν ὡς ἀνωτέρω ἀνεφέρθη ἀλλὰ πολεμικὴ τέχνη. Πέραν τοῦ γεγονότος ὅτι ἡ πολεμικὴ σύρραξις τῆς Τροίας διέκοψε τὴν ἀγωνιστικὴν δραστηριότητα τῆς ἐποχῆς, κατὰ τὰ γραφόμενα τοῦ ἀξιολογίου ἐρευνητοῦ κ. Κων. Κουτρουνδέλη, μὲ τὰ ὁποῖα συμφωνῶ.

Τελικῶς, καὶ πάντοτε λαμβάνοντας ὡς δεδομένον τὴν παρουσίαν τῆς ἐσωτερικῆς καὶ ἐξωτερικῆς ἐγκυρότητος τῆς παρούσης, ὁ Ὀμηρος πρέπει νὰ ἔζησεν πρὸ τῆς «γνωστῆς» ἡμερομηνίας, διὰ τοὺς περισσοτέρους τὸν δὸν αἰῶνα ἢ κατ' ἄλλους τὸν 12ον. Κατὰ τὴν προσωπικὴν μου ἐκτίμησιν ὁ Ὀμηρος ἔζησεν πολὺ πρὸ τῆς 2ας χιλιετίας π. Α.Τ., διότι δὲν εἶναι λογικὸν νὰ ἀγνοῇ τὸ παγκράτιον ὡς ἀγώνισμα, ἐνῶ τὸ γνωρίζει

νεχίζει να καταστρέφει πλήθος αρχαίων μνημείων, που εύρισκονται λίγα μέτρα κάτω από την επιφάνεια της πόλεώς μας. Ήλπίζω, ότι οι έγχθροι του πολιτισμοῦ δέν θά όλοκληρώσουν τά

σχέδιά τους.

Έρρωσθε
Παναγιώτης Λέντζος
Αθήνα

Τό Οίκουμενικό Πατριαρχείο καί ή Έπανάσταση του '21

Κύριε διευθυντά,
Κατ' αρχάς θά ήθελα νά εκφράσω ένα μεγάλο ευχαριστώ καί εύγε για τό άρθρο του κ. Άθανασίου Κουκοβίστα στο τεῦχος σας 207 «Η μεγάλη ιδέα: Η ιδεολογία που έθασε τον προαιώνιον Έλληνισμό των τριών Ηπείρων». Ευχαριστώ, γιατί τέτοια άρθρα με τόση αλήθεια καί αποδείξεις μόνο στο περιοδικό σας μπορεί κανείς νά τά βρῇ καί εύγε, γιατί ή αλήθεια όσο πικρή καί αν είναι πρέπει νά λέγεται καί στην δική σας περίπτωση νά γράφεται. Μόνο τότε αυτός ό ένδοξος τόπος θά προοδεύσει καί δέν θά πέσει στα ίδια λάθη του παρελθόντος, γιατί θά ξέρει την αλήθεια καί όχι την προπαγάνδα που οι διάφοροι θέλουν νά μάς πουλήσουν, για νά μπορούν νά συνεχίσουν την εκμετάλλευση της Πατρίδας μας καί των κατοίκων της.

Σχετικά με τό άρθρο του κ. Μάριου Δημόπουλου² Απολλώνιου στο τεῦχος 207 «Ο άφορισμός της Έπαναστάσεως του 1821 από τό Πατριαρχείο» θά ήθελα νά σας ενημερώσω τι γράφει ό Δημήτριος Φωτιάδης στο διελίο του «Η

Δίκη του Κολοκοτρώνη», εκδόσεις Δωρικός, 1979 (σελίδα 104).

«Μία άλλη απόφαση που χρωσιέται όμως περισσότερο στον προοδευτικό κληρικό Θεόκλητο Φαρμακίδη καί λιγώτερο στον Μάουερ, ήταν ή ανακήρυξη της ελληνικής εκκλησίας ως ανεξάρτητης καί αυτοκέφαλης. Με τον άφορισμό της επανάστασης από τον πατριάρχη της Πόλης, με τις συχνές αποστολές δεσποτάδων στην Ρούμελη νά μοιράσουν συγχωροχάρτια καί τις φοβέρες για κόλαση νά ξαναφέρουν τους ραγιαδες στην τυραννία του σουλτάνου, τό πατριαρχείο είχε ξεπέσει στην συνείδηση του άγωνιζόμενου για την λευτεριά του λαού. Γι' αυτό κα από τον πρώτο χρόνο της επανάστασης οι παπάδες πάψανε νά μνημονεύουν στο πολυχρόνιο τους τ' όνομα του πατριάρχη. [...]

» Έπειτα κα απ' αυτή άκόμα τη ναυμαχία του Ναυαρίνου, στα χρόνια του Καποδίστρια, την άνοιξη του 1828, τό πατριαρχείο της Πόλης δέν δίστασε νά στείλει τέσσερις δεσποτάδες καί τό μεγάλο πρωτοσύγκελό του στην Ελλάδα. Αφού

ώς τμηματοποιημένα πολεμικά παλαίσματα, όπως αυτό του Όδυσσέως κατά του Αϊαντος, καί ταυτοχρόνως, νά αναφέρη χαρακτηρισμούς καί ύπαρξιν τεχνικών όρων, όπως «λάξ»¹ δηλαδή «λακτίζω», εις τά Όμηρικά τον έπη³, χαρακτηριστικώτατα στοιχεία του παγκρατίου.

Καταλήγοντας θεωρώ απαραίτητον νά αναφέρω, ότι ή ύπαρξιν του Όμήρου πολὺν πρό της 2ας χιλιετίας εκ των πραγμάτων αναθεωρεῖ καί την αλλαγήν της χρονολόγησεως της Έλληνικής προϊστορίας καί γενικώς της ιστορίας της φυλής μας, άνάγοντας αυτήν άρκετάς χιλιετίας πρό της δεδηλωμένης, με τά γνωστά αποτελέσματα.

Φιλικῶς

Λάζαρος Ε. Σαββίδης
Ιστορικός έρευνήτης

α. H.A. Harris, *Greek Athlets and Athletics*, H;;nson of London.

β. Περιοδικόν «Δανλός», τ. 173, σελ. 10482 & 208 σελ. 13078.

γ. Περιοδικόν «Ιερά Έλλάς» τ. 7ον - 8ον, σελ. 18.

δ. Robert Graves, «Έλληνικοί μύθοι», Κάκτος.

ε. Εὐσ., ή περί τουτο τέχνη μέρος της παλαιστικής, Λεξικόν της Έλληνικής γλώσσης», Στεφ. Βυζαντίου.

ς. Απολλώνιος Ρόδιος, «Αγροναυτικά», στ. 105, Καρδαμήτσας

ζ. Όρφείως «Αγροναυτικά» στ. 536: I. Πασσάς, Έγκυκλ. «Ηλίου».

η. «Λεξικόν Όμηρικόν» σελ. 198, Εὐαγγέλου Καφρινιώτη, Χαρίσης.

θ. Ίλιάδος -Κ-, Π-, «Λεξικόν Έλληνικής Γλώσσης», Στεφ. Βυζαντίου, σελ. 781-782.

κατάφεραν νὰ κατέδουν στοὺς Μωριᾶ, φανερώ-
νοντας ἀπ' ὅπου περνοῦσαν «ὅτι δὲν συνέφερε
πλέον νὰ εἶναι οἱ Ἕλληνες εἰς τοιαύτην κατά-
στασιν καὶ ἄλλα τοιαῦτα, καὶ ὅτι ἔπρεπε νὰ γνω-
ρίσουν τὰ συμφέροντά των καὶ νὰ ὑποκύψωσι
τὸν αὐχένα ὑπὸ τὸ σκήπτρον τοῦ κραταιοτάτου
Σουλτάνου», κατάφεραν νὰ φτάσουν στὸν
Μπραΐμη καὶ νὰ τὸν προσκυνήσουν. Ἀπὸ 'κεῖ
τράβηξαν στὸν Πόρο, ὅπου βρισκόταν τότες ὁ
Καποδίστριας. Τοῦδωσαν γράμμα τοῦ Πα-
τριάρχου καὶ τῆς Ἱερᾶς Συνόδου, πού μ' αὐτὸ μᾶς
προσκαλοῦσαν, στ' ὄνομα τοῦ Θεοῦ, νὰ ... ξα-
ναγίνουμε σκλάβοι! Ὁ Καποδίστριας τοὺς ξα-
πόστειλε, ἀπαντώντας στὸν πατριάρχη, πὼς δὲν
μποροῦσαν νὰ δεχτοῦν τὰ ὅσα τοὺς συμβούλευνε,
«χωρὶς νὰ ἐξαχρειωθῶσι καὶ νὰ παῦσιν τοῦ νὰ
εἶναι ἄνθρωποι καὶ χριστιανοί».

Ἀπὸ κείνη τὴν ὥρα γίνηκε φανερό, ἐξὸν ἀπὸ
τοὺς ὁλότελα κοντόφθαλμους, πὼς δὲν μπο-
ροῦσε νάτανε πιά ἀρχηγὸς τῆς ἐκκλησίας τοῦ
ἔθνους μας, πού λευτερώθηκε ἀπὸ τὰ δεσμά του,
κάποιοι πού εἶτε τὸ ἤθελε εἶτε ὄχι στεκόταν ὑπο-
ταχτικὸς τοῦ σουλτάνου, μὴ καὶ ἡ ἐκλογή του
ἔπρεπε νὰ ἐπικυρωθῇ ἀπὸ τὸ ντοβλέτι, πού εἶχε
τὸ λεύτερο ὅποτες τοῦ γουσταρίζε νὰ τὸν γκρε-
μοτσακίσῃ.

Γυρεύοντας λοιπὸν διόρθωση σ' αὐτὰ φτιά-
σανε μιὰ ἐπιτροπὴ ἀπὸ τρεῖς κληρικούς, πού οἱ
δύο ἦτανε δεσποτάδες καὶ τέσσερις πολῖτες, μὲ
πρόεδρο τὸν γέρο Πανοῦτσο Νοταρά, νὰ μελε-
τήσουν τὸ ζήτημα. Ψυχὴ τῆς ἐπιτροπῆς στεκό-
ταν δέδαια ὁ Φαρμακίδης...

Μὲ πατριωτικὸς χαιρετισμοὺς

Γεώργιος Χατζησταυρίδης

Ὁρλάνδο, Φλώριδα, ΗΠΑ

Ἰουλιανός, Παῦλος, Δωδεκάθεο, Χριστιανισμός

Κύριε διευθυντά,
εὐχάριστη ἔκπληξη ἡ ἑλληνομάθεια τοῦ συ-
μπαθοῦς κ. Βύρωνος Πολύδωρα, τὴν ὁποία εἶχα
ἀκουστά («Δαυλός», τ. 208). Θετικὸ γεγονός ἐπί-
σης, ὅτι ὁ ἐν λόγῳ πολίτευτὴς εἶναι θαυμαστής
τοῦ Ἰουλιανοῦ, τὸν ὁποῖο οὔτε Παραβάτη οὔτε
Ἀποστάτη ἀποκαλεῖ. Ἐντύπωση μάλιστα μοῦ
κάνει, πὼς ὁ κ. Πολύδωρας ἀντιπαραβάλλει τὸν
Ἰουλιανὸ μὲ τὸν Παῦλο, ὥσάν νὰ πρόκειται γιὰ
τοὺς δύο κύριους ἐκφραστές τῶν δύο πλευρῶν
(Ἑλληνισμοῦ καὶ Χριστιανισμοῦ) ἀντιστοίχως.

Πράγματι ὁ Ἰουλιανὸς εἶναι ἕνας φιλόσοφος
κατ' ἐξοχὴν πολιτικός, ὁ ὁποῖος ἀναδεικνύεται
σὲ κοσμοκράτορα· θαυρᾶ γνώστης καὶ ἀκούρα-
στος μελετητὴς τόσο τῆς ἑλληνικῆς γραμματεί-
ας ὅσο καὶ τῶν ἑβραϊκῶν καὶ χριστιανικῶν
γραφῶν, καταξιώνεται θεωρητικῶς καὶ διοικη-
τικῶς ὡς ὁ ἐνσαρκωτὴς τοῦ Οἰκουμενικοῦ
Ἑλληνικοῦ Ὁράματος, χάρις στοῦ ἡθοῦς καὶ στοῦ
ἔθους του. Κατ' ἀντιπαράθεση, ὁ Παῦλος εἶναι
ἕνας τυχοδιώκτης μὲ πολιτικὲς φιλοδοξίες, ὁ
ὁποῖος ἀναδεικνύεται ὡς ὁ κορυφαῖος ἐκφρα-
στὴς τῆς δούλης γιὰ παγκόσμια κυριαρχία
τοῦ χριστιανικοῦ κινήματος καὶ κατ' οὐσίαν ὁ
Παῦλος ἡγείται τῆς τεράστιας προσπάθειας τῆς
ἐποχῆς του γιὰ τὴν διεθνοποίηση τοῦ Ἑβραϊ-
σμοῦ. Εὐτυχῶς δεδαιώως πού δρέθηκαν καὶ δρί-
σκονται καὶ θὰ δρίσκωνται «διάφοροι Κορδά-
τοι» νὰ μᾶς ἀνοίγουν τὰ μάτια παρὰ τὴν ἀντί-
θετη γνώμη τοῦ κ. Βουλευτοῦ. Δυστυχῶς, ὁ κ.
Πολύδωρας, παρὰ τίς περὶ Ἑλλάδος γνώσεις

του καὶ τὸ ὄνομα πού φέρει (Βύρων), δηλώνει
εὐθαρσῶς ὑποστηρικτὴς τῆς «Ἑλληνοχριστι-
ανικῆς προτάσεως»· ἐνὸς αὐτοαναρινομένου
ἀμαλγάματος, τὸ ὁποῖο ἔχει ἰδιαιτέρως καὶ ποι-
κιλοτρόπως προβληθῇ -ἂν ὄχι ἐπιβληθῇ-
εἰδικῶς ἀπὸ τὸν πολιτικὸ χῶρο πού ἐκπροσω-
πεῖ ὁ ἴδιος, μολύνοντας σήμερα πιά τὸ μεγαλύ-
τερο μέρος τοῦ πολιτευόμενου φάσματος.

Τέλος, γιὰ νὰ μὴν μακρηγορῶ, θὰ σταθῶ στοῦ
ἔξῃς: «Τὰ ἐπιχειρήματά μου δὲν τὰ ἀντλῶ ἀπὸ
τὴν δογματικὴν τοῦ Δωδεκαθέου ἢ τοῦ Χριστι-
ανισμοῦ». Ἡ παραπάνω διατύπωση πέφτει ἐννοι-
ολογικῶς στοῦ κενό, διότι θάσει τῆς ἱστορικοφι-
λοσοφικῆς ἔρευνας τῆς Πολιτικῆς (ἐπιστήμης)
ἢ δογματικῆς ἀποτελεῖ θεμελιακὸ γνώρισμα καὶ
ῥυθμὸς τῶν ἑβραϊογενῶν θρησκειῶν (ὅπως ὁ Χρι-
στιανισμός). Ὅσον ἀφορᾷ στοῦ Δωδεκαθέου, δὲν
ἰσχύει κάποια δογματικὴ λόγῳ τῶν φυσιολα-
τρικῶν καὶ ἐλευθεροφρόνων πλαισίων του· μό-
νον σὲ κάποιες ἐποχὲς του παρατηροῦνται τυ-
πολατρικὲς ἐμμονές, αἰτίᾳ πολιτικῶν ἀναγκῶν.
[Ἐπ' αὐτοῦ συστήνω στὸν φίλτατο κ. Πολύδω-
ρα νὰ λάβῃ ὑπ' ὄψιν του τὸ διδλίο μου «Πολι-
τικὴ Θεολογία καὶ Ἰουλιανός»]. Ἐπιπλέον στοῦ
ἴδιο σημείου τοῦ ἀπαντᾷ καὶ ὁ κ. Ἀθανάσιος
Κουκοβίστας «... ἡ ἀρχαία θρησκεία δὲν ἐστη-
ρίζετο σὲ κενά δόγματα» («Δαυλός», τ. 208, σελ.
13132).

Εὐχὴς ἔργον, ὁ πολυμαθὴς κ. Πολύδωρας νὰ
παραμερίσῃ κάπως τὰ ὅσα στεγανά φέρει (καὶ
δικαιολογημένα δεδαίως, καθὼς ὅλοι μας οἱ δὲ-

στυχοι Έλλαδίτες έχουμε υποφέρει κάποτε από αυτά) και να κατανοήσει περισσότερο βιωματικώς και έννοιολογικώς την ύψη ουσίας του ελληνικού πολιτισμού. Κάτι τέτοιο θά ήταν όφελιμο και για τόν ίδιο αλλά και για μās (τους κυβερωμένους - διοικητικώς τουλάχιστον)!

Όντως φιλικώς

Ἀλέξανδρος Χ. Μήτσιου

Ὡραιόκαστρο Θεσσαλονίκης

Υ.Γ. Ὁ ὅρος «Δωδεκάθεο» ἀποτελεῖ συμβατό προσδιορισμό τῆς ἀρχαίας λατρείας. Πραγματικῶς συνδέεται μὲ συγκεκριμένη φάση τοῦ Ἑλληνισμοῦ («Κλασσική») καὶ δὲν ἀποδίδει σημασιολογικῶς ὁλόκληρο τὸ εὖρος τοῦ θεϊκοῦ στοιχείου στὴν ἀρχαιότητα παρὰ μόνον τὸν βασικὸ πυρῆνα αὐτοῦ.

Ἡ συμμετοχὴ τῆς πόλεως Πύθιον στὸν Τρωικὸ πόλεμο

Κύριε Λάμπρου,

Ἀπὸ καιρὸ τώρα μὲ ἀπασχολεῖ ἡ ἔρευνα γύρω ἀπὸ τὸν Ὀλυμπο. Εἶμαι κάτοικος τῆς παρολύμπιας περιοχῆς Ἑλασσόνας. Στοὺς πρόποδες τοῦ Ὀλύμπου ὑπῆρχαν οἱ ἀρχαῖες πόλεις Ἀζωρος, Δολίχη, Πύθιο, Κύφος ὡς καὶ ἡ ὁμηρικὴ Δωδώνη.

Πρὶν λίγο καιρὸ ἔπεσε στὰ χέρια μου ἐφημερίδα τοῦ 1960, τὴν ὁποία σὰς στέλνω, ὅπου δημοσιεύεται ἀναθηματικὴ στήλη, πού δρέθηκε τὴν ἐποχὴ ἐκείνη στὸ Πύθιο. Αὐτὴ ἡ στήλη σήμερα δὲν ξέρω, ἂν ὑπάρχει ἢ ἂν φυγαδεύτηκε ἀπὸ ἀρχαιοκάπηλους, πού δροῦν μόνιμα στὴν περιοχὴ. Ἐπειδὴ ὅμως θεωρῶ σπουδαία τὴν ἀφιέρωση ὡς πρὸς τὴν γραφὴ καὶ τὸ κείμενο, τὸ θέτω ὑπ' ὄψιν σας, καὶ ἂν ἀξίζη τὸν κόπο, νὰ ἀσχοληθοῦν οἱ συνεργάτες σας.

Δαρθούμπας Ἀθανάσιος

Ἑλασσόνα

Φωτοτυπία τοῦ σχετικοῦ δημοσιεύματος τῆς ἐφημερίδας «Φωνὴ τῆς Ἑλασσόνας», φ. Δευτέρας, 12 Δεκεμβρίου 1960, σελ. 1η.

ΤΑ ΑΡΧΑΙΑ ΕΥΡΗΜΑΤΑ ΕΙΣ ΠΥΘΙΟΝ

Ἡ ἀναθηματικὴ αὐτὴ στήλη εὐρέθη προχθὲς εἰς τὴν περιοχὴν Πυθίου ὡς ἀνεγράψαμεν καὶ κατὰ πάσαν πιθανότητα χρονολογεῖται ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τῆς Τροίας.

Ἡ ἀφιέρωσις ἔχει ὡς ἐξῆς ΞΙΜΑΑΧΙ ΔΗΣΤΗΜΑΡΧΟΥ ΠΟΣΕΙΔΩΝ ΠΑ ΤΡΩΑΔΙ.

Ἡ ἐρμηνεύει ἔχει ὡς ἐξῆς: Ὁ Σύμμαχος Δηστήμαρχος ἀφιερώνει εἰς τὸν Ποσειδῶνα διὰ τὴν πορείαν πρὸς Τροίαν.

Ἄγνωστες ἐλληνικὲς λέξεις ἀπὸ τὸ Ἰκόνιο Μ. Ἀσίας

Κύριε διευθυντά,

Συμβουλευθῆκα λεξικά καὶ φιλολόγους ἀλλὰ τίποτε. Πρόκειται γιὰ τὸ ρῆμα **κρέβω** (**ἐκρεψα**, **ἐκρεβα** καὶ **κρέψε**). Ἔτσι τὸ ἀκουγα ἀπὸ γιγιά καὶ γονεῖς. Σημαίνει θέλω, ζητῶ, ἐπιθυμῶ. Ἐδειξα ἐνδιαφέρον, διότι οἱ Σουηδοὶ χρησιμοποιοῦν μόνον τὸν ἐνεστώτα μὲ τὴν ἴδια σημασίᾳ jag kräver (γιατὶ καὶ κρέβετ = θέλω, ζητῶ, ἐπιθυμῶ, ἀπαντῶ). Ἄν ὑπάρχει κάποια ἀπάντηση ἀπὸ τοὺς ἐιδικοὺς, θὰ τοὺς ἤμουν εὐγνώμων. Ἀπὸ τοὺς ρηματικοὺς χρόνους πού χρησιμοποιοῦσαν φαίνεται καθαρά ἐλληνικὴ. Δυστυχῶς, ὅπως κα-

ταντήσαμε ζοῦμε μέσα σὲ ἀμφιβολίες.

Σήμερα τὸ θρίσκω πολὺ συγκινητικὸ ἀπὸ ἀγράμματους γέροντας καὶ γριεὶς νὰ ἀκούη κανεῖς τὸ **ἐρρωμαι**, **ἐρρεσαι**, **ἐρρεται** καὶ ἀπὸ τὸν πληθυντικὸ μόνον τὸ **ἐρρωνται**. Ὅπως τὸ **κεῖμαι**, **κεῖσαι**, **κεῖται** καὶ ἀπὸ τὸν πληθυντικὸ μόνον τὸ **κεῖνται**. Ὅπως καὶ τὸ **τίς**, **τίνος**. Οἱ Γάλλοι **λένε mon, son ion**. Οἱ Πόντιοι **λένε τέ μόν, τέ σόν, τα-τουννοῦ**, δηλαδὴ αὐτουννοῦ. Οἱ δικοὶ μου **λέγανε: τό μόν, τό σόν, τονκουνιοῦ**, δηλαδὴ ἐκεينوῦ. Χρησιμοποιοῦσαν μόνον τὸ οὐδέτερο γένος καὶ τὸ τοποθετοῦσαν μετὰ ἀπὸ τὸ ρῆμα. Ὅπως **ἔφε-**

ρές το, *ξέθγαλές το* = τὸ ἔθγαλές. Πρέπει νὰ προ-
έρχεται ἀπὸ τὸ ρῆμα *ἐκθάλλω*. Ὅπως *λησμό-*
ντσα το ἀπὸ τὸ *λησμόνησα* κ.λπ. Δὲν χρησιμο-
ποιοῦσαν τὸ Δ καὶ τὸ Θ. Τὸ δέλτα τὸ ἀντικατά-
στησαν μὲ τὸ ντὲ ὅπως *ντράμα* καὶ τὸ θῆτα μὲ
τὸ ταῦ ὅπως Ἀτίνα.

Ὅλα αὐτὰ σὰς τὰ ἔγραψα, λαμβάνοντας
ἀφορμὴ ἀπὸ τὸ διδλίο σας «Ἀναζήτηση», κεφ.
«Ἔργο καὶ ἐργασία». Οἱ δικοὶ μου ποτὲ δὲν λέ-
γανε «ἔχω δουλειά». Λέγανε «ἔχω ὄργο». Ποτὲ
δὲν λέγανε «δουλεύω». Λέγανε «ὀργαστίζω».
Προέρχονται ἀπὸ καθαρά ἀμιγῶς ἑλληνικὸ χω-
ριό – σύμφωνα μὲ τὶς μαρτυρίες ὄλων τους καὶ
μάλιστα ἐνιωθαν μιὰ μικρὴ, κρυφὴ ὑπερηφά-

νεια– τῆς περιοχῆς Νίγηδ κάπου στὴν περιφέ-
ρεια Ἰκονίου. Τὸ χωριό τους λεγότανε Ἰξός.
Ἰξός ὅμως ὑπῆρχε καὶ στὴν ἀρχαία Κρήτη.

Πάντως τὸ *Κρέβω*, ἐπειδὴ τὸ χρησιμοποιοῦν
καὶ οἱ Σουηδοί, μήπως ἐνδιαφέρει αὐτοὺς πὺ
ἀσχολοῦνται μὲ τὶς ἑλληνικὲς λέξεις σὲ ξένες
γλῶσσες, ἂν φυσικὰ τὸ δοῦν κάπου στὰ λεξικά
τους.

Σὰς εὐχαριστῶ
Διομήδης Κρονίδης

Δράμα

Υ.Γ. Εἶμαι λάτρης τῆς «Γέννησης τῆς Τραγωδίας»
τοῦ Νίτσε. Τὸ δοκίμιό σας ὅμως «Ἀναζήτηση» εἶναι
τὸ κάτι ἄλλο.

Ἡ ἐπίδραση τοῦ Ἑλληνικοῦ Πολιτισμοῦ στὴν Εὐρώπη

Κύριε διευθυντά,

Τὸ ἀκόλουθο ἀπόσπασμα (ἐν μεταφράσει) τὸ
δῆξαμε στὸ διδλίο «Handbuch der deutschen
Iyeschichte», τοῦ Αὐστριακοῦ Leo Just (Band 5
Seite 11), ἐκδ. 1968 (δλ. καὶ φωτοτυπία τοῦ πρω-
τοτύπου):

«Ἔτσι ἐπιδρᾷ στὴν τελευταία τῆς φάση ἡ
ἑλληνικὴ ἀποικία-αὐτοκρατορία μὲ τὸν ἑλλη-
νικὸ πολιτισμὸ στὴ βαρβαρικὴ ἐνδοχώρα, ὅπως
στὴ Νότια Ρωσία στοὺς Σκύθες, στὴν Ἰσπανία
στοὺς λαοὺς τῆς Ἰθερικῆς χειρσονήσου, στὴ
Μασσαλία, στὴν Ἰταλία, στοὺς Κέλτες στὴ Γα-
λατία καὶ Νότια Γερμανία: παντοῦ τὸ ἀνώτερο
κοινωνικὸ στρώμα εἶναι συνυφασμένο μὲ τὸ
ἑλληνικὸ στοιχεῖο».

Τὸ ἀπόσπασμα αὐτὸ εἶναι ἓνα ἀκόμα στοι-
χεῖο, πὺ ἀποδεικνύει τὴν παραδοχὴ τῆς ἀνω-
τερότητας τοῦ ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ ἀπὸ ξένους
ἐπιστήμονες, ὅπως ὁ συγκεκριμένος συγγραφέ-
ας Leo Just, πὺ χαρακτηρίζει μάλιστα τοὺς προ-
γόνους του ὡς «βαρβάρους».

Ἡ διαπίστωση αὐτὴ εἶναι ἐκδηλὴ σὲ μεγάλο
βαθμὸ στὸ ἐξωτερικὸ, σὲ ἀντίθεση μὲ τοὺς νεο-
δάρδαρους τοῦ Ρωμαίου Κρατιδίου, πὺ τὴν
ἀγνοοῦν.

Μὲ ἐκτίμησι
Κωνσταντῖνος Περ. Ντονᾶς
Γιάννης Μιχ. Τέντζερης

Φοιτητὲς Ἱατρικῆς Σχολῆς Πανεπιστημίου Βιέννης.
Πφάιλγκάσσε, Βιέννη

Μιὰ ἄλλη ἀλληγορία τοῦ μύθου τοῦ Δευκαλίωνος

Ἀγαπητὲ κ. Λάμπρου,

Ἀναφέρομαι στὸ ἄρθρο τοῦ κ. Κ. Μαργέτη,
μὲ τίτλο «20.000 οἱ Ἀθηναῖοι ἐπὶ Κέκροπος», τὸ
ὁποῖο δημοσιεύεται στὸ τεῦχος 207, τοῦ περιο-
δικοῦ σας. Ὁ κ. Μαργέτης ἀναφέρεται στὸν
μῦθο τοῦ Δευκαλίωνος καὶ τῆς Πύρρας, ἀλλὰ
ἐπιθυμῶ νὰ ἐπιστήσω τὴν προσοχή του σὲ με-
ρικὲς λεπτομέρειες τοῦ μύθου, ὡς ἐξῆς: [...]

Ὅπως σωστὰ ἀναφέρει ὁ κ. Μαργέτης, ὁ Δίας
ἀλληγορεῖται εἰς τὸν ἀνθρώπινον νοῦν. Οὐσια-
στικὰ αὐτὸ σημαίνει, ὅτι ὁ ἀνθρώπινος νοῦς ἔχει
τεράστιες δυνατότητες, πράγμα τὸ ὁποῖο μᾶς τὸ
πιστοποιεῖ καὶ ἡ ἐπιστήμη, διότι, ὡς γνωστὸ, σή-
μερα χρησιμοποιοῦμε μόνο τὸ 10% περίπου τῆς
δυνατότητας τοῦ ἐγκεφάλου μας. Ὁ Ἕλληνας ἢ ὁ
Κέκροψ εἶχαν τὴ δυνατότητα νὰ χρησιμοποιή-
σουν τὸ 100% τοῦ ἐγκεφάλου τους. Ὡς ἐκ τού-
του ὁ Δευκαλίων δὲν χρειάζεται νὰ κἀνῃ ἀπο-

γραφή, βάζοντας πετραδάκια αὐτὸς ἀπὸ τὴν μιὰ
μεριὰ καὶ ἡ Πύρρα ἀπὸ τὴν ἄλλη. Ἀπλᾶ, βάζο-
ντας τὴν προσοχή του στὸ θέμα, ὁ Δευκαλίων
γνωρίζει ἀμέσως πόσοι ἄνθρωποι ἔχουν σωθῇ.
Ἄλλη εἶναι ἡ ἀλληγορία τῶν λίθων. Τὸ ἴδιο
ἰσχύει καὶ γιὰ τὴν Πρωτογένεια [...]

Εὐχαριστῶ τὸν κ. Μαργέτη γιὰ τὸ ὥραῖο του
ἄρθρο, τὸ ὁποῖο δίνει τὴν ἐμπρακτικὴ ἐπιβεβαίω-
ση, ὅτι ἡ ἀρχαία Ἑλληνικὴ Μυθολογία εἶναι
γραμμὴν στὴ γλῶσσα τῶν μεγάλων μυστῶν,
ἀλλὰ μέσα ἀπὸ ἐκεῖ μπορεῖ νὰ ἀνακαλύψῃ κα-
νεῖς τὸ μεγαλεῖο τῶν προγενεστέρων ἀνθρώπων.

Μετὰ τιμῆς
Θεόδωρος Εὐσταθίου

Senior Systems Analyst BS, MS, Massachusetts
Institute of Technology
Ἀθήνα

Τὸ «ἱερὸ βιβλίον» τοῦ... Ἑλληνισμοῦ

Εἶναι γνωστό, ὅτι ἡ «Παλαιὰ Διαθήκη» ἐγράφη σὲ πολλὴ νεώτερες ἐποχὲς ἀπὸ ἐκεῖνες πού, ὑποτίθεται, ὅτι ἱστορικὰ περιγράφει –ἀν δὲν συνεχίζεται καὶ σήμερα ἡ «ἀναθεώρηση» καὶ ἡ «ἀνασυγγραφή» τῆς ἀπὸ τοὺς διαφόρους «σοφούς τῆς Σιών», ἀλλὰ καὶ τῆς «Νέας Σιών», δηλαδή τοῦ Χριστιανισμοῦ, ὅπως αὐτοαποκαλεῖται ὁ ἴδιος. Ὁ συγγραφεὺς τοῦ ριζοσπαστικοῦ βιβλίου «**Ἡ ἀναχρονολόγηση τῆς Προϊστορίας κυρίως μὲ βάση τὶς ἀστρονομικὲς πληροφορίες ἀρχαίων συγγραφέων**», πού ἐξέδωσε πρὸ ἐνὸς μηνὸς ὁ «Δανὸς», κ. Κ. Κουτρονδέλης κατὰ παραχώρησιν παίρνει τὶς πληροφορίες πού περιέχονται στὴν ἴδια τὴν Π.Δ. καὶ μὲ μαθηματικὴ μέθοδο δγάζει ἀπὸ αὐτὲς καὶ μόνον, ὅτι ὁ Ἰαχβὲ «ἐκτίσε» τὸ Σὺμπαν τὸ... 2331 π.Χ., ὅταν ταυτόχρονα μὲ τὴν ἴδια μέθοδο ἀποδεικνύει ὅτι στὸν ἐλληνικὸ χρόρο συνέβαιναν κοσμοϊστορικὰ γεγονότα ὅπως ἡ ἀνάπτυξη τῆς Ἑλληνικῆς Γλώσσας καὶ πλεῖστα ἄλλα, ἤδη ἀπὸ τὸ 28.000 π.Χ. Μεγαλύτερος αὐτοεξευτελισμὸς τοῦ ἰουδαϊκοῦ αὐτοῦ συνονθυλεύματος (μὲ τὰ ἴδια τὰ γραφόμενά του) δὲν μπορεῖ νὰ γίνη. Κι ὅμως, ὅταν πρὶν ἀπὸ ἕξι χρόνια ἀκριθῶς ὁ «Δ» ζήτησε μὲ ἀνοικτὴ ἐπιστολὴ τὸν πρὸς τὴν Ἱερὰ Σύνοδο τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος νὰ ἀποβληθῇ τὸ κατασκευάσμα αὐτὸ –ἀνθελληνικὸ σὺν τοῖς ἄλλοις– ἀπὸ τὴ θρησκεία τῶν Ἑλλήνων, κάποιον θρησκευτικὸν ταγοῖ μας μᾶς διεμήνυσαν, ὅτι δὲν μπορεῖ νὰ γίνη αὐτό, γιατί εἶναι βιβλίον «ἱερὸ» καὶ «θεόπνευστο», χαρακτηρίζοντας ταυτόχρονα δημοσίᾳ τὸν «Δ» ὡς «εἰδωλολατρικὸ περιοδικό»...

Ω.**Ἰωσήφ, Μαρδόνι (χαι)ος, Ὀλμπράιτ, Κοὲν κ.λπ.**

Ἀρχίζει λοιπὸν ὁ σιωνισμὸς ἀπὸ τὴν ἐποχὴ τοῦ Ἰωσήφ στὴν Αἴγυπτο καὶ τοῦ Μαρδοχαίου τὴν ἐποχὴ τῶν Περσικῶν Πολέμων νὰ δοῦ στὴν Ἱστορίαν ὡς συμβουλὰ τοῦ τῶν ἐκαστοτε ἰσχυρῶν καὶ νὰ βρῶνται κάτω ἀπ' ὅλα τὰ καίρια ἱστορικὰ γεγονότα, ἀπαγορεύοντας μὲ νύχια καὶ μὲ δόντια κάθε ἐκτροπὴ πρὸς τὴν ἐλληνικότητα. Σπουδαῖο ρόλο, ὡς «φιλοσοφικός» τὸν μανδύας, παίζουν διάφορες μεγάλες θρησκείες καὶ παρακλάδια τους, πού αὐτὸς ἐνέπνευσε καὶ διέδωσε. Ἡ μηδενικὴ ἀντίδραση τοῦ κόσμου στὰ σημερινὰ γεγονότα δείχνει πόσο καλὰ κάνουν ἡ κ. Ὀλμπράιτ καὶ ὁ κ. Κοὲν τὴ «δουλειά τους». Τὸ τραγικὸ εἶναι, ὅτι ἡ πανθομολογούμενη πανέξυπνη δολιότητά τους ἔχει ὡς ἀρνητικὸ τῆς ἔκτυπο τὴν ἡλιθιότητα τοῦ σημερινοῦ ἀνθρώπου τῆς τηλεόρασης καὶ κατανάλωσης, κάτω ἀπὸ τὴν τανάλια τῆς οἰκονομικοποίησης καὶ πληροφόρησης τοῦ συστήματος.

Ἄς μὴν ἀποροῦμε, γιατί οἱ «ἐξυπνες δόμβες» βρῶσκουν τὸν στόχο τους μέσα στὸ (πνευματικὸ) σκοτάδι.

Π.Γ.**Αὐτόχειρες τῆς «ἀφθονίας»**

Σύμφωνα μὲ ἐπίσημα στοιχεῖα τοῦ κράτους τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν τὴν τελευταία δεκαετία οἱ φόνοι καὶ οἱ αὐτοκτονίες ἀπὸ ἀνηλίκους διπλασιάστηκαν σὲ σχέση μὲ τὴν δεκαετία τοῦ '80. Καταστροφικότητα καὶ αὐτοκαταστροφικότητα συμβαδίζουν μὲ γοργοὺς ρυθμοὺς στὴν κοινωνία τῆς «ἀφθονίας» καὶ τῆς «πληροφορίας», ὅπως τὴν ὀνομάζουν. Κοινωνιολόγοι καὶ ψυχολόγοι ἐπιχειροῦν νὰ ἐξημενύσουν τὸ φαινόμενο, ἀποδίδοντας τὶς αἰτίες τὸν στὴν αἴσθηση τῆς ἀπομόνωσης, πού διακατέχει τὰ νεαρὰ ἄτομα τῶν μεγαλουπόλεων, στὴν ἐχθρικότητα τοῦ περιβάλλοντος, ὅπως τὸ ἀντιλαμβάνονται τὰ μάτια τῆς παιδικῆς ψυχῆς, στὴν ἀνάμειξη τῶν φυλῶν, πού φέρνει σύγχυση ταυτότητας καὶ ἀξιών, στὰ πρότυπα τοῦ κινηματογράφου καὶ τῆς τηλεόρασης. Καὶ τὸ σημαντικώτερο, πού σπάνια ὁμολογεῖται: Ἡ ζωὴ, τὸ νόημά της, ἡ ἀξία της, χάθηκαν. Καὶ ἔνα ἀγαθὸ πού παύει νὰ θεωρῆται πολὺτιμο, ἰδιοχειρῶς ἡ αὐτοχειρῶς καταργεῖται ἢ αὐτοδούλως ἐγκαταλείπεται.

Σ' αὐτὴν τὴν καταφανῇ κρίση τοῦ πολιτισμοῦ ἀναμένεται τὰ ἐπόμενα χρόνια νὰ περιέλθουν καὶ οἱ κοινωνίες τῆς Εὐρώπης, πὺν ἀκολουθοῦν ἀπὸ κοντὰ τὸν ἀμερικανικὸ τρόπο ζωῆς. Γι' αὐτὸ θὰ ἐπανεέλθουμε συντόμως μὲ πληρέστερη ἀνάλυση.

Π.Α.Κ.

Βιάγκρα καὶ δόμδες

...Νὰ μποροῦσε, λέει, αὐτὲς οἱ πανάκριδες καὶ φονικὲς πτητικὲς μηχανὲς τῶν ἀεροπλανοφόρων νὰ γίνονταν ἓνα ἥσυχο ἐλαφρὸ ἀεροπλανάκι, πὺν πετάει σὰν πουλί, νὰ προσγειωνόταν σὲ κάποιο καταπράσινο λιβάδι οὔτε κοντὰ στίς παχειὲς ἀγελάδες, οὔτε στίς κάτισχνες «ἱερὲς» τῶν Ἰνδιῶν...

Ποῦ τὸ πράσινο τῆς Γῆς καὶ ποῦ τὸ μπλὲ τοῦ διαγύγκρα ἴδιο μὲ τοὺς τερατώδεις ἀστέρους νετρονίων, πὺν ἔχουν διάμετρο 15 χιλιομέτρων καὶ μᾶζα περιῖπου τριῶν Ἡλίων...

Π.Γ.

Γλαῦκα Ἀθήναζε

Περίεργοι ἄνθρωποι ἐκεῖ στὴν «Ἐλευθεροτυπία». Γύρευε ποιὸ δημοσίευμα εἶδε ὁ (ἡ) συντάκτης τῆς καὶ ἔγραψε τὸ περισπούδαστο ἄρθρο του, ὅτι στὴν Ἰθάκη οἱ κάτοικοί τῆς ὁμῶν ἐλληνικὰ ἀπὸ 2700 π.Χ. (φύλλο τῆς 14/4/99). Καὶ ἐκόμισε γλαῦκα στὴν Ἀθήνα. Ἀφοῦ ἐκεῖ στὴν καλὴ ἐφημερίδα παρακολουθοῦν τὰ γραφόμενα στὸν «Δαυλὸ» (δὲς καὶ τίς ἀπὸ χρόνια ἀναφορὲς τῶν ἰῶν σὲ δημοσιεύματα τοῦ περιοδικοῦ), γιὰτὶ δὲν ἔλαβαν ὑπ' ὄψιν τοὺς καὶ τὸ δημοσίευμα ἄρθρο-ἐπιστολὴ τοῦ (μακαρίτου πλέον) π. Γεωργούντζου, στὸ τεῦχος 107/Νοέμβριος 1990 μὲ τὸ ἴδιο θέμα, πὺν ἀποτέλεσε καὶ τὸ κεντρικὸ θέμα τοῦ τίτλου τοῦ ἐξωφύλλου τοῦ «Δαυλοῦ». Ἀλλὰ δὲν πειράζει. Φθάνει, ὅτι μετὰ ἀπὸ ἐννέα χρόνια δικαιώνονται γραφόμενα στὸ «Δαυλὸ». Εἶναι κι αὐτὸ μιὰ κάποια λύση.

Α.Κ.

Ἀλβανικὲς ὑποθήκες

Πάντα τὰ διάφορα ἐπιτελεῖα δὲν πληκτρολογοῦν κατὰ ἄπιαστες λεπτομέρειες. Κάποιν μέσα ἀπ' τὰ καρδοννιασμένα συντρίμια ξεπετάγεται χορταράκι. Ἀλλὰ ἔχουν ξεσπαθώσει οἱ Ἀλβανοὶ καί, δασκαλεμένοι, στὴν τηλεόραση λένε τι θὰ πάθουμε ὅταν καινούργιο Κόσσοβο γίνῃ ἐδῶ, πὺν συνειδητὰ φτιάχνει ὁ διεθνισμός. Τότε δέβαια θὰ εἶναι ἄνθρωποι καὶ θὰ ἔχουν δίκιο, ὅμως τώρα τί γίνεται μ' αὐτὴ τὴ συνωμοσίαν τῆς πληθυσμιακῆς καὶ πολιτιστικῆς ἀλλοίωσης; Ἀ! Τὸ «ἀμύνεσθαι περὶ πάτρης» εἶναι φασιστικὸ, ἐθνικιστικὸ... Τὸ σωστὸ εἶναι «ὑπεραμύνεσθαι τοῦ δολλαρίου δι' ἐξύπνων δομῶν»!

Π.Γ.

«Συγκατοίκηση» ἀφορίσαντος καὶ ἀφορισμένου

Ἡ ὑπόδοχή τοῦ οἰκουμενικοῦ πατριάρχου στὴν Ἑλλάδα μὲ τιμὲς, ὅπως προβλέπεται, ἀρχηγοῦ ξένου κράτους φυσικὰ εἶναι ἀπὸ ἀποψη πρωτοκόλλου ὀρθή, ἀφοῦ σὰν κεφαλὴ πολυεθνικῆς ἐξουσίας εἶναι ξένος πρὸς κάθε ἔθνος. Ὅμως μὲ τὴν εὐκαιρίαν τῆς νέας ἐπισκέψεώς του θὰ ἤθελα νὰ τοῦ προτείνω νὰ συγκαλέσῃ σύνοδον ἱεραρχῶν καὶ νὰ ἀρῇ τὸν ἀφορισμὸν τοῦ Ρήγα Βελεστινλή. Ἡ περίστασις εἶναι κατάλληλη, ἀφοῦ ἔχρει ἐορτασθῇ πένθος ἐπισήμως ἡ ἐπέτειος τοῦ θανάτου τοῦ Ρήγα. Ὅχι γιὰ κανένα ἄλλο λόγο, ἀλλὰ γιὰ νὰ ἀμβλυνθῇ ἡ προκλητικὴ εἰρωνεία νὰ συνυπάρχουν οἱ ἀνδριάντες τοῦ πρωτεργάτου τῆς ἐλληνικῆς ἐλευθερίας Ρήγα καὶ τοῦ πατριάρχου Γρηγορίου τοῦ Ε', πὺν τὸν ἀφώρισε γιὰ τοὺς ἀγῶνες του ὑπὲρ τοῦ ἔθνους, δεξιὰ καὶ ἀριστερὰ τῆς εἰσόδου τοῦ πανεπιστημίου Ἀθηνῶν.

Α.Κ.

Ἡ ἐξελληνίση τῆς ξενικῆς ὀρολογίας στὴν τηλεόραση καὶ τὸν κινηματογράφο

Παρατηρῶντας κανεὶς τοὺς τίτλους μιᾶς ὁποιασδήποτε ἐλληνικῆς κινηματογραφικῆς ταινίας ἢ ἐνὸς τηλεοπτικοῦ προγράμματος (ἐλληνικοῦ), διαπιστώνει ἀμέσως τὴν πληθώρα τῶν ξένων ὄρων, ποὺ χρησιμοποιοῦνται γιὰ τὴν δήλωση τῶν διαφόρων εἰδησιῶν, τῶν σταδίων παραγωγῆς κ.λπ. Λέξεις ὅπως *σκριπτ*, *μοντάζ*, *μακιγιάζ*, *μπούμαν* κ.ἄ. ποὺ προέρχονται κυρίως ἀπὸ γαλλικοὺς καὶ ἀγγλικούς ὄρους.

Ὁ κινηματογράφος εἶναι ἡ τέχνη τῆς καταγραφῆς τῆς κινούμενης εἰκόνας (κατ' ἀρχάς). *Cinematograph* (-phy) ἢ συγκεκριμένα *cinema*, *σινεμά*. Ὁ ὅρος ποὺ χρησιμοποιήθηκε, γιὰ τὴν «βαπτιστὴν» αὐτὴ ἡ ἐφεύρεση τῆς φωτογραφικῆς καταγραφῆς καὶ ἀναπαραγωγῆς τῆς κίνησης (ψευδαίσθηση ποὺ δημιουργεῖται λόγῳ τοῦ μετεκτάσματος τοῦ ματιοῦ μας), εἶναι σύνθετη λέξις, προερχόμενη ἀπὸ δύο ἐλληνικές: τὴν *κίνηση* καὶ τὴν *γραφή*. Στὴν ἀρχὴ οἱ ταινίες, ὅπως εἶναι γνωστό, ἦσαν ὁωδές. Μὲ τὴν ἐμφάνισι τοῦ ὁμιλοῦντος κινηματογράφου ἡ τέχνη τῆς κινούμενης εἰκόνας (εἰκονικὴ-εἰκαστικὴ) γίνεται ὀπτικοακουστικὴ.

Ἡ σύνθετη τέχνη τῆς δημιουργίας ἐνὸς κινηματογραφικοῦ ἔργου ἀπαιτεῖ τὴν συνεργασία πολλῶν εἰδικευμένων ἀνθρώπων, τεχνιτῶν καὶ καλλιτεχνῶν, διοικητικοῦ καὶ δοθητικοῦ προσωπικοῦ. Ἀνθρώποι ποὺ γράφουν τὰ κείμενα, ποὺ ἐκτελοῦν τὴν παραγωγή, ποὺ ἐρμηνεύουν τοὺς ρόλους, ποὺ καθοδηγοῦν τὸ συνεργεῖο καὶ τοὺς ἡθοποιούς, ποὺ κατασκευάζουν τοὺς χώρους τῶν γυρισμάτων, ποὺ ἐπεξεργάζονται τὸ κινηματογραφημένο ὑλικό... Κάποιοι ἀπὸ αὐτοὺς μᾶς εἶναι γνωστοί. Οἱ ἡθοποιοί, ὁ σκηνοθέτης, ὁ σεναριογράφος, ὁ (συνθέτης) μουσικὸς κ.λπ. Κάποιοι ἄλλοι κρύβονται πίσω ἀπὸ περίεργα ὀνόματα, ποὺ μόνο σὲ ὠρισμένους «μνημένους» (κινηματογραφόφιλους καὶ ἀνθρώπους τοῦ ἐπαγγέλματος) εἶναι γνωστὲς οἱ σημασίες τους.

Γιὰ τοὺς περισσότερους ἀπὸ αὐτοὺς τοὺς ἀνθρώπους χρησιμοποιοῦνται ξένοι ὄροι (ἐπαγγελματικὴ «ἀργκό»), ποὺ εἰσήχθησαν ἀπὸ χώρες, οἱ ὁποῖες πρῶτες ἀνέπτυξαν τὴν λεγόμενη ἑβδόμη τέχνη· ὅπως ἐπίσης ξένοι εἶναι καὶ οἱ περισσότεροι ὄροι ποὺ ἀφοροῦν στὴ δομὴ τοῦ ἴδιου τοῦ ἔργου καὶ στὰ ἐπὶ μέρους στάδια τῆς διαδικασίας παραγωγῆς (ἐκτὸς ἀπὸ ἐκείνους, ποὺ οἱ ξένοι «δανείστηκαν» ἀπὸ τοὺς Ἕλληνες καὶ προέρχονται ἀπὸ τὸ θέατρο, ὅπως *ὁράμα*, *σκηνή* κ.ἄ.). Κανεὶς δὲν μῆθε στὸν κόπο νὰ ἐπιχειρήσῃ νὰ ἀποδοθοῦν αὐτοὶ οἱ ὄροι μὲ ἀντιστοιχούς ἐλληνικούς. Εἶναι καθαρὰ θέμα ἀδιαφορίας ἢ ξενομανίας καὶ ὄχι φυσικὰ ἀδυναμίας τῆς γλώσσας μας νὰ ἀποδοθοῦν ἀντίστοιχα ἢ καὶ πιὸ σωστὰ στὴν ἐλληνικὴ οἱ κινηματογραφικὲς ἑννοιες.

Ἡ δύναμη τῆς συνήθειας ἀπὸ τὴν χρῆσι αὐτῶν τῶν ὄρων, αὐτοῦσιων ἢ ἐξελληνισμένων, ἔχει δημιουργήσει ἤδη ἓνα «καθεστῶς» καὶ ἡ ἄνευ ὄρων ἀποδοχὴ τους δὲν προβληματίζει οὔτε ἀπασχολεῖ κανέναν. Ὅμως δὲν εἶναι δύσκολο νὰ ἀντικατασταθοῦν –σταδιακὰ ἴσως– αὐτοὶ οἱ ὄροι μὲ καθαρὰ ἐλληνικούς. Ἴσως αὐτὸ νὰ «ξενίσῃ» λίγο στὴν ἀρχή, ἀλλὰ καὶ πάλι εἶναι θέμα συνήθειας ἢ ἐπικράτησι καὶ χρησιμοποίησίν τους.

Ἄς δοῦμε κάποιους κινηματογραφικούς ὄρους, ποὺ χρησιμοποιοῦνται εὐρέως: Τὸ *μοντάζ* τῆς ταινίας (ἀπὸ τὴ γαλλικὴ λέξις *monter-montage*). *Μοντάρω*, *μοντέρω*, *μονταρισμένο*, *ἀμολντάριστο*, *μονταζιέρα* (ἢ *μουδιόλα*). Εἶναι ἡ συναρμολόγησι τῶν ἐπὶ μέρους εἰκόνων («πλάνων») μιᾶς σκηνῆς καὶ τῶν σκηνῶν στοῦ σύνολό τους, μὲ τρόπο ποὺ νὰ ἐξυπηρετῇ τὴν ἀφήγησι καὶ τὴν αἰσθητικὴ τοῦ δημιουργοῦ.

Τὸ *πλάνο* (ἢ καταγραμμένη εἰκόνα ἢ *φωτόγραμμα*) ἀποτελεῖ τὸ μικρότερο ἐπὶ μέρους κομμάτι τῆς ταινίας, προωρισμένο νὰ ὑπάρξῃ σὲ σχέσι μὲ ἄλλα πλᾶνα, ἀποτελῶντας ἔτσι ἓνα *ἀρμό* τοῦ ἔργου, ποὺ πρέπει νὰ συνδεθῇ (ἀρμολογηθῇ) μὲ τὸν σωστὸ τρόπο στὸν κορμὸ τοῦ ἔργου ἀπὸ τὸν *ἀρμολόγο* (μοντέρ), ὁ ὁποῖος γιὰ τὸν σκοπὸ αὐτὸ ἐργάζεται, χρησιμοποιῶντας ἓνα μηχανήμα, ποὺ κάνει τὰ «δεσίματα» εἰκόνας καὶ ἤχου, τὴν «μουδιόλα» (ἢ «*editor*»), δηλαδὴ τὸν *ἀρμοστήρα* (ἀρμοστήρ-ἦρος).

Γιὰ νὰ δίνεται ἡ ἐντύπωσι τῆς συνέχειας στὴν κίνηση καὶ τῆς συνέπειας τῶν εἰκόνων, δίνεται προσοχή σὲ κάποια συνδετικὰ στοιχεῖα, ποὺ ἐξασφαλίζουν τὴν «σωστή» ἐντύπωσι στὸν

θεατή (ξεγελώντας τον, ούσιαστικά), τὰ **ρακόρ** (raccord- γαλλικά). Π.χ.σὰ πλᾶνα τῆς ἴδιας σκηνῆς ὁ ἡθοποιὸς πρέπει νὰ φοράῃ τὰ ἴδια ρούχα, νὰ ἔχῃ τὴν ἴδια κατάσταση, οἱ καιρικές συνθήκες νὰ εἶναι οἱ ἴδιες κ.λπ. Κάθε στοιχεῖο λοιπόν, ποὺ ἐξασφαλίζει αὐτὴν τὴν «ὁρθότητα» συνάψεων, τὴν κατάλληλη σύνδεση τῶν ἁρμῶν τοῦ ἔργου, ἀποτελεῖ μιὰν **ἄρμογή**. Ὁ ἄνθρωπος ποὺ εἶναι ἐπιφορτισμένος μὲ τὴν ἐργασία παρακολούθησης, καταγραφῆς, ἐλέγχου καὶ τήρησης τῶν στοιχείων αὐτῶν (τῶν ἁρμογῶν), εἶναι ὁ «γραμματέας» τοῦ σκηνοθετικοῦ τμήματος καὶ λέγεται **σκριπτ**. Ὁ **ἁρμογολόγος** (ἢ πιθανὸν καὶ **ἁρμοστηρητής**) τοῦ γυρίσματος. Οἱ σημειώσεις του (τὰ δελτία λήψεων) ἀποτελοῦν τὸν ὁδηγὸ ἁρμολόγησής τοῦ «γυρισμένου» ὕλικου, ὥστε τὰ γυρισμένα κομμάτια νὰ ταιριάζουν (ἁρμόζουν) μεταξὺ τους ἁρμονικά (συμμετρικά - σὺν μέτρῳ).

Τὸ **μακιγιάζ** (ἢ *make up*) (ἀπὸ τὴ γαλλικὴ *maquiller-maquillage*). **Μακιγιάρω-ξεμακιγιάρω, μακιγιαρισμένος-ἀμακιγιαριστος**, ὁ **μακιγιέρ**, ἢ **μακιγιέζ**. Εἶναι ἡ ἐπιχοίση τῶν ἡθοποιῶν μὲ καλλυντικά καὶ ψιμυθία, μὲ σκοπὸ τὸν καλλωπισμὸ ἢ τὴν μεταμόρφωση τῶν προσώπων, σύμφωνα μὲ τὶς ἀνάγκες τῶν ρόλων. Ἡ τέχνη τῆς **ψιμυθιολογίας** (**ψιμυθιολόγος**).

Τὸ **σενάριο** (*scénario* ἢ *screenplay*). Πρόκειται περὶ λέξεως ἀντιδανείου. Τὸ σενάριο ἀποτελεῖ τὸ καταγραμμένο σχέδιο τοῦ ὀπτικοακουστικοῦ ἔργου, τὸ ὁποῖο ἀποτελεῖται ἀπὸ συγκεκριμένο ἀριθμὸ σκηνῶν (γαλλιστὶ *la scène*) μὲ λογικὴ σειρὰ. Εἶναι δηλαδὴ τὸ **σκηναρίο**. Ἡ συγγραφή του γίνεται ἀπὸ τὸν **σκηναριογράφο**. Τὸ *one line script*, δηλαδὴ τὰ «περιεχόμενα» τοῦ σκηναρίου μὲ ἐπικεφαλίδες (ἢ περίληψη σκηνῆς) μιάς γραμμῆς, ἀποτελεῖ τὸ **σκηνολόγιο**.

Τὸ **ρεπεράζ** (ἀπὸ τὴν γαλλικὴ *reperer-reperage*). Πρόκειται γιὰ τὴν ἀναζήτησι, ἀνακάλυψη καὶ ἐπιλογὴ τῶν χώρων (κυρίως), ποὺ εἶναι κατάλληλοι γιὰ τὸ γύρισμα τῆς ταινίας, **Ἀνίχνευση χώρων**. Τὸ σημεῖο ὅπου θὰ στηθῇ ἡ κινηματογραφικὴ μηχανὴ λήψης (*camera*) καὶ ἡ στόχευση τοῦ φακοῦ, συνήθως λέγεται γωνία λήψης. Ἄλλως **ἐποψη**. Ὁ τεχνικὸς πού, χρησιμοποιώντας μηχανικὰ συστήματα κίνησης (καρέλο, γερανὸ κ.ἄ.), κινεῖ τὴν μηχανὴ λήψης, ὀνομάζεται **μακινίστας**. Εἶναι σαφῶς ἀναγνωρίσιμη ἡ ἑλληνικὴ καταγωγὴ τῆς λέξης, ἀπὸ τὴν **μηχανή**. Πρόκειται καὶ πάλι γιὰ ἀντιδάνειο. Θὰ μπορούσε νὰ ἀποδοθῇ στὰ ἑλληνικά μὲ τὸν ὄρο: **μηχανιστής**.

Ὁ ἄνθρωπος ποὺ φροντίζει τὴν ἔνδυση τῶν ἡθοποιῶν, σύμφωνα μὲ τὶς ὁδηγίες τοῦ ἔνδυματολόγου, εἶναι ὁ **ἀμπιγιέρ** ἢ ὁ **ἀμπιγιέζ**. Στὰ ἑλληνικά **ἐνδυτής, -ύτρια**. Τὰ ρούχα (ἐνδύματα) φυλάσσονται στὸ **θεσιάριο**, δηλαδὴ στὸ **ἐνδυματοφυλάκιο** (**ἐνδυματοφύλαξ**) καὶ ὁ χώρος, ὅπου ντύνονται καὶ ἐτοιμάζονται οἱ ἡθοποιοί, εἶναι τὸ **ἐνδυτήριο** (χαμαῖνι).

Κάποιες φορὲς οἱ σκηνὲς γυρίζονται μὲ σύγχρονη λήψη ἤχου, κάποιες ἄλλες φορὲς ἡ ἡχητικὴ ἐπεξεργασία γίνεται κατόπιν στὰ ἐργαστήρια. Γιὰ νὰ «φορεθοῦν» συγχρονισμένα τὰ λόγια στὸ στόμα τοῦ ἡθοποιοῦ, γίνεται τὸ λεγόμενον **ντουμπλάζ** ἢ **λογοθεσία**.

Casting. Ἐπιλογὴ ἡθοποιῶν, ἢ **διανομή** τῶν χαρακτήρων (ρόλων). Γιὰ νὰ συζητηθοῦν τὰ προβλήματα, ὁ τρόπος ἐργασίας καὶ κάθε θέμα ποὺ ἀφορᾷ τὴ δημιουργία τοῦ ἔργου καὶ νὰ παρθοῦν ἀποφάσεις, γίνονται διάφορα *meeting*. Ἡ ἑλληνικὴ λέξη εἶναι: **συσκέψεις**.

Μιὰ ὁμάδα σκηνῶν, μιὰ σειρὰ (ἀκολουθία) κινηματογραφικῶν γεγονότων ἀποτελεῖ μιὰ **σεκάνς** σκηνῶν. Δηλαδὴ **ἐνότητα** σκηνῶν. (Ἀντιστοιχεῖ στὸ κεφάλαιο τοῦ μυθιστορήματος). Τὸ δὲ **πλᾶνο**, ὡς ὕλικο τεμάχιο, ἀποτελεῖ, ὅπως προαναφέραμε, ἁρμὸ τοῦ ἔργου. Ἐννοιολογικά ἢ πιὸ σωστὰ σημειολογικά αὐτὴ ἡ φωτογραφικὰ ἀποτυπωμένη εἰκόνα ἀποτελεῖ ἓνα **φωτόγραμμα**.

Αὐτὰ σὰν ἓνα πρῶτο σημεῖωμα, ποὺ ἀπευθύνεται στοὺς **κινηματογραφόφιλους** (*σινεφίλ*), ἀλλὰ κυρίως στοὺς ἀνθρώπους τοῦ κινηματογράφου καὶ τῆς τηλεόρασης, ποὺ χρησιμοποιοῦν καθημερινὰ ὅλους αὐτοὺς τοὺς ὅρους, χωρὶς, ἴσως, ποτὲ νὰ ἔχῃ περάσει ἀπὸ τὸ νοῦ τους ἡ σκέψη, πὼς θὰ μπορούσαν κάλλιστα νὰ ἀντικατασταθοῦν μὲ ὅρους τῆς δικῆς μας γλώσσας.

Γιῶργος Κορδέλλας

Σκηνοθέτης

Σ.«Δ.»: Ὁ Γιῶργος Κορδέλλας ἐργάζεται στὸν κινηματογράφου καὶ τὴν τηλεόραση. Σκηνοθέτησε τὶς τηλεοπτικὲς σειρές: «Ἀναστασία», «Ἀπὼν», «Μιὰ νύχτα σὰν κι αὐτή», «Τζιδαέρι», «Τὸ φτερούγισμα τοῦ Γλάρου» κ.ἄ.

Ο ΔΙΑΣΗΜΟΣ ΜΟΥΣΙΚΟΣ Δ. ΠΑΠΑΠΟΣΤΟΛΟΥ ΔΙΑΠΙΣΤΩΝΕΙ:

«Υπόδαθο
τῆς μουσικῆς
ὅλων τῶν λαῶν
εἶναι ἡ
Ἑλληνικὴ
Μουσικὴ»

Η ΑΡΙΣΤΟΥΡΓΗΜΑΤΙΚΗ ΤΕΛΕΙΟΤΗΤΑ ΤΗΣ ΓΛΩΣΣΑΣ

Ὁ διεθνoῦς φήμης μουσικολόγος καὶ μουσικοσυνθέτης **Δημήτρης Παπαποστόλου** μίλησε στὸ «Δαυλὸ» γιὰ τὴ μουσικότητα τῆς ἐλληνικῆς Γλώσσας καὶ γιὰ τὸ μεγαλεῖο τῶν ὁμηρικῶν ἐπῶν. Μελέτησε τὴ μουσικὴ παράδοση δεκάδων λαῶν ταξιδεύοντας σ' ὅλο τὸν κόσμο καὶ διαπίστωσε τελικὰ, ὅτι ἡ Ἑλληνικὴ Μουσικὴ σὲ πανάρχαιες ἐποχὲς διαχύθηκε σ' ὅλον τὸν κόσμο. «Ταξιδεύοντας στὴν Ἑλλάδα καὶ γνωρίζοντάς την μουσικά, εἶναι σὰν νὰ ταξιδεύης σ' ὅλον τὸν κόσμο», εἶναι τὸ συμπέρασμα τοῦ πολὺχρονου ἐρευνητικοῦ του μόχθου, ἓνα συμπέρασμα ποὺ τὸ ἀποδέχονται καὶ οἱ μεγαλύτεροι ξένοι μελετητὲς τῆς παγκόσμιας μουσικῆς, κι ὅμως παραμένει ἄγνωστο στὸ πλατὺ κοινό. «Τὸ ὑπόδαθο τῆς μουσικῆς ὅλων τῶν λαῶν εἶναι ἡ Ἑλληνικὴ Μουσικὴ», προσθέτει στὴ συνταρακτικὴ αὐτὴ διαπίστωσή του ὁ Ἑλληνας μουσικός. Ἀκολουθεῖ τὸ πλήρες κείμενο τῆς συζητήσεως ποὺ εἴχαμε μαζί του.

ΣΥΝΤ.: Ὅταν λέμε, κύριε Παπαποστόλου, ὅτι ἡ γλῶσσα μας εἶναι μουσικὴ, ἔχει μουσικότητα, τί ἐννοοῦμε μὲ ἀπλὰ λόγια;

ΔΗΜ. ΠΑΠΑΠΟΣΤΟΛΟΥ: Ἡ μουσικὴ παράγεται μέσα ἀπὸ τὴν ἑναρμόνια σχέση συμφώνου-φωνήεντος καὶ φωνήεντος-νοήματος μέσα σὲ μιὰ λέξη. Ἡ ἴδια ἑναρμόνια σχέση πρέπει νὰ ἐμφανίζεται καὶ στὴν διαδοχὴ τῶν λέξεων τοῦ λόγου. Κάθε ἄκουσμα, κάθε ἦχος δὲν ἔχει μέσα του μουσικὴ. Ἄλλο κρότος ἢ θόρυβος κι ἄλλο μουσικὴ. Ἐκ τῆς ἀρμονίας κρίνεται ὁ ἦχος καὶ κατατάσσεται. Καὶ τὰ βασικὰ στοιχεῖα τοῦ μουσικοῦ λόγου εἶναι

Ἰθαγενὴς τοῦ Μπαντοῦ παίζοντας ὀκλαδὸν τὸν αὐλὸ τοῦ Πανὸς (στὴν ἴδια ἀκριβῶς στάση μὲ τὸν πανάρχαιο Ἑλληνα θεό· βλ. ἐναντι σελίδας).

ἡ ἰσορροπία, ἡ ἰσομετρία, ἡ περιοδικότητα, ἡ διὰ τοῦ νοήματος τῆς λέξης ἀπόδειξη συναισθήματος.

Ἡ «ἀριστουργηματικὴ τελειότητα» τῆς ὁμηρικῆς γλώσσας

ΣΥΝΤ.: *Τὰ ὁμηρικὰ ἔπη ἐμφανίζουν ἀπὸ τὴν ἀρχὴν τὴ μουσικότητα σὲ ὑψηλὰ ἐπίπεδα τελειότητας;*

Δ.Π.: Πρόκειται γιὰ ἀριστουργηματικὴ τελειότητα. Στὸν Ὅμηρον τὸ κυρίαρχο μέτρο εἶναι τὸ ἥρωικὸ-ἐπικόν, πὺν σήμερα τὸ ἀποδίδουμε στὸ δεκαπεντασύλλαβο κυρίως. Ἐκεῖνο ὅμως πὺν ἔχει σημασίαν εἶναι, πὺς ἡ ὁμηρικὴ ποίησις ἐκπέμπει μουσικὴ ἢ ἴδια. Τραγουδάει μόνη τῆς. Κι αὐτὸ ὀφείλεται στὸ γεγονός, ὅτι ὁ Ὅμηρος δὲν σταθμεύει σὲ κανόνες γλωσσικόν, ὅσο στὴν καταπλήττουσα ποιητικὴ του μεγαλοφυΐαν, νὰ μετουσιώσῃ σὲ λέξεις ἀρμονικὰς, καταστάσεις, ἤχους, φύση, συναισθήματα. Γι' αὐτὸ καὶ οἱ λέξεις του γεμίζουν μὲ φωνήεντα, γιὰ νὰ ἐκφράσῃ τὴν ἐντάσεις. Αὐτὴ εἶναι ἡ αἰτία πὺν ἐκπέμπει μουσικὴ ὁ λόγος του, ὁ στίχος του καὶ ἡ σύνθεσίς του. Εἶναι ἕνας μουσικοσυνθέτης πὺν ἔκαμε τὴν λέξιν νότες καὶ τὴν νότες ἐκφράση πάθους. Εἶναι λοιπὸν φωνητικὴ καὶ ὄχι γραμματικὴ –ἀν καὶ σέβεται ἀπόλυτα τὴ γλῶσσαν– ἡ σύνθεσίς του. Πλάθει τὴ γλῶσσαν, δὲν τὴν

Ὁ πανάρχαιος Ἕλληνας θεὸς Πάν παίζει τὸν «αὐλὸν τοῦ Πανός» τὸ φερώνυμό του πανάρχαιο ἑλληνικὸ μουσικὸ ὄργανο τῆς Ἀρκαδίας. Τὸν «αὐλὸν τοῦ Πανός» ἐγνώριζαν καὶ τὸν ἐπαιζαν λαοὶ διάσπαρτοι σ' ὅλα τὰ μέρη τῆς Ὑδρογείου, ὅπως οἱ προκολομβιανοὶ Ἀμερικανοὶ Ἰνδιᾶνοι στὸ Περού, διάφορες ἀφρικανικὲς φυλές, κάτοικοι τῶν νησιῶν τῆς Ἰνδονησίας, λαοὶ τῆς Ἀπὼ Ἀνατολῆς κ.λπ., πράγμα πού ἀποδεικνύει ὅτι σὲ ἀγνωστὴ ἐποχὴ τοῦ ἀπωτάτου παρελθόντος ἡ Ἑλληνικὴ Μουσικὴ «διαχύθηκε» στὴν Ὑδρόγειο, ὅπως διαπιστώνει ὁ μεγάλος Ἕλληνας μουσικὸς Δ. Παπαποστόλου καὶ ὁ διάσημος μουσικολόγος Μπῶ Μπουύ. (Λεπτομέρεια ἀναθηματικοῦ ἀναγλύφου τοῦ 4ου π.Χ. αἰῶνος, Ἀθήνα, Ἑθνικὸ Ἀρχαιολογικὸ Μουσεῖο).

προσαρμόζει σὲ σχήματα. Συνδύασε τὴ μουσικὴ μὲ τὴ φύση καὶ τὴ λέξη, π.χ. ὁ στίχος του «Βοιωσί τε ἀκταί», πού τὸν μετέφρασε ὁ Ἀργύρης Ἑφταλιώτης «κι ἀντιδογγώντας στενάζονν κυματόδαρτοι οἱ κάβοι», δίνει ὅλο τὸ μάνιασμα τοῦ φυσικοῦ στοιχείου. Ὅπως πάλι ἡ λέξη «χαρὰ» ἔχει ὅλο τὸ ἀνοιγμα τῆς καρδιάς. Ἡ λέξη «λύπη» ἔχει ἓνα κλείσιμο, ἓνα μουσικὸ χαμήλωμα, καθὼς σκύδουν οἱ ψυχὲς θλιμμένες.

ΣΥΝΤ.: Ἀναγκαστικὰ δηλαδή ἡ ἑλληνικὴ γλῶσσα ἔπρεπε νὰ ὠμιλεῖτο «τραγουδιστά»;

Δ.Π.: Μὰ ἀλλιῶς δὲν ἔδωγαινε νόημα. Γι' αὐτό, ἂν συνομιλήσουμε στὸν ἀρχαῖο ἑλληνικὸ λόγο, κάποιος πού δὲν γνωρίζει τὴ γλῶσσα, θὰ ἀρέσκεται νὰ ἀκούη κι ἂς μὴν καταλαβαίνει

τὸ νόημα.

ΣΥΝΤ.: *Εἶναι λοιπὸν ἡ ἑλληνικὴ γλῶσσα στίχος καὶ μουσικὴ;*

Δ.Π.: Ἀπολύτως. Κι αὐτὸ τὸ βλέπουμε στὶς ἀρχαῖες τραγωδίαι, ὅπου δὲν ὑπάρχει ἔμμελος λόγος καταφανής. Ὑπάρχει ἔμμελος πεζὸς λόγος, ὅμως ἔχει τέτοια μουσικότητα, ὥστε νὰ εἶναι μελωδικώτερος ἀπὸ ἄλλα μουσικὰ ἀριστουργήματα.

Ἡ μουσικότητα ἔρχεται ἀπὸ τὸ ἴδιο τὸ Σύμπαν

ΣΥΝΤ.: *Μήπως λοιπὸν μὲ τὸ μουσικὸ λόγο γίνεται κανεὶς πιὸ αἰσθητός, πιὸ κατανοητός;*

Δ.Π.: Ἡ γλῶσσα ὡς ἐργαλεῖο ἐπικοινωνίας θέλει νὰ ἐκφράσῃ σύμπαντα τὰ ἀνθρώπινα συναισθήματα, νὰ τοὺς δώσῃ τὴ διάσταση καὶ τὴ λεπτομέρεια. Πολλὲς φορὲς ἕνα ἐπιφώνημα πολλαπλασιάζει στὴ σκέψῃ τοῦ συνομιλητῆ τὸ συναισθημα. Τὸ ἐπιφώνημα εἶναι ἕνα μουσικὸ στοιχεῖο, πού διαπερνᾷ.

ΣΥΝΤ.: *Συνήθως λέμε, ὅτι σκεφτόμαστε μὲ λέξεις. Μήπως ἡ μουσικότητα τῆς γλώσσας ἦταν γιὰ τοὺς Ἕλληνες προῖόν μουσικῆς σκέψης;*

Δ.Π.: Θίξατε ἕνα φοβερὸ ζήτημα. Ὅντως ἡ μουσικότητα σκέψεως, ἡ ἁρμονία σκέψεως κάνει τὸν ἑναρμόνιο λόγο. Κι αὐτὴ τὴν μουσικότητα τὴν παίρνει ἀπ' τὴ φύση, ἀπ' τὴν αἰσθητικὴ τοῦ χώρου πού ζῇ, ἀπ' τὸ ἴδιο τὸ Σύμπαν. Ἐδῶ εἶναι καὶ ἡ ἀπαρχὴ τῆς φιλοσοφίας, τοῦ Λόγου. Ὁ κόσμος ἀντικατοπτρίζεται μέσα στὸν ἄνθρωπο καὶ αὐτὸς ὁ κόσμος ἔχει μουσικότητα, ἡ ὁποία δονεῖ στὸ ρυθμὸ τῆς τὴν ἀνθρώπινη σκέψῃ καὶ τὴν ἐκφρασὴ τῆς, τὸν λόγο.

ΣΥΝΤ.: *Γι' αὐτὸ οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες ἔθεταν τὴν μουσικὴ σὲ ἀνάλογη σπουδαιότητα μὲ τὴ φιλοσοφία.*

Δ.Π.: Ἀκριβῶς. Ἐδῶ βρίσκεται ἡ βάση τοῦ ἑλληνικοῦ ἰδεογράμματος, τοῦ ἑλληνικοῦ τρόπου σκέπτεσθαι καὶ ζῆν. Αὐτὸ δείχνει τὸ γιατί οἱ ἄξιοι τοῦ Ἑλληνικοῦ Πνεύματος θὰ παραμείνουν ἀναλλοίωτοι στὸ χρόνο, αἰώνεις.

ΣΥΝΤ.: *Ἡ μουσικὴ ὡς τέχνη στὴν ἀρχαία Ἑλλάδα ἦταν δηλαδὴ μιὰ προέκταση τῆς γλώσσας;*

Δ.Π.: Δὲν ὑπάρχει διαφορά. Στὸ τραγούδι τὸνίζεται ἡ ἐξωραϊστικὴ μελωδία, πού λεπτομερεῖ τὸ συναισθημα. Ὁ «καμβᾶς» ὅμως αὐτοῦ τοῦ λεπτομεροῦς «κεντήματος» εἶναι ὁ μουσικὸς λόγος, ἡ γλῶσσα. Ὁ μελωδὸς ἐφτιαχνε τὰ κεντίδια τοῦ πάνω στὸν καμβᾶ τῆς καθαρότητας καὶ τῆς ἁρμονίας.

«Τὸ ἀληθινὸ εἶναι πιὸ «ἄρσενικό»...»

ΣΥΝΤ.: *Αὐτὴ ἡ ὑψηλὴ ποιότητα καὶ καθαρότητα τῆς Ἑλληνικῆς Γλώσσας μέχρι πότε διατηρεῖται;*

Δ.Π.: Μπορῶ νὰ πῶ, πῶς, ὅσο ἀπομακρυνόμαστε ἀπὸ τὸν Ὅμηρο, ἀρχίζουν νὰ «θολώνουν τὰ νερά». Αὐτὸ εἶναι ἐμφανὲς καὶ στὴν ἑλληνικὴ τραγωδία. Αὐτὴ ἡ φθίνουσα πορεία ἔρχεται ἕως σήμερα. Καὶ πιστεύω, ὅτι ἡ αἰτία βρίσκεται στὸ ὅτι ὁ καθαρὸς λόγος, ὁ ἥρωϊκός κι ἀντρίκειος, σταδιακὰ ὑποτάσσεται στὴ σκοπιμότητα. Ὅταν σκέφτεσαι τίς συνέπειες αὐτοῦ πού θέλεις νὰ πῇς, ὅταν ἡ πολιτικὴ-ρητορικὴ μεθόδευση καθορίζουν τὸν λόγο, τότε τελειώνει ἡ αὐθεντικότητά. Ἴσως τὸ ἀληθινὸ νὰ εἶναι πιὸ «ἄρσενικό» ἀπ' ὅ, τι νομίζουμε· κι αὐτὸ τὸ προσφέρει ὁ Ὅμηρος.

ΣΥΝΤ.: *Εἶναι πολὺ σημαντικὸ αὐτὸ πού λέτε.*

Δ.Π.: Ἡ ὑποταγὴ τοῦ λόγου στὸ δόγμα, στὸν τύπο, στὸν αὐστηρὸ γραμματικὸ κανόνα δηλώνει ἐξουσία, σκοπιμότητα.

ΣΥΝΤ.: *Ἄς ἐπιστρέψουμε στὸ παρόν. Παρατηρεῖται, ὅτι ἡ σημερινὴ «ἐπίσημη» ἑλληνικὴ γλῶσσα, ἡ «πρωτευουσιάνικη», προφορικὰ τρώγει σιγὰ - σιγὰ τίς τοπικὲς διαλέκτους, πού, νομίζω, εἶναι καὶ μουσικώτερες.*

Δ.Π.: Συμφωνῶ ἀπόλυτα μὲ τὴν παρατήρησή σας. Καὶ ἐπαυξάνω. Θεωρῶ ἐθνικὴ αὐτο-

κτονία την όμοιογενοποίηση της γλώσσας και την απώλεια των τοπικών διαλέκτων, οι όποιες εκφέρουν το ιδίωμα, γεωγραφικό και ψυχικό, κάθε τόπου. Η πολυσχιδής μου ένασχήληση με το έλληνικό γλωσσικό ιδίωμα κάθε γωνιάς της πατρίδας μας με κάνει νά βλέπω μιá άνθοδέση πολύμορφη, πολύχρωμη και πολυαρωματική. Αυτό τό χωνευτήρι της μιás έπίσημης γλώσσας όδηγεί στην μονολιθικότητα, στην άδυναμία ανάπτυξης. Όταν συρρικνώνουμε έναν τόσο μεγάλο πλούτο διώχνοντας τά φωνήετα – αυτό κυρίως γίνεται, διώχνουμε τόν ήχο, πάμε στην άφωνία. Καί άς προσέξουμε τό έξής: τό παραδοσιακό, δημοτικό τραγούδι, πού δέν είναι σήμερα τό «έπίσημο» τραγούδι της χώρας, έχει όμηρικές καταβολές: Τό μέτρο τών 7/8 του Καλαματιανού ταυτίζεται με τόν Όμηρο: «άνδρα μή ένεπε, Μούσα, πολύτροπον...». Τό Τσάμικο έπίσης είναι ένας αποκαλυπτικός χορευτικός ιδιωματοςμός, άπόλυτα έλληνικός.

ΣΥΝΤ.: Τό Ζεϊμπέκικο;

Δ.Π.: Τό Ζεϊμπέκικο είναι μιá περίπτωση, πού θέλει προσεκτική μελέτη. Χορεύεται στα 4/3, άφήνει όμως έλευθερία στον χορευτή· ό Ζεϊμπέκης είναι έλεύθερος νά αυτοσχεδιάσει.

‘Η παγκόσμια διάχυση της Έλληνικής Μουσικής

ΣΥΝΤ.: ‘Η κλασική ευρωπαϊκή μουσική λέγεται ότι, παρ’ ότι κι αυτή έλκει την καταγωγή της από την έλληνική, έν τούτοις την περιορίζει. Ποιά είναι ή δική σας γνώμη;

Δ.Π.: Έτσι ακριδώς είναι. Ύπηρξε μιá ανάγκη τών Ευρωπαίων νά εκφράσουν μουσικά τόν δικό τους τρόπο σκέψης, πού αντιστοιχεί στον δικό τους γεωγραφικό χώρο, στο δικό τους ψυχισμό, πού είναι διαφορετικός άπ’ τόν δικό μας. Είναι λαοί με σταθερή ρεαλιστική άντίληψη, ή όποία σηκώνει περιχαρακώσεις. Γι’ αυτό και ή μουσική τους περιορίζεται· έχει Πεντάγραμμα, ένψ ή Έλληνική είναι έλεύθερη.

ΣΥΝΤ.: Έχετε ταξιδέψει πολν σ’ όλο τόν κόσμο μελετώντας τη μουσική έκφραση πολλών λαών, από την Άφρική μέχρι τό Νέο Κόσμο. Ποιό ήταν τό τελικό σας συμπέρασμα;

Δ.Π.: Ταξιδεύοντας στην Έλλάδα και έχοντας τά ακρόαματα της έλληνικής μουσικής όλων τών τόπων, είναι σάν νά ταξίδεψες σ’ όλον τόν κόσμο. Με άπόλυτη βεβαιότητα μπορώ νά πώ, ότι τό ύπόδαθο της μουσικής όλων τών λαών είναι ή έλληνική μουσική. Με την άποψη μου συμφωνεί και ό μεγάλος Έλβετός λαογράφος και μουσικολόγος Μπώ Μποδύ· και βέβαια όχι μόνο αυτός.

ΣΥΝΤ.: Μιλούμε λοιπόν για μιá παγκόσμια «διάχυση» του έλληνικού πολιτισμού, πού κοντά στ’ άλλα διέδωσε και τη μουσική.

Δ.Π.: Ακριδώς. Καί ή μεγάλη μου άπορία είναι, πότε ακριδώς έγινε αυτή ή παγκόσμια διάχυση. Είναι καταπληκτικό, νά γνωρίζεις τό πώς πάνω στην έλληνική μουσική όλοι οι λαοί «έχτισαν» με δάση την δική τους φύση, τό δικό τους έθος, την μουσική τους. Νά βλέπεις στους Μασάι της Άφρικής την Πεντατονία της Ήπείρου. Η έλληνική μουσική είναι παρούσα και άπό πλευράς χρονικών στιγμών (μέτρο) και μελωδικών διαδρομών και άπό πλευράς άρμονικών σχέσεων. Άπειρα παραδείγματα τό μαρτυρούν. Όταν ό άνθρωπος ήταν Όδυσσέας, φαίνεται ότι τότε μπορούσε νά ταξιδέψει, νά διαδώσει την πολυμηχανοσύνη του. Οι Έλληνες της όμηρικής εποχής ήταν καθαροί άνθρωποι, με καθαρά λόγια και καθαρά, δημιουργικά χέρια.

Παν. Α. Κουδαλάκης

Ό κ. Δ.Π. είναι ιδρυτής και διευθυντής της πολνδραυεμένης (πρώτο πανελλήνιο και πρώτο παγκόσμιο δραβείο) Πειραματικής Χορωδίας Άθηνών και του Όργανικού Συνόλου Pro-Arte, συγκροτημάτων πού κατά κύριο λόγο έρμηνεύουν τις συνθέσεις του. Στη χορωδιακή μουσική δημιούργησε καινούργια σχολή. Κύριο χαρακτηριστικό της είναι ή σύνθεση – χρονικά και χωρικά – της σύνθετης έλληνικής μουσικής ταυτότητας. Μελοποίησε έργα τών κορυφαίων Έλλήνων ποιητών Παλαμά, Καβάφη, Σεφέρη, Έλύτη, Ρίτσου, Άντωνίου κ.ά. Πολλές συνθέσεις του πέρασαν στο χώρο της δισκογραφίας και έχουν μεταδοθή άπό τά σημαντικότερα τηλεοπτικά και ραδιοφωνικά δίκτυα της Ευρώπης και της Άμερικής «France Cultur», «BBC», «CBS», «CNN».

ΕΛΛΗΝΙΚΟΣ ΔΙΑΦΩΤΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΕΚΚΛΗΣΙΑ

Ἡ ἀνθιση τῆς ἐλληνικῆς διανοήσεως στὴ Βιέννη

Στὴ Βιέννη ὑπῆρχε ἀπὸ τὰ μέσα τοῦ ΙΗ' αἰῶνος μιὰ ἀνθηρὴ ἐλληνικὴ παροικία. Ἡ κοινότητα τῆς Ἐκκλησίας τοῦ Ἁγίου Γεωργίου συγκέντρωνε Ἕλληνες μὲ τουρκικὴ ὑπηκοότητα καὶ ἡ κοινότητα τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἁγίας Τριάδος Ἕλληνες μὲ αὐστριακὴ ὑπηκοότητα. Στὴ συνέλευση τῆς κοινότητος τοῦ Ἁγίου Γεωργίου στίς 27 Μαρτίου 1784 ἀπεφασίσθη, οἱ δύο κοινότητες νὰ διατηρήσουν τὴν αὐτοτέλειά τους. Ὁ ἐμπορικὸς αὐτὸς πυρήνας ποὺ παροικοῦσε στὴ Βιέννη ἦταν ὑπολογίσιμη οἰκονομικὴ δύναμη, γι' αὐτὸ ἀπολάμβανε ἀρκετὰ προνόμια, ὅπως ἡ ἀνάπτυξη τοῦ ἐλληνικοῦ διδλιεμπορίου, τὴν ὁποία εὐνόησαν ἀπὸ τὰ μέσα τοῦ ΙΗ' αἰῶνος οἱ Αὐστριακοί, γιὰ νὰ ἐξυπηρετήσουν τὰ συμφέροντά καὶ τὶς βαλκανικὰς τὸς βλέψεις. Τὸ ἐλληνικὸ διδλίο ἐπρεπε νὰ φέρῃ οἰκονομικὰ ὀφέλη στὴν αὐτοκρατορία καὶ νὰ διεισδύσῃ στὴν ἀγορὰ τῆς Ὁθωμανικῆς Αὐτοκρατορίας. Ἦταν ἀναπόφευκτος ὁ ἀνταγωνισμὸς μὲ τὴν παραγωγὴ ἐλληνικοῦ διδλίου –κυρίως– τῆς Βενετίας, ποὺ γιὰ τρεῖς αἰῶνες εἶχε τὸ μονοπώλιο στὸ ἐλληνικὸ διδλιεμπόριο. Ἡ αὐστριακὴ νομοθεσία τῆς ἐποχῆς εὐνοοῦσε ἐγχειρήματα τέτοιου εἶδους. Τὰ προγενέστερα διατάγματα ποὺ ἐξέδωσε ὁ αὐτοκράτωρ Ἰωσήφ ὁ Β' περὶ ἐλευθεροτυπίας (11.6.1781), περὶ ἀνεξιθρησκείας (13.10.1781) καὶ μιὰ σειρά μεταρρυθμίσεων, ποὺ καθιερώθηκαν μὲ τὸν ὅρο «*ἰωσηφισμός*». Προϋπόθεση γιὰ νὰ γίνῃ ἀνταγωνισμὸς τὸ ἐλληνικὸ διδλίο τῆς Βιέννης ἦταν ἡ δημιουργία ἐλληνικῶν τυπογραφείων, πράγμα δύσκολο, καθὼς τὰ τυπογραφεῖα τῆς Βιέννης ἦταν κλειστὰ ἐπαγγέλματα· τὴν ἄδεια ἔδινε ἐκτὸς ἀπὸ τὸν δῆμο καὶ ἡ συντεχνία. Ὁ Γ. Βεντότης ἦταν ὁ ἰδρυτὴς τοῦ πρώτου στὴ Βιέννη ἐλληνικοῦ τυπογραφείου. Ἡ ἄδεια ἐξασκήσεως ἐπαγγέλματος ποὺ τοῦ ἐδόθη, δημιούργησε ἀντιδράσεις μεταξὺ τῶν τυπογράφων. Οἱ διαμαρτυρίες στηρίχθηκαν στὸ ἤδη κορεσμένο ἐπάγγελμα, στὸ γεγονὸς ὅτι τὰ μεγάλα διδλιοπωλεῖα⁽¹⁾ τύπωναν ἐλληνικὰ διδλία καὶ πὼς ὁ Γ. Βεντότης δὲν ἦταν ἐπαγγελματίας τυπογράφος. Στὴν ἀπόφαση περισσότερο ἀπὸ τὶς διαμαρτυρίες δάρνυναν οἱ προθέσεις τῶν ἀρχῶν καὶ τὸ γεγονὸς πὼς ὁ Γ. Βεντότης ὑποστηριζόταν ἀπὸ τοὺς Ἕλληνες ἐμπόρους τῆς παροικίας. Στοὺς ἴδιους λόγους καὶ στὴν «ἀρχὴ τοῦ δεδικασμένου» –στὴν αὐστριακὴ ἐπικράτεια κυκλοφοροῦσαν ἐφημερίδες σ' ὅλες τὶς γλῶσσες– στηρίχθηκε ὁ Γ. Βεντότης, γιὰ νὰ ἐκδώσῃ τὴν πρώτη ἐλληνικὴ ἐφημερίδα.

Ἀκολούθησε μιὰ ἐκδοτικὴ παραγωγὴ, ποὺ πέρασε τὰ ὅρια τῆς παροικίας τῆς Βιέννης: ἡ «Ἐφημερίς» τῶν Μαρκιδῶν-Πούλιου, «Εἰδήσεις γιὰ τὰ Ἀνατολικά Μέρη» τοῦ Ἰωσήφ Φραγκίσκου Halle, ποὺ μετωνομάσθηκε ἀργότερα σὲ «Ἑλληνικὸν Τηλέγραφον», ὁ «Ἐριμὴς ὁ Λόγιος», μὲ ἐκδότες τὸν Ἀνθιμο Γαζή, τὸν θεόκλητο Φαρμακίδη καὶ ἀργότερα τὸν Κωνσταντῖνο Κοκκινάκη, ἡ «Καλλιόπη», μὲ ἐκδότῃ τὸν συγγραφέα τῆς «Ὠγυγίας» Ἀθανάσιο Σταγειρίτη. Στὸ Παρίσι ἐκδόθηκαν τὰ περιοδικά: «Μέλισσα» ἀπὸ τὸν Σ. Κόνδο, «Ἀθηνᾶ» ἀπὸ μιὰ τετραμελὴ ὁμάδα («Ἡ Ἐταιρία τῆς Ἀθῆνας») καὶ ὑπεύθυνο ἐκδοσης τὸν Σμυρναῖο Π. Ἰωαννίδη μὲ τὸ ψευδώνυμο «Φοῖβος-πόλλων». Μετὰ τὴν ἀναστολὴ ἐκδοσης τῆς «Ἀθηνᾶς» ὁ Π. Ἰωαννίδης ἐξέδωσε τὸ περιοδικὸ «Μουσεῖον». Στὴν Ἀγγλία ἐπιχειρήθηκε ἡ ἐκδοσις τοῦ περιοδικοῦ «Ἴρις ἡ τὰ νῦν Ἑλληνικά» ἐμπνευστὴς αὐτοῦ τοῦ περιοδικοῦ ἦταν ὁ φιλέλληνας λόρδος Γκίλφορντ καὶ ὁ Δ. Σχινᾶς.

«Ἐργαστήριον τῆς νέας τῶν Γραικῶν φιλογραφίας»

Στὶς βλέψεις τῶν αὐστριακῶν δὲν ἦταν μονάχα ὁ ἀνταγωνισμὸς μὲ τὴ διδλιοπαραγωγὴ τῆς Βε-

⁽¹⁾ Baumeister, Gerold, Grund, Tüchler.

νετίας, αλλά και με τη Ρωσία, στο βαθμό που οι Ρώσοι έδιναν προνόμια στο ελληνικό εμπόριο, με σκοπό να το κηδεμονεύσουν. Ύπ' αυτό το πρίσμα ή πρώτη ελληνική έφημερίδα του Βεντότη μπορεί να θεωρηθεί και ως αντίβαρο στο εμπορικό σύμφωνο του 1784 μεταξύ Ρωσίας-Τουρκίας με σκοπό την προώθηση του ελληνικού εμπορίου.

Οι Έλληνες της παροικίας της Βιέννης, του δυναμικότερου εκείνη την εποχή κέντρου της ελληνικής διασποράς, δέχτηκαν την πρόκληση «σάν έτοιμοι από καιρό». Τα πατριωτικά αισθήματα, το εμπορικό κέρδος, ή απάντηση στους Φαναριώτες που τους ύποτιμούσαν (οί Φαναριώτες τους ωνόμαζαν ύποτιμητικά «*βαρβάρους*»), έκαναν τους εμπόρους να πλαισιώσουν αυτή την προσπάθεια. Με τον καιρό ή Βιέννη –κομβικό σημείο για την επικοινωνία με την υπόλοιπη Ευρώπη, την Ελλάδα και την ευρύτερη Βαλκανική– έγινε ό νέος πνευματικός φάρος του παροικιακού Έλληνισμού. Η έκδοτική παραγωγή της Βιέννης εκτός από τα εκκλησιαστικά διδλία περιελάμβανε μεγάλο αριθμό διδλίων γενικού ενδιαφέροντος και περιεχομένου, που άπτετο του διαφωτισμού, ό όποιος δέν έγινε στην Βενετία όσο έπρεπε αισθητός. Ακόμα στη Βιέννη έγινε ή έκδοση της πρώτης ελληνικής έφημερίδας. Δίκαια ό Κοραής, που τόσο άρεσκόταν να θαπτίξη τις πόλεις, ωνόμασε τη Βιέννη «*τό εργαστήριον της νέας τών Γραικών φιλολογίας*» (έπιστολή προς Άλ. Βασιλείου, 6 Μαρτίου 1805).

Στόν αιώνα αυτόν, που έδαινε στο τέλος του, σημειώθηκε μι άντυπωσιακή άνάπτυξη της ελληνικής έκδοτικής παραγωγής, που προηλουσε την πνευματική έκρηξη τών κατοπινών δεκαετιών ως την επανάσταση του 1821. Ό άνεμος της αναγέννησης, που δειλά ξεκίνησε στις αρχές του ΙΗ' αιώνος και έκανε όρμητήριο τών Έλλήνων της διασποράς τη Βιέννη, προς δυσμάς του αιώνος πήρε σαρωτική μορφή και έδειξε τάσεις να σηματοδοτήσει και να όριοθετήσει τις εξελίξεις στόν έλλαδικό χώρο. Τούτη ή παράμετρος δέν ήταν στους σχεδιασμούς τών Αύστριακών, για τη δημιουργία διδλιεμπορικής παραγωγής, καθώς πρότυπο είχαν την χωρίς εντάσεις έκδοτική παραγωγή της Βενετίας. Τό αύστριακό κράτος, τό στηριγμένο στην άστυνόμευση και τη λογοκρισία, δέν ύπολόγισε –άλλωστε δέν μπορούσε, διότι ήταν πόθος, άπιαστο όνειρο και για τους Έλληνες τους παροικούντες τη Βιέννη– την πιθανότητα να γίνη ή ελληνική τυπογραφία, τά διδλία, οί έφημερίδες, ή όλη παραγωγή της παροικίας εργαλείο και προπομπός του ελληνικού άγώνος.

Η πρώτη ελληνική έφημερίδα τυπώθηκε στη Βιέννη τόν Ιούνιο του 1784, από τόν Γ. Βεντότη. «*Πρώτος*», σημειώνει ό Γ. Ζαβείρας, «*έ χρημάτισεν εις τό γένος ήμών όπον εξέδοτο έφημερίδας εις την γλώσσαν μας και καλενδάρια τοιαύτα, όπον ουδέποτε είχε πρότερον τό γένος μας*». Ός τότε είδος έφημερίδας θά μπορούσαν να θεωρηθούν οί έπιστολές τών λογίων –ιδίως του έξωτερικού–, οί όποιες διαβάζονταν σέ συναθροίσεις και παίρνανε τό χαρακτήρα άνταποκρίσεων. Ό Κοραής γράφει: «*... με άναγκάζεις να γίνωμαι συγγραφεύς γαζέτας*» [(=έφημερίδας) (έπιστολή προς πρωτοψάλτη Δημ. Λώτον, 1 Ιουλίου 1790)].

Στην κρίσιμη τελευταία προεπαναστατική δεκαετία ό «Ερμής ό Λόγιος», έγινε τό σημείο αναφοράς του έντυπου ελληνικού λόγου. Συσείρωσε τους Έλληνες λογίους και προώθησε τά μηνύματα του διαφωτισμού. Ήταν ό συλλέκτης της άπόληξης όλων τών ελληνικών έκδοτικών προσπαθειών και συνάμα ή έκδοτική δύναμη, που κατεύθυνε τό γένος εκ του άσφαλούς προς τη χειραφέτησή του στην τόσο κρίσιμη για τόν Έλληνισμό τρίτη δεκαετία του ΙΘ' αιώνος.

Ή στάση του Οίκουμενικού Πατριαρχείου

Η περίοδος 1774-1821 στο χώρο του Έλληνισμού όρίζεται ως περίοδος πολλαπλής αντίδρασης και άνεξέλεγκτης, καθώς εμφάνίζονται νέες δυνάμεις και νέες ιδέες, που άπειλούν την παγιωμένη τάξη πραγμάτων. Τό Πατριαρχείο Κωνσταντινουπόλεως πιέστηκε εκ τών πραγμάτων να πάρη θέση στις εξελίξεις και να ξεγήγη τις σχέσεις του με τους Όθωμανούς. Οί Τούρκοι στην δια-

δρομή της σκλαβιάς επεδίωξαν τη διατήρηση του Πατριαρχείου ως μορφή εξουσίας, για να πετύχουν μέσω της ύπακοης των χριστιανών στη θρησκευτική εξουσία, την επιβολή της κοσμικής. Οί σχέσεις Πατριαρχείου-Όθωμανών στηρίχθηκαν σε δύο προϋποθέσεις, που επέδωκαν οι Όθωμανοί για να διατηρήσει το Πατριαρχείο τη θρησκευτική του εξουσία: Να μείνει θρησκευτικός θεσμός και να δείχνει νομιμοφροσύνη έναντι της κοσμικής εξουσίας. Οί προϋποθέσεις αυτές επιδέχονταν διάφορες ερμηνείες τόσο από την Πύλη όσο και από το Πατριαρχείο, που είχε διώσει επί της Βυζαντινής Αυτοκρατορίας τέτοιες ισορροπίες. Αποτέλεσμα ήταν, τόσο η Πύλη όσο και το Πατριαρχείο να εκμεταλλευτούν στο έπακρο αυτή τη συμφωνία. Το Πατριαρχείο από συντηρητισμό, εγκλωβισμένο στη λέξη «νομιμοφροσύνη», περιχαρκακώθηκε στα του οίκου του και προσηλώθηκε στη διατήρηση του ποιμνίου του και την ιεραποστολή. Το «στάτους» αυτό άρχισε να αμφισβητείται από τα μέσα του ΙΗ' αιώνα, όταν το Πατριαρχείο βρέθηκε ανάμεσα στους Όθωμανούς, που απαιτούσαν σύμπλευση και των ήγετικων ομάδων του Έλληνισμού, που ζητούσαν έντονα τη συμπαράσταση του Πατριαρχείου. Τα χρόνια που το Πατριαρχείο έκανε τον ισορροπιστή μεταξύ Όθωμανών και ραγιάδων, είχαν χαθεί ανεπιστρεπτά. Δεν αποτελούσαν πλέον ισχυρά ερείσματα για πολιτικές, όπως η Τουρκία είναι ή «*θεόθεν τεταγμένη ἐφ' ὑμᾶς ἀρχή*», ούτε πώς οι ενδοτικές αποφάσεις (πρόχειρα: οί 5 εγκύκλιοι από τον Πατριάρχη, κατά τη διάρκεια του Ρωσοτουρκικού πολέμου, 1788-1796, προς τούς Χριστιανούς, να μην παρασυρθούν από τα κηρύγματα των όμόδοξων Ρώσων, αλλά έχθρων της Όθωμανικής Αυτοκρατορίας) έχουν να κάνουν με τη σωτηρία των ραγιάδων από τις σφαγές. Τους ασκούς του Αιόλου άνοιξαν η Γαλλική Έπανάσταση (1789), οί φιλόσοφοι και οί ιδέες του Διαφωτισμού. Η Γαλλική επανάσταση αντιμετώπιστηκε από το Τουρκικό κράτος, μετά το τέλος του Ρωσοτουρκικού πολέμου. Το επόμενο έτος στάλθηκε από την Πύλη στον πατριάρχη Γρηγόριο τόν Ε' το «*Ιστικλάλ Μπουγιουρδί*», όπου έπεσήμανε μεταξύ άλλων: «*Νά φροντίξης ἀδιαλείπτως εἰς τὸ νά συνάξεις μέσα περιποιητικά τῆς εὐταξίας τοῦ μιλλετίου σου καὶ νά μὴ λείπης με συμβουλὰς καὶ παραινέσεις σου νά διδάσκῃς πάντα τοὺς βασιλικούς ραγιάδες τὰ τῆς ὑπακοῆς των χρέη*».

Το τέλος του Ρωσοτουρκικού πολέμου σήμανε και την αλλαγή στάσης της Αικατερίνης Β' (1729-1796), άναφορικά με τούς φιλοσόφους (Βολταίρο κ.ά.). Η καλή σχέση που υπήρχε τά προηγούμενα χρόνια προς χάριν του φιλελεύθερου προσώπειου της αυτοκράτειρας είχε άναγκάσει το Πατριαρχείο να συνυπάρξει με τούς φιλοσόφους, τουλάχιστον στην κατεύθυνση που θεμελιώθηκε στα βυζαντινά χρόνια: ύποταγή της φιλοσοφίας και της έπιστήμης στη θρησκεία. Η νέα κατάσταση ώδήγησε σε διατάραξη των σχέσεων Πατριαρχείου-λογίων, ενώ ένδυναμώθηκε η άνέκαθεν άγαστή σχέση με τούς Φαναριώτες, καίτοι για άρκετά χρόνια οί Φαναριώτες υπήρξαν οί προεικονιστές του Διαφωτισμού (πρόχειρα: ό ήγεμόνας της Μολδαβίας Νικόλαος Μανροκορδάτος και το έργο του «Φιλοθέου Πάρεργα», 1714, ό Δημήτριος Καταρτζής με όπαδούς τούς Ρήγα Φεραίο, Δανιήλ Φιλλιπιδή, Γρηγόριο Κωνσταντά). Έδώ, κοντά στο τέλος του αιώνα, ασπάζονται συντηρητικά σχήματα. Ένας λόγος είναι πώς νιώθουν τούς τριγμούς της εξουσίας τους από μιá άλλη τάξη, των εμπόρων. Η αντίληψη, ότι η Γαλλική Έπανάσταση κήρυξε την άθεία και διέστρεφε όλες τις θρησκείες, αποτελούσε για την Όθωμανική Αυτοκρατορία αίτία πολέμου. Αυτή η θέση προσέγγιζε τις πατριαρχικές άπόψεις, που ήδη από το 1791 εγκαινίασαν άλλο πνεύμα στην αντιμετώπιση της Γαλλικής Έπανάστασης. Το Πατριαρχείο μπορεί να συμφωνούσε με τις κατ' έπίφαση δικαιολογίες των Όθωμανών, όμως ούσιαστικά αντιδρούσε, γιατί η Γαλλική Έπανάσταση άπελευθέρωνε την άτομική ζωή από το κοινωνικό σωμα, ύποδανλίζοντας έτσι την πατριαρχική αυθεντία έναντι του ποιμνίου. Το νέο πνεύμα του Πατριαρχείου στηρίχθηκε σε μιá έκδοτική δραστηριότητα ενάντια στη Γαλλική Έπανάσταση, στα έλληνικά προεπαναστατικά έντυπα, στίς νέες ιδέες, στο Διαφωτισμό.

Ὁ Ἄνθιμος Γαζής (1764-1828), ὁ μέγας διαφωτιστὴς καὶ ἐκδότῃς τοῦ σημαντικότερου προεπαναστατικοῦ ἐλληνικοῦ περιοδικοῦ, τοῦ «Ἑρμοῦ τοῦ Λογίου» τῆς Βιέννης, τὸ ὁποῖο προετοίμασε ἰδεολογικὰ καὶ ψυχολογικὰ τὸν Ἑλληνισμό γιὰ τὴν Ἐπανάσταση καὶ Παλιγγενεσία τοῦ 1821.

Ἡ ἐπίθεση τοῦ Πατριαρχείου κατὰ τοῦ Διαφωτισμοῦ

Ἀποδέκτες αὐτῆς τῆς ἐπίθεσης ἦταν οἱ φιλόσοφοι καὶ ὁ Βολταῖρος, πού θεωρεῖται προδρομικὴ φυσιογνωμία τῆς Γαλλικῆς Ἐπανάστασης καὶ τοῦ Διαφωτισμοῦ. Ὁ πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως καταδίκασε ἐπίσημα τὸν Βολταῖρο σὲ μιὰ ἐγκύκλιό του (1793): «Ὁ παμπόνηρος καὶ μισάνθρωπος Δαίμων ἠῤῥε εἰς τοὺς παρόντας αἰῶνας ὄργανα παντελοῦς ἀσεθείας καὶ ἀθείας, τοὺς Βολταίρους». Οἱ καταδίκες καὶ οἱ ἀφορισμοί, ὅπως τοῦ Χριστόφορου Παμπλέκη ἀπὸ τὸν πατριάρχη Νεόφυτο καὶ τοῦ Ρήγα Φεραίου ἀπὸ τὸν Γρηγόριο Ε', χρησιμοποιοῦντο ὡς κατασταλτικοὶ μηχανισμοί. Ἡ τακτικὴ τῶν ἀφορισμῶν εἶχε ἐγκαινιαστῇ ἀρχετὰ νωρίτερα π.χ. ὁ ἀφορισμὸς τοῦ Μεθόδιου Ἀνθρακίτη (1724). Ὁ πατριάρχης Γρηγόριος Ε' ἔστειλε τὴν ἐγκύκλιο κατὰ τῶν ἀρχαίων ὀνομάτων, «λαμβάνομένην ὡς μίαν καταφρόνησιν τῆς χριστιανικῆς ὀνοματοθεσίας», μὲ σκοπὸ νὰ ἀνακόψῃ τὸ ρεῦμα πρὸς τὴν ἐλληνικὴ ἀρχαιότητα, πού ἐξέφραζε μιὰ τάση ἀνεξαρτητοποίησης ἀπὸ τὴ θρησκευτικὴ ζωή.

Ἐπέλεξε ἔτσι τὸ δρόμο τῆς ρήξης, πού ἐκφράστηκε μὲ τὴν ἀντιπαράθεση τῆς ἄρχουσας τάξης τῶν Φαναριωτῶν μὲ τὴν ἀνερχόμενη τάξη τῶν ἐμπόρων, τοῦ σχολαστικισμοῦ μὲ τὸ διαφωτισμό, τῆς Ὁρθοδοξίας μὲ τὸ ἀρχαῖο Ἑλληνικὸ Πνεῦμα. Ἡ ὑποχρέωση τοῦ Πατριαρχείου νὰ συντηρῇ τὴν ὀθωμανικὴ ἐξουσία, ἄνοιξε τοὺς ἀσκούς τοῦ Αἰόλου καὶ ἀναζωπύρωσε προσωπικὲς ἀντιπαραθέσεις (Ἀδ. Κοραῖς - Π. Κωδρικᾶς), ἰδεολογικὲς ἀντιπαραθέσεις (Σχολαστικισμὸς - Διαφωτισμὸς), πού λειτούργησαν κατασταλτικὰ καὶ ἀπετέλεσαν τὴν μικρογραφία τῶν διενέξεων, πού τάλανισαν τοὺς Ἕλληνες ἀπὸ τὴν ἐπομένη τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπανάστασης.

Τέτοιες τάσεις ἐκπροσωποῦν τὰ ἀνώνυμα βιβλία: «Ὁ Ἀνώνυμος τοῦ 1789» (ἔργο ἐναντίον κάθε μορφῆς κατεστημένου), «Ὁ Ρωσογάλλος» (διάλογος ἐναντίον τοῦ κλήρου, τῶν Φαναριωτῶν καὶ τῶν κοτσαμπάσηδων), «Ἡ Ἑλληνικὴ Νομαρχία», 1806 (μὲ ἔντονο τὸ στοιχεῖο τῆς Ἐλευθερίας), «Κρίτωνος Στοχασμοί» (ἐναντίον τοῦ κλήρου).

Τὸ συντηρητικὸ πνεῦμα ἐκπροσωπεῖ ὁ Ἀθανάσιος Πάριος καὶ τὸ βιβλίό του «Ἀντιφώνησις», πού τυπώθηκε στὸ νεοῖδρυθὲν (1798) τυπογραφεῖο τοῦ Πατριαρχείου. Στὸ τυπογραφεῖο τοῦ Πατριαρχείου τυπώθηκαν καὶ τὰ ἔργα «Χριστιανικὴ Ἀπολογία» καὶ «Πατρικὴ Διδασκαλία».

Ἡ ἔναρξη τῆς ἐπανάστασης καὶ ὁ ἀφορισμὸς τοῦ Ἄλ. Ὑψηλάντη ἀπὸ τὸν πατριάρχη Γρηγόριο Ε' ἔπαιξαν σημαντικὸ ρόλο στὴν πορεία τῶν ἐλληνικῶν περιοδικῶν. Στὴν Βιέννη ὁ «Ἐρμῆς ὁ Λόγιος» καὶ ἡ «Καλλιόπη», κατόπιν πιέσεως ἀπὸ τὸ αὐστριακὸ κράτος δημοσίευσαν τὸν ἀφορισμό. Ὁ «Ἐρμῆς ὁ Λόγιος» δημοσίευσεν τὸν ἀφορισμὸ σὲ παράρτημα, ὅπου ὁ Κωνσταντῖνος Κοκκινάκης σημειώνει μ' ἔμφαση σὲ θέση τίτλου: «Ἐπαρακαλέσθην νὰ δεχθῶ τὸ ἐφεξῆς ἰδιαίτερον παράρτημα». Ἐκτὸς τοῦ «Ἑλληνικοῦ Τηλεγράφου», πού δημοσίευσεν ἄνευ ἀντιρρήσεως τὸν ἀφορισμὸ (αὐτὸ ἦταν καὶ ἡ αἰτία νὰ συνεχίσῃ ἕως τὸ 1836 τὴν ἐκδοσὴ του), ὁ «Ἐρμῆς ὁ Λόγιος» καὶ ἡ «Καλλιόπη» σταμάτησαν τὴν ἐκδοσὴ τους. Ἀξίζει νὰ σημειωθῇ, ὅτι ὁ ἐκδότης τοῦ «Ἐρμῆ τοῦ Λογίου» Κωνσταντῖνος Κοκκινάκης φυλακίσθηκε ἀπὸ τὶς αὐστριακὲς ἀρχές. Ἦταν ἡ ὥρα τῶν ὀπλῶν καὶ ἀνεξάρτητα ἀπὸ τὶς ἰδεολογικὲς ἢ προσωπικὲς διαφορὰς τὰ ἐπιτελεῖα ὅλων τῶν ἐλληνικῶν ἐφημερίδων συστρατεύθηκαν στὸν ὑπὲρ πάντων ἄγωνα.

Ἑνδεικτικὴ βιβλιογραφία

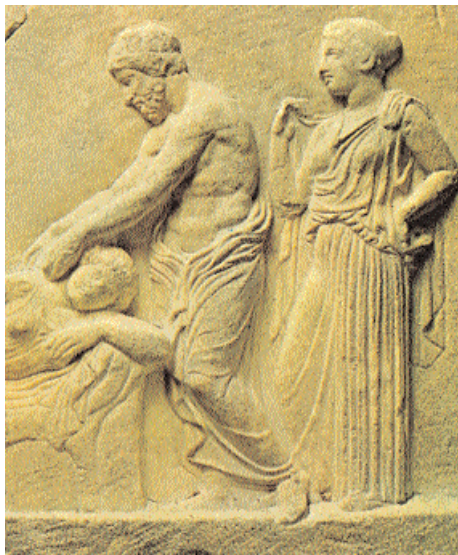
1. Κ.Θ. Δημαρᾶς, «Νεοελληνικὸς Διαφωτισμὸς, ἐκδόσεις «Ἐρμῆς», Ἀθήνα 1993.
2. Παναγ. Κονδύλης, «Ὁ Νεοελληνικὸς Διαφωτισμὸς», ἐκδόσεις «Θεμέλιο», Ἀθήνα 1988.
3. Μανουὴλ Ι. Γεδεών, «Ἡ Πνευματικὴ Κίνησις τοῦ Γένους κατὰ τὸν ΙΗ' καὶ ΙΘ' αἰῶνα».
4. Τάσος Βουρνᾶς, «Γαλλικὴ Ἐπανάσταση καὶ Ἑλλάδα», ἐκδόσεις «Τολίδη», Ἀθήνα 1989.
5. Ἰωάννης Σ. Πέτρου, «Ἐκκλησία καὶ Πολιτικὴ», ἐκδόσεις «Κυριακίδη», Θεσσαλονίκη 1992.
6. Δημήτρης Γ. Ἀποστολόπουλος, «Ἡ Γαλλικὴ Ἐπανάσταση στὴν Τουρκοκρατούμενη Ἑλληνικὴ Κοινωνία», Ἀθήνα 1989.

Δημήτριος Γ. Παπαϊωάννου

Ἡ λαμπρὴ προῖποκράτεια ἱατρικὴ

ΟΙ ΕΛΛΗΝΕΣ ΕΙΧΑΝ ΔΙΑΧΩΡΙΣΕΙ ΤΗΝ ΕΠΙΣΤΗΜΗ ΑΠΟ ΤΗΝ ΘΕΟΥΡΓΙΑ ΣΕ ΠΑΝΑΡΧΑΙΕΣ ΕΠΟΧΕΣ

[Στὸ τεύχος 207 τοῦ Μαρτίου ἔγινε μία δῆμα πρὸς δῆμα μελέτη τοῦ ἱποκρατικοῦ ἔργου, μέσα ἀπὸ τὴν ὁποία ἀνεδύθη τὸ «περίεργο» στοιχεῖο τῶν καταπληκτικῶν ἱποκρατείων ἐπιτευγμάτων ἀπὸ τὴ μία καὶ τῶν ἀνεπαρκεστάτων ἐπιστημονικῶν του γνώσεων ἀπὸ τὴν ἄλλη. Ἔτσι καταλήξαμε νὰ μιᾶμε γιὰ τὸ «μυστήριον» τῆς ἱποκρατικῆς ἱατρικῆς. Ὁ Ἱποκράτης φάνηκε ἰδιαίτερα ἀδύνατος ἐπιστημονικά, γιὰ νὰ ἀναλάβῃ τὸ ἔργο ποὺ τοῦ ἀποδίδεται. Τὸν εἶδαμε νὰ στέλνῃ ἄλλοι τὰ δύσκολα περιστατικά. Δὲν μπορεῖ συνεπῶς νὰ χαρακτηρίζεται ὡς ὁ «πατὴρ» τῆς ἱατρικῆς. Ἐπίσης, ἐπισημάνθηκε τὸ γεγονὸς, ὅτι σύμφωνα μὲ τὴν ἐξέλιξη τῶν ἐπιστημῶν, γιὰ νὰ συλληφθῇ καὶ νὰ πραγματοποιηθῇ ἓνα τέτοιο σπουδαῖο ἔργο, θὰ ἀπαιτεῖτο σὺν τοῖς ἄλλοις ἡ προϋπαρξὴ δομημένων ἐπιστημονικῶν γνώσεων, τῶν ὁποίων τὸ ἱποκρατεῖο ἔργο θὰ ἀποτελοῦσε φωτεινὴ ἐξέλιξη. Συνεπῶς καὶ πάλι ὁ Ἱποκράτης δὲν θὰ μπορούσε νὰ χαρακτηρισθῇ ὡς ὁ «πατὴρ» μιᾶς ἐπιστήμης, ἀλλὰ ὁ ἄξιος συνεχιστὴς της. Παρὰ ταῦτα ἡ ἐπίσημη ἀποψη θέλει τὸν Ἱποκράτη «πατέρα» τῆς ἱατρικῆς, θέλει τὴν πρὸ αὐτοῦ ἐποχὴ περίοδο «θανυμάτων» καὶ θεουργιῶν. Συνεπῶς τὸ μυστήριον παραμένει. Μήπως ὅμως ὑπῆρξε τελικὰ πρὸ τοῦ Ἱποκράτους ἐπιστήμη;]

Ἀνάγλυφο ποὺ ἀπεικονίζει τὴν θεραπεία ἀσθενοῦς ἀπὸ τὸν Θεὸ Ἀσκληπιό, κατὰ τὴν ἐγχοίμησίν του. (Αρχαιολογικὸ Μουσεῖο Πειραιῶς).

Η ΠΡΟ ΤΟΥ ΙΠΠΟΚΡΑΤΟΥΣ ΙΑΤΡΙΚΗ

Τί συμβαίνει ἐπομένως μὲ τὸν Ἱποκράτη; Ποιὸς ἦταν; τί προσέφερε; Ἄν δεχθῇ κανεὶς ἀπὸ τὴν προηγηθεῖσα ἀνάλυση ὅτι δὲν εἶναι ὁ πρῶτος, ὅτι ὑπῆρχε προ-ἱποκρατικὴ ἱατρικὴ, τότε ποιά θὰ μπορούσε νὰ εἶναι αὐτή; Ποιὸ τὸ δάθος της; Ποιὲς οἱ ἐπιτυχίες της; Τὸ περίφημο «ἐργάτησιν ἀνδράσιν πρήξιος», τοῦ ἱποκρατικοῦ ὅρκου, ποὺ ἀνελάμβαναν τοὺς «λιθιῶντας», σὲ ποιούς ἀναφέρεται;

Στὴν ἐποχὴ τοῦ Ἱποκράτους, θεραπευτικὲς δραστηριότητες ἐλάμβαναν χώρα καὶ στὰ περίφημα Ἀσκληπιεῖα. Τί ἦταν ὅμως τὰ Ἀσκληπιεῖα, τὰ ὁποῖα ἔφεραν τὸ ὄνομα ἐνὸς μακρινοῦ προγόνου τοῦ Ἱποκράτους; Κατὰ τίς σημερινὲς ἀπόψεις τὰ Ἀσκληπιεῖα ἦσαν λατρευτικοὶ χώροι, ναοὶ καὶ δευτερευόντως χώροι ἱατρικῆς προσφορᾶς. Ἦσαν τεμένη λατρείας καὶ ἱατρικῆς δοθεῖας, ἀφιερωμένα στὸν Ἀσκληπιό. Δὲν ἦσαν νοσοκομεῖα, ἀλλὰ θρησκευτικὰ ἱδρύ-

ματα, όπου ίερεῖς, ἐκτελῶντας χρέη θεραπευτοῦ, ἀσκοῦσαν ἱαματική ἐπίδραση. Ἡ θεραπευτική προετοιμασία τῶν ἀσθενῶν προσελάμβανε τελετουργικό χαρακτήρα καὶ περιελάμβανε σωματικές ἀσκήσεις, λουτρά, συγκεκριμένη δίαιτα καὶ ψυχαγωγία. Στὸ ἐγκοιμητήριο (*ἄδατον*) ἐλάμβανε χώρα ἡ λεγόμενη *ἐγκοίμησις*, όπου, ἐνῶ ἐκοιμάτο ὁ πάσχων, παρουσιαζόταν στὸ ὄνειρό του ὁ Ἀσκληπιός, προκειμένου νὰ τὸν θεραπεύῃ. Οἱ τοποθεσίες, οἱ ὁποῖες ἐπελέγοντο γιὰ νὰ κτισθοῦν τὰ Ἀσκληπιεῖα, δὲν ἦσαν τυχαῖες, ἀφοῦ ἔπρεπε νὰ ἐξασφαλίζουν ἄριστο κλίμα, καθαρὸ ἀέρα, μεγάλη ἡλιοφάνεια, ἄφθονα ὕδατα (ἱαματικές πηγές), πλούσια δόλαση, εἰδυλλιακὴ θέα. Ἔτσι οἱ πάσχοντες προδιετίθεντο εὐνοϊκὰ καὶ τὸ θεραπευτικὸ ἀποτέλεσμα ἐμεγιστοποιεῖτο.⁵ Δηλαδή, ἡ δομημένη στὶς μέρες μας ἄποψη περὶ Ἀσκληπιείων, δέχεται περισσότερο τὴν μίξη ὑποβολῆς καὶ θεουργίας, μὲ ἐφαρμογὴ ὠρισμένων χρήσιμων ὑγιεινοδιατροφικῶν παρατηρήσεων, παρὰ τὴν ἀσκησιολογία. Συνεπῶς τὰ ἐρωτήματα παραμένουν. Ὅμως εἶναι ἔτσι τὰ πράγματα;

Τί ἀκριβῶς ἦσαν τὰ Ἀσκληπιεῖα; Τί ἀκριβῶς συνέβαινε ἐκεῖ; Ἀκόμη καὶ ἄρθρα ποὺ δέχονται τὸν Κῶφο ἱατρὸ ὡς «πατέρα» τῆς ἱατρικῆς, ἀμήχανα στέκονται μπροστὰ στὰ Ἀσκληπιεῖα καὶ αὐτοαναϊρούμενα δηλώνουν, ὅτι στὰ Ἀσκληπιεῖα εἶχαν συγκεντρωθῇ τελικὰ ἐμπειρία καὶ γνώσεις.³ Ἀρθρα, ποὺ δέχονται τὴν ἱπποκρατικὴ ὑπεροχή, ἀναφέρουν ὅτι στὰ Ἀσκληπιεῖα ἐξετάζονταν προσεκτικὰ οἱ ἀσθενεῖς, ἀνοίγονταν ἀποστήματα καὶ δοθιῆνες (δερματικά ἀποστήματα), ἀφαιροῦνταν μὲ τὴν ὀδοντάγρα δόντια.³ Ἐχουν διασωθῇ λίγα κείμενα, ποὺ ἀναφέρουν ὅτι στὰ Ἀσκληπιεῖα γίνονταν ἐγχειρήσεις. Ἄν τὰ διασωθέντα κείμενα εἶναι λίγα, τὰ ἀρχαιολογικὰ εὐρήματα ἐρχονται νὰ καλύψουν τὸ κενό. Στὰ ἀσκληπιεῖα ἔχουν βρεθῇ χειρουργικὰ ἐργαλεῖα.³ Βρέθηκαν ἀρετὲς δεκάδες διαφορετικῶν χειρουργικῶν ἐργαλείων, γεγονός ποὺ ἀποδεικνύει ὅτι ἡ χειρουργικὴ εἶχε ἤδη ἐξελιχθῇ.³ Γεγονὸς ποὺ πρωτίστως ἀποδεικνύει, ὅτι ὑπῆρχε καὶ δομημένη ἱατρικὴ καὶ χειρουργικὴ στοὺς προ-ἱπποκρατικούς χρόνους. Γεγονὸς ποὺ σημαίνει, πὼς κανεὶς δὲν περιέμενε τὸν Κῶφο ἱατρὸ νὰ ἐμφανισθῇ, γιὰ νὰ διαχωρισθῇ ἡ ἐπιστὴμὴ ἀπὸ τὸ θαῦμα. Τὰ περιήφημα Ἀσκληπιεῖα, αὐτὰ ποὺ στὶς μέρες μας θεωροῦνται «θανματοποιεῖα» καὶ «ἐγκοιμητήρια», ἦσαν καὶ κάτι ἄλλο: Ἦσαν καὶ θεραπευτήρια. Ἡ ἀρχαιολογικὴ σκαπάνη φέρνει στὸ φῶς ἀναθήματα. Τὸ γεγονός αὐτὸ ἀποδεικνύει περὶ ἴσως, ὅτι ἐκεῖ κατέφευγαν ἄνθρωποι ἀσθενοῦντες, πού, θεραπευμένοι ἐν συνεχείᾳ, ἀφίερωναν στὸ ἱδρυμα τὰ ἀναθήματα μὲ τὴν παράσταση τοῦ θεραπευθέντος μέλους ἢ τμήματος τοῦ σώματός τους. Ἀναφέρεται ὅτι «οἱ κυριώτεροι ἐπισκέπτες τῶν Ἀσκληπιείων ἦσαν αὐτοὶ ποὺ ὑπέφεραν ἀπὸ χρόνιες, ἀνιάτες ἢ δυσίατες ἀρρώστειες».⁶

Συνεπῶς ὑπῆρχε προ-ἱπποκρατικὴ ἱατρικὴ. Οἱ Ἕλληνες τοῦ προ-ἱπποκρατικοῦ παρελθόντος εἶναι δέδαιον, ὅτι δὲν περίμεναν τοὺς προσωκρατικούς φιλοσόφους ἢ τὸν Ἀλκμαίωνα, γιὰ νὰ τοὺς ποῦν τί εἶναι «ὑγεία». Τὸ ἤξεραν πολὺ καλά. Ὁ ἴδιος ὁ Ἀσκληπιὸς ἤξερε πολὺ καλά καὶ τί εἶναι ὑγεία καὶ τί εἶναι ἴαση καὶ τί εἶναι ἀποδοτικὰ φάρμακα, ὥστε νὰ ὀνομάσῃ ἀντίστοιχα τίς θυγατέρες του Ὑγεία, Ἰασώ καὶ Πανάκεια. Ὁ ἴδιος ὁ Ἱπποκράτης βροντοφωνάζει στὸν ὄρκο του: «Ὁμνῶ Ἀπόλλωνα ἱητρὸν καὶ Ἀσκληπιόν», ποὺ σημαίνει ὅτι ὁ Ἀπόλλων εἶναι γιὰ τὸν «πατέρα» τῆς ἱατρικῆς ἐκτὸς ἀπὸ θεὸς καὶ «ἱητρός» καὶ μάλιστα πολὺ προγενέστερός του. Τὸ ἴδιο δεδαίως εἶναι καὶ ὁ Ἀσκληπιός: «ἱητρός» καὶ ὄχι θεουργὸς καὶ ἐγκοιμιστής. Στὸ ἴδιο κείμενο, στὸ κείμενο τοῦ ὄρκου, ὁ Ἱπποκράτης διαλαλεῖ: «τὸν διδάξαντά με τὴν τέχνην ταύτην». Ἔτσι σαφῶς ἀναφέρει τὴν προϋπαρξὴ δομημένης γνώσεως. Ὅμως ὅλα αὐτὰ δὲν ἐξετάζονται. Ἐχομε ἴσως συνηθίσει νὰ τὰ περνᾶμε «στὰ ψιλὰ». Δὲν εἶναι δυνατό νὰ «ἰσοπεδῶνται» τὰ Ἀσκληπιεῖα ὡς θεραπευτήρια καὶ νὰ ἐκλαμβάνονται ὡς ἱεουργητήρια. Γιατί ὁμως ἔχει προκληθῇ τόση παρεξήγηση ἀναφορικὰ μὲ τὰ Ἀσκληπιεῖα; Ἡ ἐπίσημη σημερινὴ ἄποψη, ποὺ εἶναι ὅτι τὰ Ἀσκληπιεῖα ἀποτελοῦσαν χώρους, στοὺς ὁποίους ἐπιτυγχανόταν θεραπεία ἀσθενῶν

μέ ἐγκοιμήσεις καί θεῖα ὄνειρα, μπορεῖ εὐκόλα νά ἐξηγήσῃ τήν παρεξήγηση τῶν θεραπευτηρίων αὐτῶν. Ἔτσι μπορεῖ εὐκόλα νά νομισθῇ, ὅτι ἐκεῖ ἀπλῶς ἐλάμβαναν χώρα θεωρυγίες καί νά στηθῇ ἐπομένως τὸ σκηνικὸ, ὅτι ὁ Ἴπποκράτης ἦταν ἐκεῖνος ποὺ κατὰ τοὺς κλασσικοὺς χρόνους διεχώρισε τὴν ἱατρικὴ ἀπὸ τὸ θαῦμα τῶν Ἀσκληπιείων καί αὐτομάτως δικαιούται νά γίνη ὁ «πατέρας» τῆς. Ὅμως στὰ Ἀσκληπιεῖα γινόταν ἱατρική. Μία ἱατρικὴ ἴσου καί μεγαλύτερου ἀναστήματος ἀπ' αὐτὴν ποὺ συναντοῦμε στὸν Ἴπποκράτη, μία ἱατρικὴ ἔτσι ὅπως τὴν ἀντιλαμβάνομαστε στὶς μέρες μας. Τοῦτο τεκμαίρεται τόσο ἀπὸ τὰ διασωθέντα κείμενα, ὅσο καί ἀπὸ τὰ εὐρήματα καί τὰ ἀναθήματα.

Ἐπομένως πρὶν τὴν ἱπποκρατικὴ ὑπάρχει ἡ ἀσκληπιακὴ ἱατρικὴ. Αὐτόματα τὰ πρόβλήματα περὶ τῆς ἱπποκρατικῆς μεθοδολογίας (μὲ ἐξαίρεση ἓνα) παύουν νά ὑφίστανται. Στὸ δάθος χρόνου τῆς πανάρχαιας ἱατρικῆς τοῦ Ἀσκληπιοῦ ὑπῆρχε ἡ δυνατότητα τῆς ἐπεξεργασίας παρατηρήσεων καί δεδομένων, τοῦ σχηματισμοῦ καί ἐξελίξεως ἀνατομικῶν εἰκόνων, τῆς κατανοήσεως τῆς σημασίας τῶν φυτῶν καί τῶν ὀρυκτῶν, τῆς ἐπινοήσεως καί δοκιμασίας θεραπευτικῶν μεθόδων, τῆς δομήσεως σταδιακὰ ἐπιστήμης. Ἡ ἀνάλυση τῆς ὀνομασίας τῶν ἀνατομικῶν ὄρων ἐπιβεβαιώνει, ὅτι οἱ ὀνομασίες δὲν εἶναι τυχαῖες, ἀλλὰ ἐμπερικλείουν γνώσεις, οἱ ὁποῖες εἶχαν κατακτηθῇ καί ἀπετέλεσαν τὸ δάθρο κάθε ὀνοματοδοσίας². Ἡ κατανόηση τῶν ἀντισηπτικῶν, παυσώδυνων καί ἐπουλωτικῶν ἰδιοτήτων ὠρισμένων φυτῶν, ἡ κατανόηση τοῦ ρόλου τῆς ἀντισηψίας καί τῆς ἀποστειρώσεως ἀποτελοῦν ἀπαραίτητες συνθήκες, καί φαίνεται ὅτι καί αὐτὲς οἱ γνώσεις εἶχαν κατακτηθῇ. Ἦδη στὰ πανάρχαια Ὀμηρικὰ ἔπη ἀναφέρεται, ὅτι τὸ ἔλκος (τὴν πληγὴ) θὰ τὴν ἐξετάσῃ ὁ *ἰητῆρ* (ἱατρός) καί θὰ ἐπιθέσῃ φάρμακα, ποὺ θὰ σταματήσουν τὶς ὁδύνες (τοὺς φοβεροὺς πόνους)¹. Σὲ ἄλλο σημεῖο τῆς Ἰλιάδος ὁ Ὀμηρος, ποὺ ὀνομάζει τοὺς ἱατροὺς τοῦ ἐλληνικοῦ στρατοπέδου «*πολυφαρμάκους*», περιγράφει τὶς θεραπευτικὰς γνώσεις τοῦ Μαχάονος, υἱοῦ τοῦ Ἀσκληπιοῦ, καί ἀναφέρει τὸν τρόπο μὲ τὸν ὁποῖο ἀντιμετώπιζε τὰ τραύματα ἀπὸ δέλη, ὅπου ἀφαιροῦσε τὸ δέλος, ἐξέταζε τὴν πληγὴ καί ἀφοῦ ἐκμυζοῦσε (ρουφοῦσε μὲ τὸ στόμα του) τὸ αἷμα, τὴν πασπάλιζε μὲ ἥπια (παυσώδυνα-ἀντισηπτικά) φάρμακα. Δὲν ξέρω εἰλικρινά, τί καλύτερο θὰ εἶχε ἀντίστοιχα νά προσφέρῃ ἓνας στρατιωτικὸς ἱατρός στὶς μέρες μας πάλιν στὸ πεδίο τῆς μάχης. Σὲ ἄλλο σημεῖο τῆς Ἰλιάδος ἀναφέρεται, ὅτι ὁ Εὐρύπυλος, ἔχοντας τραυματισθῇ στὸν μηρὸ, λέγει στὸν Πάτροκλος: «*Σῶσε με τώρα πηγαίνοντάς με στὸ πλοῖο καί θγάλε μου ἀπὸ τὸν μηρὸ τὸ δέλος, ξέπλυνε ἀπ' αὐτὸν τὸ μαῦρο αἷμα μὲ χλιαρὸ νερὸ καί πασπάλισέ το μὲ ἥπια καί ἐσθλὰ* (παυσώδυνα καί ὠφέλιμα) *φάρμακα, τὰ ὁποῖα σοῦ ἐδίδαξε ὁ Ἀχιλλεύς, τὸν ὁποῖον ἐδίδαξε ὁ Χείρων. Ὁ Πάτροκλος, πιάνοντάς τον κάτω ἀπὸ τὸ στέρνον (στῆθος), τὸν ἔφερε στὴν σκηνὴ του καί, ἀφοῦ ὁ ἀκόλουθός του τὸν ξάπλωσε πάνω σὲ δέσματα βοῶν, μὲ τὸ μαχαίρι ἔσχισε τὸν μηρὸ καί τοῦ ἔθγαλε τὸ περιπευκὲς (ἐπώδυνο) δέλος καί πάνω στὴν πληγὴ ἔβαλε «*πικρὴ ρίζα*» *τρίδοντάς την μὲ τὰ χεῖρια, γιὰ νὰ σταματήσουν οἱ πόνοι: ἔτσι ξεράθηκε ἡ πληγὴ καί σταμάτησε τὸ αἷμα*»¹. Ἄν αὐτὰ γίνονταν πρῶχειρα στὰ πεδία τῶν μαχῶν καί στὶς παρακείμενες σκηνές, σίγουρα στὸ ἥρεμο καί ἀποδοτικώτερο περιβάλλον τῶν Ἀσκληπιείων τὰ πράγματα θὰ ἦσαν πολὺ καλύτερα. Ἡ χρῆση ἐξ ἄλλου τοῦ οἴνου (καί ἀπὸ τὸν ἴδιο τὸν Ἴπποκράτη) γιὰ τὴν ἐκπλυση τῶν ἀποστημάτων εἶχε θετικώτατες ἐπιπτώσεις, ἀφοῦ, ὅπως ἀποδείχθηκε στὶς μέρες μας, οἱ περιεχόμενες στὸν οἶνο φαινόλες ἔχουν ἱκανοποιητικὰς ἀντισηπτικὰς ἰδιότητες³.*

Πέραν τῶν ἀνωτέρω ἡ μελέτη τοῦ Ὀμήρου ἔχει δώσει καί ἄλλες χρήσιμες πληροφορίες, ποὺ καταδεικνύουν ὅτι οἱ φαρμακολογικὰς γνώσεις τῆς ἐποχῆς ἐπεκτείνοντο καί σὲ ἄλλους τομεῖς. Στὴν Ὀδύσεια (στ. 220-21) ἡ Ἑλένη, ποὺ ἔχει πλέον ἐπιστρέψει στὴν Σπάρτη, στὸ ἀνάκτορο τοῦ Μενελάου, ρίχνει «*φάρμακον νηπενθὲς τ' ἄχολόν τε, κακῶν ἐπὶ λήθον πάντων*» στὸ ποτήρι τοῦ στεναχωρημένου Τηλεμάχου, ὁ ὁποῖος ἔχει φθάσει ἐκεῖ ζητώντας πληροφορίες γιὰ τὸν πατέρα του τὸν Ὀδυσσεύ. Ρίχνει δηλαδὴ στὸ ποτήρι φάρμακο, ποὺ

Ἄνδρας ἀφιερώνει στὸν θεὸ Ἀσκληπιὸ ὡς ἀνάθημα ἓνα τεράστιο ὁμοίωμα σκέλους.

διώχνει τὴ λύπη καὶ τὸν καημὸ καὶ κάνει νὰ ξεχασθοῦν ὅλα τὰ κακά. Ὑπῆρχαν ἐπομένως γνώσεις ἀλλὰ καὶ δυνατότητα ἀσφαλοῦς χρήσεως ψυχοτρόπων φαρμάκων. Ἡ Ἑλένη χορηγεῖ στὸν Τηλέμαχο ἓνα ἡρεμιστικὸ ἢ ἀντικαταθλιπτικὸ φάρμακο, ὅπως θὰ λέγαμε στίς μέρες μας.

Συνεπῶς ἀπὸ τὸ δάθος τοῦ χρόνου, ἀπὸ τὴν ἐποχὴ τοῦ Ἀσκληπιοῦ καὶ τῶν υἱῶν του (Μαχάονος καὶ Ποδαλειρίου) ἀλλὰ καὶ πρωτύτερα ὑπάρχουν ἱατρικὲς γνώσεις, οἱ ὁποῖες συλλέγονται, τεκμηριώνονται, ἐξελίσσονται καὶ τελικῶς δομεῖται μία καταπληκτικὴ ἐπιστήμη, μία ἐπιστήμη πού μποροῦσε νὰ θεραπεύη δυσίατες καὶ ἀνίατες ἀσθένειες.

ΑΣΚΛΗΠΙΟΣ

Ποιὸς ἦταν ὁμοῦς ὁ Ἀσκληπιός; Ἦταν μυθικὸ πρόσωπο, ὅπως ἀρκετοὶ πιστεύουν στίς μέρες μας; Ὁ Πλάτων ἔλεγε, πὼς ἡ μυθολογία εἶναι ἡ ἱστορία τοῦ χθές. Σύμφωνα λοιπὸν μὲ τὴν μυθολογία, τὴν ἱστορία τοῦ παρελθόντος, ὁ Ἀσκληπιὸς εἶναι υἱὸς τοῦ Ἀπόλλωνος καὶ τῆς Κορωνίδος, κόρης τοῦ Θεσσαλοῦ βασιλέως Φλεγύου. Ἡ τελευταία κυοφοροῦσε τὸν υἱὸ τοῦ Ἀπόλλωνος μὲ ἄλλο ἄνδρα, τὸν Ἴσχυ, γεγονὸς πού ἐξώργισε τὸν Ἀπόλλωνα.

σε τὸν Ἀπόλλωνα ὅταν τὸ ἔμαθε. Ὁ θεὸς φονεῖ τὸν Ἴσχυ καὶ ἡ ἀδελφὴ του Ἀρτεμὶς τὴν Κορωνίδα. Τὴν ὥρα πού δάζουν φωτιά, γιὰ νὰ κάψουν τὸ σῶμα τῆς νεκρῆς, ὁ Ἀπόλλων ἀρπάζει ἀπὸ τὰ σπλάγχνα τὸν νήπιον Ἀσκληπιὸ καὶ τὸν ἐμπιστεύεται στὸν Κένταυρο Χείρωνα, πού τοῦ μαθαίνει «πολυτήμονας ἀνθρώποισιν ἰᾶσθαι νόσους» (Πίνδ., Πυθ. 3,46 κ.ε.).¹² Κατ' ἀρχὴν ὁ μῦθος αὐτὸς εἶναι πανάρχαιος καὶ τοῦτο ἐμφαίνεται ἀπὸ τὴν συνήθεια τῆς καύσεως τοῦ νεκροῦ καὶ ὄχι τοῦ ἐνταφιασμοῦ του. Ὁ Ἀπόλλων, πού ἀναφέρεται στὸν μῦθο, δὲν εἶναι ἓνας ὁποιοσδήποτε θεός, εἶναι ταυτόχρονα ἓνας ἱατρός. Ἄς θυμηθοῦμε ἐδῶ τὸν ἵπποκράτειο ὅρκο: «Ὁμνύω Ἀπόλλωνα ἱητράν».

Ὁ Ἀσκληπιὸς ξεκινᾷ τὴν ἱατρικὴ του σταδιοδρομία ἀπὸ τὴν περιοχὴ τῆς Ἐπιδαύρου (δὲν εἶναι τυχαῖο, ὅτι πολὺ-πολὺ ἀργότερα τὸ πρῶτο Ἀσκληπιεῖο θὰ ἰδρυθῇ στὴν ἴδια περιοχὴ). Ἡ σταδιοδρομία του ὑπῆρξε ὁμολογουμένως μοναδική. Ὁ Ἀπολλόδωρος ἀναφέρει γι' αὐτόν, ὅτι «... γενόμενος χειρουργὸς καὶ τὴν τέχνην ἐξασκήσας ἐπὶ πολὺ, οὐ μόνον ἐκώλυνεν τινὰς ἀποθνήσκειν, ἀλλὰ ἀνῆγειρε καὶ τοὺς ἀποθανόντας»¹³. Ὑπερβολὴ τοῦ Ἀπολλοδώρου; Πιθανόν. Προξενεῖ ἐντύπωση ὁμοῦ, γιὰ νὰ μὴν πῇ κανεὶς ἐκπληξη, κάποιον ἄλλο σημεῖο τοῦ κειμένου τοῦ Ἀπολλοδώρου, στὸ ὁποῖο ἀναφέρεται, ὅτι «... λαβὼν τὸ ἐκ φλεβῶν ρυέν αἷμα, ἐχρήετο πρὸς σωτηρίαν, καὶ διὰ τοῦτο τοὺς τεθηγκότες ἀνῆγειρεν».¹³ Ἴσως οἱ «τεθηγκότες» τοῦ Ἀπολλοδώρου νὰ μὴν εἶναι βέδαια οὐσιαστικὰ τεθηγκότες, ἀλλὰ, ὅπως θὰ λέγαμε σήμερα, «τοῦ θανατᾶ»· ὁμοῦς τὸ σημεῖο πού προβληματίζει καὶ ἀνατρέπει δομημένες ἀπόψεις καὶ «γνώσεις», εἶναι τὸ σημεῖο τῆς μεταγίσεως αἵματος, διότι περὶ αὐτοῦ πρόκειται. Εἶναι καταπληκτικὸ. Καὶ ἂν ἀκόμη ὑποθέσῃ κανεὶς, ὅτι ὅλα αὐτὰ εἶναι ἀπλὲς ὑπερβολὲς τοῦ Ἀπολλοδώρου, τὸ ἐρώτημα παραμένει. Πού εἶχε

ἀκούσει ὁ Ἀπολλόδωρος νὰ γίνεται λόγος γιὰ μεταγγίσεις αἵματος; Ὁ Ἀσκληπιὸς λοιπὸν ἀπογειώνει τὴν ἱατρικὴ, φθάνοντάς τὴν σὲ δυσθεώρητα ὕψη. Ὁ Ὀρφεὺς (πανάρχαιο πρόσωπο, κατὰ πολλοὺς ἰδρυτὴς τῶν μυστηρίων) τὸν χαρακτηρίζει «*ἱητῆρα πάντων*» καὶ ἐπίσης «*θέλγοντα ἀνθρώπων πολυαλγέα πῆματα νόσων, ἡπιόδωρον Φοῖβου Ἀπόλλωνος κραταῖον θάλλος*».¹⁴ Ὁ Στοβαῖος ἀναφέρει, ὅτι ὁ Ἀσκληπιὸς εἶχε συγγράψει ἱατρικὰ ἔργα. Ἀναφέρονται τὰ «*Περὶ σωμάτων κατασκευῆς*», «*Περὶ νόσων*», «*Περὶ φαρμακείων*», «*Περὶ ὀφθαλμιῶν*», «*Περὶ Γυναικείων*».¹⁵ Ὁ Παντελεῆς Κ. Ἰωαννίδης στὸ βιβλίο του «*Ἡ ἄγνωστη προϊστορία τῶν Ἑλλήνων*» ἀναφέρει, ὅτι θεωροῦνται ὡς μελέτες τοῦ Ἀσκληπιοῦ καὶ τὰ συγγράμματα «*Περὶ τραυμάτων κεφαλῆς*», «*Περὶ αἱμορροΐδων*», «*Περὶ συριγγίων*», «*Περὶ ὁστέων φύσεως*», «*Περὶ χυμῶν*», «*Περὶ κράσεως*» καὶ τὸ «*ἱητῆρος ἐγχειρίδιον*».¹⁶ Στὸ ἴδιο βιβλίο ἀναφέρεται, ὅτι ὑπάρχει ἡ πληροφορία ἀπὸ τὸν Πλίνιο, ὅτι ὁ Ἴπποκράτης εἶχε ἀντλήσει τὶς γνώσεις του ἀπὸ τὰ ἱατρικὰ συγγράμματα τοῦ Ἀσκληπιοῦ. Ὁ Ἀσκληπιὸς θὰ θεοποιηθῇ ἀργότερα. Ἡ ἐντύπωση ποὺ προξένησε στοὺς ἀνθρώπους τὸ ἔργο του, καὶ δέδαια ἢ εὐγνωμοσύνη στὸ πρόσωπο τοῦ μεγάλου αὐτοῦ θεραπευτοῦ, ποὺ μπόρεσε νὰ συστηματοποιήσῃ τὴ γνώση καὶ τὶς ἱαματικὰς διαδικασίες, ὠδήγησαν στὴν θεοποίησή του.

Ὁ πανάρχαιος μῦθος τῆς καταγωγῆς τοῦ Ἀσκληπιοῦ δείχνει, ὅτι κατήγετο ἀπὸ γενεὰ ἱατρῶν (Ἀπόλλων). Ὑπενθυμίζεται, ὅτι ὁ πατέρας του ἐνεπιστεύθη τὴν ἐκπαίδευσή του στὸν Κένταυρο Χείρωνα, ἓνα αἰνιγματικὸ μυθικὸ πρόσωπο, τὸν ὁποῖο καὶ ὁ Ὅμηρος ἀναφέρει ὡς ἐκπαιδευτὴ ἱατρῶν (ὁ Ὅμηρος ἀναφέρει, ὅτι ὁ Ἀχιλλεὺς εἶχε διδαχθῇ ἀπὸ τὸν Χείρωνα τὴν θεραπεία τῶν πολεμικῶν τραυμάτων). Τὸ γεγονὸς, ὅτι ὁ Ἀσκληπιὸς διδάχθηκε τὴν ἱατρικὴ, ὀδηγεῖ στὸ συμπέρασμα τῆς ὑπάρξεως καὶ προ-ασκληπιακῆς ἱατρικῆς. Τὸ τελευταῖο εἶναι ἐξαιρετικὰ σημαντικὸ ὡς συμπέρασμα, γιὰτὶ δείχνει ὅτι ἡ ἐνασχόληση τοῦ Ἑλλήνα μὲ τὶς ἐπιστῆμες καὶ ἡ προσπάθειά του νὰ νικήσῃ τὸν πόνο καὶ τὴν ἀρρώστια χάνεται στὴν αὐγὴ τῆς ἱστορίας. Καὶ ἂς γράφεται στὰ σύγχρονα ἄρθρα, ὅτι στὴν προῖπποκρατικὴ ἀντίληψη οἱ ἀσθένειες θεωροῦνται ὡς ἀποτελέσματα θεϊκῶν ἐπιρροῶν καὶ παρεμβάσεων.⁶ Ὁ Χείρων, ὁ Ὅμηρος καὶ κυρίως ὁ Ἀσκληπιὸς θὰ εἶναι παρόντες, γιὰ νὰ ἐξηγοῦν στοὺς παρερμηνεύοντες, ὅτι αὐτὰ ἦσαν ἀπλῶς λαϊκὲς προκαταλήψεις καὶ φοβίες. Καὶ δὲν χρειάζεται ἄλλωστε νὰ προστρέχῃ κανεὶς στὶς ἀπώτατες χιλιετίες, γιὰ νὰ δορῇ παγιωμένες τέτοιες ἀντιλήψεις: ἂς ρίξῃ μία ματιὰ γύρω του, τώρα στὶς μέρες μας πού, ὅταν συμβαίνει κάποιο καταστροφικὸ φυσικὸ φαινόμενο ἢ κάποια ἐπιδημία, ἀμέσως ὁ Θεὸς καὶ οἱ ἀνθρώπινες ἀμαρτίες... εἶναι οἱ πρόξενοι τῆς καταστροφῆς.

Ὁ θεὸς τῆς ἱατρικῆς Ἀσκληπιός.

Ο ΡΟΛΟΣ ΤΩΝ ΙΕΡΑΤΕΙΩΝ

Ἡ γνώση πάντως πού συγκεντρώθηκε, δὲν φαίνεται νὰ διατίθεται στὸν καθένα. Ἐτέθη ὑπὸ τὴν ἐποπτεία τῶν ἱερατειῶν. Ἡ ἱατρικὴ ἀνδρώθηκε ἐντὸς τῶν ναῶν (ἴσως γι' αὐτὸ παρερμηνεύθηκε τόσο ἔντονα ἢ προ-ἱπποκρατικὴ περίοδος). Ποιῆς ἦταν οἱ ἀνάγκες, πού ὑπαγόρευσαν τὴν περιχαράκωση τῶν γνώσεων καὶ τὴν φυλάκισή τους ἐντὸς τῶν ναῶν, παραμένει ἄγνωστο. Ἡ ἱατρικὴ ἀσχεῖται κυρίως ἀπὸ τοὺς ἀπογόνους τῆς ἴδιας οἰκογένειας. Ἔτσι δημιουργοῦνται ἱατρικὲς οἰκογένειες. Τὸ ἱερατεῖο ἔλεγχε τὰ πάντα καὶ ἡ πρόσβαση στὴν γνώση προϋπέθετε δεσμοὺς αἵματος, διότι ἔτσι μπορούσε νὰ ἀσκηθῇ πιὸ ἀποδοτικὸς ἔλεγχος. Ἀπὸ τὸν Μαχάονα καὶ τὸν Ποδαλείριο μέχρι τὸν Ἱπποκράτη ἡ οἰκογένεια εἶναι παρούσα. Βεβαίως ὑπάρχουν καὶ ἐξαιρέσεις. Παράδειγμα ὁ Ἀχιλλέας, πού μαθαίνει τὴν θεραπεία τῶν πολεμικῶν τραυμάτων, ἐνῶ δὲν εἶναι γόνος ἱατρικῆς οἰκογένειας. Ὁ ἀντίλογος εἶναι, ὅτι στὴν περίπτωσή αὐτὴ παρέχεται ἀποσπασματικὴ γνώση (πολεμικὰ τραύματα). Ὁ ἰδρυτὴς τοῦ οἰκογενειακοῦ δένδρου ἔχει πάντα κάποια ἐπαφὴ μὲ τὸν Ἀπόλλωνα καὶ τίθεται ὑπὸ τὴν προστασία-ἐποπτεία τοῦ θεοῦ. Ὁ Ἀσκληπιὸς εἶναι ἕνας περιέργος «υἱὸς τοῦ θεοῦ». Ἀλλὰ καὶ ὁ Μελάμπους, ἰδρυτὴς μιᾶς ἄλλης μεγάλης ἱατρικῆς οἰκογένειας τῆς ἀρχαιότητος, τῆς οἰκογένειας τῶν Μελαμποδιδῶν, ἔχει καὶ αὐτὸς περιέργες ἐπαφὲς μὲ τὸν Ἀπόλλωνα. Ὡνομάσθηκε Μελάμπους (μαυροπόδαρος), διότι, ὅταν γεννήθηκε, ἡ μητέρα του τὸν ἀπέθεσε σὲ ἕνα σῦδενδρο καὶ ἐνῶ τὸ σῶμα του ἦταν στὴν σκιά, τὰ πόδια του ἔμειναν ἔξω, ἐκτεθειμένα στὸν ἥλιο, καὶ μαύρισαν (μελάμπους)¹⁷. Ἄς μὴν διαφεύγῃ ἀπὸ τὴν μυθολογικὴ αὐτὴ ἀναφορά, ὅτι ὁ ἥλιος, πού «εὐθύνεται» γιὰ τὰ βαφτίσια τοῦ νεογέννητου, ἀντιπροσωπεύεται στὴν μυθολογία ἀπὸ τὸν Ἀπόλλωνα, τὸν θεὸ τοῦ φωτός. Πάλι λοιπὸν ὁ ἱατρὸς Ἀπόλλων στὴν μέση. Ἐπίσης σύμφωνα μὲ τὴν παράδοση ὁ Μελάμπους ἀπέκτησε τὴν μαντικὴ καὶ θεραπευτικὴ του ἱκανότητα, ὅταν ἔσωσε νεογνὰ φιδιῶν¹⁷. Ἄς μὴν διαφεύγῃ καὶ πάλι τὸ γεγονός, ὅτι τὰ φίδια σχετίζονται μὲ τὸν Ἀσκληπιὸ καὶ γενικώτερα τὴν ἱατρικὴ ἀλλὰ βέβαια καὶ μὲ τὸν ἴδιον τὸν Ἀπόλλωνα. Ἡ παράδοση γίνεται πλέον σαφής, ὅταν ἀναφέρῃ ὅτι ὁ Μελάμπους ὠλοκλήρωσε τὶς ἱκανότητές του, ἀφοῦ συναντήθηκε μὲ τὸν Ἀπόλλωνα κοντὰ στὸν Ἀλφειό¹⁷. Γνωστὸς ἀπὸ γόνος τοῦ Μελάμποδος καὶ μεγάλος ἱατρὸς ὑπῆρξε ὁ Ἀμφιάρεας, πρὸς τιμὴν τοῦ ὁποίου κτίσθηκε ἀργότερα στὸν Ὠρωπὸ Ἀμφιάρειο, πού ἦταν ἕνα θεραπευτήριό μὲ ἀρκετὲς ὁμοιότητες πρὸς τὰ Ἀσκληπιεῖα⁵.

Τὸ ἱερατεῖο ἐκπαιδεύει τὸ νέο μέλος-ἱατρό. Οἱ πανάρχαιοι δεσμοὶ τοῦ προκλασσικοῦ Ἑλληνικοῦ Πολιτισμοῦ μὲ τὴν ὑπτιῶς τοῦ Αἰγαιοῦ εὐρισκομένη χώρα, γνωστὴ ἔξ αὐτοῦ ὡς «Αἴγυπτος», ἔχει μνημονευθῇ ἀπὸ πολλοὺς. Τὸ αἰγυπτιακὸ ἱερατεῖο ἀπετέλεσε τὸν θεματοφύλακα καὶ συνεχιστὴ πανάρχαιων παραδόσεων ἀλλὰ καὶ γνώσεων. Δὲν εἶναι τυχαῖο, ὅτι τόσοι καὶ τόσοι ἐπιφανεῖς Ἕλληνες τῶν κλασσικῶν καὶ τελευταίων προκλασσικῶν χρόνων περνοῦν ἀπὸ τοὺς αἰγυπτιακοὺς ναοὺς, προτοῦ ἐπιστρέψουν καὶ «σταδιοδρομήσουν» στὴν Ἑλλάδα. Ἕνας ἀπ' αὐτοὺς εἶναι βέβαια καὶ ὁ Ἱπποκράτης, ὁ ὁποῖος δὲν μαθαίνει ἀνατομία παρακολουθώντας μουμιοποιήσεις (πῶς θὰ μπορούσε ἄλλωστε), ἀλλὰ μαθαίνει γενικώτερα ἱατρικὴ· μία ἱατρικὴ πού, ὅταν θὰ ἀρχίσῃ νὰ ἐφαρμόζῃ ἀργότερα, θὰ γίνῃ ἕνας πασιγνώστος θεραπευτής, ἄξιος γόνος τοῦ Ἀσκληπιοῦ. Ὁ κάθε νέος ἐκπαιδευόμενος ἱατρὸς βρίσκεται μπροστὰ σὲ ἕνα θησαυρὸ γνώσεων αἰώνων. Πολλὲς τὶς ἀποδέχεται καὶ τὶς ἐφαρμόζει (τὰ ἀναφερόμενα θαυμάσια χειρουργικὰ «ἐπιτεύγματα» τοῦ Ἱπποκράτους), γιὰ ἄλλες τοῦ προκαλοῦνται ἀμφιβολίες καὶ θέλει νὰ σχηματίσῃ προσωπικὴ ἄποψη καὶ πειραματίζεται (οἱ ἀδιανόητοι πειραματισμοὶ τοῦ Ἱπποκράτους). Αἰῶνες περνοῦν ἀπὸ τὴν δόμηση τῆς ἐπιστήμης. Ὁ Ἱπποκράτης εἶναι ὁ 18ος ἀπὸγονος τοῦ Ἀσκληπιοῦ.^{5,6} Ἄν δεχθοῦμε, ὅτι ἡ κάθε γενεὰ διαρκεῖ 25 ἔτη, συνάγεται: 25X18=450. Ἄν θυμηθῇ κανεῖς, ὅτι γεννήθηκε τὸ 460 π.Χ., τότε αὐτομάτως φθάνομε στὸ 910 π.Χ. Ὁ Ἀσκληπιὸς ἐπομένως δρᾷ πιθανὸν τὸν 10ο π.Χ. αἰῶνα. Ὑπενθυμίζεται, ὅτι ὁ γυιὸς τοῦ

Ἀσκληπιού, ὁ Μαχάων, ἔλαβε μέρος στὸν Τρωικὸ πόλεμο. Ἄν δεχθῇ κανεὶς τὴν ἐπίσημη χρονολόγηση, ὁ ἐν λόγω πόλεμος ἔλαβε χώρα περὶ τὸ 1.200 π.Χ.¹⁸ Ἐπομένως ὁ Ἀσκληπιὸς δρᾷ περὶ τὸ 12ο μὲ 13ο π.Χ. αἰῶνα. Ἄν ὅμως δεχθοῦμε τίς πρωτοποριακὲς ἀπόψεις ὠρισμένων ἐρευνητῶν, τὸ χρονικὸ πλαίσιο διεξαγωγῆς αὐτοῦ τοῦ πολέμου μετακυλίεται περὶ τὸ 3.087.^{19,20} Συνεπῶς ὁ Ἀσκληπιὸς δρᾷ σὲ πολὺ ἀρχαιότερο χρονικὸ ὁρίζοντα. Ὅποια χρονικὴ ἐκτίμηση καὶ ἂν τελικῶς δεχθῇ κανεὶς, ἀντιλαμβάνεται ὅτι τὸ θάθος χρόνου εἶναι πραγματικά πολὺ μεγάλο. Μὲ τὸ πέρασμα τῶν αἰώνων οἱ αἰτίες ποὺ δημιούργησαν τὴν κλειστή γνῶση χαλαρώνουν. Ἐμφανίζονται ἰατρικὲς σχολές. Κάποιοι ἀπόγονοι, ὑπὸ τὴν ἀνοχή τῶν ἱερατειῶν, ἐπιθυμοῦν νὰ δημοσιοποιήσουν τὴν γνῶση. Ἴσως ὁ πρῶτος ἀπ' αὐτοὺς νὰ εἶναι ὁ Ἴπποκράτης. Γιὰ τὸ σκοπὸ αὐτὸ ἐπιδίδεται σὲ ἓνα πλούσιο συγγραφικὸ ἱατρικὸ ἔργο (ἐξ αἰτίας τοῦ ὁποίου γίνεται ἀνὰ τοὺς αἰῶνες πασίγνωστος), μεταφέροντας γνώσεις στίς μᾶζες. Κατασκευάζει καὶ ἀφιερώνει ἓνα χρυσὸ ἀνθρώπινο σκελετὸ στὸ μαντεῖο τῶν Δελφῶν πρὸς μελέτη ἀπὸ οἰονδήποτε ἐνδιαφερόμενο. Ἡ ἀφιέρωση τοῦ σκελετοῦ δὲν γίνεται, ὅπως θὰ ἦταν φυσικὸ, στὴν ἰατρικὴ σχολὴ τῆς Κῶ, τῆς ὁποίας ὑπῆρξε σπουδαστής, ἀλλὰ σὲ ἱερατικὸ κέντρο (μαντεῖο τῶν Δελφῶν). Ἀπὸ αὐτὴν λοιπὸν τὴν ἄποψη, καὶ αὐστηρὰ μόνον ἀπ' αὐτήν, ὁ Ἴπποκράτης χαράζει καινούργιο δρόμο.

ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Δὲν τίθεται πλέον καμμία ἀμφιβολία, ὅτι ὑπῆρχε δομημένη ἰατρικὴ πολὺ πρὶν τὴν ἱπποκράτειο περίοδο. Τὸ γεγονὸς αὐτὸ ἔρχεται νὰ διορθώσῃ τὴν ἄποψη, ὅτι ἡ Ἑλληνικὴ ἰατρικὴ εἶναι δημιούργημα τῶν κλασσικῶν καὶ τελευταίων προκλασσικῶν χρόνων. Τὸ θάθος τοῦ χρόνου τῶν προ-ἱπποκρατικῶν ἰατρικῶν ἀναζητήσεων μπορεῖ ἄριστα νὰ ἐξηγήσῃ τὴν κατανόηση τῶν ἀσθενειῶν, τὴν ἀνάπτυξη τῆς πολεμικῆς ἰατρικῆς, τὴν ἀνακάλυψη φαρμάκων κ.λπ. Παρὰ ταῦτα καὶ αὐτὴ ἡ θεώρηση ἔχει τὰ «σκοτεινά» τῆς σημεία. Τὸ πρόβλημα τῆς ἀναλγησίας κατὰ τίς ἐπιχειρούμενες ἐπεμβάσεις παραμένει μυστηριώδες. Τὰ πανσώδυνα δότανα τῶν πολεμικῶν τραυμάτων δὲν μποροῦν νὰ δώσουν πλήρη ἐξήγηση. Ὁ Πάτροκλος, ποῦ, ὅπως εἶδαμε, περιποιήθηκε τὸ πολεμικὸ τραῦμα τοῦ Εὐρύπυλου καὶ ἔθεσε δότανα γιὰ τὴν ἀντιμετώπιση τοῦ ἄλγους, ἔκανε προηγούμενως τομὴ γιὰ τὴν ἀφαίρεση τοῦ βέλους χωρὶς τὴν δυνατότητα ἀναλγησίας. Ἀπάντηση ἀκριδῆς στὸ ἐρώτημα τῆς χειρουργικῆς ἀναλγησίας ἢ ἀναισθησίας ἴσως δὲν εἶναι δυνατό νὰ ὑπάρξῃ. Ὁ χρόνος, ἀλλὰ κυρίως ἡ καταστροφή πολλῶν ἀρχαίων συγγραμμάτων (ὅρα ἐμπρησμός Βιβλιοθήκης τῆς Ἀλεξανδρείας) στάθηκαν πρόξενοι ἀπωλείας τοῦ ὕλικου, ποῦ θὰ μπορούσε νὰ δώσῃ ἀπάντηση στὰ ἐρωτήματά μας. Παρὰ ταῦτα, ἡ ἀνέγερση χειρουργικῶν ἐργαλείων καὶ ἀναθημάτων ἔρχεται νὰ φωνάξῃ ἀπὸ τὸ θάθος τῶν χιλιετιῶν, ὅτι ἐγχειρήσεις καὶ ἀποτελεσματικὲς θεραπείες ἐλάμβαναν χώρα στὰ Ἀσκληπιεία. Ἡ μόνη ἴσως λογικὴ ἐξήγηση, ποῦ μπορεῖ νὰ δοθῇ στὸν γρίφο, εἶναι ἡ ἀποδοχὴ τῆς μυστηριώδους ἐγκοιμήσεως. Τί ἀκριδῶς ἦταν ἡ ἐγκοίμηση, παρὰ τὰ υἱοθετούμενα, δὲν εἶναι ἐπακριδῶς γνωστό. Ἴσως νὰ συνδεόταν μὲ κάποια τεχνικὴ ἐφαρμογῆς ἀναλγησίας, γεγονὸς ποῦ ἐπέτρεπε ἐπιτυχεῖς ἐγχειρήσεις.

Ἡ ἐστίαση στὰ Ἀσκληπιεία καὶ γενικώτερα στὴν προ-ἱπποκρατικὴ ἰατρικὴ μπορεῖ νὰ δώσῃ διέξοδο στὰ ἀδιέξοδα. Ὁ Ἴπποκράτης εἶναι Ἀσκληπιάδης. Ἐχει συνεπῶς τὴν ἀναλόγου μαθητείας καὶ ἐκπαιδεύσεως καὶ δὲν κάνει τίποτε ἄλλο στὴν ἰατρικὴ του σταδιοδρομία, παρὰ νὰ ἐφαρμόζῃ ἢ καὶ νὰ ἐξελίσῃ ὅλα ὅσα ὡς Ἀσκληπιάδης ἐδιδάχθη. Πῶς εἶναι δυνατόν τώρα, κάποιος ποῦ ἀναγνωρίζει ἐπισήμως ἄλλους ἰατροὺς πρὶν ἀπὸ αὐτόν, καὶ μάλιστα τόσο μεγάλους καὶ ἐπιτυχημένους, ὥστε νὰ ὀρκίζεται σ' αὐτούς; πῶς εἶναι δυνατόν, κάποιος ποῦ παραδέχεται ὅτι ἔχει διδαχθῇ τὴν ἰατρικὴ ποῦ ἐφαρμόζει, αὐτὸς νὰ θεωρῆται πατέρας τῆς ἰατρικῆς; Ὁ Ἴπποκράτης βέβαια ποτὲ δὲν τόλμησε νὰ ἰσχυρισθῇ κατὰ τέτοιο. Ἄλλοι τὸ ἰσχυρίσθηκαν. Ὁ Ἴπποκράτης δὲν ἀποπειράθηκε νὰ

Ἀνάγλυφο ἀπὸ θεραπείας τοῦ Ἀμφιαράου. Ὁ θεὸς θεραπεύει τὸν νέο, ἐνῶ δεξιὰ τὸ ἱερὸ φίδι τοῦ Ἀσκληπιοῦ, ἀγγίζει τὸν ὄμο ἀσθενοῦς κατὰ τὴν ἐγκοίμησή του.

ἀνέδῃ στὸ δάθρο τοῦ ἰδρυτῆ τῆς ἰατρικῆς ἐπιστήμης, ποὺ ἐκ τοῦ μὴ ὄντος δημιουργεῖ τὰ πάντα σὲ μία ζωῇ. Ἄλλοι τὸν ἀνέδασαν. Ἄν δεχθοῦμε ὅτι ὁ Ἱπποκράτης θεμελίωσε τὴν ἰατρικὴ αὐτόματα δημιουργεῖται μία χινοσοσιδὰδα ἐρωτημάτων, ποὺ παρασέρνει ὄχι μόνο τὸ δάθρο του ἀλλὰ καὶ τὸν ἴδιο. Οἱ προβολεῖς ποὺ εἶναι μονίμως στραμμένοι στὸν 4ο π.Χ. καὶ στὸν 5ο π.Χ. τὸ πολὺ αἰῶνα, ἴσως θὰ πρέπη σιγά-σιγά νὰ ἀλλάζουν διεύθυνση στοχεύοντας καὶ φωτίζοντας πολὺ πιὸ ἀρχαῖες ἐποχές, ἀναδεικνύοντας στὸ φῶς τους γεγονότα περισσότερο σπουδαῖα ἀπὸ τὰ ἀντίστοιχα τῆς κλασσικῆς περιόδου. Ἐτοί ἀναδύεται τὸ δάθος τοῦ χρόνου τοῦ Ἑλληνικοῦ Πολιτισμοῦ καὶ δίδεται διέξοδος στὰ ἀδιέξοδα, ποὺ οἱ μυωπικὲς θεωρήσεις τοῦ χρόνου προκαλοῦν.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1. Κουτρουβέλης Κ., Ἡ Ἱατρικὴ Ὁρολογία τοῦ Ὀμήρου. «Δαυλός» 1996, 175: 10623-10630.
2. Στρατῆς Κ., Διὰ τῆς ἐτυμολογίας πανάρχαιων ὀνομασιῶν τῶν ὀργάνων τοῦ ἀνθρώπινου σώματος ἀποδεικνύεται δαθεῖα γνώση τῆς ἀνατομίας. «Δαυλός» 1998, 199: 12437-12448.
3. Γερουλάνος Στ., Ἀρχαία Χειρουργικὴ, ἀπὸ τοὺς Ὀμηρικοὺς Χρόνους ὡς τῆς Χειρουργικῆς Ἐπεμβάσεως τῆς Ἱπποκρατικῆς Περιόδου. Ἑλληνικὴ ἰατρικὴ στὴν Ἀρχαιότητα καὶ τὸ Βυζάντιο. Ἐνθετο τῆς Ἐφημερίδος «Καθημερινή» Ἑπτὰ Ἡμέρες, Κυριακὴ 12ῃ Ὀκτωβρίου 1997.
4. Ἐκπαιδευτικὴ Ἑλληνικὴ Ἑγκυκλοπαίδεια, Παγκόσμιο Βιογραφικὸ Λεξικό, Τόμος 4ος. Ἐκδοτικὴ Ἀθηνῶν, 1991: 139-41.
5. Μαρκέτος Σπ., Ἱπποκράτης ὁ Κῶρος, Ἀρχές, Ἐπιτεύγματα, Ἠθικὴ καὶ Διαχρονικότητα τῆς Ἱπποκρατικῆς Ἱατρικῆς. Ἐνθετο τῆς Ἐφημερίδος «Καθημερινή» Ἑπτὰ Ἡμέρες, Κυριακὴ 12ῃ Ὀκτωβρίου 1997.
6. Ἱστορία τοῦ Ἑλληνικοῦ ἔθνους, Τόμος Γ2. Ἐκδοτικὴ Ἀθηνῶν: 513-23.
7. Γολεμάτης Β., Ἡ Ἐξέλιξη τῆς Χειρουργικῆς στὸ: Χειρουργικὴ Παθολογία. Ἱατρικὲς Ἐκδόσεις Π.Χ. Πασχαλίδης. Ἀθήνα 1990: 19-31.
8. Χαρτοφυλακίδη Γ. - Γαροφαλίδη. Θέματα Ὀρθοπαιδικῆς καὶ Τραυματιολογίας. Ἐπιστημονικὲς Ἐκδόσεις Γρ. Παρισιάνος, Ἀθήνα 1981: 72-73.
9. Κατρίτση Ἐπ., Ἀνατομικὴ τοῦ Ἀνθρώπου. Σπλαγχνολογία. Ἐκδόσεις Λίτσας. Ἀθήνα 1982: 97-98.
10. Στρατῆς Κ., Φαρμάκης Ν., Μήλιος Γ., Κολιάτσος Δ., Μπαλαροῦτσος Χ., Μαστρονικόλας Ε., Ἐκτομὴ Ἐπιπεπλεγμένων Ὀρθοπρωκτικῶν Συριγγίων μὲ τὴν Μέθοδο τῆς Διασύρσεως. Περίληψεις XIX Πανελληνίου Συνεδρίου Χειρουργικῆς. Θεσσαλονίκη 1994: 71.
11. Χρήστου Χ. Ἡ Χειρουργικὴ καὶ ἡ τέχνη, ἡ Χειρουργικὴ σὰν Τέχνη καὶ ἡ Χειρουργικὴ στὴν Τέχνη στὸ: Γολεμάτης Β. Χειρουργικὴ Παθολογία. Ἱατρικὲς Ἐκδόσεις Π.Χ. Πασχαλίδης. Ἀθήνα 1990: 55-59.
12. Ἑγκυκλοπαίδεια Πάπυρος Λαρούς Μπριτάννικα, Τόμος 11ος, 422-24.
13. Ἀπολλώδωρος, Βιβλ. Γ', ἐδάφ. 118-20.
14. Ὀρφικά ἀποσπάσματα XVII. Ὑμνος πρὸς Ἀσκληπιόν: 91.
15. Skott W. Hermetica, τόμος Α': 195.
16. Ἰωαννίδης Κ.Π., Ἡ Ἀγνωστὴ Προϊστορία τῶν Ἑλλήνων. Συγγράμματα τοῦ Ἀσκληπιοῦ, Ἐκδόσεις Δίον. Θεσσαλονίκη 1996: 115-16.
17. Μεγάλῃ Ἑλληνικῇ Ἑγκυκλοπαίδεια, Τόμος ΙΣΤ'. Ἐκδοτικὸς Ὄργανισμός ὁ «Φοῖνιξ». Ἀθήνα: 852.
18. Πάπυρος Λαρούς, Ἐπίτομο Ἑγκυκλοπαιδικὸ καὶ Ἑρμηνευτικὸ Λεξικό. Ἀθήνα 1972: 842.
20. Κουτρουβέλης Β.Κ., Ἀνθρακὲς ὁ Θησαυρὸς τοῦ Πριάμου, «Δαυλός» 1994, 147: 8597-8608.

Κωνσταντῖνος Στρατῆς
Ἱατρός χειρουργός

‘Η «Ομάδα Ε» καὶ ἡ «Ομάδα Μ» (καὶ τὸ νοσοκομεῖο τοῦ π. Μεταλληνοῦ)

Πολλάκις ἔχω ἐπιδείξει ἄμετρον ἐνθουσιασμόν, ὅποτε ἀντιλαμβάνομαι τὴν δημοσίευσιν ἐπιστημονικῶν ἄρθρων. Κάτι πού, πέρα τῆς ἰδικῆς μου ἐπιμορφώσεως, μοῦ δίδει τὴν ἐνκαιρίαν νὰ ἐμβαθύνω ἀναλυτικὰ στὰ ἐπιστημονικὰ προβλήματα καὶ νὰ ἐκφράσω τὶς ἀκαταμάχτες σκέψεις μου ὡς ἐπιφανέστατος (γιατὶ νὰ τὸ κρύψωμεν ἄλλωστε) καθηγητῆς μπουρδολογίας. Ἀφορμὴ γιὰ τὸ νέο μου αὐτὸ ἄρθρο ἐστάθη τὸ ἐνθετο τοῦ «Ἰοῦ τῆς Κυριακῆς» τοῦ περιοδικοῦ «Ε» στὴν «Κυριακάτικη Ἐλευθεροτυπία» τῆς 10/11-4-1999. Σ’ αὐτὸ τὸ ἐνθετο, πού ἔχει γιὰ τίτλο «Οἱ Ἰουλιανοὶ τοῦ 2004» συμπλέκονται ἡ ὀρθοδοξία, ἡ προσπάθεια ἀναδιώσεως τῆς ἀρχαίας ἐλληνικῆς θρησκείας ἀπὸ μερικοὺς καὶ ὁ δρ. Ἰωσήφ Γκαϊμπέλς. Γίνεται δὲ ἐκτεταμένη ἀναφορὰ στὸ περιοδικό, πού ἀνὰ χεῖρας σου ἔχεις ἀναγνώστη, παρ’ ὅλον πού ὁ «Δανλὸς» εἶναι ἀπολύτως ἄσχετος πρὸς ὅλα αὐτά. Ἀλλὰ ἄς μὴν ἐπιζητοῦμε ἐπιστημονικὴν πρωτοπορίαν ἀπὸ δημοσιογράφους· δὲν θὰ ἐξαντλήσωμεν τὴν αὐστηρότητά μας ἐπ’ αὐτῶν. Ἀξίος εἶναι ὁ μισθὸς τους, πού ἔθεσαν τὸ ζήτημα ἐπὶ τάπητος· κυρίως δὲ γιὰ τὴν φιλοξενίαν τῆς συνεντεύξεως τοῦ πατρὸς Γ. Μεταλληνοῦ. Εἶναι συγκλονιστικὴ. Ἰδιαιτέρως τὸ παρακάτω παρατιθέμενο ἀπόσπασμα, πού διεκτραγωδεῖ τὸ μεγαλύτερο σύγχρονο πρόβλημα.

Λέγει ὁ πατὴρ Μεταλληνὸς εἰς τοὺς «Ἰοὺς» τῆς «Ἐλευθεροτυπίας»: «Ὁ καθένας ἔχει τὸ πνευματικὸ του νοσοκομεῖο, ἱατροῖον πνευματικόν, λέγει ὁ Χρυσόστομος. Ἐπομένως, καθένας ἐπιλέγει τὸ νοσοκομεῖον του. Οἱ συγκρούσεις εἶναι ἡ κατάθεσις τῆς πίστεως, ὅποι-
α σὴν ποτε πίστεως. Ἄρα πιστεύω στὴν συνύπαρξιν ὅλων τῶν πίστειν, ὅλων τῶν ἀνθρώπων, μὲ τὴν ἑλευθερίαν ὅπως τοῦ καθενὸς νὰ ἐπιλέγῃ τὸ δικό του νοσοκομεῖο».

Θὰ παραβλέψω τὴν πιθανότητα νὰ διαβάσῃ τὰ περὶ νοσοκομείων τοῦ Π. Μεταλληνοῦ ὁ ἐξοχώτατος ὑφυπουργὸς Ὑγείας καὶ νὰ ἐντάξῃ τὴν ἐκκλησίαν (ὅποιαδήποτε ἐκκλησία) στὸ Ε.Σ.Υ.: Ἐθνικὸν Σύστημα Ὑγείας. Ἄς ἐλπίσωμεν, ὅτι δὲν θὰ ἴδωμεν τοιαύτας ὑπερβολὰς. Ὅμως ἡ ἐπισήμανσις τοῦ πατρὸς Μεταλληνοῦ, ὅτι ὅλοι εἴμεθα ἀσθενεῖς καὶ ἔχουμε ἀνάγκη νοσηλείας, εἶναι συγκλονιστικὴ, ὡς προεῖπον. Δὲν ὑπάρχει ὑγιής. Κατὰ τὸ κοινόν: πάρτε τα, ἄρρωστοι. Βεβαίως σὲ μία συνέντευξιν δὲν εἶναι δυνατόν ὁ πατὴρ Μεταλληνὸς νὰ ἐμβαθύνῃ στὶς μορφές τῶν ἀσθενειῶν, πού κατατρῶγουν τὸν σύγχρονον ἄνθρωπο. Ἴσως νὰ μὴν ἦταν καὶ πρὸς τὸ συμφέρον του, ἀφοῦ ἔπρεπε νὰ ἐμβαθύνῃ καὶ στὴν νόσο, ὅσων καταφεύγουν στὸ χριστιανικὸν νοσοκομεῖον. Μοῦ δίδει ὅμως μία θαυμάσια ἐνκαιρία νὰ ἐπεκταθῶ ἐπὶ τοῦ θέματος. Ἴσως δὲ δυνηθῶ νὰ προσφέρω τὸ ἴαμα, πού θὰ θεραπεύσῃ «πᾶσαν νόσον καὶ μαλακίαν» κατὰ τὰς γραφάς. Κι ὅσο πλησιάζει τὸ τέλος τῆς χιλιετίας, τόσο θὰ ἐπιδημοῦν «ἡ ὅποια νόσος καὶ ἡ ὅποια μαλακία». Ἐξαρσιν τῶν ἐπιδημιῶν θὰ ἔχωμεν.

Εὐτυχῶς ὅμως πού ὑπάρχει ἡ ἐπιστήμη καὶ ἔτσι διορθοῦνται μερικά. Αἴφνης πρὶν ἀπὸ ἡμέρες ἐδιάβασα στίς ἐφημερίδες, ὅτι τὸ τηλεσκόπιο «Χάμπλ», πού εὐρίσκεται τοποθετημένον στὸ διάστημα, ἀνεκάλυψε ἕνα νέο ἡλιακὸ σύστημα στὸ «Υ» τῆς Ἀνδρομέδας. Γιὰ νὰ εἶμαι εἰλικρινής, ἡρέμισα· ἀπέχει μόνον 40 ἔτη φωτός. Τί εἶναι 40 ἔτη φωτός; Μία δρασκελιά, πού λέει ὁ λαός, καὶ ἔφθασες. Ἡ, γιὰ νὰ ἀκριβολογοῦμε, καὶ ἔφθασαν. Ἄσε πού αὐτὸς ὁ νέος «ἥλιος» ἔχει τρεῖς πλανῆτες, ὅπου οὔτε ὑπάρχει θερμοκρασία 11.000 βαθμῶν, ὅπως ὁ Σείριος Α', οὔτε καὶ κάποιο βαρὺ ἄστρο μὲ σκληρότητα χάλυδος, ὅπως ὁ Σείριος Β'. Εἶναι δὲ οἱ πλανῆτες του τεράστιοι. Ἐκεῖ, σ' ἕναν ἐξ αὐτῶν, στὴν ἀπεραντοσύνη τοῦ σύμπαντος, οἱ πρόγονοί μας ἐμεγαλοῦργησαν· ἀνέπτυξαν τὸν πλέον προηγμένο πολιτισμὸν τοῦ σύ-

μπαντος. Μὲ τὰ πλέον προηγμένα τους τηλεσκόπια ἐμελέτησαν τὶς συνθήκες ζωῆς τῶν ἀνθρώπων στὴν Γῆ. Διεπίστωσαν δέ, ὅτι κυριαρχεῖ ἡ βαρβαρότης κι ἐνδημεῖ ἡ «νόσος καὶ ἡ μαλακία». Ἐξυνσε τὴν γενειάδα του ὁ σεβάσμιος ἐκείνος Ἀτλάντιος καὶ ἀπεφάσισε: Ὁ Ζεὺς ὡς ἀρχηγός, ὁ Ἄρης ὡς πολέμαρχος, ὁ Ἡφαίστος ὡς τεχνολόγος, ἡ Ἀφροδίτη καὶ ἄλλοι 8 (σύνολον 12) ἐπιλεγμένοι ὑπέροχοι σκαπανεῖς ἐστάλησαν μὲ τὸ πλέον προηγμένο διαστημόπλοιο στὴν Γῆ, γιὰ νὰ θεραπεύσουν «πᾶσαν νόσον καὶ μαλακίαν» καὶ νὰ διδάξουν τὸν προηγμένον πολιτισμὸν τους. Καὶ αὐτὴ ἡ ἐξωγήινη ὁμάς ὠνομάσθη ὁμάς «Μ» δι' ἐνέξγητους λόγους. Καὶ ὅσοι ὑποστηρίζουν, ὅτι ἡ ὁμάς αὕτη ὀνομάζεται «Ε» θὰ μοῦ ἐπιτρέψουν αὐτὴν τὴν διόρθωσιν. Σὰν ἀνώτατος καθηγητὴς μουρδολογίας γιγνώσκω κάλλιον ἐκείνων.

Ἀλλ' ἂς ἀφήσουμε τὴν ὁμάδα «Μ» (ἢ «Ε» ὅπως τοὺς ἀρέσει), ἀφοῦ ὄχι μόνον δὲν εἶναι θεοπάλαθι, ὅπως εἴμεθα οἱ ὑπόλοιποι κι ἔχουμε ἀνάγκη νοσηλείας, ἀλλὰ τοῦναντίον εἶναι μία τῶν ἐλπίδων μας, ἀφοῦ τὰ μέλη της, σὰν ἀπευθείας ἀπόγονοι τοῦ Διὸς καὶ τῶν ἄλλων προγόνων, ἔχουν διαφυλάξει ὅλη τὴν ὑπερέχουσα ἀρχαίαν τεχνολογία σὲ θαθεῖς σπηλιεὶς καὶ τὴν κατάλληλη στιγμή θὰ τὴν ἀνασύρουν ἀπὸ τὰ σκοτεινὰ βάθη καὶ θὰ ἐπιβάλουν τὴν παγκόσμια τάξιν κι ἁρμονία. Τύφλα νᾶχη ἢ «Δευτέρα Παρουσία». Κι ἐπειδὴ τότε τὰ ἄγνωστα μέλη της θ' ἀποκαλυφθοῦν, θὰ δοθῇ στὴν δημοσιότητα τὸ νέο εὐαγγέλιο, ὅπου θὰ περιέχονται καὶ τὰ γενεαλογικὰ δέντρα τῶν μελῶν τῆς ὁμάδος καὶ οἱ νόμοι γιὰ τὴν ἐπιβολὴν τῆς παγκόσμιας τάξεως κι ἁρμονίας. Καὶ τότε θὰ προσκυνήσουν ἐλεύθερα οἱ ὀραματιζόμενοι νὰ ἐπαναφέρουν τὴν ἀρχαία θρησκεία, τοὺς νέους ἀφέντες. Καὶ θὰ πάψουν οἱ καημένοι νὰ πουλοῦν συμμετοχὰς καὶ εἰσιτήρια σὲ σεμινάρια καὶ τελετές. Τότε ὡς στελέχη τῆς νέας τάξεως θὰ τὰ οἰκονομοῦν ἀρκούντως. Καὶ τὰ κέρδη θὰ εἶναι πολλαπλὰ γιὰ ὅλους. Κατ' ἀρχὰς θὰ ἐξαλειφθῇ ἡ βλαβερὴ αἵρεσις τοῦ ἐθνικισμοῦ, πὺν τόσο ἔχει θορυθήσει τὸν καλὸ ὑπολοχαγὸ τοῦ τουρκικοῦ στρατοῦ οἰκουμενικὸ πατριάρχη κ.κ. Βαρθολομαῖο. Πρῶτον, διότι σὰν ἐξωγήινοι δὲν θὰ ἔχουν σχέσιν μὲ κανένα ἔθνος. Οὔτε μὲ τὸ ἰουδαϊκὸ οὔτε μὲ τὸ ἰνδικὸ οὔτε μὲ τὸ κινεζικὸ· δὲν θὰ ὑπάρχη πλέον ἰουδαϊσμός, χριστιανισμός, βουδισμός κ.λπ. Καὶ ἂς μὴν κομπορημονοῦν μερικοὶ Ἕλληνες, λόγῳ ὀνομάτων. Ζεὺς, Ἄρης, Ἐρμῆς καὶ τόσα ἄλλα ὀνόματα δὲν εἶναι ἑλληνικά. Εἶναι ὀνόματα τῶν ἐκ τοῦ Σεριόιν ἐξωγήινων ἐκλάμπρων προγόνων, πὺν ἀπλῶς ἐπέλεξαν τὴν Ἑλλάδα ὡς τόπον στρατηγείου, γιὰ νὰ ἐκπολιτίσουν τοὺς ἀνθρώπους καὶ νὰ διώξουν πᾶσαν νόσον καὶ μαλακίαν. Καὶ κατὰ δεῦτερον κανεὶς δὲν θὰ δύναται νὰ ὑπερηφανευθῇ γιὰ τὴν φυλετικὴν ὑπεροχήν του, ἀφοῦ ὅλοι θὰ εἴμεθα ἴσοι ἐν τῇ δουλείᾳ μας πρὸς αὐτούς.

Ἀφοῦ δὲ ἐπιβλήθῃ αὐτὴ ἡ πολυπόθητος ἁρμονικὴ ἰσότης, τότε θ' ἀποκαλυφθῇ καὶ ἡ πραγματικὴ φύσις τοῦ Θεοῦ. Οὔτε Γιαχβὲ οὔτε Ἀδατὰρ οὔτε κανένας. Καὶ εἶναι ἀλήθεια, ὅτι, ἐπειδὴ οἱ ἐκλάμπροι πρόγονοί μας ἔζων στὸ ἐξώτερο διάστημα καὶ εἶχαν πολιτισμὸν μυριάκις πιὸ ἐξελιγμένο, θὰ εἶχαν (καὶ τὴν εἶχαν) τὴν δυνατότητα νὰ ἔλθουν σ' ἐπαφὴ μὲ τὸν ἕναν, τὸν μοναδικόν, κτίστην τοῦ σύμπαντος. Κι ἂς λέγῃ ὁ Ἡράκλειτος, ὅτι τὸν κόσμον τοῦτον κανένας θεὸς ἢ ἀνθρώπος δὲν τὸν ἔπλασε. Ἰσα-ἰσα πὺν αὐτὸ ἀποδεικνύει τὸν ἰσχυρισμὸν μου, ὅτι οἱ γηγενεῖς Ἕλληνες δὲν εἶχαν σχέσιν μὲ τοὺς ἐκλάμπρους προγόνους ἐκπολιτιστές. Τότε, πατέρα Μεταλληνέ, μὲ τὴν ἀποκάλυψιν τοῦ ἀληθινοῦ Θεοῦ θὰ ἐξαφανιστοῦν καὶ οἱ ἐμφύλιοι σπαραγμοί, πὺν τόσο πολὺ φοβᾶσθε καὶ ἐξορκίζετε. Βεβαίως σ' αὐτὴν τὴν συνέντευξιν κατανοῶ, ὅτι δὲν ὑπῆρχε χῶρος ν' ἀναφέρετε, ὅτι οὐδέποτε οἱ Ἕλληνες ἐπολέμησαν γιὰ τὴν ἐπιβολὴν τῆς θρησκείας τους. Κι ἐδῶ πὺν τὰ λέμε, κανένας βουδιστής, πιστὸς τῆς θρησκείας τῶν Ἰνκας, πιστὸς τοῦ δωδεκαθέου ἐνωχλήθη, γιατί ὁ διπλανός του ἐπίστευε στὸ Γιαχβὲ, τὸ Χριστὸ ἢ τὸν Ἀλλάχ. Οὔτε φνισικὰ καὶ συνεκρότησαν

μαζί με τὸν π. Μεταλληνὸ «χαφιεδικὲς» ἑπταμελεῖς ἐπιτροπές, γιὰ νὰ παρακολοθοῦν τοὺς πιστοὺς τῶν ἄλλων θρησκειῶν ἢ γιὰ νὰ καταγράφουν ποιὸς καὶ τί λέει ἀντίθετο πρὸς τὸ δόγμα. Ἀντίθετα Ἑβραῖοι (κατὰ δήλωσίν τους, ἀφοῦ οἱ φονκαράδες ἦσαν πάντα δούλοι), χριστιανοὶ καὶ μονσουλμᾶνοι ἔσφαξαν μὲ τὴν ψυχὴν τους, προκειμένον οἱ ἄπιστοι ν' ἀνοίξουν τὰ μάτια τους στὴν μοναδικὴ «ἀλήθεια».

Ἀλλὰ εἶπαμε, ὅλ' αὐτὰ μέχρις ἐδῶ. Ἐμβαίνομε σὲ νέαν ἐποχὴν. Ἀλλὰ μὴν ἀνησυχεῖτε, πάτερ Μεταλληνέ· καὶ σ' αὐτὴ τὴν νέα τάξιν πραγμάτων ἐξέχονσα θὰ κατέχετε θέσιν, ἀφοῦ εἶστε οἱ σκαπανεῖς τῆς ιδεολογικῆς μας «πλατφόρμας», ὅπως θὰ ἔλεγαν καὶ οἱ ἀλήστοι μνήμης Μαρξιστές. Ὅλοι ἐμεῖς οἱ πλανηταρχίδες (ὁπαδοὶ τοῦ οἰκουμενισμοῦ) χάριν μεγάλῃν χρεωστοῦμε στὸν Χριστό, πὺν διευτύπωσε τὴν βασικὴ ἀρχὴ μας: «Ὁ μὴ ὢν μετ' ἐμοῦ κατ' ἐμοῦ ἐστί· ὁ μὴ συνάγων μετ' ἐμοῦ σκορπίζει» (Λουκᾶς, ΙΑ', 23). Ἐπεθύμησαν οἱ δυστυχεῖς Τσεχοσλοβάκοι τὸ 1968 νὰ διαφοροποιηθοῦν ἀπὸ τὴν μαρξιστικὴν-λενινιστικὴν «ἀλήθεια» καὶ νὰ μὴ συνάγουν μετὰ τῆς Σοβιετικῆς Ἐνώσεως. Τοὺς ἐσκόρπισαν τὰ στρατεύματα τοῦ Συμφώνου τῆς Βαρσοβίας. Ἐκοψε τὸ αὐτολέμονο στὴν παγκόσμια σούπα ὁ Σαντάμ; Βλέπει τώρα τὰ παιδιὰ τοῦ Ἰράκ νὰ πεθαίνουν σάν τὶς μνῆγες ἀπὸ τὴν ἑλλειψιν φαρμάκων. Ἀντιτίθενται αὐτοὶ οἱ ἀπίθανοι Σέρβοι στὶς ἐπιταγές τῶν ἐπικυριάρχων τους; Σὲ λίγο καιρὸ δὲν ἔμεινε λίθος ἐπὶ λίθον σ' ὁλόκληρὴ τὴν Σερβία. Ἀντιδρῶν οἱ ἄλλοεθνεῖς καὶ ἀλλόθρησκοι ἀλθανόφωνοι στοὺς ὁμοδόξους μας ἐθνικιστὰς Σέρβους; Ἐκεῖ νὰ δῆτε σκόρπισμα. Κι ἐπειδὴ «οὐδεὶς μετὰ Χριστὸν προφήτης», νάνος ἀπεδείχθη ὁ Τζῶρτζ Ὕοργονελ. Οὔτε τὸ ἕνα χιλιοστὸ δὲν ἐπροφήτεψε. Μεταξὺ μας· οὔτε γιὰ δοηθὸ μου στὴν ἔδρα τῆς μπουρδολογίας θὰ τὸν διώριζα.

Καὶ ἦρθε ἡ ὥρα νὰ σᾶς συμβουλευθῶ, ὅπως ἔχω καθήκον σάν ἀνώτατος μπουρδολόγος. Πρέπει νὰ ἐπικρατήσῃ ἡ λογικὴ. Ὅχι ὅμως τοῦ Ἀριστοτέλους, ἀλλὰ ἡ ἀνώτατη λογικὴ τῆς μπουρδολογίας. Καὶ αὕτῃ ἡ λογικὴ ἐπιτάσσει: νὰ διαδίσουμε προσεκτικὰ. Ἀφοῦ τὸ λέει καὶ ὁ πατὴρ Μεταλληνός, ὅτι εἶναι θεμιτὸν νὰ ἐπιλέγουμε τὸν ἱατρὸν μας καὶ νὰ ἐπικαλούμεθα ἀδιακρίτως τὸν Χριστὸν, τὸν Δία ἢ τὸν Ἀλλὰχ ἢ ὅποιον ἄλλον, προκειμένου νὰ στεῖλουν τὶς ἀόρατες δυνάμεις τους καὶ νὰ διώξουν τὸ κακό· πρέπει νὰ ἐκσυγχρονισθῶμεν, ὅπως λέει καὶ ὁ μακαριότατος Χριστόδουλος. Μακρυνὰ μόνον ἀπ' ὅσους θέλουν νὰ τιμοῦν τὸν Δία σάν ἕνα μακρινὸ πρόγονο, πὺν ὠφέλησε τὴν ἀνθρωπότητα καὶ πιστεύουν ὅτι δὲν ὑπάρχουν ἀόρατες δυνάμεις, ὑπερφυσικές, πὺν τὶς κινεῖ κάποιος θεός. Αὐτοὺς νὰ προσέχετε. Ὅλοι οἱ ἄλλοι τὸ ἴδιο εἶμαστε· ἄρρωστοι, πὺν καρτεροῦμε τὴν ἱασίν μας ἀπὸ ὑπερφυσικὰ ὄντα. Καὶ συγχαίρω τὸν πατέρα Μεταλληνό, πὺν εἶχε τὸ θάρρος νὰ τὸ παραδεχθῇ. Γιὰ τὸν λόγο αὐτὸ πρέπει νὰ καθίσουμε καὶ νὰ συσκεφθοῦμε· νὰ παραμερίσουμε τὶς διαφορές μας καὶ νὰ ἐμφανισθοῦμε μὲ τὸ νέο μας δόγμα: ἕναν «ἄχταρμᾶ» ὅλων τῶν ἄλλων. Καὶ αὐτὸ πρέπει νὰ γίνῃ τώρα· τώρα, πὺν ἔχουμε ἕνα πιὸ δυνατό ξίφος ἀπὸ τὸ ρωμαϊκό: τὸ παγκόσμιο ἐξουσιαστικόν, πὺν δὲν γνωρίζει πατρίδα. Μόνον μία συμβουλὴ ἐπιστημονικὴ ἔχω νὰ δώσω στοὺς ἐπικυριάρχους μας: Στὴ νέα θρησκεία κυρίαρχη νὰ εἶναι ἡ Ἀφροδίτη. Γιατὶ καλοὶ ἦταν οἱ μέχρι τώρα θεοί. Μᾶς ἐξεπολίτισαν· μᾶς ἐδιώξαν πᾶσαν νόσον, ἀλλὰ χωρὶς τὴν Ἀφροδίτη θὰ μᾶς φάγῃ ἡ...

Θανάσης Νακόπουλος

Πανελλογμώτατος καθηγητὴς
Μπουρδολογίας

Υ.Γ. Πρὸς τοὺς «Ἰοὺς» τῆς «Ἐλευθεροτυπίας»: Κανεῖς Γκαϊμπελς δὲν πρόκειται νὰ ἐξέλθῃ νικητὴς, ἐφ' ὅσον κάποιος δὲν ἀποπειράται νὰ ἐπιβάλῃ μὲ τὴν βία ἀνόσιον συγκρητισμὸν.

I.A.X.

Δαυίδ καὶ Γολιάθ

Ὁ μικρόσωμος καὶ ἀδύνατος Δαυὶδ φόνευσε τὸν γίγαντα Γολιάθ μὲ τὴν σφενδόνα. Ὁ Φιλισταῖος (Ἕλληνας) ὅμως Γολιάθ ἔφερε σφενδόνα; Ὁχι. Γιατί; Διότι ἡ σφενδόνα σκοτώνει ἀπὸ μακριά. Κι αὐτὸ ἡ ἑλληνικὴ ψυχὴ, ἡ ἑλληνικὴ νοοτροπία τὸ θεωρεῖ δόλιο, ἀνανδρὸ, ἀνέντιμο, ἀνάξιο ἀνδρῶν. Κοντολογίς «μπαμπεσιά».

Οἱ πολῖτες-ὀπλίτες Ἕλληνες πολεμοῦσαν μόνο μὲ ἀγχέμαχα ὅπλα· ποτὲ μὲ τόξα, διότι τὰ βέλη τους σκοτώνουν ἀπὸ μακριά. Τοξότες ἦταν οἱ δοῦλοι. Οἱ ἐλευθεροὶ πολεμοῦσαν μὲ ξίφος καὶ δόρυ· πρόσωπο μὲ πρόσωπο. Καὶ τὰ παιδιά τῆς Βίβλου, τὰ παιδιά τῶν Η.Π.Α.; Σκοτώνουν ὄχι ἀπὸ τὰ 50 μέτρα, πού σκοτώνει ἡ σφενδόνα ἢ τὸ βέλος, ἀλλὰ ἀπὸ 50 καὶ πλεον χιλιόμετρα. Καὶ οἱ Εὐρωπαῖοι;

Μπράβο σας, Εὐρωπαῖοι· οἱ ὑπὸ τὸν ζυγὸν τῶν Η.Π.Α. ἵνα ἐκπληρωθῇ τὸ ρηθὲν ὑπὸ τοῦ προφήτου Νίτσε 150 χρόνια πρὶν συμβῇ: «*Ὁ μεγαλύτερος ἐξευτελισμὸς τῆς Εὐρώπης θὰ εἶναι νὰ ἐξαμερικανιστῇ*». Ποίος θὰ τὸ λογάριζε τότε, ὅτι θὰ συμβῇ καὶ τὸ χειρότερο: ὅτι θὰ ἀμερικανοδιστῇ;

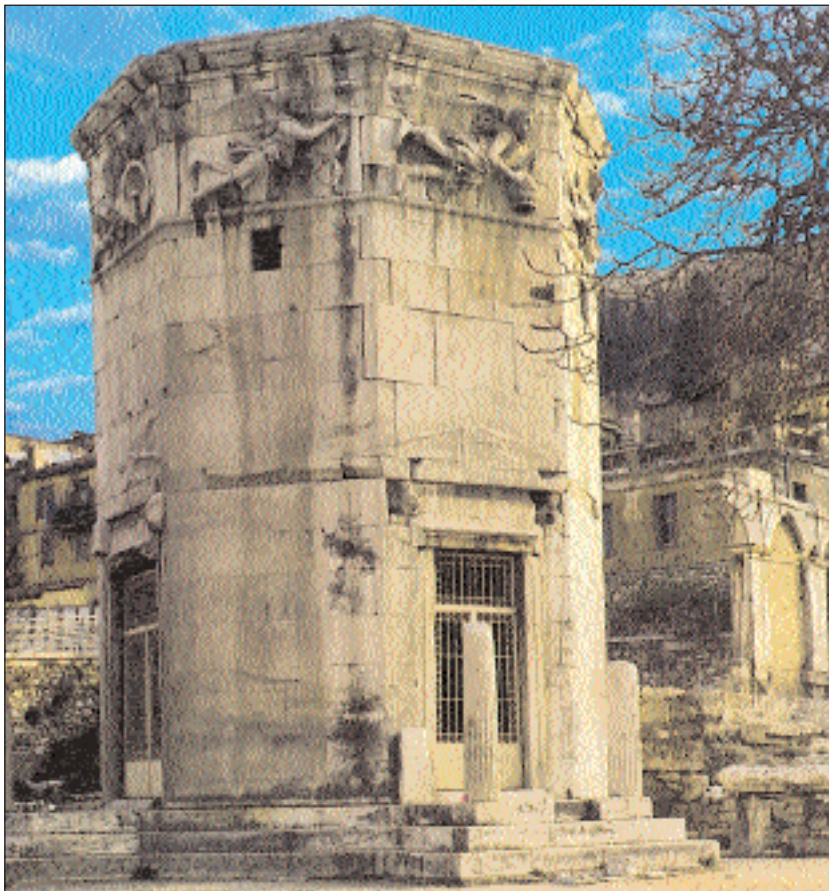
Ποία θὰ ἦσαν ἄραγε τὰ χειρότερα, πού θὰ μπορούσαμε νὰ ὑπολογίσουμε; Μᾶλλον δὲν ὑπάρχουν. Ἡ ἐντιμότητα πάτωσε, κύριοι. Τὴν πατώσατε ἐσεῖς μὲ τὶς ἰουδαϊοχριστιανικές σας ἀρετές. Καὶ οἱ λοιποὶ θεδαίως μὲ τὶς ἰσλαμικές τους ἀρετές τοῦ ἱεροῦ πολέμου (τζιχάντ). Ἀπασες τέκνα τοῦ ἐκδικητῆ Θεοῦ τοῦ Δαυὶδ: τοῦ Γιαχβέ· τοῦ πατέρα τοῦ Χριστοῦ. Αὐτοῦ τοῦ θεοῦ τοῦ ἐκλεκτοῦ λαοῦ του: τοῦ Ἰσραήλ. Αὐτοῦ τοῦ λαοῦ, χάριν τοῦ ὁποίου ἅπαντες οἱ λοιποὶ πρέπει νὰ καταστοῦν ὑποπόδιο τῶν ποδῶν του. Ὁμως ὁ ἐκλεκτὸς λαὸς πλῆθυνε. Αὐγάτισε. Ποίος εἶναι τώρα; Μὰ φυσικά οἱ Ἀμερικανοί. Ἡ Βίβλος εἶναι τὸ Εὐαγγέλιο τοῦ κάθε Ἀμερικανοῦ. Τὸ λατρευτὸ του βιβλίο.

Κι ἂς πᾶψουν μερικοὶ νὰ ψευδοεξηγοῦν τὰ διεθνῶς κακῶς κείμενα, ἀποδίδοντάς τα στοὺς Ἑβραίους ὑπουργοὺς τῶν Η.Π.Α. καὶ στοὺς Ἑβραίους ἀξιωματούχους τοῦ ΝΑΤΟ (Ὁλμπράιτ, Κοὲν κ.ἄ.). Τὸ πρόβλημα δὲν εἶναι οἱ Ἑβραῖοι ἀλλὰ ἡ ἰουδαϊκὴ νοοτροπία, ἡ ὁποία μέσῳ τοῦ Χριστιανισμοῦ ἀπλώθηκε σ' ὅλη τὴν οἰκουμένη τῶν ἀνθρώπων. Ἀς ἀκούσουμε δὲ ἕναν Ἑβραῖο, ὁ ὁποῖος γνωρίζοντας ἄριστα τὴν φυλὴν του, δὲν δίστασε νὰ ξεσκεπάσῃ ὀλοότερα τὴν νοοτροπίαν τῆς. Ὁ Μάρξ λοιπὸν στὸ βιβλίο του «Τὸ ἑβραϊκὸ ζήτημα» (ἐκδ. Ὁδυσσεύς 1978) πρὸς τὸ τέλος λέει: «*Ὁ χριστιανισμὸς ἦταν ἀπὸ τὴν ἀρχὴ ἀκόμα ὁ θεωρητικίζων Ἑβραῖος, ἐπομένως ὁ Ἑβραῖος εἶναι ὁ πρακτικὸς χριστιανός, καὶ ὁ πρακτικὸς χριστιανὸς ξανάγινε Ἑβραῖος. Ὁ χριστιανισμὸς μόνο φαινομενικὰ εἶχε ξεπεράσει τὸν ἰουδαϊσμό. Ἦταν πάρα πολὺ ἀριστοκρατικὸς, πάρα πολὺ πνευματικὸς γιὰ νὰ ἐξαφανίσῃ τὴν χοντροκοπιὰ τῆς πρακτικῆς ἀνάγκης μὲ ἄλλο τρόπο ἀπὸ τὴ μεταρσίωσίν της στὸν οὐρανό... Τὸ χρῆμα εἶναι ὁ φλογερὸς θεὸς τοῦ Ἰσραήλ, πού μπροστά του δὲν μπορεῖ νὰ σταθῇ ἄλλος θεός. Τὸ χρῆμα ἐξευτελίζει ὅλους τοὺς θεοὺς τοῦ ἀνθρώπου καὶ τοὺς μετατρέπει σὲ ἐμπόρευμα... Ὁ θεὸς τῶν ἑβραίων ἔχει γίνεи ἐπίγειος θεός. Ἡ συναλλαγματικὴ εἶναι ὁ πραγματικὸς θεὸς τοῦ Ἑβραίου. Ὁ Θεὸς του δὲν εἶναι παρὰ ἡ ἀπατηλὴ συναλλαγματικὴ του. Ἡ χειραφέτηση τῶν Ἑβραίων στὴν ἔσχατη σημασία της εἶναι ἡ χειραφέτηση τῆς ἀνθρωπότητος ἀπὸ τὸν Ἰουδαϊσμό*».

Κλείνοντας τὸ παρὸν θέτουμε τὸ ἐρώτημα: Πῶς εἶναι δυνατόν νὰ ξεπεραστῇ ἡ ἰουδαϊκὴ νοοτροπία, ὅταν ὅλος ὁ χριστιανικὸς κόσμος ἐξυμνῇ τοὺς προγόνους (καὶ τὰ κατορθώματα) τῶν Ἰουδαίων, λησμονῶντας μὲ ἀσέβεια ὁ κάθε λαὸς τοὺς δικούς του προγόνους μὲ τὶς ἀνθρωπινώτερες ἀρετές τους;

Σταῦρος Βασδέκης

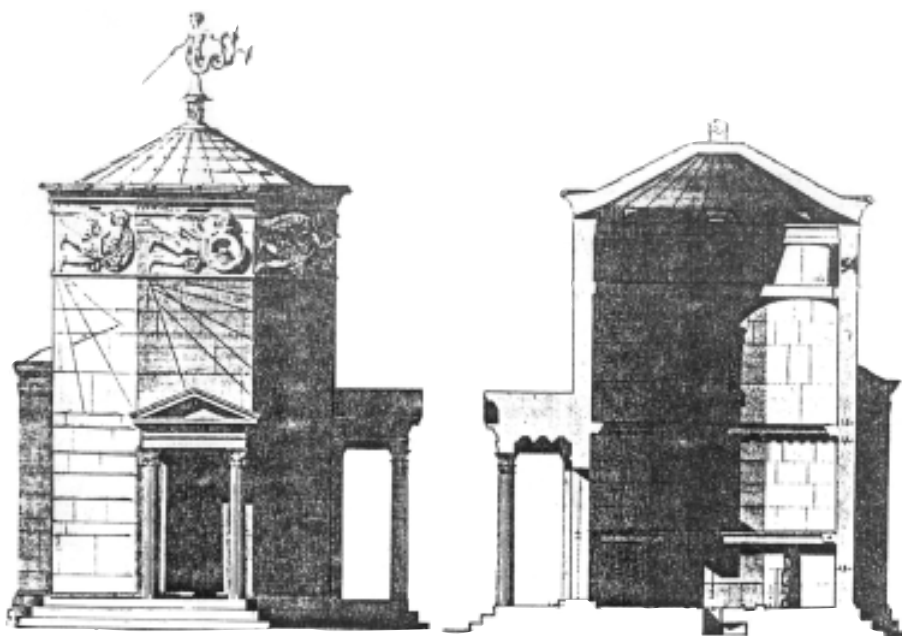
Τὸ Ὁρολόγιον τοῦ Ἀνδρονίκου

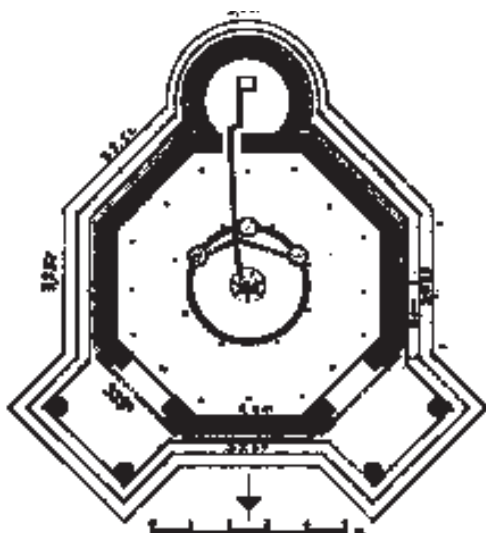
Πύργος τοῦ μυστηρίου ἢ τῶν θαυμάτων;

1. ΕΙΣΑΓΩΓΗ. Ἀπὸ μικρὸς ἐπισκεπτόμεν τὸν «Πύργο τῶν Ἀνέμων» στοὺς Ἀέρηδες τῆς Πλάκας. Μὲ ὀκτὼ ἀνέμους-ἀγγέλους τριγύρω μένει ὀρθός, σεβαστὸς ἀπὸ καιρὸ καὶ ἀνθρώπους, ἀφοῦ χρησιμοποιήθηκε ὡς βαπτιστήριον, παρεκκλήσιον καὶ τεκέες (ιερόν) τῶν δερδίσηδων. Τὸν ξαναδρίσκω ὡς «Ὁρολόγιον τοῦ Κυρρήστου» (= κατοίκου τῆς Κυρρηστικῆς τῆς Συρίας) ἀποτυπώνοντάς τον ὡς σπουδαστή, ἀφοῦ εὗρήκα τὰ σχέδια τοῦ Stuart (1762). Ἀπὸ τότε οὐδεὶς ἀσχολήθηκε (πλὴν τοῦ καθαρισμοῦ του) ἕως τὸν Freedman μὲ τὴν μελέτη του «Οἰκία Κυρρήστου» 1983 καὶ τὴν πρόσφατη ἀδημοσίευτη ἀποτύπωση τοῦ Kienast (Γερμανικὸ Ἀρχαιολογικὸ Ἰνστιτούτο). Ἀλλ' ἐπὶ τέλους ποίος τὸν κατασκεύασε; Ὁ Τραυλὸς τὸν κατονομάζει «Ὁρολόγιον τοῦ Ἀνδρονίκου». Ὁ Ἀνδρόνικος (ἀστρονόμος-γεωμέτρης, ἄγνωστος στὰ περισσότερα λεξικά) παίρνει ἐντολὴ (ἀπὸ ποιού;) νὰ κατασκευάσῃ τὸ «Ὁρολόγιον» (Ω) τὸ 47 π.Χ. (Χωρέμη, «Ἀρχαιο-

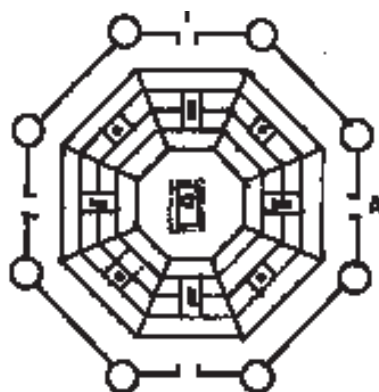
HOROLOGION OF ANDRONIKOS

Horologion of Andronikos, elevation and section. Drawn by Stuart and Revett.

Plan of the Horologion of Andronikos.

ΑΝΟΨΙΣ ΤΟΥ ΠΥΡΓΟΥ
Κατὰ Vitruv. I 6, 5 «De architect.»

Σχῆμα 1. (Βλ. στὸ κείμενο.)

λογία Ἀθηνῶν», ἐκδ. Δήμου Ἀθ.). Τὸ μνημεῖο εἶναι ἐπίτευγμα τεχνικῆς, τέχνης, μαθηματικῶν καὶ μηχανικῆς· περιέχει δὲ ἐξωτερικὰ ἡλιακὸ ὥρολόγιό καὶ ἐσωτερικὰ ὑδραυλικὸ (κλεψύδρα). Αὐτὰ μόνον; ἴδωμεν.

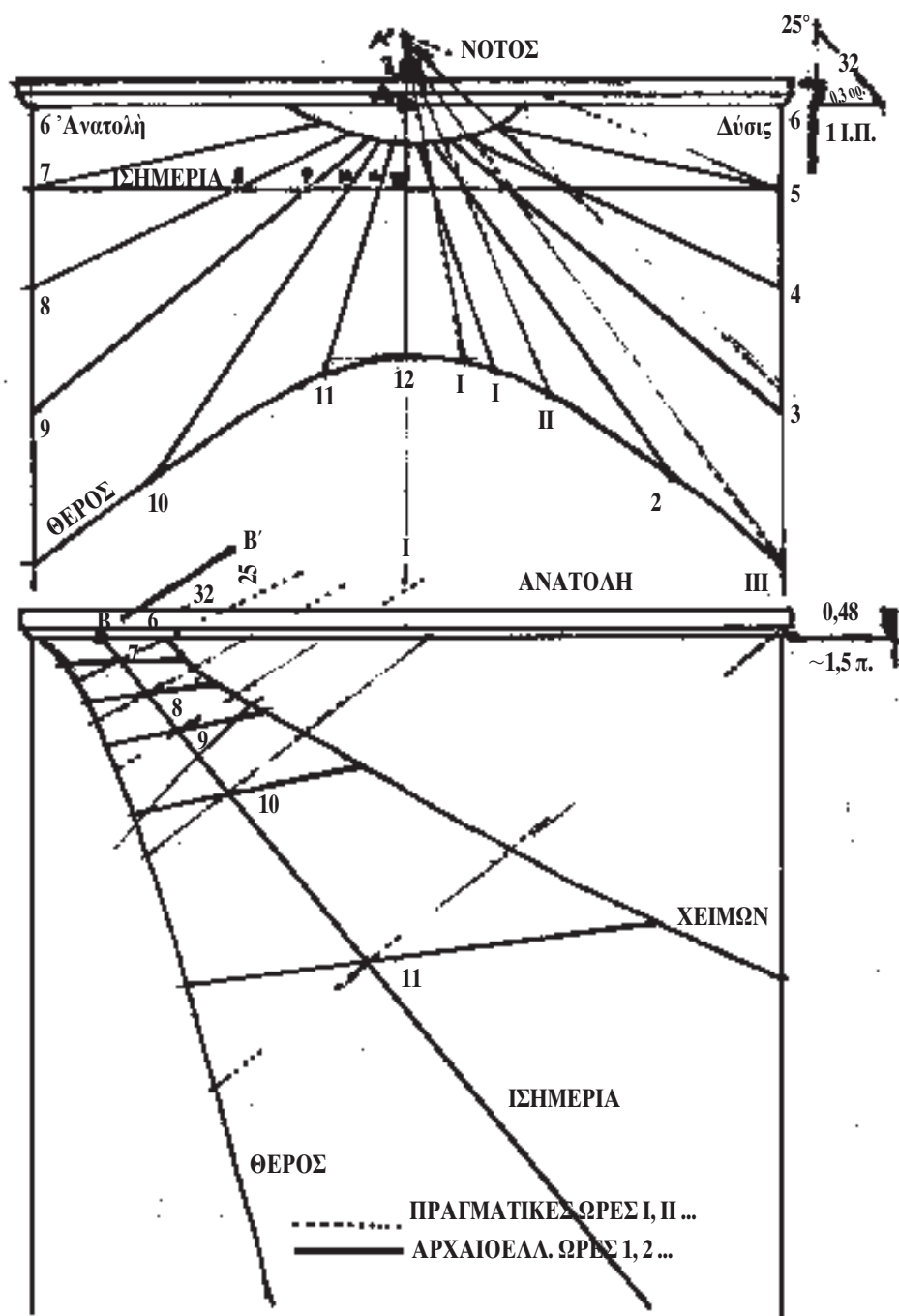
2. Η ΙΣΤΟΡΙΑ. Τὸ 47 π.Χ. ὁ Γάιος-Ἰούλιος Καῖσαρ, ἀφοῦ ἐδραιώσῃ τὴ θέσιν του στὴ Ρώμῃ καὶ ὡς δικτάτωρ ἐν μέσῳ γενικῶν ἀνακατατάξεων, θέτει σὲ ἰσχὺ τὸ ἡλιακὸ ἡμερολόγιό τοῦ Σωσιγένοῦς. Ἔτσι τελειώνει ἡ συνύπαρξις σεληνιακοῦ-ἡλιακοῦ ἡμερολογίου· ἡ «κάλα σελάνα» (Σαπφὼ) ἐξοδεύεται, μένοντας μόνος κυρίαρχος ὁ *sol-imperator*. Ἡ νίκη ἐπισφραγίζεται μὲ οἰκοδόμησι καὶ ἄλλων ἡλιακῶν ὥρολογίων.

Εἰδικὰ γιὰ τὸ «Ω» ἡ ἀρχαία γραμματεία ἐλάχιστα μᾶς διαφωτίζει. Ὁ Πανσανίας δὲν τὸ ἀναφέρει (δὲν εἶχε κτισθῇ ἀκόμη)· μόνον ὁ Οὐάρρων καὶ ὁ Βιτρούδιος τὸ μνημονεύουν. Ἰδιαίτερα ὁ δεῦτερος («... *turris marmorea octacogonos*») ὁμιλεῖ γιὰ τοὺς *gnomones* (= δεῖκτες) καὶ *amussium* (= πλάκα ἐνδείξεων ἀμύσσω=χαράσσω μὲ *indicatores*, δηλαδὴ δεῖκτες κασσιτερωμένους) «... παρ' Ἑλλήσι» *sciotheres* (=σκιο-θήρες ἢ σκιο-θύρες· α, στὸ σχῆμα 1). Ὑπάρχει καὶ σχέδιό τοῦ Βιτρούδιου μὲ ἀνοψή (;) τοῦ «Ω». Ἐκεῖ ὁ συνήθως ἀκριβὴς στὰ σχέδια Βιτρούδιος μᾶς δείχνει περιέργους κύκλους στὶς γωνίες (ἐνθετα μεταλλικὰ ἡμικύκλια;), ἐπίσης 4 ἀπὸ τὶς 8 ὁπὲς καὶ κυρίως ἀκατανόητες συντεταγμένες καὶ σύμβολα στὴν ὁροφή. (κεφ. 7).

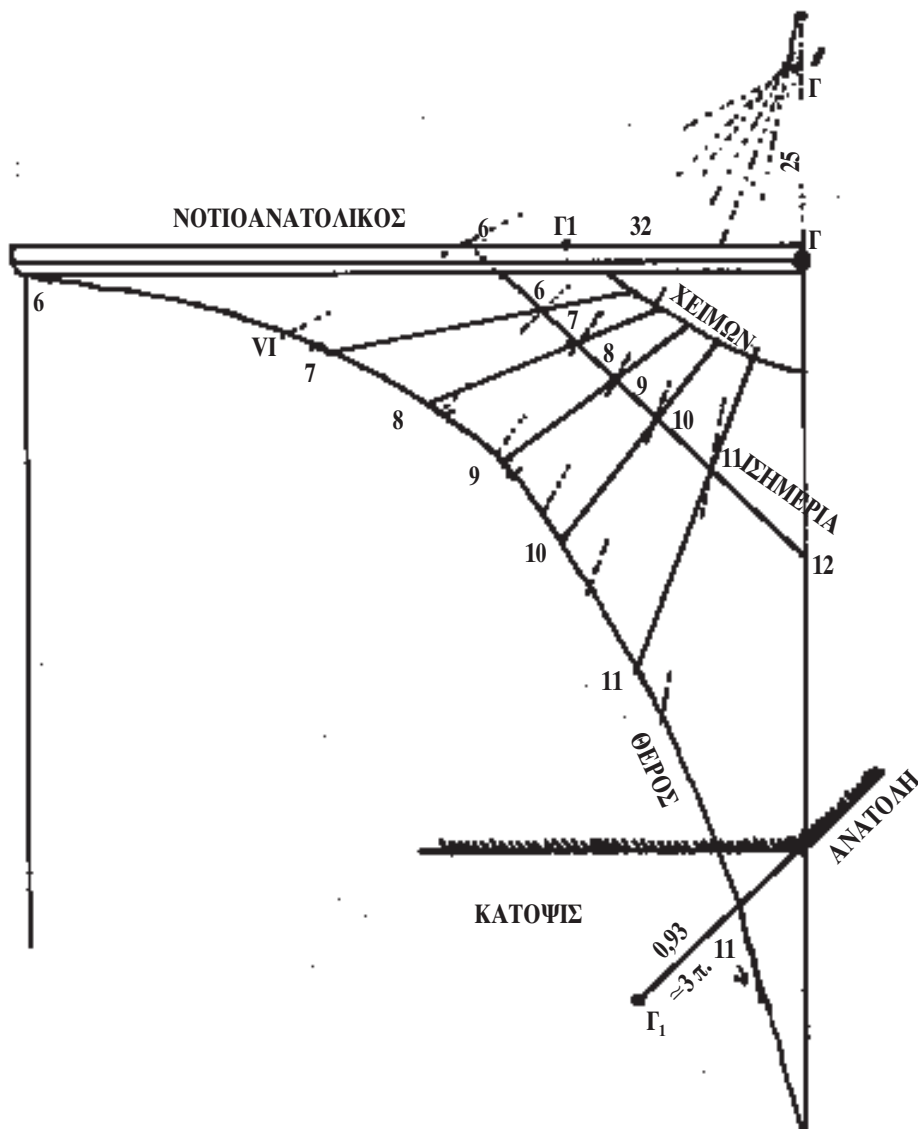
3. Η ΓΝΩΣΗ. Ἦξεραν ἀπὸ νωρὶς οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες τὸ ἀκριβὲς ἡλιακὸν ἔτος, ὅχι μόνον ὡς 365,25 ἡμ. ἀλλὰ μὲ ἀκριβεία δευτερολέπτου ἤτοι 365 ἡμ. 5 ὥ. 48,5' (βλ. «Τὸ ἰδανικὸν ἡμερολόγιον...» σὲ προσεχὲς τεῦχος τοῦ «Δαυλοῦ»). Ἀπλῶς ὁ Σωσιγένης πρότεινε τὰ δίσεκτα ἔτη καὶ χώρισε (αὐθαίρετα) τὸ ἔτος σὲ 12 μῆνες διαφορετικοῦ ἀριθμοῦ ἡμερῶν (ὡς σήμερα). Πῶς ὅμως μετροῦσαν καὶ ἡλεγχαν τὸν χρόνον; Μὲ δύο τρόπους: (α) Μὲ εὕρεση ἵχνους ἀκτίνας τοῦ ἡλίου (σὲ ὀριζόντιο ἢ κατακόρυφο ἐπίπεδο) τῶν ἡμεριῶν κ.λπ. (π.χ. 21η Μαρτίου) καὶ ταύτισή μὲ τὸ ἐπόμενον ἔτος. (β) Μὲ τὴν ἀκριβέστατη μέτρησιν (σὲ πεδιάδα/θάλασσα) δύο διαδοχικῶν ἀνατολῶν, εἰδικότερα ἡσημερίας (ἀπὸ ἀνατολῆς μέχρι δύσεως τοῦ μέσου τοῦ ἡλιακοῦ δίσκου = 12 ὥρες ἀκριβῶς καὶ ἄλλες 12 μέχρι τὴν ἐπόμενη ἀνατολή). Ἡ μέτρησις θὰ ἐγένετο μὲ τὴν κλεψύδραν, κατάλληλο δοχεῖο-χρονόμετρο ὕδατος μὲ αὐλίσκο μετὰ στρόφιγγος στὸν πυθμένα. Ἡ μοναδικὴ κλεψύδρα ποὺ εὑρέθη (Μουσεῖον Ἀγορᾶς), χωρητικότητος 2 χοῶν (= 6,5 λίτρων), σὲ πείραμά μου ἄδειασε σὲ 6 λεπτά μὲ σταθερὴ ροὴ 1,08 lt/min (6,5:6) ἤτοι συνεχῶς γεμάτη, μὲ τὸ νερὸ νὰ χύνεται σὲ ἄλλο δοχεῖο χωρητικότητος 2 χοῶν. Ἡ διάμετρος τῆς ὀπῆς τοῦ αὐλίσκου μετρήθηκε σὲ $d = 3,5 \text{ mm.}$, μικρότερη δηλαδὴ τῆς ὑπάρχουσας 5 mm. Ἐπομένως ἡ μετροῦσαν 6 περίπου λεπτά (ρητορος) μὲ ἀπαξ πλήρωσι καὶ ἄνισή ροῆς ἢ 6 ἀκριβῶς λεπτά ($\pm 1''$) μὲ σταθερὴ ὡς ἄνω ροὴ μὲ ὀρειχάλκινο αὐλίσκο ἐντὸς τῆς ὀπῆς.

Μὲ τὸν δεῦτερόν τρόπο θὰ εὑρισκαν ἀκριβῶς τὴν ποσότητα ὕδατος ποὺ ῥεεῖ ἐπὶ 12/ωρο (στὴν περίπτωσή μας 788 lt = 20 ἀμφορεῖς / μετρητής!)· θὰ τὸ ἔδωσαν σὲ 12 ἴσα δοχεῖα μᾶς ὥρας ροῆς 65,66 lt καὶ τὸ δέκατον αὐτοῦ θὰ ἦταν δοχεῖο 6,56 = 2 χόες, ἡ κλεψύδρα μας.

4. ΤΑ ΠΑΡΑΞΕΝΑ. Ἡ Ἀθήνα χτίστηκε γύρω ἀπὸ τὸν Ἱερὸ Βράχο μὲ ὑπόδειξιν δύο θεῶν. Ὁ Πλάτων τὴν θεωρεῖ προκατακλυσμαία. Ἡ θέσις τῆς εἶναι στὸ

Σχήμα 2. (Βλ. στο κείμενο.)

Σχῆμα 3. (Βλ. στὸ κείμενο.)

κέντρο τῶν χαρτῶν (ὄρα καὶ χάρτη Piry Reis, Dänigen) ἐπιλεγμένη μὲ τριγωνισμό (Θ. Μανιᾶς), τοποθετημένη στὸν 38ο παράλληλο (Ὁ Πολικὸς ἀστὴρας σὲ κλίση 38°).

Για την ακρίβεια το «Ω» κείται ένα πρώτο λεπτό νοτιότερα = 1850 μ. Ό πα-
ράλληλος περνάει από τον λόφο Στρέφη, με πιθανό παρατηρητήριο-ώρολόγιο.
Σε όλα τα ήλιακα ώρολόγια των Αθηνών, οι γνώμονές τους έχουν κλίση τους άκε-

ραίονος ἀριθμοὺς $25:32 = 0,78125 = \epsilon\phi. 38^\circ$ μὲ ὑποτείνουσα $40,55 \approx 40,45 = 25\chi\Phi$ ($\Phi = 1,618 \dots$ ὁ χρυσοῦς ἀριθμός).

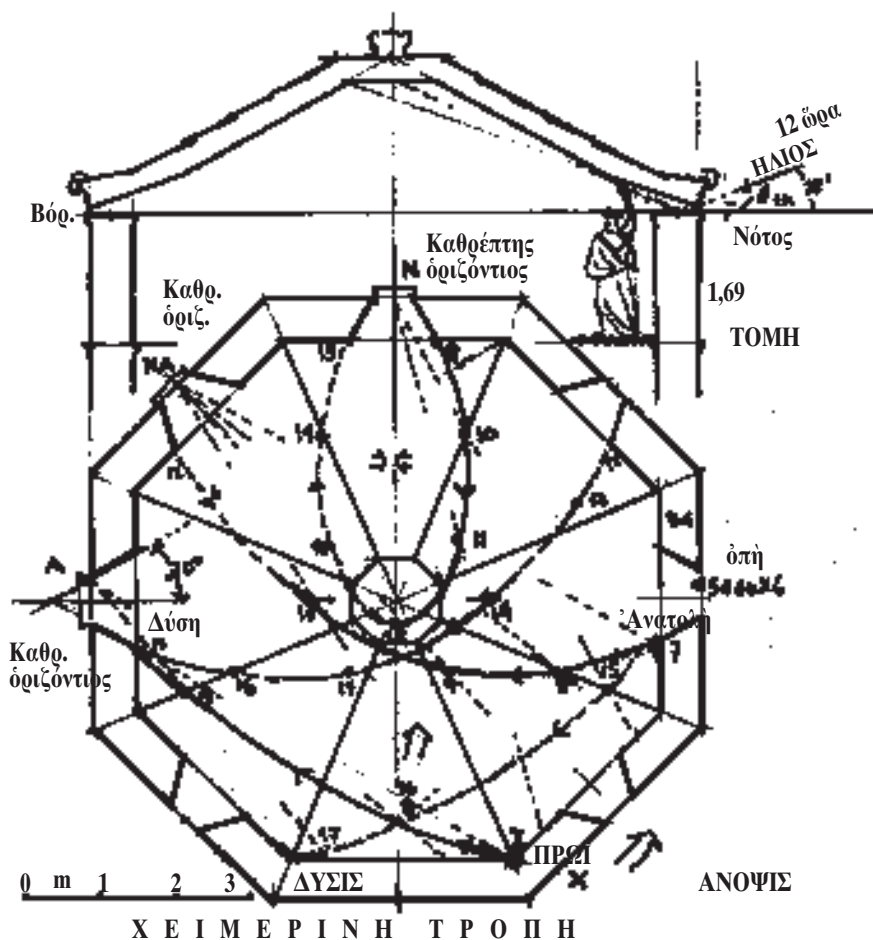
Ἄλλο παράδοξο: Μόνο στὸν 38° παράλληλο κατὰ τὴν θερινὴ καὶ χειμερινὴ τροπὴ (22 Ἰουνίου καὶ Δεκεμβρίου) ὁ ἥλιος ἀνατέλλει καὶ δύει ὑπὸ γωνία 30° ἀκριδῶς. Καὶ τὸ ὀκτάγωνο «Ω» πλεονεκτεῖ ἔναντι τῶν 2 τετραγώνων ποὺ ὑπῆρχαν στὴν Ἀθήνα, γιατί ἡ ἀκτὶς AX τῶν 30° (ὄρα σχ. 4) σημαδεύει τὴν ἀπέναντι γωνία (Λοῖζος, «Ἡλιασμός Κτιρίων»). Τὸ ὕψος τοῦ «Ω» πρὸς τὸ πλάτος του εἶναι $12,4:7,7 = 1,610 \approx 1,618 = \Phi$. Σύμπτωση; Στὴν δυτικὴ ὄψη βρῆκαμε χαραγμμένη (ἦτο σύνηθες) σχεδὸν κατακόρυφη γραμμὴ στὸ ὕψος τοῦ ἀνθρώπου, μήκους 30,90 ἐκ. (= 1 Ἱερὸς Ποῦς; «Δαυλός», τ. 205 «Τὸ μυστήριον τοῦ γαλλικοῦ μέτρου» κ.λπ.), ὅσο καὶ τὸ ὕψος τῶν σκαλοπατιῶν. Στὴν ἴδια ὄψη τὸ μῆκος τῆς πλευρᾶς εἶναι 3,236 μ (ὅλες οἱ ἄλλες ἄνισες ἀπὸ 3,252 μ. ἕως 3,280 μ.), ποὺ ἰσοῦται μὲ $2\chi\Phi = 2,00 \mu \times 1,618$. Ποῦ εἶναι ὁμῶς τὸ «γαλλικὸ» δίμετρο, τὸ «κοσμικὸν μέτρον»; Στὰ πόδια μας, στὸ τρίτο σκαλί, ποὺ τὸ μῆκος του ἀπὸ ἀρμὸ σὲ ἀρμὸ εἶναι 2 μ. ἀκριδῶς. Δὲν ὑπάρχει ἄλλο μάρμαρο στὸ «Ω» μὲ τόσο μεγάλου μῆκος. Καὶ ὅλα αὐτὰ στὴ Δ πλευρὰ ὡς ἱερώτερη τῆς Α (τὰ ἄδута τῶν ναῶν στὴ Δύση).

5. ΤΟ ΗΛΙΑΚΟ ΡΟΛΟΪ. Τρεῖς ἐρευνήτες ἀσχολήθηκαν ἀπὸ τὴν ἀρχὴ τοῦ αἰῶνα μας μὲ αὐτὸ (Παλάσκας, πλοίαρχος· Κωστάκης, ἀστρονόμος· καὶ Ἀντωνάκοπουλος, μαθηματικός). Ὁ τελευταῖος μὲ H/Y ἀπέδειξε, ὅτι τὰ χαραγμμένα σχέδια στοὺς τοίχους εἶναι σωστά, χωρὶς νὰ βρῇ τοὺς γνώμονες. Μὲ τοὺς ὑπάρχοντες γνώμονες τὸ ρολοὶ λέγει ἀλλ' ἄντ' ἄλλων.

Ἐπανασχεδίασα λοιπὸν τὰ αἰνιγματικὰ χαράγματα τοῦ Νότου (NA καὶ A) στὴν ἴδια κλίμακα τοῦ Stuart, μὲ στοιχεῖα-γωνίες ἀπὸ τὸν Λοῖζο, χρησιμοποιώντας ἀπλὲς κατασκευές (τρίγωνα). Ἀποτελέσματα; Οἱ καμπύλες τοῦ Θέροντος καὶ Χειμῶνα ὅπως καὶ ἡ ἐνδιάμεση εὐθεῖα τῶν ἰσημεριῶν συνέπιπταν ἀπολύτως καὶ στὰ τρία σχέδια (ὄρα σχ. 2,3). Εὐκόλα βρῆκα καὶ τὴν θέση, μῆκος καὶ κατεύθυνση, τῶν ἀρχαίων γνωμόνων. (Στὸ Νότο, στὸ κέντρο A καθέτως στὸ ἐπίπεδο μήκους 30,9 ἐκ. = 1 Ἱερὸς ποῦς· στὰ NA, στὴ γωνία Γ, ὀριζόντιος καὶ παράλληλος τοῦ ἀνατολικοῦ ἐπιπέδου σὲ μῆκος 93 ἐκ. = 3 ἱεροὶ πόδες· καὶ στὴν Ἀνατολή, στὸ σημεῖο B, κάθετος στὸ ἐπίπεδο μήκους 48 ἐκ. $\approx 1,5$ ἰ.π.).

Οἱ ἀκτινωτὲς γραμμὲς τῶν πραγματικῶν ὥρῶν ὁμῶς δὲν συνέπιπταν μὲ τῶν χαραγμμένων παρὰ μόνον στὰ σημεῖα τομῆς μὲ τὶς ἰσημερίες (σχ. 2, 3, 4). Βεβαίως οἱ ὑπολογισμοὶ ἐγίναν μὲ τοὺς γνώμονες τῶν πραγματικῶν (τοπικῶν) ὥρῶν, ποὺ ἡ ἄκρη τους θὰ ἦταν ἐκεῖ ποὺ τοὺς ὥρίσαμε προηγουμένως, ἀλλὰ θὰ ἔχουν κατεύθυνση πρὸς τὸν Πολικὸν Ἀστέρρα ($38^\circ = 25:32$) καὶ ἐπομένως στηρίξη στὰ σημεῖα Α', Β', Γ' (τοπικὴ ὥρα = συμβατικὴ, Greenwich -24°). Συμπερασματικὰ ἡ μὴ σύμπτωση ὀφείλεται στὸ ὅτι οἱ Ἀρχαῖοι δὲν χρησιμοποιοῦσαν τὴν συνεχῆ πραγματικὴ ὥρα ἀλλὰ τὴν ἄνισης διάρκειας ὥρα, ἀφοῦ ἐχώριζαν τὴν ἡμέρα σὲ ἀνατολή, μεσημβρία καὶ δύσιν σὲ 6+6 ἴσες ὥρες. Τὴν κάθε ἀνατολὴ καὶ δύση τὴν ὠνόμαζαν ἕκτη ὥρα, καὶ ἔτσι ἡ διάρκεια μιᾶς ὥρας τὸν Χειμῶνα (21 Δεκ.) ἀρχίζε ἀπὸ 5,0:6=48', μεγάλωνε καθημερινῶς, κατὰ τὴν ἰσημερίαν ἦταν ἡ πραγματικὴ 60' ἕως τὴν 21η Ἰουνίου, ποὺ εἶχε τὴν μεγαλύτερη τιμὴ ἦτοι 7,0:6 = 1 ὥρες 10'.

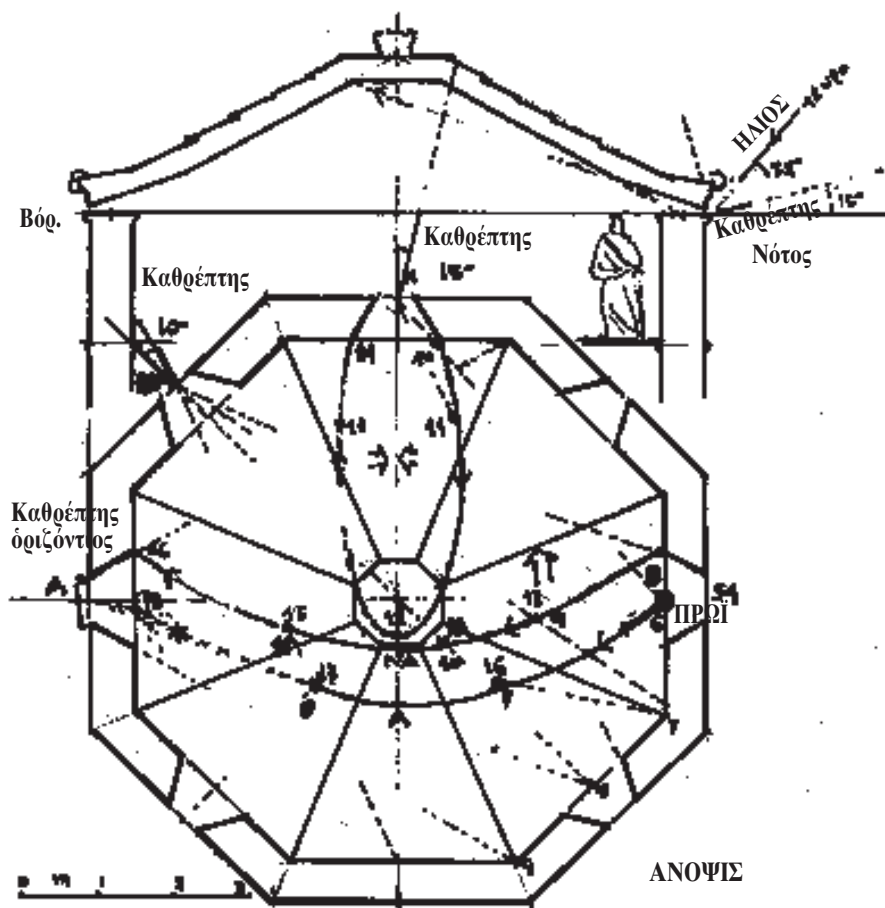
Οἱ πολῖτες τῆς Ἀθήνας κοιτάζοντας τὴ σκιά τοῦ γνώμονα σὲ σχέση μὲ τὶς (ἐγχρωμες;) χαράξεις τοῦ «Ω», θὰ μάθαιναν τὴν ὥρα καὶ ἀπὸ τὸ μῆκος τῆς σκιάς,

Σχήμα 4. Χειμερινή τροπή (21 Δεκεμβρίου).

ἀν πλησίαζαν οἱ γιορτὲς τῶν Τροπῶν καὶ Ἰσημεριῶν. Ἴσως δὲ νὰ ἀκούγαν καὶ τὸ σάλπισμα τῆς ἀνατολῆς-μεσημβρίας-δύσεως.

6. ΤΟ ΥΔΡΑΥΛΙΚΟ ΡΟΛΟΪ. Γιὰ τὴν μέτρηση τοῦ χρόνου κατὰ τὶς ἀνήλιες περιόδους καὶ τὴν νύκτα κατασκευάσθηκε στὸ ἐσωτερικὸ τοῦ «Ω» ἓνα ὑδραυλικὸ ρολοῖ, ἀπὸ τὸ ὁποῖο δὲν ἀπέμεινε σχεδὸν τίποτα, πὺν νὰ δοθῇ στὴν ἀναπαράσταση τῆς λειτουργίας του. Ἀσαφέςτατος καὶ ὁ Βιτρούδιος ἐκδηλώνει μᾶλλον τὸν θαυμασμό του, παρὰ περιγράφει τὰ ὑπέροχα τεκταινόμενα σὲ αὐτὸν τὸν μετεωρολογικὸ σταθμὸ-πλανητάριο. Ὁ De Sola (1966), μὲ δόση ἓνα ἀντίστοιχο πὺν δρέθηκε στὸ Σάλτσμπουργκ καὶ τὴν περιγραφή τοῦ Βιτρουδίου, προτείνει τρόπο λειτουργίας: Ἀπὸ δεξαμενὴ στὸ πίσω κυκλικὸ κτίσμα ἔρχεται νερὸ, πὺν γεμίζει τὴν κλειψύδρα μὲ πλωτῆρα συνδεδεμένο μὲ σκοινί, πὺν γυρίζει δείκτη ἐπὶ δίσκου μὲ ἐνδείξεις 24 ὥρων. Προτείνει δὲ ἡ ροὴ τοῦ νεροῦ νὰ εἶναι συνεχῶς με-

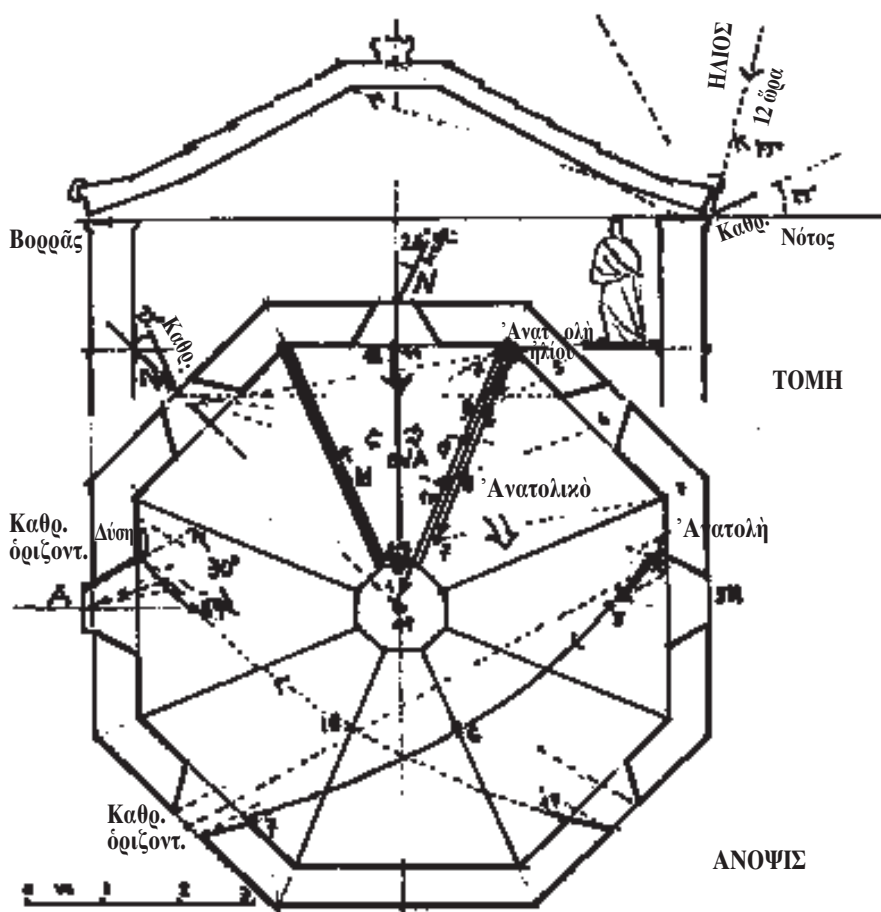

Σχήμα 5. Ίσημερίες (21 Μαρτίου και 23 Σεπτεμβρίου).

ταβαλλόμενη (με στρόφιγγα) ούτως, ώστε να ταυτίζεται με το εξωτερικό ήλιακό ρολόι, δείχνοντας κάθε (μεταβαλλόμενη) ανατολή, μεσημβρία και δύση ακριβώς 6 π.μ. 12 και 6 μ.μ.

Θεωρώ λογικότερο και πολύ πιο άπλο να μετρούσαν τον πραγματικό χρόνο με μεγάλη ακρίβεια, διοχετεύοντας νερό σταθερής πίεσεως προς πλήρωση σταθερού ὄγκου δοχείων (π.χ. διχών $\approx 6,5$ lt). Ἀντιθέτως το ήλιακό ρολόι θα ἔδειχνε τὸν σχετικό χρόνο και μάλιστα περίπου. Ἔτσι οἱ ἐπιφορτισμένοι με τὴν λειτουργία του ὑπάλληλοι θα γνώριζαν τὴν ἀκριβή ὥρα (και λεπτό) ἀνά πᾶσα στιγμή, ὡς και τὶς ἰσημερίες και τροπές και ταυτόχρονα τὴν ὀρθή ἑναρξὴ τῶν ἐορτῶν (π.χ. 21 Μαρτίου = Ἑαρινή Ἰσημερία, τὰ Διονύσια).

Ἦταν ἐπιτρεπτή ἡ εἴσοδος στοῦ ἐσωτερικοῦ τοῦ «Ω»; Κανείς δὲν ξέρει. Μὲ τὰ ὡς ἄνω δεδομένα τὸ ὑδραυλικὸ ρολόι θα μπορούσε νὰ λειτουργήσῃ με δεκάδες τρόπους. Τότε ἐπὶ διακόσια τουλάχιστον ἔτη ἡ τεχνολογία ἦταν σὲ ὑψηλά ἐπίπεδα

Σχήμα 6. Θερινή τροπή (21 Ιουνίου).

μὲ γνωστούς κατασκευαστὲς (Κτησίβιος, Φίλων, Ἡρων, Ἀρχιμήδης κ.λπ.).

Ἄς προτείνουμε μία κατασκευή: Ἀπὸ μικρὴ δεξαμενὴ ἔρχεται νερὸ μέχρι ἐλαφροῦς ὑπερχειλίσεως σὲ Κλεψύδρα μὲ αὐλίσκο, ποὺ ἐξέρχεται μὲ σταθερὴ ροή (π.χ. 2 χοεὶς ἀνὰ ἐξάλεπτο). Τὸ νερὸ πληροῖ διαδοχικὰ δέκα δίχου ἀγγεῖα τοποθετημένα τὸ ἓνα δίπλα στὸ ἄλλο, στήν περιφέρεια ὀριζόντιου περιστρεφόμενου δίσκου ($D \approx 2\mu.$), ποὺ φέρει στὸ κέντρο γρανάξι δέκα ὀδόντων. Κάθε περιφορὰ τοῦ δίσκου γίνεται σὲ $6 \times 10 = 60'$ ἀκριδῶς. Τὸ γρανάξι αὐτὸ ἐμπλέκεται μὲ τοὺς 240 (10×24 ὥ.) ὀδόντες μεγάλου κατακόρυφου δίσκου μὲ δείκτη, ποὺ δείχνει ὥρες/ἡμίωρα, καθ' ὅλο τὸ 24/ωρο. Ἄν τὰ κυλινδρικὰ δοχεῖα τὰ ὑποδιαρέσουμε μὲ χαραγές, μπορούμε νὰ μετρήσουμε ἀνὰ 6 ἐκ. ἓνα $1'$ καὶ ἀνὰ 1 γλσ. 1 δευτερόλεπτο.

Ἦταν ἀκριδὲς τὸ ὑδραυλικὸ ρολοῖ; Φυσικὰ ὄχι. Διαφορὰ $\pm$ ὀλίγων λεπτῶν ἦταν ἀποτέλεσμα ἀτελοῦς λειτουργίας (π.χ. μὴ ἔγκαιρη περιφορὰ τῶν δοχείων,

βουλώματα, ἀπώλεια νεροῦ κ.λπ.)· θὰ ἀπαιτεῖτο δὲ διόρθωση κάθε 12η μεσημβρινή. Τὸ ἡλιακὸ ρολοὶ ὁμως δὲν ἔδειχνε λεπτά. Λοιπόν;

7. ΤΟ ΜΥΣΤΙΚΟ ΡΟΛΟΪ. Στὸν τοῖχο τοῦ δυτικοῦ δωματίου μου (πλ. 2μ.) ἐδῶ καὶ 4 χρόνια σημείωνα, ποῦ ἔπεφτε ἡ σκιά τῆς γωνίας τοῦ παραθύρου στὶς 4 ὥρ., στὶς 5 καὶ στὶς 6. Ἐπίσης χάραξα μία ὀριζόντια γραμμὴ ὕψους ἴσου μὲ τὸ παράθυρο. Εἶναι ὁ ὀρίζων, ὅπου σημείωνα (ἂν προλάβαινα) καὶ τὴ δύση. Κάθε ἡμερομηνία ἦταν μία γραμμὴ 45°, ποῦ ὁ ἥλιος προχωροῦσε περίπου 1 ἐκ. ἀνὰ λεπτό. Ἔτσι μὲ τὸ προσωπικὸ μου ἡμερολόγιο γνωρίζω τὴν ἡμερομηνία καὶ τὴν διεθνῇ ὥρα Ἑλλάδος μὲ ἀκρίβεια $\pm 6''$ (κάθε δισεκτοῦς εἶδος αὐτοδιορθώνεται).

Σκέφθηκα, ὅτι τὸ τέχνασμα θὰ τὸ γνώριζε ὁ Ἀνδρόνικος. Παράθυρα ὁμως δὲν ὑπῆρχαν (ἀνοίγματα δερδίσθηδων). Ἀλλὰ καὶ νὰ ὑπῆρχαν οἱ διαστάσεις θὰ ἦσαν μεγάλες (λόγῳ πάχους τοῦ τοίχου), δηλαδὴ ὅλα πλ. $\geq 1,08 \mu.$ καὶ ὕψους Ἀνατ. = $\Delta = 0,97 \mu.$, ΝΑ = ΝΔ = 1,56 καὶ Ν = 2,16.

Ἀναζητῶ ὅπες, βεβαίως κωνικές, πρὸς τὰ κάτω, γιὰ νὰ περνᾷ τὸ φῶς. Τίποτα. Παρατηρῶντας προσεκτικώτερα τὰ σχέδια τοῦ Stuart ἀνακάλυψα «ἀεραγωγούς» πάνω ἀπὸ τὰ φτερὰ τῶν Ἀνέμων ἑξωτερικῶν διαστάσεων $\approx 54 \times 5 \text{ ἐκ.}$, μὲ χοάνη στραμμένη πρὸς τὴν ὀροφὴν ($6 \times 1 + 4$). Ἀποτέλεσμα, οὔτε ἀερισμὸς γίνεται οὔτε ὁ ἥλιος περνᾷ στὸ κτήριο. Ἀπελπίστηκα. Μέρους ἀργότερα εἶδα φῶς ἡλίου στὴν ὀροφὴ τοῦ δωματίου μου, προερχόμενο ἀπὸ καθρέπτη σὲ τραπέζι. Φωτίστηκα. Ἡ λύση τοῦ προβλήματος ἦταν οἱ ὀριζόντιοι μικροὶ καθρέπτες στοὺς «ἀεραγωγούς»; (Βιτρούδιος, κεφ. 2). Ὅταν ἡ κλίση τοῦ ἡλίου εἶναι μικρὴ, τότε οἱ ἀκτίνες περνοῦν τὶς σχισμὲς καὶ προβάλλονται στὴ χαμηλὴ κωνικὴ ὀροφὴ. Ὅταν ὁμως τὴν μεσημβρία τῆς 21ης Ἰουνίου οἱ ἀκτίνες εἶναι σχεδὸν κάθετες (75°), τότε εἶναι ἀδύνατον νὰ περάσουν, ἐκτὸς ἐὰν ὁ καθρέπτης ἔχει κλίση ἀπὸ 0° ἕως 25°, σταδιακὰ κινούμενος ἐπὶ ὀριζοντίων στροφῶν (μεντεσέδων).

Μὲ βάση τὴν ὥς ἄνω ὑπόθεση ξεκινῶ τὰ σχέδια μὲ βοήθημα πάλι τὸν «Ἡλιασμόν» τοῦ Λοῖζου (σχ. 4, 5, 6). Ἀποτέλεσμα: Ἐκπληκτικὲς τροχιὲς τῶν ἀκτίνων στὴν ὀροφὴ μὲ σημειωμένους τὶς πραγματικὰς ὥρες (διάστημα μεταξύ τους 2-3 μ. ἥτοι $\approx 6 \text{ ἐκ.}$ τὸ λεπτό). Ἴσως εἶχαν καθημερινὲς τροχιές, δημιουργώντας πλέγμα καμπυλῶν γιὰ τὴν εὕρεση τῆς ἡμερομηνίας καὶ τῆς ὥρας ἀνὰ πᾶν λεπτόν. Ἐπειδὴ τὸ πλέγμα ἦταν πολὺ πλοκο, ἴσως δὲν τὸ εἶχαν χαράξει στὴν ὀροφὴ, ἀλλὰ εἶχαν ζωγραφίσει δύο διαγράμματα (χειμῶν-ἱσημερία) καὶ (ἱσημερία-θέρος) σὲ περιγαινή καὶ τὸ τοποθετοῦσαν στὴν ὀροφὴ. Βεβαίως στὸ 3ο διάγραμμα (μὲ τὰ θαυμάσια διακοσμημένα κολωνάκια, ποῦ δὲν διακρίνονται ἀπὸ τὸ δάπεδο) θὰ ὑπῆρχε ξύλινο πατάρι ἐλαχίστου ὕψους 2 μ., ὅπου θὰ ἀνέβαιναν οἱ ὑπεύθυνοι μὲ ἀνεμόσκαλα ὕψους 8 μ.

Ἡ ὑπόθεση ἀληθεύει; Θὰ ἀποδειχθῇ μόνο μὲ πείραμα, μὲ ἔρευνα στὴν ὀροφὴ καὶ εὕρεση τῶν ἐντομῶν στήριξης τῶν καθρεπτῶν στοὺς «ἀεραγωγούς» (ἥδη εἶναι κλεισμένοι μὲ τσιμέντο!). Ἴσως καὶ νὰ μὴν ἀποδειχθῇ ποτέ. Ὅπως καὶ γιὰ τὸ ὑδραυλικὸ ρολοὶ, ὁ Πύργος τῶν Θαυμάτων κρύβει πεισματικά τὴν ἀλήθεια. Μήπως κρύβει καὶ ἄλλα μυστικά; Σίγουρα ναί.

Κων. Καρμιράντζος

Ἀρχιτέκτων

κζ. Ἀριστοτέλης

Ὁ Ἀριστοτέλης τοῦ Νικομάχου καὶ τῆς Φαίστιδος, ἐκ τῶν Σταγίρων τῆς Χαλκιδικῆς, ὑπῆρξεν πολυμερὲς καὶ πολυσχιδὲς διάνοια, συνδυάζουσα τὴν ποιητικὴν πτῆσιν μετὰ τῆς λογικῆς ἀναλύσεως καὶ τὴν πολιτικὴν μετὰ τῶν ἀποδεικτικῶν ἐπιστημῶν. Μέγας φιλόσοφος, ἐπιστημολόγος, φυσικὸς καὶ βιολόγος, ἀλλὰ καὶ πολιτειολόγος, ψυχολόγος, λαογράφος καὶ ποιητὴς, συνέγραψε τετρακόσια ἔργα κατὰ τὸν Ἑρμιππον ἢ σάραντα τέσσερις μυριάδες στίχων, κατὰ τὸν Διογένη Λαέρτιον, ὑπερισχύσας ἔτσι τοῦ Δημοκρίτου, ὥστε ἀντὶ «πένταθλος» ὠνομάσθηκε «Δέκαθλος».

Δάσκαλος καὶ συνδιοργανωτὴς μετὰ τοῦ Πλάτωνος τῆς ἐπιστημονικῆς ἐρευνῆς ἐπὶ εἰκοσαετίαν στὴν Ἀκαδημία, πέταξε τὸ δόρυ τῆς γνώσεως πολὺ μακριά, ἀναδειχθεὶς ἔτσι ἰσάξιός τοῦ Πλάτωνος καὶ τοῦ Σωκράτους –μία τριάς πού κατευθύνει καὶ θὰ κατευθύνῃ ἐσαεὶ τὴν σκέψιν καὶ τὴν πολιτιστικὴν πορεία τῆς ἀνθρωπότητος. Τὸ Λύκειον, πού ἵδρυσε μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Πλάτωνος στοὺς πρόποδες τοῦ Λυκαθητοῦ δαπάναις τοῦ Ἀλεξάνδρου, κατέστη τὸ ἐργαστήριον τῶν ἐπιστημῶν καὶ τοῦ ἀνθρωπισμοῦ, μὴ δεύτερη «Ἀκαδημία».

Ὁ Ἀριστοτέλης θεωρεῖται ὡς ἰδρυτὴς τοῦ γνωσιολογικοῦ ἐνεργισμοῦ (ἀκτιβισμού). Φρονοῦσε, ὅτι ἡ ἀνθρώπινη γνώσις μπορεῖ νὰ εἰσχωρήσῃ μέχρι τὴν ἀντίληψιν τῶν ὄντων καθαντῶν, ἀφοῦ αὐτὰ δὲν εἶναι παρὰ συνδυασμὸς μορφῆς καὶ ὕλης, πού ἀποτελοῦν γνωστικὰ ἀντικείμενα. Τὰ ὄντα μπορεῖ νὰ χωρισθοῦν ἀπὸ τὴν οὐσίαν τους, χωρὶς ὥστόσο νὰ χάσουν τὴν ὑπόστασίν τους. Θεωροῦσε τὴν οὐσίαν ὡς ἀνυπόπαρκτον ὄν, πού ὑπάρχει ἐν ἑαυτῷ καὶ δὲν ἀποτελεῖ ιδιότητα ἢ κατηγορούμενο ὅπως ἡ ποσότης, ἡ ποιότης, ἡ θέσις κ.ο.κ. ἀλλὰ τὸ ὑποκείμενο καθαντό, τὴν ἰδέα ἢ εἶδος, πού ἐνυπάρχει στὰ ὄντα καὶ τὰ κάνει αὐτὸ πού κάθε στιγμή εἶναι. Παύουν λοιπὸν οἱ ἰδέες ν' ἀποτελοῦν ὑπερβατικὲς ὀντότητες ἐν σχέσει πρὸς τὰ ὄντα –τὰ ὁποῖα μετέχουν ἢ μεταλαμβάνουν αὐτῶν (Πλάτων)– καὶ καθίστανται ὁ ἐιδητικὸς πυρὴν, πού ἐνυπάρχει σ' ὅλα τὰ ὄντα.

Γνωστικὸν ὄργανο τοῦ ἀνθρώπου εἶναι ἡ ψυχὴ, πού δὲν εἶναι ἀρμονία ἢ δυσαρμονία ἀντιθετικῶν δυνάμεων ἢ εἰδῶν ἀλλὰ λόγος καὶ εἶδος (ιδέα). Ἀφοῦ ὅλοι οἱ ἄνθρωποι ἔχουν ψυχὴν, ἄρα «πάντες τοῦ εἰδέναι ὀρέγονται» καὶ θεδαίως «πᾶσι μέτεστι γιγνώσκειν ἐωυτοὺς καὶ φρονεῖν» (Ἡράκλειτος). Ἄν καὶ ἡ ψυχὴ ἔχῃ φύσει τὴν δυνάμιν τῆς γνώσεως· ἂν καὶ μέσα της φέρῃ «δυνάμει» κάθε γνώσιν, εἰς τὴν ἀληθινὴν γνώσιν φθάνει βαθμηδὸν καὶ κουραστικά. Ὑπηρετεῖ τῆς ψυχῆς κατὰ τὴν γνωστικὴν της πορεία εἶναι ὁ νοῦς καὶ οἱ αἰσθήσεις, πού εἶναι ἐπιδεκτικοὶ ὁ μὲν πρῶτος τοῦ νοητοῦ εἶδους, οἱ δὲ δεῦτερες τοῦ αἰσθητοῦ. Τὰ νοητὰ καὶ τὰ αἰσθητὰ ἀφήνουν τ' ἀποτυπώματά τους ἐπὶ τῆς ψυχῆς, πού εἶναι ἀληθῆ, ἀκριβῆ καὶ ἀνεξίτηλα. Ἡ μνήμη ἀνακαλεῖ κάποια ἐξ αὐτῶν κατὰ περίπτωσιν, ἡ δὲ διάνοια τείνει νὰ τὰ συνδέσῃ διὰ λογικῶν κρίσεων, ἐνῶ συγχρόνως παρακολουθεῖ τοὺς συνδυασμούς, πού ἐμφανίζει ἡ νέα αὐτῇ πραγματικότητα, μὴ διαδικασία πού ὑπόκειται σὲ λάθη καὶ ἀστοχίες· ὁ νοῦς ὥστόσο καὶ οἱ αἰσθήσεις οὔτε λανθάνουν οὔτε ψεύδονται. Γίνεται σαφές, ὅτι ἡ ἀλήθεια ἔγκειται στὴν ὀρθὴν σύνθεσιν τῶν ἀποτυπωμάτων τῶν νοητῶν καὶ αἰσθητῶν, στὴν διασκεπτικὴν συνισταμένη συνθέσεως καὶ διαιρέσεως τῶν νοημάτων καὶ στὴν συμφωνία τῶν διανοημάτων πρὸς τὸν ἔξω κόσμον.

Εἶδαμε, ὅτι ἡ διασκεπτική διαδικασία ἐνέχει τὸν κίνδυνο τοῦ σφάλματος, κάτι ποὺ καθιστᾷ ἐπιτακτικὴν τὴν ἀνάγκη τῆς θεμελιώσεως ἐνὸς αὐστηροῦ τρόπου σκέπτεσθαι καὶ συναγωγῆς συμπερασμάτων, τῆς θεμελιώσεως δηλαδὴ μιᾶς ἐπιστήμης τῶν κρίσεων καὶ συλλογισμῶν, τῆς Λογικῆς τουτέστιν. Γιὰ τὴν ἀπόδειξιν ἐνὸς οἰουδῆποτε ἰσχυρισμοῦ ἀνάγκη νὰ ἔχουν ὀρισθῇ τὸ ἐπιστητὸν καὶ τὰ ἀξιώματα, οἱ γενικὲς προτάσεις δηλαδὴ, ποὺ θεωροῦνται ἀληθινὲς καὶ ἀδιαμφισβήτητες ἀπὸ τὸν κοινὸν νοῦ. Ὁ Ἀριστοτέλης ἔδωσε ἰδιαίτερην σημασία στοὺς νόμους τῆς Τυπικῆς Λογικῆς, τῆς ὁποίας εἶναι ὁ γεννήτωρ, ποὺ εἶναι: ὁ τῆς ταυτότητος, ὁ τῆς ἀντιφάσεως, ὁ τῆς εἰς ἄτοπον ἀπαγωγῆς καὶ ὁ τῆς τοῦ τρίτου ἢ μέσου ἀποκλείσεως καὶ ἔχουν ὡς ἐξῆς: Εἶναι ἀδύνατον ὁ ἴδιος προσδιορισμὸς νὰ ἀποδίδεται καὶ νὰ μὴν ἀποδίδεται στὸ ἴδιο πρᾶγμα, τὴν ἴδια χρονικὴ στιγμή καὶ ἀπὸ τὴν ἴδιαν ἔποψιν· καὶ εἶναι ἀδύνατον ἐπίσης νὰ ὑφίσταται κάτι μεταξὺ δύο μελῶν ἀντιφάσεως· εἴμαστε ὑποχρεωμένοι νὰ ἐκφέρουμε ἢ μία δεβαίωσιν ἢ μίαν ἀρνήσιν· ἢ καρδιά ἢ πᾶλλει ἢ δὲν πᾶλλει· τρίτον τι δὲν ὑπάρχει (Μετὰ Φυσικά 1011b).

Οἱ παραπάνω νόμοι τῆς Λογικῆς εἶναι θεμελιώδεις διὰ τὴν μαθηματικὴν ἐπιστήμην, παρὰ τὸ ὅτι οἱ μορφοκράτες καὶ οἱ θετικιστὲς ἀμφισβητοῦν τὸν δεῦτερον νόμο εἰς τὴν θεωρίαν τῶν συνόλων, θέλοντας νὰ παρουσιάσουν κάτι δικό τους καὶ πρωτότυπον. Παρὰ τὴν εὐγενὴ τους προσπάθεια ὡστόσο, εἶναι ὑποχρεωμένοι νὰ βαδίζουν ἐπὶ τῆς σιδηροτροχιᾶς τοῦ Ἀριστοτέλους, ὅπως παρατηρεῖ ὁ Μόρις Κάντωρ.

Ἀποστολὴ τοῦ ἐπιστήμονος εἶναι, κατὰ τὸν Ἀριστοτέλη, νὰ ἐμφανίσῃ μετὰ βεβαιότητος τὸν λόγον, ἐπὶ τοῦ ὁποίου θεμελιούται ἡ ἀλήθεια μιᾶς δοθείσης προτάσεως, κάτι ποὺ ἐπιτυγχάνεται διὰ τῆς ἀναγωγῆς τῆς προτάσεως αὐτῆς εἰς ἄλλες καὶ κατόπιν εἰς ἄλλες φανερὲς ἀρχές, τὰ ἀξιώματα, τῶν ὁποίων ἡ ἀπόδειξις δὲν εἶναι πλέον δυνατή. Τὸ ἀναπόδεικτον τῶν ἀξιωμάτων καὶ συμβόλων ἀπασχόλησε καὶ τὸν Ἀριστοτέλη ὅσο καὶ τὸν Πλάτωνα, ὁ ὁποῖος χαρακτήρισε, ὡς γνωστόν, ὅλες τὶς ἐπιστῆμεις σχετικῶς· συνέστησε μάλιστα στοὺς διαλεκτικούς νὰ μὴν ὑπολαμβάνουν τὶς ὑποθέσεις (ἀξιώματα, σύμβολα) ὡς ἀρχές, ἀλλὰ ὡς δάθρα καὶ ὀρμητήρια, ὥστε δι' αὐτῶν νὰ φθάνουν μέχρι «τὴν ἀνυπόθετον ἀρχήν», δηλαδὴ τὴν ιδέαν.

Ὁ Ἀριστοτέλης δὲν δέχεται τὸ ἐνεργεῖα ἄπειρον παρὰ μόνον τὸ δυνάμει: «Τὸ ἄπειρον οὐκ ἔχει ἀρχήν, μέσον καὶ τέλος οὔτε ὑπάρχει καθ' ἑαυτό, ἀλλὰ γίννεται». Ἀπορρίπτει ἐπίσης τὴν ὑπαρξίν τοῦ κενοῦ τῶν ἀτομιστῶν καὶ ὑπολαμβάνει τὸν χρόνον ὡς προῖον τῆς κινήσεως, ἀφοῦ θεωρεῖ ὅτι ἡ ἀπουσία κινήσεως συνεπάγεται τὴν ἀπουσίαν χρόνου. Μεγάλῃ ὑπῆρξεν ἡ συμβολὴ τοῦ Σταγιρίτου καὶ εἰς τὴν βιολογίαν. Οἱ ἔρευνές του ὑπῆρξαν λεπτομερεῖς καὶ πρωτότυπες, οἱ δὲ ἀνακαλύψεις του θαυμαστές. Ὑφίσταται, λέγει, ἕνας ἰχθύς, ποὺ φονεύει τὴν λείαν του δι' ἐκκενώσεως ἡλεκτρικοῦ φορτίου, προκαλουμένον ἐκ τῆς οὐρᾶς του, ὅταν αὐτὴ κτυπᾷ τὸ θῦμα της, πρᾶγμα ποὺ σημαίνει ὅτι ἐγνώριζε τὸν ἡλεκτρισμὸ καὶ τὶς ιδιότητές του.

Οἱ ἄνθρωποι δέδωκα «πρὸς τὸ ἀληθὲς πεφύκασιν ἱκανῶς»: φιλοσοφοῦν ὅμως ὅσοι ἀποροῦν καὶ θαυμάζουν: «Διὰ γὰρ τὸ θαυμάζειν... ἤρξαντο φιλοσοφεῖν οἱ ἄνθρωποι· ὁ ἀπορῶν καὶ θαυμάζων οἶται ἀγνοεῖν (διὸ καὶ ὁ φιλόμυθος φιλόσοφος πῶς ἐστὶ· ὁ γὰρ μῦθος ἐκ θαυμασίων σύγκειται)» (Μ.Τ.Φ. 983b). Δεδομένον ὅτι βασικὸ στοιχεῖο τοῦ ποιήματος εἶναι ὁ μῦθος, γίνεται σαφές, ὅτι «ποίησις ἱστορίας φιλοσοφώτερον».

Σαράντος Πάν

ΝΕΑ ΔΕΔΟΜΕΝΑ ΤΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ ΤΗΣ Κ. ΔΙΑΘΗΚΗΣ

Οί κρατούσες

σήμερα

στήν Ἐπιστήμην

ἀντιλήψεις

γιά τὸν Ἰησοῦ

ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗ ΤΟΥ ΚΑΘΗΓΗΤΗ ΤΗΣ ΘΕΟΛΟΓΙΑΣ
ΤΟΥ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ Β. ΚΑΡΟΛΙΝΑΣ **Γ. ΖΕΡΒΟΥ**

«Στὸ κατώφλι τοῦ 21ου αἰῶνα τὰ θεμέλια τοῦ Χριστιανισμοῦ γκρεμίζονται καὶ ἡ διεθνὴς ἀκαδημαϊκὴ κοινότητα χαρακτηρίζει ἤδη τὴν ἐποχὴ μας μετα-Χριστιανικὴ». Ἐρευνητὲς καὶ θεολόγοι καταδεικνύουν, ὅτι τὰ κείμενα τῆς Βίβλου βρῖθουν ἀπὸ μεταγενέστερες προσθήκες, οἱ ὁποῖες φανερώνουν ἀρχαῖες προθέσεις τοῦ Ἰουδαϊκοῦ Ἱερατείου γιὰ ἄσκηση ἐξουσίας. Αὐθεντικὰ κείμενα τῆς Καινῆς Διαθήκης ἀλλὰ καὶ ἡ ἀρχαιολογικὴ σκαπάνη ρίχνουν φῶς στὸ ἐρώτημα ποὺ ἔχει τεθῇ στὰ τελευταῖα παγκόσμια διδλικά συνέδρια: «Ποιὸς ἦταν ὁ πραγματικὸς Ἰησοῦς;». Γιὰ τὰ θέματα αὐτά, ὁμιλεῖ χωρὶς περιστροφὲς ὁ Ἑλληνας καθηγητὴς τοῦ Τμήματος Φιλοσοφίας καὶ Θρησκείας τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Βορείου Καρολίνας, στὸ Γουίλμινγκτων, κ. Τζώρτζ Ζερβός. ►

Ὁ κ. Γ. Ζερβὸς γεννήθηκε στὶς ΗΠΑ καὶ σπούδασε στὸ Πανεπιστήμιο UNC-G Ἀρχαία καὶ Μεσαιωνικὴ Ἱστορία, Ἀρχαῖα Ἑλληνικά καὶ Λατινικά. Τὸ 1973 ἦρθε στὴν Ἑλλάδα, ὅπου φοίτησε στὸ Τμῆμα Θεολογίας τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν. Τὸ 1977 ξεκινᾷ τὴν διδακτορικὴ του διατριβὴ στὸ Πανεπιστήμιο Duke σὲ Βιβλικὲς Σπουδὲς καὶ στὴν Ἑλληνικὴ Παπυρολογία. Τὸ 1983 χειροτονήθηκε ἱερέας καὶ ὑπηρέτησε ἐπὶ ἑννιά χρόνια σὲ τρεῖς ἑλληνικὲς ἐνορίες στὶς ΗΠΑ.

Τὸ 1991 παραιτεῖται ὡς κληρικὸς καὶ διδάσκει στὸ Πανεπιστήμιο τῆς Βορείου Καρολίνας «Ἱστορία τοῦ Χριστιανισμοῦ», «Καينὴ Διαθήκη», «Ἑλληνικὴ Γλῶσσα τῆς Καينῆς Διαθήκης» καὶ «Εἰσαγωγή στὴν Θρησκεία».

ΤΟ ΚΕΙΜΕΝΟ ΤΗΣ ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΕΩΣ ΤΟΥ ΚΑΘΗΓΗΤΗ ΖΕΡΒΟΥ

– Πῶς ἀντιμετωπίζεται ὁ Χριστιανισμὸς σήμερα ἀπὸ τὴν διεθνή ἀκαδημαϊκὴ κοινότητα;

– Τὰ θεμέλια τοῦ κλασσικοῦ Χριστιανισμοῦ γκρεμίστηκαν ἀπὸ τὴν διεθνή ἀκαδημαϊκὴ κοινότητα. Τόσο ἡ Βίβλος (Καينὴ καὶ Παλαιὰ Διαθήκη) ὅσο καὶ ἡ λεγόμενη Ἱερά Παράδοσις ἔχουν καταρρεύσει. Ἡ Βίβλος ἔχει ἀποδειχθῇ, ὅτι ὄχι μόνον δὲν ἀποτελεῖται ἀπὸ θεόπνευστα κείμενα, ἀλλὰ ἀντιθέτως συστηματικὰ καταγράφηκε ἀπὸ ἱερεῖς τοῦ ἀρχαίου Ἰσραήλ, ἀπὸ ἓνα ἱερατεῖο ποὺ εἶχε στόχο τὴν ἀσκήση ἐξουσίας καὶ ἐλέγχου.

Ἡ ἀρχὴ ἔγινε τὸν περασμένο αἰῶνα, ὅταν Γερμανοὶ ἐπιστήμονες ἔθεσαν τὰ θεμέλια τῆς ἔρευνας καὶ τῆς ἀναζήτησης τῆς ἱστορικῆς πραγματικότητας. Διστακτικὰ ἀκολούθησαν οἱ ἐπιστήμονες τῶν ὑπολοίπων κρατῶν τῆς Δύσης.

Γεγονὸς πάντως εἶναι, ὅτι ὁ Χριστιανισμὸς στὴν κλασσικὴ του μορφή ὑποχωρεῖ μπροστὰ στὴν πρόοδο τῆς Βιβλικῆς Ἐπιστήμης. Ἡ Ρωμαιοκαθολικὴ Ἐκκλησία τὸ ἔχει καταλάβει καὶ δεκαετίες τώρα προσπαθεῖ νὰ προσαρμοσθῇ στὰ νέα δεδομένα. Οἱ Ὁρθόδοξοι ὁμως ἀγνοοῦν τὰ δεδομένα αὐτά.

Οἱ ἀντιφάσεις στὰ βιβλία τῆς Καينῆς Διαθήκης

– Ὑπάρχουν ἀντιφάσεις μέσα στὴν Βίβλο...

– Βρισκόμαστε ἤδη στὴν τρίτη φάση τῆς ἀναζητήσεως τοῦ ἱστορικοῦ Ἰησοῦ: «Ποιὸς ἦταν ὁ ἱστορικὸς Ἰησοῦς;». Τὸ ἐρώτημα αὐτὸ ἔχει ἀπασχολήσει τὰ τελευταῖα βιβλικὰ συνέδρια. Ἦταν θεός; Ἦταν ἄνθρωπος; Ἦταν προφήτης;

Ἰδοὺ οἱ ἀντιφάσεις: Ὁ Ἰωάννης παρουσιάζει τὸν Ἰησοῦ ὡς τὸν «Δημιουργικὸν Λόγον τοῦ Θεοῦ» (ἐννοία ποὺ προέρχεται ἀπὸ τὴν ἑλληνικὴ φιλοσοφία). Ἐπίσης τὸν ἐμφανίζει «ὁμοούσιον τῷ Πατρὶ» καὶ ὡς τὴν μόνη δίοδο, γιὰ νὰ πλησιάσῃ κανεὶς τὸν Πατέρα Θεό. Κοντολογίᾳ ὁ Ἰησοῦς τοῦ Ἰωάννη εἶναι «ἐγωιστής». Λέγει: «Ἐγὼ εἰμί ... τὸ φῶς τοῦ κόσμου, ὁ ἄρτος ὁ ζῶν, ἡ θύρα τῶν προδάτων, ἡ ὁδὸς καὶ ἡ ἀλήθεια καὶ ἡ ζωὴ ...».

Ὁ Ἰησοῦς τῶν ἄλλων εὐαγγελίων εἶναι πιὸ ἀνθρώπινος, πιὸ ἀπλός. Τὸ κατὰ Μάρκον Εὐαγγέλιο θεωρεῖται ἀπὸ τοὺς ἐπιστήμονες ὡς τὸ πιὸ γνήσιο καὶ τὸ πρῶτο εὐαγγέλιο. Εἶναι φανερό, ὅτι ὁ Ματθαῖος καὶ ὁ Λουκᾶς ἀντέγραψαν τὸν Μάρκο.

Ὁ Μάρκος εἶναι αὐτός, πὺν τὸ 70 μ.Χ. μᾶς παρουσιάζει ἕναν Ἰησοῦ πλὸ κοντὰ στὴν πραγματικότητα, πλὸ κοντὰ στὸν ἱστορικὸ Ἰησοῦ. Ὁ ἴδιος ὁ Ἰησοῦς φέρεται στὸ κατὰ Μάρκον Εὐαγγέλιο νὰ ἀρνῆται, ὅτι εἶναι «ὁμοῦσιος τῷ Πατρί». Ὅταν τὸν προσφωνοῦν «διδάσκαλε ἀγαθέ», ἀποκρίνεται: «Οὐδεὶς ἀγαθὸς εἰ μὴ εἶς ὁ Θεός». Τὰ τελευταῖα λόγια τοῦ Ἰησοῦ στὸ σταυρὸ εἶναι: «Ὁ Θεός μου, ὁ Θεός μου, ἵνα τί ἐγκατέλειπές με;». Ὁ Ἰησοῦς δὲν εἶχε θεϊκὴ ὑπόσταση, ὅπως ἰσχυρίσθηκε ἡ Πρώτη Οἰκουμενικὴ Σύνοδος.

Ὁ Μάρκος ξεκινᾷ τὴν ἱστορία τοῦ Ἰησοῦ ἀπὸ τὴν βάπτισή του καὶ τὴν ὁλοκληρῶνει στὸν κενὸ τάφο. Ἀγνοεῖ τὰ ὑπερφυσικὰ στοιχεῖα τῆς συλλήψεως, τῆς γεννήσεως καὶ τῆς ἀναστάσεως τοῦ Ἰησοῦ –στοιχεῖα πὺν ὑπερτονίζονται στὰ ἄλλα εὐαγγέλια. Ὁ Ἰησοῦς τοῦ Μάρκου φαίνεται νὰ «υἱοθετήθηκε» ἀπὸ τὸν Θεὸ κατὰ τὸν Ἑβραϊκὸ τρόπο στὴν βάπτισή του. Γι' αὐτὸ ὁ Θεὸς «ἔπρεπε» νὰ τοῦ πῇ: «Σὺ εἶ ὁ υἱός μου ὁ ἀγαπητός». Ὁ Λουκᾶς ἀντιγράφει τὸν Μάρκο πιστὰ, ἀλλὰ ὁ Ματθαῖος ἀλλάζει τὰ λόγια αὐτὰ τοῦ Θεοῦ σέ: «Οὗτός ἐστιν ὁ υἱός μου ὁ ἀγαπητός».

Δηλαδή ὁ Θεὸς στὸν Ματθαῖο δὲν μιλοῦσε κατ' εὐθεΐαν στὸν Ἰησοῦ, διότι ὁ Ματθαῖος θεωροῦσε ἀπαράδεκτο, ὁ ἴδιος ὁ Θεὸς νὰ «πληροφορήσῃ» τὸν Ἰησοῦ ὅτι εἶναι υἱός του. Δὲν ἤξερε ὁ Ἰησοῦς ποίους ἦταν;

– Ποιές εἶναι οἱ πηγές, ἀπὸ τίς ὁποῖες οἱ ἐπιστήμονες ἀντλοῦν στοιχεῖα;

– Ἡ πρώτη πηγὴ πληροφοριῶν γιὰ τὴν προέλευση τῶν Εὐαγγελίων εἶναι ὁ Παπίας, ἐπίσκοπος τῆς Ἱερραπόλεως (130 μ.Χ.), ὁ ὁποῖος ἔγραψε ἕνα βιβλίο μὲ τίτλο: «Κυριακῶν Λογίων ἐξηγήσεις». Τὰ κείμενα αὐτὰ χάθηκαν. Διασφύζονται ὡστόσο πληροφορίες ἀπὸ σχετικὲς παραπομπές, πὺν ἔκανε στὸ ἔργο του ὁ Εὐσέβιος Και-

Ἀντιφάσεις τῆς Καινῆς Διαθήκης

Πραγματικὰ ἡ Καινὴ Διαθήκη περιέχει πολλές ἀντιφάσεις. Δημιουργεῖται ἡ ἐντύπωση, ὅτι οἱ συγγραφεῖς τῆς ἔχαναν τὸν εἰρμό τῶν σκέψεων τῶν ἢ «ἔρραβαν» κομμάτια κειμένων χωρὶς νὰ ἐλέγχουν τὴν συρραφή. Δείχνουν ἐπίσης ἄγνοια τῶν περιοχῶν πὺν περιγράφουν ἢ ἀκόμα καὶ τῆς Ἑβραϊκῆς νομοθεσίας. Ἴδου μερικὲς ἀπὸ αὐτές:

1. Ἡ γέννηση τοῦ Ἰησοῦ

Ὁ Ματθαῖος ἀναφέρει, πὺς ὁ Ἰησοῦς γεννήθηκε «ἐν ἡμέραις Ἡρώδου τοῦ βασιλέως» (2,1) καὶ ἐννοεῖ τὸν Ἡρώδη τὸν Μεγάλο, γιὰ τὴν παραγράφους 19-23 τοῦ ἴδιου κεφαλαίου τὸ διενκρινίζει καθαρά. Ὁ Λουκᾶς ὅμως ἔχει ἀντίθετη γνώμη. Λέει, πὺς γεννήθηκε, ὅταν ἡγεμόνας στὴ Συρία ἦταν ὁ Κυρηνεὺς (2, 1-8) μὲ τὴ λεπτομέρεια πὺς τὴν ἡμέρα τῆς ἀπογραφῆς ξέ-

σαρείας τὴν ἐποχὴ τοῦ Κωνσταντίνου. Ὁ Παπίας εἶχε βασισθῇ στὸ ἀντίτυπο ἐνὸς ἀρχαιότερου Εὐαγγελίου, τὸ ὁποῖο «ἐξαφανίσθηκε», μὲ περιεχόμενο «Τὰ λόγια τοῦ Ἰησοῦ», μία καταγραφὴ δηλ. τῶν λόγων τοῦ Ἰησοῦ, οἱ ὁποῖοι μᾶς παρουσιάζουν τὴν ἀλήθεια γιὰ ἐκεῖνον.

Αὐτὲς τὶς πηγὲς οἱ ἐπίσκοποι φρόντιζαν νὰ τὶς ἐξαφανίσουν, διότι ἐμφάνιζαν τὸν Ἰησοῦ ὡς σπουδαῖο ἄνθρωπο, ἀλλὰ δὲν τοῦ προσέδιδαν θεϊκὴν ὑπόστασι. Ὁ Παπίας ὑποστηρίζει, ὅτι ὁ Μάρκος ἦταν δοῦλος τοῦ Πέτρου, τὸν ὁποῖο συνώδευε στοὺς λόγους του. Ὃταν ὁ Νέρων σκότωσε τὸν Πέτρο τὸ 65 μ.Χ., ὁ Μάρκος, ὅπως ὑποστηρίζει ὁ Παπίας, ἔγραψε ὅ,τι θυμόταν ἀπὸ τὶς διδασκαλίας τοῦ πρώτου.

Οἱ σκόπιμες μεταγενέστερες προσθήκες τοῦ Ματθαίου στὸ εὐαγγέλιό του εἶναι ἐμφανεῖς. Γιὰ νὰ καθιερωθῇ ἡ ἱερατικὴ ἐξουσία διὰ στόματος τοῦ Ἰησοῦ, προσθέτει τὴν περικοπὴ, σύμφωνα μὲ τὴν ὁποία ὁ Ἰησοῦς λέγει στὸν Πέτρο: «*Σὺ εἶ Πέτρος*». Ἐνῷ λοιπὸν ὁ Λουκᾶς ἀντιγράφει τὸν Μάρκο πιστά, εἶναι φανερό ὅτι ὁ Ματθαῖος προσθέτει περικοπές. «Ἐπὶ ταύτῃ τῇ πέτρᾳ οἰκοδομήσω μου τὴν ἐκκλησίαν».

Ὁ Ματθαῖος προσπαθεῖ νὰ ἀποδείξῃ, ὅτι ὁ Ἰησοῦς καθιερώνει τὴν ἱεροσύνη. Εἶναι εὐρὲως γνωστὸ ὅμως, ὅτι ὁ ἱστορικὸς Ἰησοῦς ἦταν ἐναντίον τῆς ὀργανωμένης θρησκείας. Κι αὐτὸ καθίσταται φανερό π.χ. στὴν παραβολὴ τοῦ Καλοῦ Σαμαρείτη, ὅπου ὁ Ἰησοῦς, θέλοντας νὰ δώσῃ δύο κακὰ παραδείγματα, ἀναφέρεται σ' ἓναν ἱερέα καὶ σ' ἓναν λεῖτι. Ἡ λέξις «ἐκκλησία» ἀπαντᾷται μόνο δύο φορὲς στὰ Εὐαγγέλια κι αὐτὲς μόνο στὸν Ματθαῖο, σὲ περικοπὲς ποὺ ὁ ἴδιος προσθέτει.

Τὰ περὶ σχέσεως Χριστιανισμοῦ καὶ Ἑλληνισμοῦ

– Πολλοὶ ὑποστηρίζουν, ὅτι ὁ Ἰησοῦς ὠμιλοῦσε ἐλληνικὰ ἢ εἶχε ἐλληνικὴ παιδεία...

σπασε ἐπανάστασις («Πράξεις» 5, 37) καὶ ἄρα ὁ Ἡρώδης ὁ Μέγας τοῦ Ματθαίου ἦταν πεθαμένος, ὅποτε γιὰ τὸν Λουκᾶ γεννήθηκε στὶς ἡμέρες τοῦ Ἡρώδου τοῦ Ἀρχέλαου, γιατί γνωρίζουμε πιά ἱστορικά πὼς αὐτὴ ἡ ἐπανάστασις τοῦ Ἰούδα τοῦ Γαλιλαίου ἐγένετο τὸ 6 μετὰ Χριστόν. Καὶ ἔχουμε κι ὅλας τὴν πρώτην ἀντίφασιν.

2. Ἡ θεανθρωπία τοῦ Ἰησοῦ

Ὁ Ματθαῖος (1, 18 καὶ 20) λέει, πὼς ἡ Μαρία «εὐρέθη ἐν γαστρὶ ἔχουσα ἐκ πνεύματος ἁγίου» καὶ ὅτι «*τὸ ἐν αὐτῇ γεννηθὲν ἐκ πνεύματός ἐστι ἁγίου*». Αὐτὰ τὰ σημεῖα οἱ οἰκουμενικὲς σύνοδοι ἐξήγησαν, πὼς ἐννοοῦν τὸν «φυσικό», τὸν «δόμοοῦσιο» υἱὸ τοῦ Θεοῦ. Μὰ ἂν αὐτὸ ἦταν δεδομένο γιὰ τὸν Ματθαῖο, πὼς ξεχνᾷ ὅτι λίγο πιο πάνω μὲ τὴν «τρανταχτὴ» ἐπικεφαλίδά «*Βίβλος γενέσεως Ἰησοῦ Χριστοῦ*» (1, 1-16) «ἰδρωσε», γιὰ νὰ ἀποδείξῃ πὼς ὁ Ἰωσήφ, ὁ ἀντρας τῆς Μαρίας, κρατᾷ ἀπὸ τῆ βασιλικῆς γενεᾶ τοῦ Δα-

– Οί πρόσφατες ανασκαφές στην Σέπφωριν ενισχύουν αυτή την άποψη. Ἡ Σέπφωριν ἦταν μία διοικητική πόλις, πού τήν ἔκτισαν στήν περιοχή τῆς Γαλιλαίας τό 20 μ.Χ. καί ἀπεῖχε μόλις 3 μίλια ἀπό τή Ναζαρέτ. Σ' αὐτήν βρέθηκαν ἑλληνιστικά κτήρια, μωσαϊκά, ἐπιγραφές κ.τ.λ. Συνεπῶς ὁ Ἰησοῦς ζοῦσε καί ἐργαζόταν σ' ἕνα περιβάλλον, πού εἶχε ὑποστῇ ἔντονη ἑλληνική ἐπίδραση. Τόν περασμένο μήνα συμμετεῖχα σ' ἕνα συνέδριο στό Πανεπιστήμιο Duke, ὅπου ὠρισμένοι καθηγητές καί ἐρευνητές ἀρνήθηκαν ὅτι ὁ Ἰησοῦς ἦταν καθ' οἷονδῆποτε τρόπο ἐπηρεασμένος ἀπό τόν ἑλληνισμό.

– Πῶς περιελήφθη τὸ Εὐαγγέλιο τοῦ Ματθαίου στήν Βίβλο;

– Καί ὁ Παπίας περιγράφει ἕνα κατὰ Ματθαῖον εὐαγγέλιο, ἀλλά δέν φαίνεται νά εἶναι αὐτό πού βρίσκεται σήμερα στήν Καινὴ Διαθήκη. Ὁ Παπίας, πού εἶναι ὁ πιό ἀρχαῖος καί πιστός μας μάρτυρας γιὰ τὰ εὐαγγέλια, ἀναφέρει ὅτι κάποιος Ματθαῖος συνέταξε τὰ «Λόγια» στὰ Ἑβραϊκά. Ἀλλ' αὐτὴ ἡ περιγραφή μοιάζει περισσότερο μὲ τὸ χαμένο εὐαγγέλιο τῶν «λογίων» καί λιγώτερο μὲ τὸ κανονικὸ κατὰ Ματθαῖον εὐαγγέλιο, τὸ ὁποῖο προφανῶς δέν εἶναι τὰ «Λόγια» τοῦ Ἰησοῦ καί δέν γράφτηκε στὰ Ἑβραϊκά ἀλλὰ στὰ Ἑλληνικά, ὅπως ἰσχυρίζονται οἱ εἰδικοί. Θὰ μπορούσε κανεὶς νά πῇ, ὅτι στὸν δεύτερο αἰῶνα μ.Χ. κάποιοι ἀντικατέστησαν τὸ γνήσιο κατὰ Ματθαῖον εὐαγγέλιο, δηλαδὴ τὰ «Κυριακὰ Λόγια», μὲ τὸ ψευδεπίγραφο διβλίο, πού ἀπὸ τότε ἕως τώρα κατέχει τὴν πρώτη θέση ἀνάμεσα στὰ κανονικὰ εὐαγγέλια. Ὁ σκοπὸς τους ὅπωςδῆποτε ἦταν νά παρουσιάσουν ἕναν ὑπερφυσικὸν Ἰησοῦ, ὁ ὁποῖος ἦταν καί ἰδρυτὴς τῆς «ἐκκλησίας». Ἡ Ρωμαιοκαθολικὴ Ἐκκλησία εἰδικὰ προτίμησε τὸ κατὰ Ματθαῖο εὐαγγέλιο γι' αὐτοὺς τοὺς λόγους καί γιὰ

βίδ, ἀπαριθμῶντας λεπτομερῶς τὶς γενεὲς ἀπογόνων τοῦ «προφητάνακτος», πὺν μεσολάδησαν μέχρι τὸν τελευταῖο ἀπόγονο Ἰησοῦ;

3. Ἡ Μαρία ἐπεμβαίνει στὸ ἔργο τοῦ Ἰησοῦ

Ὁ Λουκᾶς (1, 26-39) μὲ μεγάλη μυσταγωγικότητα διηγεῖται τὸν εὐαγγελισμό τῆς Μαρίας, πὺν τῆς ἔγινε ἀπὸ τὸν ἀρχάγγελο Γαβριήλ, ὁ ὁποῖος τὴν διαβεβαίωσε πὺς ὁ Θεὸς τῇ διάλεξε νά γεννήσῃ τὸν «φυσικὸν» υἱὸ του. Αὐτό, ἂν ἦταν ἀληθινὸ γεγονός, θὰ ἦταν πρωτάκουστο καί σὰν τέτοιο θὰ τὸ ἤξεραν κι οἱ ἄλλοι εὐαγγελιστές. Καί ὁμως οὔτε οἱ Εὐαγγελιστές τὸ ξέρουν οὔτε ἡ ἴδια ἡ Μαρία. Ἀν πραγματικὰ ὁ εὐαγγελισμὸς εἶναι γνήσιος καί ἡ Μαρία πίστεψε στὸ ἄγγελμα τοῦ Γαβριήλ, τότε θὰ ἔπρεπε νά ἦταν σίγουρη γιὰ τὸ ποιὸς ἦταν ὁ γιὸς τῆς καί γιὰ τὸ ποιὰ ἦταν ἡ ἀποστολὴ του. Παρ' ὅλα αὐτὰ ὁμως κάποια μέρα μαζεῦει τὰ ἀδελφία τοῦ Ἰησοῦ, μαζί τους κι αὐτὴ (Ματθαῖος 12, 47-50) καί τρέχει στὸ σπίτι, ὅπου εἶχε τὴν συγκέντρωσή του μὲ τὴν

τὴν οἰκοδόμησιν ἀπὸ τὸν Ἰησοῦ τῆς ἐκκλησίας του στὸν Πέτρο. Ὁ Αὐγουστῖνος ὑποστηρίζει τὴν παράλογη ἀποψη, ὅτι τὸ κατὰ Ματθαῖον ἦταν τὸ πρῶτο εὐαγγέλιο καὶ ὁ Μᾶρκος τὸ ἀντέγραψε. Δηλαδή ὁ Μᾶρκος ἀφαίρεσε τὰ ὑπερφυσικά στοιχεῖα τῆς γεννήσεως καὶ τῆς ἀναστάσεως καὶ τὰ λόγια τοῦ Ἰησοῦ ἀπὸ τὸν Ματθαῖο καὶ κατέβασε τὸν Ἰησοῦ ἀπὸ τὴν ὑψηλὴν θεϊκὴν θέσιν του καὶ τὸν ἔκανε ἄνθρωπο. Εἶναι ἀδιανόητο, γιατί ὁ Μᾶρκος θᾶκανε κάτι τέτοιο. Ἀλλ' εἶναι φανερό, γιατί ὁ ψευδο-Ματθαῖος θᾶκανε τὸ ἀντίθετο. Μετὰ ἀπὸ τὴν τελειωτικὴν καταστροφὴν τοῦ Ἰσραὴλ τὸ 70 μ.Χ. ἀπὸ τοὺς Ρωμαίους, ἡ ἐκκλησία χωρίσθηκε ἀπὸ τὸν ἰουδαϊσμό καὶ δῆκε νὰ κατακτήσῃ τὸν Ἑλληνο-Ρωμαϊκὸν κόσμον. Τὸ βρῆκε πολὺ εὐκόλῳ νὰ προσαρμοσθῇ μὲ τὰ στοιχεῖα αὐτοῦ τοῦ κόσμου.

Τὴν ἴδια ἀκριβῶς ἐποχὴ ἡ ἐκκλησία περνοῦσε ἡγετικὴν κρίσιν. Ὁ Νέρων μολὶς εἶχε σκοτώσει τὸν Πέτρο καὶ τὸν Παῦλο, οἱ ὅποιοι νόμιζαν καὶ δίδασκαν, ὅτι ἡ δευτέρα παρουσία θᾶρχότανε πρὶν πεθάνουν. Μὲ τίς ἀλλεπάλληλες καταστροφὰς τῆς ἡγεσίας τῆς ἐκκλησίας καὶ τῆς μητέρας τῆς (τοῦ Ἰσραὴλ), οἱ Χριστιανοὶ ἀναγκάσθηκαν νὰ φτιάξουν νέα ἡγεσία καὶ νὰ διαφημίσουν τὸν Ἰησοῦ στὸν Ἑλληνο-Ρωμαϊκὸν κόσμον. Κατέληξαν στὴν ἱερατικὴν ἡγεσίαν τοῦ Μοναρχικοῦ Ἐπισκοπάτου, ἀκριβῶς ἀντίγραφο τῆς πολιτικῆς διοικήσεως τῆς Ρωμαϊκῆς αὐτοκρατορίας, καὶ στὸν μονογενῆ, ὁμοούσιον Υἱὸν τοῦ Θεοῦ, ἀκριβῶς ἀντίγραφο τοῦ Ἡρακλέους, τοῦ Ἀσκληπιοῦ κ.τ.λ. Ἐπίσης ἀντέγραψαν οἱ Χριστιανοὶ πολλὰ στοιχεῖα ἀπὸ τίς μυστηριακὰς θρησκείας τοῦ Μίθρα, τῆς Ἰσιδος καὶ τοῦ Ὀσίριδος κ.τ.λ. Φαίνεται, ὅτι οἱ ἐπίσκοποι ἦταν πρωτοπόροι αὐτῆς τῆς ριζικῆς μεταβολῆς τοῦ Χριστιανισμοῦ καὶ δὲν δίστασαν νὰ πλαστογραφήσουν «εὐαγγέλια», ὅπως τοῦ Ματθαίου, καὶ «ἐπιστολὰς» δὴθεν τοῦ Πέτρου καὶ τοῦ Παύλου, ὅπως εἶναι ἡ πρὸς Ἑβραίους ἐπιστο-

πρόθεσιν νὰ τὸν ἐμποδίσῃ ἀπὸ τὸ ἔργον του (Μᾶρκος 3, 20-22). Ἡ λοιπὸν ἡ Μαρία εἶδε τὸν ἄγγελον καὶ ἐπίστεψε ἢ ἡ διήγησις τοῦ Λουκᾶ εἶν' ἐπινοημένη καὶ γι' αὐτὸ κνηγᾷ νὰ «συμμάζεψῃ» τὸν γιὸν τῆς, γιατί μὲ αὐτὲς τὸν τίς ἀσύνετες ἐνέργειαι κινδύνει νὰ συλληφθῇ καὶ θανατωθῇ.

4. Τὸ πλοῖον μὲ τὰ ψάρια

Εἶν' ἓνα ψάρεμα τῶν μαθητῶν τοῦ Ἰησοῦ (Ἰωάννης 21, 4-7) ποὺ ἔγινε μὲ ἐντολὴν του, ὅταν ἦταν ἀναστημένος. Ἡ «ψαριά» ἦταν τόση, ποὺ τὸ πλοῖον γέμισε. Ὅμως τὸ ἴδιον θαῦμα διηγεῖται καὶ ὁ Λουκᾶς (5, 4-6), μὰ τὸ παρουνισιάζει ὅτι ἔγινε πρὶν ἀπὸ τὴν ἀνάστασίν του. Τελικὰ πότε ἔγινε, πρὶν ἢ μετὰ;

5. Ἐνα θαῦμα στὰ Γάδαρα

Αὐτὸ τὸ θαῦμα τὸ διηγοῦνται τρεῖς εὐαγγελιστῆς καὶ ὁμως ὁ Ματθαῖος

λή, πού δείχνει τὸν Ἰησοῦ σὰν «ἀρχιερέα» καὶ οἱ λεγόμενες ποιμαντικὲς ἐπιστολὲς πρὸς Τίτον καὶ Τιμόθεον, πού δείχνουν τὸν Παῦλο δῆθεν νὰ φτιάχνῃ ἐπισκόπους. Ἡ ἱστορία τῆς ἐπικρατήσεως τῶν ἐπισκόπων στὴν ἐκκλησία κι ἀκόμα σὲ ὁλόκληρους λαοὺς σὰν πνευματικῶν «δεσποτῶν» εἶναι πολὺ ἐνδιαφέρουσα καὶ μοιάζει σὲ ὠρτισμένες φάσεις τῆς μὲ τὴν ἐξάπλωση μιᾶς τυραννικῆς αὐτοκρατορίας πάνω στὴν ἀνθρωπότητα. Κι ἐπικρατοῦν μέχρι σήμερα στὸν κλασσικὸ Χριστιανισμό, τὸν Ρωμαιοκαθολικισμό καὶ τὴν «Ὁρθοδοξία».

– Ὁ Χριστιανισμὸς λοιπὸν δανεῖζεται πολλὰ στοιχεῖα ἀπὸ τὴν Ἑλληνικὴ φιλοσοφία;

– Ἕνα μέρος τῶν συγχρόνων ἐρευνητῶν ὑποστηρίζουν τὴν θέση, ὅτι ὁ ἱστορικὸς Ἰησοῦς ἦταν περιπλανώμενος, κυνικὸς φιλόσοφος. Ὁ Burton Mack στὸ βιβλίο του «*A Myth of Innocence: Mark and Christian Origins*» ἰσχυρίζεται, ὅτι ἡ Γαλιλαία στὴν ἐποχὴ τοῦ Ἰησοῦ εἶχε ἔντονο ἐλληνιστικὸ ἦθος καὶ ὁ Ἰησοῦς, θαθιά ἐπηρεασμένος ἀπ’ αὐτὸ τὸ στοιχεῖο, ἔζησε καὶ δίδαξε ὅπως οἱ κυνικοὶ φιλόσοφοι τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος. Ἴσως ὁ πιὸ ἐπιφανὴς ἐρευνητὴς τοῦ ἱστορικοῦ Ἰησοῦ, ὁ John Dominic Crossan, πρῶην Ρωμαιοκαθολικὸς ἱερεὺς, στὸ βιβλίο του «*The Historical Jesus: the Life of a Mediterranean Jewish Peasant*» περιγράφει ἕναν Ἰησοῦ, πού εἶναι κυνικὸς φιλόσοφος ἀλλὰ περισσότερο Ἰουδαῖος ἀντὶ Ἑλλήνας. Καὶ μάλιστα ἡ ἀποψι περὶ τοῦ Ἰησοῦ ὡς Ἰουδαίου φαίνεται νὰ ἐπικρατῇ.

Ὁ «Νέος Ἰσραήλ» καὶ ἡ πλύση ἐγκεφάλου τῶν Ἑλλήνων

– Ὑπῆρχε ἀνταγωνισμὸς μεταξὺ τοῦ ἐβραϊκοῦ καὶ τοῦ ἐλληνικοῦ στοιχείου στὴν ἀρχαία ἐκκλησία;

(8, 28-32) καὶ ὁ Λουκᾶς (8, 27-33) λένε, πὼς ἔγινε στὴ χώρα τῶν Γαδαρηνῶν, ἐνῶ ὁ Μᾶρκος (5, 1-13) τὸ ἴδιο θαῦμα λέει πὼς ἔγινε στὴ χώρα τῶν Γερασσηνῶν. Αὐτὸ καὶ οἱ συγγραφεῖς τῶν εὐαγγελίων συναγωνίζονται στίς ἀντιφάσεις, γιατί ὁ Μᾶρκος καὶ ὁ Λουκᾶς λένε, πὼς ὁ θεραπευθεὶς δαιμονισμένος ἦταν ἕνας, ἐνῶ ὁ Ματθαῖος θέλει νὰ εἶναι δύο. Μὰ τὸ σπουδαῖο εἶναι, πὼς στὰ Γάδαρα δὲν ὑπῆρχε οὔτε ὑπάρχει λίμνη. Καὶ ἀκόμα, πὼς ἦταν δυνατὸν νὰ δόσκωνται ἐκεῖ γουρουνία, ἀφοῦ ἦταν αὐστηρὰ ἀπαγορευμένο τὸ χοιρινὸ κρέας; Καὶ ἂν παρὰ τὴν ἀπαγόρευση, ἃς ποῦμε πὼς δόσκονταν, πὼς καταστρέφει κάποιος ὁλόκληρη περιουσία; Βέβαια εἶν’ ἐπινοημένο θαῦμα, γιατί πρόκειται γιὰ ἐπιληπτικὸν ἄνθρωπο ἢ φρενοβλαβῆ, καὶ ὅλοι ξέρουμε πὼς οἱ καταστάσεις αὐτὲς εἶναι νοσήματα. Πὼς λοιπὸν ὁ θεάνθρωπος Ἰησοῦς, πού σύμφωνα μὲ τὸν δογματικὸ ὄρο («**δι’ οὗ τὰ πάντα ἐγένετο**»), δὲν γνωρίζει αὐτὴν τὴ βλάβη, παρὰ πιστεύει καὶ αὐτὸς πὼς πρόκειται περὶ δαιμονίων, πού εἰσῆλθαν σὰν ἀγγέλους μέσα στὸν ἄνθρωπο;

– Ἀπὸ τὴν ἀρχὴ τοῦ Χριστιανισμοῦ ὑπῆρχε τέτοιος ἀνταγωνισμός. Ὁ Χριστιανισμός πάντοτε παρουσίαζε τὸν ἑαυτὸν του σὰν τὸν «Νέον Ἰσραήλ». Πάντοτε προτιμοῦσε τὰ ἑβραϊκὰ στοιχεῖα καὶ ἀρνεῖτο τὰ ἑλληνικὰ στοιχεῖα. Τὸ πρόβλημα ἦταν, ποὺ ἡ Ἰουδαία κατὰ τὴν ἐποχὴ τοῦ Ἰησοῦ εἶχε ἐξελληνισθῇ σὲ πάρα πολὺ μεγάλο βαθμό, καὶ εἶναι δύσκολο νὰ ξεχωρίσῃ κανεὶς τοὺς Ἑβραίους ἀπὸ τοὺς Ἕλληνες. Ὁ πρῶτος «καυγᾶς» στὴν ἀρχαία ἐκκλησία ἦταν μεταξὺ τῶν Ἑλληνιστῶν Ἑβραίων καὶ τῶν ἰουδαϊζόντων Ἑβραίων. Καὶ μάλιστα οἱ στυλοὶ τῆς πρώτης ἐκκλησίας, ὁ Ἰάκωβος ὁ ἀδελφόθεος, ὁ Πέτρος καὶ ὁ Ἰωάννης, ὡς ἀντιπρόσωποι τῶν ἰουδαϊζόντων, προσπαθοῦσαν νὰ περιορίσουν τοὺς ἑλληνιστὲς Ἑβραίους, τοὺς πρώτους διακόνους. Ἐνας ἀπ' αὐτούς, ὁ λεγόμενος πρωτομάρτυς Στέφανος, σκοτώθηκε ἀπὸ τοὺς Ἑβραίους, διότι ἔδγαλε ἕναν δημόσιο λόγο, στὸν ὁποῖο μίλησε ἐναντίον τοῦ Μωσαϊκοῦ Νόμου καὶ τοῦ Ναοῦ. Ὁ Παῦλος ἐπίσης εἶχε τὶς ἴδιες ἀπόψεις καὶ γι' αὐτὸ ἐκδιώχθηκε ἀπὸ τοὺς Ἑβραίους, ὅπου πῆγαινε νὰ κηρύξῃ ὑπὲρ τοῦ Ἰησοῦ. Εἶναι πολὺ σημαντικό, ποὺ οἱ Ἑβραῖοι ἀρνήθηκαν τὸν Ἰησοῦ ὡς Μεσσία, ἀλλὰ οἱ Χριστιανοὶ τὸν δέχθηκαν. Τὸ παράξενο εἶναι πὼς οἱ Ἕλληνες Χριστιανοὶ ἔφθασαν στὸ σημεῖο νὰ ἀρνηθοῦν τὴν ἑλληνικότητά τους. Ἡ μακροαίωνα πλύση ἐγκεφάλου τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ σ' αὐτὸ τὸ ζήτημα ἔχει προκαλέσει σοβαρὰ προβλήματα στὶς ἑλληνικὲς κοινότητες τῶν ΗΠΑ.

– Γιατί ἐγκαταλείψατε τὴν ἱερωσύνη;

– Εἰςδεψα τὰ νειάτα μου νὰ μελετῶ καὶ νὰ ἐρευνῶ τὶς πηγὲς καὶ τὶς παραδόσεις τοῦ ἔθνους μας. Ὅταν ἐπέστρεψα στὶς ΗΠΑ, μετὰ τὶς σπουδὲς μου στὸ ἑλληνικὸ πανεπιστήμιο, βρῆκα τὶς ἑλληνικὲς κοινότητες διχασμένες σὲ δύο παρατάξεις. Τὸ

6. Ποιὸς εἶδε πρῶτος τὸν ἀναστημένο Ἰησοῦ;

Γιὰ τὸν εὐαγγελιστὴ καὶ μαθητὴ τοῦ Ἰησοῦ Ματθαῖο (28, 1-10), τὸν ἀναστημένο Ἰησοῦ οἱ πρῶτες ποὺ τὸν εἶδαν ἦταν ἡ Μαρία ἡ Μαγδαληνὴ καὶ μία ἄλλη Μαρία, ποὺ ἤρθαν τὰ χαράματα νὰ δοῦν τὸν τάφο του. Τὶς εἶδε, καὶ μάλιστα τὶς χαιρέτησε μὲ τὸ **«Χαίρετε»**. Ἄν προσέξουμε τὸν Μάρκο (16, 1-8), θὰ δοῦμε πὼς ὄχι μόνον δὲν συμφωνεῖ μὲ τὸν Ματθαῖο, ἀλλὰ καὶ ἀντιφάσκει πρὸς ἑαυτὸν. Λέει λοιπόν, πὼς στὸ μνημεῖο δὲν πῆγαν μόνον οἱ δύο Μαρίες, ἀλλὰ ἦταν καὶ ἡ Σαλώμη καὶ πὼς δὲν πῆγαν τὰ βαθιὰ χαράματα ἀλλὰ μὲ τὴν ἀνατολὴ τοῦ ἡλίου. Τὸν ἀναστημένο ὅμως Ἰησοῦ δὲν τὸν συνάντησαν πουθενά. Τὸ γεγονὸς τὸ μάθανε ἀπὸ ἕνα νεαρὸ λευκοφορεμένο, ποὺ τοὺς εἶπε νὰ τρέξουν νὰ τοῦ ποῦν στοὺς μαθητὲς γιὰ νὰ χαροῦν. Καὶ συμπληρώνει ὁ Μάρκος: **«Αὐτὲς ὄγῃσαν καὶ ἔφυγαν ἀπὸ τὸ μνημεῖο, μὰ ἀπὸ τὸν φόβο τους δὲν εἶπαν σὲ κανένα τίποτα»**. Δηλαδή δὲν τὸ εἶπαν οὔτε στοὺς μαθητὲς του; Ἀπεναντίας ὁ Ματθαῖος, πιὸ πάνω, μᾶς λέει πὼς φοβήθηκαν

σχίσμα αυτό σήμερα έχει φθάσει στο αποκορύφωμά του με τις γνωστές διαμάχες στην 'Αρχιεπισκοπή.

Ουσιαστικά πρόκειται για τὸ ἴδιο πρόβλημα πὸν δασανίζει τὸ ἔθνος μας γιὰ δύο χιλιάδες χρόνια τώρα: Εἴμαστε Ἕλληνες ἢ εἴμαστε Ὁρθόδοξοι Χριστιανοί; Ἡ διαρκὴς πλύση ἐγκεφάλου μᾶς ἔκανε νὰ πιστέψουμε, ὅτι εἴμαστε «Ἕλληνορθόδοξοι Χριστιανοί». Σήμερα τὸ σχῆμα αὐτὸ κατέρρευσε. Τὸ σχίσμα σήμερα στὶς κοινότητες τῆς Ἀμερικῆς ἀφορᾷ στὴν διαμάχη μεταξὺ ἐκείνων πὸν θέλουν νὰ κρατήσουν τὰ ἑλληνικά μας ἥθη καὶ ἔθιμα καὶ αὐτῶν πὸν ἐπιθυμοῦν νὰ θυσιάσουν τὸν Ἕλληνισμό μας γιὰ μία δηθελ «Ἀμερικανικὴ Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία», μετὸ πρόσχημα νὰ προσελκύσουν τοὺς Ἀμερικανοὺς στὴν Ὁρθοδοξία... Τώρα ὁ «Ὁρθόδοξος Χριστιανισμός» μᾶς δείχνει τὸ πραγματικὸ του πρόσωπο: τὸ ἀνθελληνικό. Ἀρκεῖ κανεὶς νὰ ἀνατρέξῃ στὰ ἄφθονα ἀνθελληνικά στοιχεῖα στὰ ἔργα τῶν «Ἑλλήνων Πατέρων τῆς Ἐκκλησίας» (Σημ. «Δ»: *Γιὰ τὸν ἀνθελληνισμό τῶν Πατέρων τῆς Ἐκκλησίας βλέπε τὰ σχετικὰ ἀποσπάσματα ἀπὸ τὰ ἔργα τους στὰ τεύχη 197, 198, 200 καὶ 204 τοῦ «Δαυλοῦ»*).

Χειροτονήθηκε λοιπόν, με σκοπὸ νὰ βοηθήσω τοὺς Ἕλληνες τοῦ ἐξωτερικοῦ νὰ καταλάβουν τὴν πλάνη. Ἐπιχειροῦσα νὰ διαδώσω τὶς ἀξίες τοῦ ἑλληνισμοῦ, τὰ ἥθη καὶ τὰ ἔθιμά μας. Ὁ πόλεμος πὸν ὑπέστην ἦταν μεγάλος. Τότε ἀντιλήφθηκα τὸν πραγματικὸ χαρακτήρα τῆς ἐκκλησίας, ἡ ὁποία δὲν ἀφήνει κανένα περιθώριο γιὰ προσωπικὴ πρωτοβουλία ἢ ἐλεύθερη σκέψη. Ἡ ἀλήθεια εἶναι τόσο ἀντίθετη πρὸς ὅ,τι διδάσκει ἡ «Ὁρθοδοξία». Ματαιοπονοῦσα.

Νάνου Μπίσκα

δέβαια, ἀλλὰ με χαρὰ τρέξανε νὰ τὸ ποῦν στοὺς μαθητές. Ἐκεῖνο ὅμως πὸν κάνει τὸν Μᾶρκο νὰ ἀντιφάσκη, εἶναι ὅτι, ἐνῶ παραπάνω λέει πὼς «ἐξεληθοῦσαι ἔφυγον ἀπὸ τοῦ μνημείου», ἄρα ἔφυγε μαζί καὶ ἡ Μαγδαληνή, ὡστόσο πιὸ κάτω ἐντελῶς ξεκάρφωτα συμπληρώνει: «**Ἔερετε, πρῶτα στὴ Μαρία τὴ Μαγδαληνὴ φανερώθηκε ὁ Ἰησοῦς**». Γιὰ τὸ ἴδιο θέμα ὁ Λουκᾶς (24, 1-11) δίνει διαφορετικὴ πληροφορία. Βέβαια «**ὁρθρον δαθέως**» πῆγαν στὸ μνημα οἱ δύο Μαρίες, ἀλλὰ ἀντὶ τῆς Σαλώμης, πὸν μᾶς ἀνέφερε ὁ Μᾶρκος, μαζί τους εἶναι κάποια Ἰωάννα καὶ ὄχι μόνον αὐτὲς οἱ τρεῖς ἀλλὰ καὶ ἄλλες γυναῖκες. Βέβαια τὸ πόσες τελικὰ πῆγαν, αὐτὸ δὲν ἔχει καὶ μεγάλη σημασία. Κατὰ τὸν Λουκᾶ, ἀκόμα τὴν Ἀνάσταση τοῦ Ἰησοῦ δὲν τὴν μαθαίνουν ἀπὸ ἓναν ἄγγελο, ὅπως μᾶς εἶπε ὁ Ματθαῖος ἢ ἀπὸ ἓνα νεαρὸ κατὰ τὸν Μᾶρκο, ἀλλὰ ἀπὸ δύο ἀγγέλους. Ἡ βασικὴ ὅμως διαφορὰ τοῦ Λουκᾶ ἀπὸ τοὺς προηγούμενους εὐαγγελιστὲς εἶναι, ὅτι, γιὰ μὲν τὸν Ματθαῖο οἱ δύο μόνο Μαρίες εἶδαν καὶ χαιρετήσαν τὸν ἀναστημένο Ἰησοῦ, πὸν ἔτρεξαν καὶ

τὸ εἶπανε στοὺς μαθητές, γιὰ τὸν Μᾶρκο δὲν τὸν εἶδανε, μὰ καὶ ποὺ τὸ ἔμαθαν, δὲν τὸ εἶπανε ἀπὸ φόβο πουθενὰ καὶ παρόλο ποὺ ἔφυγαν ἀπὸ τὸ μνήμα, **«πρῶτη ἡ Μαγδαληνὴ τὸν εἶδε»** ὁ Λουκᾶς ἀναφέρει, ὅτι ναὶ μὲν δὲν τὸν εἶδαν, μὰ ὅταν τὸ ἔμαθαν, πῆγαν καὶ τὸ εἶπαν στοὺς μαθητές, μὰ ἐκεῖνοι πῆραν τὰ λόγια τους γιὰ φλυαρία. Καὶ προσθέτει μία πληροφορία-«δόμδα» ὁ «Λουκᾶς», ποὺ τινάζει στὸν ἄερα ὅλα ὅσα λένε οἱ προηγούμενοι εὐαγγελιστές: «Ὅτι δηλαδὴ ὁ ἀναστημένος Ἰησοῦς πρῶτα στὸν Σίμωνα-Πέτρο φανερώθηκε. Ναί, **«ὄντως ἠγέρθη ὁ Κύριος καὶ ὤφθη Σίμωνι»** (Λουκᾶς 24, 34).

Στὸ ἴδιο θέμα τὸ ἴδιο ἀντιφατικὸς εἶναι καὶ ὁ Ἰωάννης. Γι' αὐτόν, μόνη της ἂν καὶ γυναίκα, ἡ Μαγδαληνὴ φτάνει μέσα στὸ σκοτάδι στὸ μνήμα τοῦ Ἰησοῦ. Μὰ ὅταν βλέπη τραδηγμένη τὴν ταφόπετρα, τρέχει πίσω στὴν πόλη καὶ αὐτὸ ποὺ εἶδε μόνο στὸν Πέτρο καὶ στὸν Ἰωάννη τὸ λέει (Ἰωάννης 20, 1-2). Καὶ παρ' ὅλο ποὺ δὲν μπῆκε μέσα στὸ μνήμα νὰ δῇ, ὅμως δὲν τοὺς λέει ὅτι βρῆκε τὴν ταφόπετρα τραδηγμένη, ἀλλὰ ὅτι σήκωσαν ἀπὸ τὸ μνήμα τὸν Κύριο καὶ δὲν ἤξερε ποῦ τὸν ἔβαλαν. Τέλος πάντων. Οἱ δύο μαθητές, μόλις τὸ ἔμαθαν, ἔτρεξαν μέσα σ' ἐκεῖνο τὸ πρωινὸ μισοσκοτάδο, γιὰ νὰ φτάσουν στὸ μνήμα καὶ νὰ διαπιστώσουν πῶς ἦταν ἄδειο. Τὸ περιεργό εἶναι, ὅτι ὁ Ἰωάννης δὲν μᾶς ἀναφέρει, ἂν ἡ Μαγδαληνὴ τοὺς ἀκολούθησε ἢ ἔμεινε στὴν πόλη. Ὡστόσο δὲν ξεχνᾷ νὰ πῇ πῶς οἱ μαθητές αὐτοί, ὅταν εἶδαν τὸ μνήμα ἄδειο, δὲν κάθισαν ἐκεῖ, ἀλλὰ ἔφυγαν πίσω. Ἀλλὰ ἀφοῦ ὁ Πέτρος καὶ ὁ Ἰωάννης γύρισαν πίσω, πῶς βρέθηκε ξαφνικὰ ἡ Μαγδαληνὴ νὰ κλαίῃ ἔξω ἀπὸ τὸ μνήμα; Ἄν ὑποθέσουμε, πῶς ἡ Μαγδαληνὴ τοὺς ἀκολούθησε, τότε καὶ στὸ γυρισμὸ τοὺς ἀκολούθησε.

Γιὰ νὰ ἔλθῃ κι αὐτός, ὁ Ἰωάννης σὲ ἀντίθεση μὲ τὸν συμμαθητὴ του καὶ συνευαγγελιστὴ του Ματθαῖο (28, 9), ποὺ ἀναφέρει πῶς ὁ Ἰησοῦς ἔφησε τίς δύο Μαρίες νὰ τοῦ ἀγγίξουν τὰ πόδια καὶ νὰ τὸν προσκυνήσουν, ἐνῶ αὐτὸς λέει πῶς ὁ Ἰησοῦς τῆς εἶπε: **«μὴ μου ἅπτου»**, γιὰτὶ δὲν ἀνέθηκε ἀκόμα στὸν Πατέρα του. Ὅταν ὅμως στὶς ὀχτὼ ἡμέρες πάνω ἐκάλεσε τὸν Θωμᾶ νὰ τὸν ἀγγίξῃ, εἶχε ἀνεβῇ στὸν Πατέρα του; Ὁχι. Γιατί, στὸ ξενιθ τῶν Ἀγιογραφικῶν ἀντιφάσεων στὸ ἴδιο θέμα, ποὺ τὸ συναντοῦμε στὸν Παῦλο, κλητὸν ἀπόστολο ὅπως ἰσχυρίζεται ὁ ἴδιος (Α' Κορινθίους 15, 1-6), δὲ μνημονεύεται πῶς ὁ Ἰησοῦς φανερώθηκε πρῶτα στὶς γυναῖκες. Ἰδοὺ τί λέει: **«Γνωρίζω... ὅτι ὁ Χριστὸς πέθανε, ὅτι θάφτηκε καὶ ὅτι ἀναστήθηκε τὴν τρίτῃ ἡμέρα καὶ πῶς φανερώθηκε στὸν Κηφᾶ (Πέτρο) καὶ ὕστερα στοὺς δώδεκα»**. Ἀλίμονο...

7. Σὲ ποίῳ μέρος εἶδαν γιὰ πρώτη φορὰ οἱ μαθητές τὸν ἀναστημένο Ἰησοῦ;
 Ὁ μαθητὴς καὶ εὐαγγελιστὴς Ματθαῖος (28, 10) ἰσχυρίζεται, πῶς οἱ ἔνδε-

κα μαθητὲς πῆραν μήνυμα τοῦ Ἰησοῦ μὲ τὶς γυναῖκες ποὺ τὸν εἶδαν ἀναστημένο, νὰ τὸν συναντήσουν πάνω στοῦ γνωστό τους βουνό τῆς Γαλιλαίας, καὶ τελικά, λέει, ἔγινε αὐτὴ ἡ συνάντηση. Καὶ τὸ ἰσχυρίζεται αὐτὸ μὲ τόση πειστικότητα, ἀγνοῶντας πὼς αὐτὴ ἡ ἀπόσταση (ἀπὸ Ἱερουσαλὴμ) εἶναι πάνω ἀπὸ ἑκατὸ χιλιόμετρα, ποὺ ἔπρεπε νὰ περπατηθῇ προτοῦ δύσῃ ὁ ἥλιος, γιὰ νὰ δοῦν καὶ νὰ τὸν πιστέψουν.

Ὡστόσο κατὰ «δὲν πάει καλά» μὲ τὸν Μᾶρκο (16, 7) γιατί, ἐνῶ μᾶς μεταφέρει τὴν πληροφορία πὼς ὁ Ἰησοῦς παραγγέλλει στοὺς μαθητὲς του νὰ πάνε πιὸ μπροστὰ ἀπὸ αὐτὸν στοῦ βουνό τῆς Γαλιλαίας νὰ τὸν περιμένουν, αὐτοστιγμὴ τὸ ξεχνᾷ, γιὰ νὰ μᾶς πῇ πὼς ὁ Ἰησοῦς ἐκεῖνο τὸ βράδυ συναντήθηκε μαζί τους σὲ κάποιο σπῖτι στὰ Ἱεροσόλυμα τὴν ὥρα τοῦ δείπνου (16, 14) καὶ ἦταν καὶ οἱ ἑνδεκα μαζί. Ὁ Λουκᾶς (24, 36-41) δὲν ξέρει καὶ αὐτὸς τὴ συνάντηση στὴ Γαλιλαία, ξέρει ὅμως πὼς ἐκεῖνο τὸ βράδυ ὁ Ἰησοῦς συναντήθηκε καὶ μὲ τοὺς ἑνδεκα σὲ κάποιο σπῖτι στὰ Ἱεροσόλυμα, ὅπου, ὅταν τὸν εἶδαν, τὸν πέρασαν γιὰ φάντασμα.

Ἐρχεται νὰ μᾶς ξαφνιασῇ ὁ Ἰωάννης (20, 19-29), ποὺ δὲν ξέρει καμμιὰ συνάντηση στὴ Γαλιλαία. Ἡ συνάντηση, λέει, ἔγινε σὲ κάποιο σπῖτι στὰ Ἱεροσόλυμα, μὰ ἔλειπε ὁ Θωμᾶς. Ὅμως ὅλοι οἱ προαναφερθέντες συννευαγγελιστὲς του ἐπιμένουν, πὼς, ὅπου ἔγινε ἡ συνάντηση, ἦσαν καὶ οἱ ἑνδεκα. *Λοιπὸν; Θέμα θεοποίησης.*

8. Ἡ ἀνάληψη τοῦ Ἰησοῦ

Τὴν ἀνάληψη τοῦ Ἰησοῦ στοὺς οὐρανούς μετὰ τὴν ἀνάστασή του τὴν πληροφοροῦμαστε ἀπὸ τὸν Μᾶρκο (16, 9-20), τὸν Λουκᾶ (24, 33-53), τὶς «Πράξεις» (1, 1-12) καὶ σὰν ἀπλὴ θύμιση ἀπὸ τὴν Α΄ Τιμόθ. (3, 16). Ὁ Ματθαῖος καὶ ὁ Ἰωάννης δὲν λένε τίποτε γιὰ καμμιὰ ἀνάληψη, κι ἂς ἦταν καὶ μαθητὲς του. Ὅμως καὶ οἱ δύο εὐαγγελιστὲς ποὺ μιλοῦν γιὰ ἀνάληψη δὲν συμφωνοῦν μεταξύ τους. Ὁ Μᾶρκος βεβαιώνει, πὼς ἀνελήφθη τὴν ἴδια μέρα τῆς ἀνάστασης. Ὁ Ἰησοῦς κατὰ τὸν Μᾶρκο φανερώνεται στοὺς μαθητὲς τοῦ βράδυ, τὴν ὥρα τοῦ δείπνου, δηλαδὴ σὲ κάποιο σπῖτι στὰ Ἱεροσόλυμα, καὶ τὴν ὥρα ποὺ εἶχε τελειώσει τὰ λόγια του μαζί τους, ἀνελήφθη, λέει, στοὺς οὐρανούς καὶ κάθισε στὰ δεξιὰ τοῦ Θεοῦ. Ὁ Λουκᾶς (24, 33-53) ἰσχυρίζεται, πὼς ναὶ μὲν ἀνελήφθη τὴν ἴδια μέρα τῆς ἀνάστασης, ἀλλὰ ἀφοῦ πρῶτα συναντήθηκε καὶ ἔφαγε ψημένο ψάρι καὶ μέλι ἀπὸ κομμάτι κηρύθρας μαζί μὲ τοὺς μαθητὲς του, τοὺς περπάτησε (νύκτα) μέχρι τὴ Βηθανία, ὅποτε σηκώθηκε ἀπὸ ἀνάμεσά τους καὶ πῆγαινε στὸν οὐρανό. Τὸ ὅτι γιὰ τὸν Λουκᾶ ἡ ἀνάληψη ἔγινε τὸ ἴδιο βράδυ τῆς ἀνάστασης, συμπεραίνεται κι ἀπὸ τὸ 9, 51. Λέει δηλαδὴ: «Ὅταν συμπληρώθηκαν οἱ ἡμέρες καὶ ἐπλησίαζε ἡ ἡμέρα τῆς ἀνάληψής του, τοῦ μῆκε ἡ ἰδέα νὰ πάῃ στὰ Ἱεροσόλυμα». Κι

αὐτὸ δέδαια λίγες μέρες πρὶν σταυρωθῇ. Ὅμως οἱ «Πράξεις» δὲν συμφωνοῦν μὲ τοὺς προηγούμενους. Γι' αὐτὲς ὁ Ἰησοῦς ἀνελήφθη μετὰ σαράντα ἡμέρες καὶ ὄχι ἀπὸ τὴν Βηθανία μὰ ἀπὸ τὸ ὄρος τῶν Ἐλαιῶν. Καὶ μία ἀκόμα λεπτομέρεια: Γιὰ τὸν Λουκᾶ οἱ μαθητὲς, μετὰ τὴν ἀνάληψη, γύρισαν πίσω καὶ ἔμεναν παντοτινὰ στὸ Ναό, δοξάζοντας τὸν Θεό. Γιὰ τὶς «Πράξεις» οἱ μαθητὲς δὲν πῆγαν νὰ μένουν στὸ Ναό, ἀλλὰ στὸ «ἀνώϊ», μέσα στὰ Ἱεροσόλυμα.

9. Τὸ θαῦμα στὴν Κανᾶ

Αὐτὸ τὸ θαῦμα, τὸ πρῶτο μάλιστα τοῦ Ἰησοῦ, τὸ ἀναφέρει μόνο ὁ Ἰωάννης (2, 1-11). Κανένας ἄλλος εὐαγγελιστὴς δὲν τὸ ξέρει. Κανονικὰ ὅμως πρῶτο θὰ πρέπη νὰ ἦταν τὸ θαῦμα μὲ τὰ ψάρια στὴ θάλασσα τῆς Τιβεριᾶδος (Ματθαῖος 4, 18-22, Μᾶρκος 1, 16-20 καὶ Λουκᾶς 5, 1-11). Καὶ ἐνῶ γι' αὐτοὺς τοὺς τρεῖς ὁ εὐαγγελιστὴς Ἰωάννης ἦταν θεατὴς αὐτοῦ τοῦ θαύματος, γιατί ἦταν μέσα στὸ πλοῖο τοῦ πατέρα του, τοῦ Ζεδεδαίου (Λουκᾶς 5, 10), ὥστόσο δὲν τὸ «θυμᾶται» καὶ ἀναφέρει ἄλλο περιστατικό, πὺν ἀφορᾷ στὴν ἐκλογὴ τῶν μαθητῶν τοῦ Ἰησοῦ (1, 35-51). Ἔτσι γιὰ τὸν Ἰωάννη τὸ θαῦμα τῆς Κανᾶ, ὅπου τὸ νερὸ ἔγινε κρασί, ἦταν τὸ πρῶτο. Ὅμως καὶ αὐτὸ ὑπὸ σκέψιν καὶ νὰ γιατί: Σύμφωνα μὲ τὴν διήγησιν τοῦ ἴδιου τοῦ Ἰωάννη (1, 19-28) ὁ Πρόδρομος βρῖσκεται στὴ Βηθαβαρά, πέραν τοῦ Ἰορδάνη καὶ δέχεται ἀπεσταλμένους τῶν Ἰουδαίων, γιὰ νὰ τοὺς πῇ, ἂν αὐτὸς εἶναι ὁ Χριστός, πρᾶγμα πὺν δέδαια τὸ ἀρνήθηκε. Τὴν ἄλλη μέρα, δηλαδὴ μετὰ ἀπὸ αὐτὴν τὴ συνάντησιν, ὁ Πρόδρομος βλέποντας τὸν Ἰησοῦ νὰ ἔρχεται κοντά του (Ἰωάννης 1, 29-41, ὅπου δὲν ξεκαθαρίζεται ἂν πῆγε γιὰ νὰ βαφτισθῇ ἢ ὄχι) φώναξε: «**Ἴδου ὁ ἁμνὸς τοῦ Θεοῦ ὁ αἶρων τὴν ἁμαρτίαν τοῦ κόσμου.**»

Καὶ ὁ Ἰωάννης συνεχίζει: Τὴν ἄλλη ἡμέρα, δηλαδὴ μετὰ τὴν συνάντησιν τοῦ Ἰησοῦ μὲ τὸν Πρόδρομο, ξαναβλέπει ὁ Πρόδρομος τὸν Ἰησοῦ καὶ τοῦ λέει τὰ ἴδια παραπάνω λόγια, πὺν τὰ ἄκουσε ὁ Ἀνδρέας καὶ τὸν ἀκολούθησε (Ἰωάννης 1, 35-51). Καὶ ἐρχόμαστε στὸ κρῖσιμο σημεῖο: «Καὶ τὴν τρίτην ἡμέρα γάμος γινόταν στὴν Κανᾶ τῆς Γαλιλαίας καὶ ἦσαν ἐκεῖ ἡ μητέρα του, ὁ Ἰησοῦς καὶ οἱ μαθητὲς του...». Τὴν τρίτη ἡμέρα. Δηλαδὴ τὴν πρώτην ἡμέρα ἦταν ἡ συνάντησιν τοῦ Ἰησοῦ μὲ τὸν Πρόδρομο (Ἰωάννης 1, 29-34). Τὴ δεύτερη ἡμέρα ἦταν ἡ συνάντησή του ξανά μὲ τὸν Πρόδρομο καὶ ἡ γνωριμία του μὲ τὸν Ἀνδρέα καὶ τὸν Πέτρο, γνωριμία πὺν συνέβη στὴν Βηθαβαρά, πέραν τοῦ Ἰορδάνη, σχεδὸν κοντὰ στὴ Νεκρὰ Θάλασσα (Ἰωάννης 1, 35-51). Ἡ τρίτη λοιπὸν ἡμέρα ἦταν αὐτὴ πὺν ὁ Ἰησοῦς ἦταν παρὼν στὸν γάμο τῆς Κανᾶ, στὴ Γαλιλαία. Ἔ, λοιπόν, δὲν μποροῦν νὰ σταθοῦν στὴν πραγματικότητα, αὐτά, γιατί ἑκατὸν πενήντα χιλιόμετρα δὲν βαδίζονται σὲ μία ἡμέρα...

Ε. Ἀτταβύριος

Προμηθεύς, Ἀπολλώνιο καὶ Διονυσιακὸ Πνεῦμα

Διαδίδοντας στὸ τεῦχος 200-201 τοῦ «Δαυλοῦ» διεξοδικὰ τὴν ἀνάλυση γιὰ τὸ Διονυσιακὸ καὶ Ἀπολλώνιο Πνεῦμα γεμίζει ἡ ψυχὴ τοῦ ἀνθρώπου μεγαλωσύνη καὶ καλωσύνη. Τότε, στὴν Ἀρχαιότητα, τὸ «Συμπαντικὸ μηχάνημα» ἄνθρωπος λειτουργεῖ σὲ ὅλο τὸ εὐρὺ φάσμα τῆς ὑπαρξέας του. Ἕνας παμμέγιστος πολιτισμὸς ἀστράφτει στὸ Σύμπαν – ἀντανάκλαση ὅπωςδήποτε τῆς ἀναμφισβήτητης μεγαλωσύνης του. Ὁ Προμηθεὺς ἔστρωσε μὲ ἐλευθερίᾳ τὸ δρόμο. Ἔτσι τὸ πνεῦμα σὲ μιὰ μεγαλειώδη περίσκεψη δέχεται τὴ γιγαντιότητα τοῦ Ἀπείρου μέσα ἀπὸ τίς δυνατότητες τῆς ὑπόστασής μας. Ὁμοια ἡ μέθη τῶν αἰσθήσεων καὶ τῶν συναισθημάτων σκιρτᾷ κι αὐτὴ στὸ ὑπέροχο ἀνθρώπινο σῶμα, ὅπως ἦταν τότε. Ἐκεῖ ποὺ ἡ παγκοσμιότης φθάνει στὴν ἀνθρώπινη ἔκσταση τοῦ ἔρωτα καὶ σὲ ὅ,τι ἄλλο ὁμορφο ἔχει ἡ ψυχὴ τοῦ ἀνθρώπου. Ἴσως ἔτσι οἱ τερατώδεις δυνάμεις τῆς φύσης, ποὺ γεννοῦν τὸ Σύμπαν, ἔρχονται στὸν πλανήτη Γῆ, νὰ ποῦν τὸ τραγούδι τους. Ὁ μικρὸς ἄνθρωπος στὴν ἀγκαλιὰ της τρομάζει! Καὶ τῆς Γῆς καὶ τῆς Ἀνδρομάχης ὁ Ἐκτορας θγάζει τὴν περικεφαλαίᾳ, ἀλλὰ καὶ γιὰ νὰ ἰδῇ τὸ ἀνθρώπινο πρόσωπό του ὁ μικρὸς του γιός, ποὺ εἶναι τρομαγμένος στὴν ἀγκαλιὰ τῆς μάνας του καὶ νὰ ἡσυχάσῃ ἀποχαιρετῶντας τον...

Συγκρούσεις γαλαξιδῶν καὶ ἀστέρες νόβα, τερατώδη φαινόμενα ποὺ ἀνακαλύπτει τὸ δορυφορικὸ τηλεσκόπιο Hubble. Μαῦρες τρύπες, ἐκεῖ ὅπου ἡ βαρύτης σὲ ἀσύλληπτους ἀριθμοὺς καταργεῖ τοὺς γνωστοὺς φυσικοὺς νόμους καὶ φυλακίζει τὸ πανελεύθερο φῶς. Ἀρμονία ὅμως μετὰ ἀπὸ ὅλα τοῦτα μετὰ τίς φωτιές, τὰ σφυριὰ καὶ τὰ ἀμόνια τοῦ Ἡφαίστου στὸ Ἀπειρο. Στὴ θεωρίᾳ τῶν κβάντα (μικροσωματιδίων) ἄλλος ἓνας ἄπειρος κόσμος, ἐκτὸς ἀπὸ τὸ μέγакοσμο, ἀπλώνεται. Δὲν εἶναι οὔτε ἀπολύτως προκαθωρισμένος (ἀρχὴ τῆς «ἀπροσδιοριστίας») οὔτε ἐντελῶς ἀκαθόριστος. Εἶναι «ἐλαστικός», «ζωντανός», «ἀναπνέει». Ἔτσι ἡ ζωὴ ὑφασμένη σταῖς δις τῶν ὁργανικῶν του ἐνώσεων, ὅπως ἡ μοριακὴ βιολογία λέει, κολυμπᾷ κι αὐτὴ στὸ ταξίδι της.

«ᾠ! τῆς αὐγῆς κροκάτη γάζα, γαρούφαλα τοῦ δειλινοῦ», λέει ὁ ποιητής. Ἐδῶ ἔρχεται γιὰ πρώτη φορὰ ἡ καταπληχτικὴ ἀρχαία Τέχνη, νὰ μᾶς δώσῃ τὴν ἀντάξια τοῦ σύμπαντος ἔκφρασή της. Τὸ

γιγάντιο τοῦ Ἀπειρου (Ἀπολλώνιο) καὶ τὸ ζωντανὸ (Διονυσιακὸ) τοῦ μικρόκοσμου μᾶς δίνουν τὸ κάλλος. Μιὰ ἀνθρώπινη ἐπιτομὴ τοῦ Σύμπαντος. Ἡ ὑπέρτατη τεχνικὴ τῶν καλλιτεχνῶν τῆς δίνει τὸ τίμημα, γιὰ νὰ μῆ ὁ ἄνθρωπος στὴν ἴδια τὴ δημιουργία.

Ἔτσι, ἓνας Φειδίας παίρνει τὸ ἀπρόσωπο βιολογικὸ πλάσμα, τὸν ἄνθρωπο, καὶ τὸ καταξιώνει ἐκφραστικὰ σὲ ἓνα ὑπέροχο πλάσμα τοῦ Σύμπαντος. Ὁ γαλάζιος πλανήτης φέρνει ἔτσι τὸ δεῖγμα («ἐκόμισα εἰς τὴν Τέχνην», Κ. Καβάφης), μέσα ἀπὸ τὴν αἰσθητικὴν, τὴν ποίηση, τὴ φιλοσοφία.

Ἄν ἡ ἀνθρωπότης ξέπεσε στὸ σημερινὸ χάλι ἀπὸ κουταμάρα τῆς, τί νὰ κάνουμε; δικαιολογημένη. Ὅμως ὁ ἐβραιοχριστιανισμὸς (ὑπάρχει ἓνα κομμάτι τοῦ Παπαδιαμάντη, ἃς μείνῃ ἀπείραχτο!) ὄχι ἀπὸ κουταμάρα ἀλλὰ ἀπὸ λυσσώδη κακία, ποὺ σὰν μεσαίωνα, καπιταλισμὸς, μαρξισμὸς, σοσιαλισμὸς, ἔχει στοιχίσει ἑκατοντάδες ἑκατομμύρια νεκροὺς καὶ κατάντησε ὅλη τὴν ἀνθρωπότητα ψυχικὰ ἄρρωστη. Ἔ! εἶναι ἀδικοιολόγητο. Φανατικοὶ ἀδίσταχοι μετέτρεψαν μεθοδικὰ καὶ μὲ πλήρη ἐπίγνωση τὴ μεγαλωσύνη στὸ χάλι ποὺ βλέπουμε. Οἰκονομικοποίησαν τὰ πάντα, ρίχνοντας τὸν ἄνθρωπο στὴν ἀνάγκη καὶ στὸ χαμηλὸ ἐπίπεδο ζωῆς, γιὰτὶ ἀλλοίωσαν τὶς ἀξίες τῆς. Καὶ ἔρχονται ὑποκριτικὰ μὲ τὸν Φρόντ νὰ μᾶς θεραπεύσουν, μὲ τὴν ἐπιστήμη τοῦ ὑποσυνείδητου, τὴν κάκωση ποὺ ἐπέφεραν στὴν ἀνθρωπότητα. Γιὰ θεραπεία δὲ συστήνουν νὰ ξαναδροῦμε πάλι τὸν χαμένο παρὰδεισο. Ἀλλὰ κουθέντα γιὰ Διόνυσσο... Γενεὲς ὁλόκληρες γαλουχήθηκαν μὲ τὸ ψέμμα τοῦ Χριστιανισμοῦ-Καπιταλισμοῦ-Μαρξισμοῦ. Ἐνῶ εἶναι ὅλα ἓνα πρᾶγμα, ποὺ ἀπορρέει ἀπὸ τὴ «φιλοσοφία» τους, τὴν καθαρὰ ἀνθελληνικὴν παριστάνουν τοὺς τάχατες ἐχθροὺς μεταξύ τους καὶ ὁ ἓνας τὰ ρίχνει στὸν ἄλλο, ὥστε ὁ φταίχτης νὰ εἶναι ἄπιαστος. Δολιότης, ἀλλά, ὅπου τοὺς συμφέρει, καπήλευση τῆς Ἀρχαιότητος καὶ ὑποκρισία.

Ἔτσι, γιὰ νὰ φέρωμε τὰ πράγματα στὴ νεοελληνικὴ πραγματικότητα, ἀπὸ τὴ μιὰ οἱ «κουλτουριάρηδες» καὶ ἀπὸ τὴν ἄλλη τὸ Χριστεπώννυμον πλήρωμα –καημένη Ἑλλάδα!

Τὸ εἶπε ὁ Καραγκιόζης διερωτώμενος: «Πῶς κρατᾷς τὰ κεραμῖδια ξεκάρφωτα;»

Παντελῆς Γλάρος

Ἡ ἔννοια τοῦ «καιροῦ» τῶν Ἑλλήνων φιλοσόφων καὶ ἡ Κβαντική θεωρία

ΟΙ ΑΝΤΙΛΗΨΕΙΣ ΤΩΝ ΠΑΡΜΕΝΙΔΗ, ΣΟΦΟΚΛΗ,
ΚΑΙ ΠΛΑΤΩΝΟΣ ΠΑΡΑΜΕΝΟΥΝ ΑΞΕΠΕΡΑΣΤΕΣ

[Στὸ τεῦχος Μαρτίου, σσ. 13043-13049, ὁ τ. πρύτανης τοῦ Πανεπιστημίου Πατρῶν κ. **Κων. Σῦρος** σέ ἔρευνά του μὲ τίτλο «**Ὁ “ὑποκειμενικός χρόνος” τοῦ Ἡρακλείτου καὶ οἱ ἐφαρμογές του στὴν Κβαντικὴ θεωρία**» κατέδειξε, ὅτι ὁ χρόνος, ὁ ὁποῖος στὴν κλασσικὴ νεντώνεια φυσικὴ ἐθεωρήθη ὑπαρκτός, μὲ ἀντικειμενικὴ ὑπόσταση, ἀπεδείχθη μὲ τὴν φυσικὴ τοῦ Πλάνκ ὅτι δὲν ὑπάρχει ἀντικειμενικὰ, ἀλλὰ μόνον ἐφ’ ὅσον ὑπάρχει παρατηρητὴς· πρόκειται δηλαδὴ γιὰ τρόπο λειτουργίας τοῦ παρατηροῦντος ἀνθρωπίνου νοῦ, προκειμένου νὰ θέσῃ σὲ σειρὰ τὰ φαινόμενα ἢ γεγονότα. Ἡ νεώτερη αὐτὴ ἀποψη περὶ ἀνυπαρξίας τοῦ χρόνου συμπίπτει μὲ ἐκείνη τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων φιλοσόφων (καὶ δὴ τοῦ Ἡρακλείτου), οἱ ὁποῖοι ἐπίσης εἶχαν συλλάβει καὶ τὴν ἔννοια τοῦ χωροχρόνου. Στὴν συνέχεια τῆς ἔρευνας ποὺ ἀκολουθεῖ, ὁ καθηγητὴς Σῦρος διερευνᾷ τίς ἀπόψεις περὶ χρόνου τοῦ Παρμενίδου, τοῦ Σοφοκλέους καὶ τοῦ Πλάτωνος ἀπὸ τὴν σύγχρονη σκοπιὰ τῆς χρονοτοπολογίας.]

1. Ὁ Παρμενίδης

Οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες μὲ μόνην τὴν παρατήρησιν τῆς φύσεως καὶ μὲ ἀπλὰ μέσα, χωρὶς τὰ ἐξεζητημένα ἠλεκτρονικὰ ὄργανα τῆς ἐποχῆς μας, ἐπέτυχαν τὴν ἀνακάλυψιν μεγάλων ἀληθειῶν, οἱ ὁποῖες, λησμονηθεῖσες ἐπὶ αἰῶνες, μόλις σήμερα ἀναγνωρίζονται καὶ πάλιν ὡς ὀρθές.

Ὁ Παρμενίδης διετύπωσε τὴν ἀποψιν, ὅτι δὲν ὑπάρχει μεταβολὴ εἰς τὸν κόσμον. Ὅπως ὁ Ἡρακλείτος, ἔτσι καὶ ὁ Παρμενίδης, ἀντιλαμβάνόμενος ὀρθῶς τὴν ὑφὴν τοῦ χρόνου, ἀρνεῖται τὴν ὑπαρξιν τῆς μοναδικῆς προϋποθέσεως γιὰ τὸν ὀρισμὸν αὐτοῦ, γιὰ νὰ ἀρνηθῇ ἀκολούθως τὴν ὑπαρξιν αὐτοῦ τούτου τοῦ χρόνου. Ἡ μοναδικὴ αὐτὴ προϋπόθεσις ἀπὸ τῆς σκοπιᾶς του συνίσταται εἰς τὴν μεταβολὴν τῶν μερῶν τοῦ κόσμου διὰ τῆς κινήσεως. Πῶς ἐξηγεῖται λογικῶς τοῦτο, θὰ δειχθῇ κατωτέρω.

Ἡ φιλοσοφία περὶ χρόνου τοῦ Παρμενίδου εἶχεν ἓνα διάσημον θιασώτην εἰς τὴν Κάτω Ἰταλίαν: Ὁ Ζήνων ὁ Ἐλεάτης ἔμεινε γνωστός εἰς τὴν ἱστορίαν ἕνεκα τῶν λογικῶν «*παραδόξων*», τὰ ὁποῖα κατεσκεύασε πρὸς στήριξιν τῆς φιλοσοφίας τοῦ διδασκάλου του. Ἐκ τῶν πλέον γνωστῶν παραδόξων τοῦ Ζήνωνος τοῦ Ἐλεάτου εἶναι τὰ ἑξῆς:

α) Τοῦ Ἀχιλλέως καὶ τῆς χελώνης, τὴν ὁποία οὐδέποτε θὰ φθάσῃ ὁ Ἀχιλλεὺς εἰς ἀγῶνα ταχύτητος, ἐὰν ἡ χελώνη ἔχει ἀρχικῶς κάποιον μικρὸν προβάδισμα.

β) Τοῦ ἵπταμένου βέλους, τὸ ὁποῖον μένει ἀκίνητον, ἐφ’ ὅσον ἀνὰ πᾶσαν στιγμὴν πᾶν μέρος του ταυτίζεται πρὸς ἀκίνητον σημεῖον τοῦ χώρου.

Οὗτος ἐδίδασκε, δηλαδή, περὶ ἀνυπαρξίας κινήσεως, δάσει τῆς ὁποίας (κινήσεως) ὄχι μόνον μετρεῖται, ἀλλὰ καὶ δημιουργεῖται χρόνος. Κατὰ πόσον ἦτο ὀρθὴ ἡ ὄχι ἐκείνη ἡ ἀποψις τοῦ Παρμενίδου, θὰ ἐξετασθῇ κατωτέρω. Βέβαιον πάντως εἶναι, ὅτι αὐτὴ σχετίζεται ἀρρήκτως πρὸς τὴν ἔννοιαν τοῦ χρόνου.

Ἐκτὸς τῶν κλασσικῶν παραδόξων ὑπάρχουν πολλὰ παράδοξα καὶ εἰς τὴν σύγ-

χρονον ἐπιστήμην, τὰ ὅποια ἀπορρέουν ἀπὸ τὴν μερικότητα τῆς γνώσεως γιὰ τὴν φύσιν καὶ τὴν τοπολογία τοῦ χρόνου.

Ἐκ τῶν παραδόξων τῆς συγχρόνου φυσικῆς τὰ πλέον γνωστὰ εἶναι:

γ) Τῆς πορείας πρὸς τὸ παρελθόν.

δ) Τῆς διασπάσεως τῆς δέσμης κυμάτων.

ε) Τοῦ «Γάτου τοῦ Schroedinger» κ.ἄ.

Ἀλλὰ πρέπει νὰ θεωρηθῇ ὡς ἀπίθανος ἡ ἐκδοχή, ὅτι ὁ Παρμενίδης ἐσκέπτετο ἀπλοϊκῶς, δεχόμενος τὴν ἀνυπαξίαν τῆς κινήσεως. Συνεπῶς ἀπορρίπτεται ἡ ἀποψις, ὅτι ἐστερεῖτο τῆς ἰκανότητος διὰ τὴν διαπίστωση τῶν μεταβολῶν εἰς τὴν πρακτικὴν θεώρησιν τῆς φύσεως.

Ἡ ἀποψις τοῦ Παρμενίδου, ἡ ὁποία φαίνεται κατὰ Πλάτωνα τελείως ὀρθή, εἶναι, ὅτι τὰ ὑπὸ μεταβολὴν παρατηρούμενα εἰς τὴν φύσιν ἀντικείμενα δὲν εἶναι τὰ ὄντα καθ' ἑαυτά, ἀλλὰ ἀποτελοῦν ἐκφάνσεις τῶν πραγματικῶν ὄντων. Τοῦτο, διότι, ἐὰν τὰ ὄντα ἦσαν τὰ ὑπὸ μεταβολὴν παρατηρούμενα, τότε δὲν θὰ ἦτο δυνατὴ π.χ. μία μόνιμος ἀντιστοιχία μεταξὺ γλώσσης καὶ μερῶν τοῦ κόσμου: Μία λέξις, ἀντιστοιχοῦσα πρὸς κάποιο φυσικὸν ἀντικείμενον, παραμένει ἀπὸ τὴν μίαν ἡμέρα πρὸς τὴν ἐπομένην σταθερά. Τὸ ἀντικείμενον ὅμως, πρὸς τὸ ὁποῖον ἀντεστοίχει «χθές» ἢ λέξις, ἔχει μεταβληθῇ σήμερα καὶ συνεπῶς διαφέρει τοῦ «χθεςινοῦ».

Ἐκ τοῦ ὅτι ἡ γλώσσα δὲν μετεβλήθη, συνάγει ὁ Παρμενίδης ὅτι τὸ παρατηρούμενον δὲν ἀποτελεῖ τὴν εἰκόνα τοῦ κόσμου, ἀλλὰ εἰκόνα τοῦ μεταβαλλομένου. Συνεπῶς οὐδὲν εἰς τὸν κόσμον μεταβάλλεται καὶ οἱ παρατηρούμενες μεταβολὲς ἀποτελοῦν μεταβολὲς τῶν εἰκόνων μερῶν τοῦ ἀμεταβλήτου κόσμου. Ἐπειδὴ ὁ χρόνος δὲν εἶναι τὸ πρωταρχικόν, ἀλλὰ ἡ ἀπεικόνισις μεταβολῶν τοῦ κόσμου, ἔπεται ὅτι δὲν ὑπάρχει εἰς αὐτὸν χρόνος, διότι ὁ κόσμος δὲν μεταβάλλεται. Ὁμοίως δὲν ὑπάρχει κίνησις, διότι αὕτη ἐμπεριέχει τὴν μεταβολήν.

Ἡ διαφορὰ φιλοσοφίας τοῦ Παρμενίδου ἐντοπίζεται εἰς τὸ ἐὰν ὁ παρατηρούμενος κόσμος εἶναι ὁ πραγματικὸς ἢ ἀποτελεῖ ἀπλῶς εἰκόνα αὐτοῦ. Ἡράκλειτος καὶ Παρμενίδης, ἂν καὶ διαμετρικὰ ἀντίθετοι, συναντῶνται εἰς τὴν φιλοσοφίαν τοῦ Πλάτωνος, ὁ ὁποῖος δέχεται τὴν ὑπαρξίν κεχωρισμένως ἀμφοτέρων τῶν κόσμων: Τοῦ κόσμου τῶν ἰδεῶν (κόσμου τοῦ Παρμενίδου καὶ ἀργότερα τοῦ Πλάτωνος) καὶ κόσμου τῶν ὄντων (μεταβλητῶν τοῦ Ἡρακλείτου, καὶ σκιῶν τοῦ Πλάτωνος). Προκύπτει ὅθεν ἡ ἀνωτέρω διατυπωθεῖσα ἀποψις, καθ' ἣν ὁ Ἡράκλειτος καὶ ὁ Παρμενίδης ὑπῆρξαν τρόπον τινὰ πρόδρομοι τοῦ Πλάτωνος, ὁ ὁποῖος ἐπέτυχεν νὰ ἐνοποιήσῃ τὶς δύο φιλοσοφίες «ἀντίποδες».

2. Ὁ Σοφοκλῆς

Ἡ ἐνασχόλησις τοῦ Σοφοκλέους εἰς τὴν φιλοσοφίαν τοῦ χρόνου, ἂν καὶ οὗτος δὲν ὑπῆρξεν δεδηλωμένος φιλόσοφος, τεκμαίρεται ἐξ ἐνὸς τῶν ἀποφθεγμάτων, περιεχομένου εἰς τὰ ἀποσπάσματά του: «... ὅστις νέος τῶν μουσῶν ἀμελεῖ, τὸν τε παρελθόντ' ἀπώλεσε χρόνον καὶ τὸν μέλλοντα (χρόνον) τέθνηκε». Ὁ χρόνος διαιρεῖται συνεπῶς διὰ τὸν Σοφοκλῆ εἰς παρόν, παρελθόν καὶ μέλλον.

Τί σημαίνει ὅμως χρόνος διὰ τὸν Σοφοκλῆ; Ἐὰν νέος τις τῶν μουσῶν ἀμελεῖ, δηλαδή δὲν προβαίνει εἰς πράξεις, συνεπαγόμενες τὴν μεταβολὴν (αὔξησιν) τῆς μορφώσεώς του, τότε δὲν ὑπῆρξε παρελθὼν χρόνος δι' αὐτόν. Ἐξ αὐτοῦ προκύπτει, ὅτι ὁ Σοφοκλῆς συνδέει τὴν ὑπαρξίν χρόνου πρὸς τὴν ὑπαρξίν δράσεως, ὁδηγούσης εἰς μεταβολὴν τινα καὶ ἐν προκειμένῳ εἰς τὴν αὔξησιν τῆς κατὰ τὶς Μοῦσες μορφώσεως τοῦ νέου ἀνθρώπου.

Δὲν ἀρκεῖται, ὅμως, ἀπλῶς εἰς αὐτὴν τὴν διατύπωσιν, ἀλλὰ συνεχίζει: «... καὶ τὸν

μέλλοντα τέθνηκε». Είναι αυτόχρονα δραματική ή διαπίστωση αυτή του Σοφοκλέους! Τοῦτο, ὄχι μόνον ἀπὸ ποιητικῆς ἀπόψεως, ἀλλὰ καί, κυρίως, ἀπὸ ἀπόψεως φιλοσοφίας τοῦ χρόνου: Ὁ Σοφοκλῆς ταυτίζει ὄχι μόνον τὸν χρόνον ἀλλὰ καὶ τὴν ζωὴν πρὸς τὴν δρᾶσιν. Ἐπὶ πλέον συσχετίζει ὁ Σοφοκλῆς τὴν δρᾶσιν πρὸς τὴν ἐργασίαν δι' αὐξήσιν τῆς μορφώσεως, τὴν δρᾶσιν πρὸς τὴν μεταβολὴν, τὴν μεταβολὴν πρὸς τὸν χρόνον.

Τὸ γνωμικὸν ὅθεν τοῦ Σοφοκλέους ἐκφράζει, κατ' ἀφαίρεσιν, τὴν ἐξῆς σχηματικὰ παριστανομένην περὶ χρόνου φιλοσοφίαν του:

Δρᾶσις → Μεταβολή → Χρόνος → Ζωή

Σχ. 1. Ἡ γένεσις τοῦ χρόνου, κατὰ τὸν Σοφοκλῆ, πραγματοποιεῖται μέσῳ τῆς δράσεως καὶ τῆς παρατηρήσεως ὑπὸ τοῦ ἀνθρώπου. Ἡ δρᾶσις ἐπάγει μεταβολὴν καὶ ἡ μεταβολή, ὅταν παρατηρῇται, δημιουργεῖ χρόνον. Ἀντιθέτως, ἡ ἀδράνεια ἰσοδυναμεῖ κατὰ τὸν Σοφοκλῆ πρὸς θάνατον («... καὶ τὸν μέλλοντα τέθνηκε»).

Τοῦτο, διότι ἡ ὑπαρξὶς τοῦ χρόνου διὰ παρατηρητὴν τινα προϋποθέτει τὴν λειτουργίαν τῶν αἰσθήσεων του καὶ ἄρα τὴν ζωὴν.

Εἶναι καταπληκτικὸν τὸ γεγονός, ὅτι ἀκριδῶς αὐτὴ ἡ ἄποψις τοῦ Σοφοκλέους περὶ τῆς λειτουργίας τῶν αἰσθήσεων ἀνακαλύπτεται εἰς τὴν θεωρίαν χρόνου καὶ τόπου, ἡ ὁποία ἀποκλίνει ἀπὸ τῆς τρεχούσης περὶ χρόνου σημερινῆς διεθνοῦς ἀντιλήψεως. Ἀντίθετα πρὸς τὸν Σοφοκλῆ ἡ ἄποψις τοῦ Newton ἦτο, ὅτι ὁ χρόνος ρεεῖ ἀνεξαρτήτως τῶν αἰσθήσεων τοῦ παρατηρητοῦ. Ἡ κλονιζομένη ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τοῦ Newton κρατοῦσα περὶ χρόνου ἄποψις, συνέβαλε μὲν εἰς τὴν πρόοδον τῆς ἐπιστήμης, ἀλλὰ ἀπὸ αἰῶνος περίπου ἄρχισε νὰ ταλανίζῃ αὐτὴν μέσῳ παραδόξων ἀπαντήσεων εἰς θελιώδη φιλοσοφικά ἐρωτήματα. Ἀτυχῶς δὲν διαθέτω ἄλλες πηγὰς τοῦ Σοφοκλέους καὶ τερματίζω ἐδῶ τὴν ἀνάλυσιν τῆς περὶ χρόνου φιλοσοφίας τοῦ μεγάλου Ἑλλήνου τραγικοῦ ποιητοῦ.

3. Ὁ Πλάτων

Ὁ Πλάτων, ἐκεῖνος ὁ γίγας τῆς φιλοσοφικῆς διανοήσεως, δομεῖ τὴν περὶ χρόνου φιλοσοφίαν εἰς τὸν διάλογόν του «Τίμαιος» βάσει τῆς διαφορᾶς μεταξὺ τοῦ ὄντος καὶ τοῦ γίνεσθαι. Ἡ διαφορὰ μεταξὺ αὐτῶν τῶν δύο κατηγοριῶν τῆς πλατωνικῆς φιλοσοφίας συνίσταται εἰς τὸ ὅτι τὸ μὲν ὄν εἶναι αἰώνιον, τὸ δὲ γίνεσθαι παροδικόν. Τὸ σημαντικώτατον χαρακτηριστικὸν τοῦ πλατωνικοῦ ὀρισμοῦ τοῦ καιροῦ συνίσταται εἰς τὸ ὅτι ἐκ τοῦ γίνεσθαι πηγάζει ὁ χρόνος. Τοῦτο προκύπτει ἀδιαφιλονικήτως ἐκ τῆς ἀκολούθου διατυπώσεως τοῦ Πλάτωνος: «Ἡ μὲν οὖν τοῦ ζῶον φύσις ἐτύγχανεν οὕσα αἰώνιος, καὶ τοῦτο μὲν δὴ τῷ γεννητῷ παντελῶς προσάπτειν οὐκ ἦν δυνατόν, εἰκὼ δ' ἐπενόει κινητὸν τινα αἰῶνος ποιῆσαι καὶ διακοσμῶν ἅμα οὐρανὸν ποιεῖ μένοντος αἰῶνος ἐν ἐνὶ κατ' ἀριθμὸν ἰοῦσαν αἰώνιον εἰκόνα, τοῦτον δὲ χρόνον ὀνομάκαμεν».

Εἰς τὸ ἄνω χωρίον ὁ Πλάτων χρησιμοποιεῖ τὴν λέξιν ζῶον, διὰ νὰ ἐκφράσῃ τὴν αὐτόμολον δύναμιν, ἐκ τῆς ὁποίας ἐκπορεύεται πᾶν τὸ γεννητόν, ὅποιον εἶναι προϊόν μεταβολῆς. Τὸ μεταβαλλόμενον ἀποδεικνύει ἀφ' ἑαυτοῦ τρόπον τινὰ τὴν παροδικότητά του: Δὲν εἶναι δυνατόν τὸ «μεταβαλλόμενον» νὰ εἶναι ταυτοχρόνως καὶ ἀμετάβλητον, δηλαδή αἰώνιον. Τὸ μεταβαλλόμενον δὲν δύναται νὰ εἶναι αἰώνιον, διότι ἡ αἰωνιότης τοῦ μεταβαλλομένου θὰ προϋπέθετε τὴν ὑπαρξίν του ἀπείρου μεγέθους εἰς τὴν φύσιν τῶν πραγμάτων, ὥστε νὰ παραμένῃ ἴσον πρὸς τὸ «ἀρχικὸν μεταβαλλόμενον» παρὰ τὴν κατὰ πεπερασμένες ποσότητες μεταβολὴν του. Τοῦτο προφανῶς ἀντιφάσκει πρὸς τὴν ἄμεσον ἐμπειρίαν. Τὸ ἄπειρον μέγεθος δὲν ὑπάρχει εἰς τὴν φύσιν.

Ἡ μεταβολὴ εὐρίσκεται εἰς τὴν ρίζαν τῆς δημιουργίας καὶ γεννᾶ πᾶν τὸ γεννητόν. Τὸ γεννητόν δὲν δύναται νὰ εἶναι αἰώνιον ὡς γεννηθὲν ἐκ τῆς μεταβολῆς.

Μεταβολή (ροή τοῦ Ἡρακλείτου) καὶ *αἰωνιότης* (ἀμετάβλητον τοῦ Παρμενίδου) εἶναι ἐννοιολογικῶς ἀμοιβαῖοι *ἀντίποδες*. Τοὺς ἀντίποδες αὐτοὺς ἐνοποιεῖ ἡ πλατωνικὴ φιλοσοφία μέσῳ τῆς παραβολῆς τῶν σκιῶν τοῦ σπηλαίου. Ἐξ ἄλλου, ἡ *μεταβολή* καὶ ἡ *κίνησις* δι' οὐδεμίαν δυνάμεως εἶναι διαχωριστὰ εἰς τὴν φύσιν. Πᾶσα μεταβολὴ περιέχει κίνησιν. Ἀλλὰ ἡ κίνησις δὲν περιέχει πᾶσαν μεταβολήν.

Συνεπῶς, ἡ δημιουργία ἀντιστοιχίας μεταξὺ τοῦ αἰωνίου καὶ τῆς κινήσεως παράγει μίαν ἀπεικόνισιν τῆς αἰωνιότητος ἐπὶ τῆς μεταβολῆς. Αὕτη ἐξελίσσεται κατὰ τὸν Πλάτωνα συμφώνως πρὸς τοὺς νόμους τῶν ἀριθμῶν. Τὴν μεταβαλλομένην ταύτην εἰκόνα τῆς αἰωνιότητος, τὸ γίγνεσθαι, τὸ ἀκολουθοῦν τοὺς νόμους τῶν ἀριθμῶν, ὀνομάζει ὁ Πλάτων χρόνον («χρόνον ὀνομάκαμεν»). Διὰ τὸν Πλάτωνα ἰσχύει, συνεπῶς, τὸ ἐξῆς διάγραμμα αἰτιατῆς ἀλληλουχίας:

Αἰωνιότης → Ἀπεικόνισις → Κίνησις → Μεταβολή → Χρόνος

Σχ. 2. Ὁ χρόνος κατὰ τὸν Πλάτωνα, ὅπως καὶ κατὰ τὸν Σοφοκλῆ, ἀποτελεῖ καταγραφὴν παρατηρουμένων ὑπὸ τοῦ ἀνθρώπου συνόλου μεταβολῶν. Τὸ νέον καὶ συναρπαστικὸν εἰς τὸν χρόνον τοῦ Πλάτωνος συνίσταται εἰς τὴν διαπίστωσιν τῆς ὑπακοῆς τοῦ χρόνου εἰς τοὺς νόμους τῶν ἀριθμῶν. Τοῦτο εἶναι ἀπολύτως σύμφωνον πρὸς τὴν σύγχρονον μαθηματικὴν θεωρίαν τῶν ἀπεικονίσεων.

Ἀλλὰ τὸ γίγνεσθαι ἀποτελεῖ ἀπόδειξιν τῆς ἀλλαγῆς (ροῆς τοῦ Ἡρακλείτου), ἐκφράσιν τῶν μεταβολῶν τοῦ κόσμου κατὰ τοὺς νόμους τῶν ἀριθμῶν μέσῳ τῶν τεσσάρων θεμελιωδῶν δυνάμεων τῆς φύσεως. Ἀκριδῶς κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον εἰσάγεται μέσῳ τῶν μαθηματικῶν νέα θεωρία χρόνου καὶ τόπου καὶ συμφωνεῖ εἰς μέγαν βαθμόν, ὡς θὰ ἀποδειχθῇ ἁμέσως, καὶ πρὸς τὴν φιλοσοφίαν χρόνου τοῦ Ἀριστοτέλους.

Ἱστορικῶς ὅμως εἶναι σαφές, ὅτι ὁ ὀρισμὸς τοῦ χρόνου ὑπὸ τοῦ Πλάτωνος πιθανῶς παρενοήθη. Ἀκριδέστερα: κατενοήθη λεκτικὰ, ἀλλὰ πολλὰς ἀναλύσεις τοῦ ὀρισμοῦ τῆς ὡς κινήσεως τῆς σφαίρας ὑπῆρξαν φιλογολικές, ὅχι φιλοσοφικές. Τὴν βαρυσήμαντον αὐτὴν διαπίστωσιν συνάγω ἐκ τῆς ὑπαρχούσης σχέσεως μεταξὺ τοῦ *χρόνου* καὶ τοῦ *μεταβαλλομένου* κατὰ τὸν Πλάτωνα, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὸ “ἄ-χρονον”, ἀμετάβλητον καὶ ἀκίνητον, τὸ αἰώνιον (τοῦ Παρμενίδου). Ἡ σχέσις τοῦ *χρόνου* τοῦ Πλάτωνος πρὸς τὸν *μακροσκοπικὸν χρόνον* τῆς θεωρίας *χρόνου* καὶ *τόπου* θὰ ἀποδειχθῇ κατωτέρω.

Υψίστης σημασίας εἶναι ἡ σαφὴς διάκρισις μεταξὺ τῶν δύο φιλοσοφικῶν κατηγοριῶν ὑπὸ τοῦ Πλάτωνος: Ἀφ' ἐνὸς μὲν *παρελθόντος* καὶ *μέλλοντος* καὶ ἀφ' ἐτέρου τοῦ *παρόντος*. Εἰς μόνον τὸ *παρόν* διαπιστοῦται ἡ φυσικὴ πραγματικότητα. Ἡ ἀρχέγονος καὶ στοιχειώδης *de facto* ἀπόδειξις τῆς πραγματικότητος ἐπιτυγχάνεται διὰ τῆς ἀπλῆς παρατηρήσεως. Ἀλλὰ ἀκόμη καὶ ἡ ἀπλουστάτη παρατήρησις τῆς φύσεως πραγματοποιεῖται εἰς ἓνα καὶ μοναδικὸν στοιχεῖον τοῦ καιροῦ: εἰς τὸ *παρόν* τοῦ παρατηρητοῦ. Ἡ ἀπόδειξις εἶναι ἀπτή διὰ τῆς ἀμέσου αἰσθητοποιήσεως τῆς εἰκόνης τῆς πραγματικότητος μέσῳ τῶν αἰσθητηρίων ὀργάνων του.

Ἀντιθέτως, τὸ *παρελθόν* καὶ τὸ *μέλλον* φέρουν σαφῆ τὸν μεταφυσικὸν χαρακτήρα: Οἱ δύο αὐτὲς διαφορετικὲς χρονικὲς κατηγορίαι τοῦ Πλάτωνος διαφεύγουν τῆς ἀμέσου παρατηρήσεως, εἶναι ἀπρόσιτες εἰς τὰ αἰσθητήρια ὅργανα τοῦ ἀνθρώπου καὶ δὲν ἀποτελοῦν ἀντικείμενον ἀμέσου φυσικῆς πραγματικότητος. Τοῦτο δὲν συμβαίνει εἰς τὴν περίπτωσιν παντὸς φυσικοῦ ἀντικειμένου, ὅταν τοῦτο εὐρίσκεται εἰς τὸ παρόν.

«... Ἡμέρας γὰρ καὶ νύκτας καὶ μῆνας καὶ ἐνιαυτούς, οὐκ ὄντος πρὶν οὐρανὸν γε-

νέσθαι (συσχετισμός της μεταβολής προς τὸν χρόνον), τότε ἅμα ἐκείνῳ ξυνισταμένῳ τὴν γένεσιν αὐτῶν μηχανᾶται ταῦτα δὲ πάντα μέρη χρόνου, καὶ τὸ τ' ἦν τὸ τ' ἔσται χρόνου γεγονότα εἶδη, ἃ δὴ φέροντες λανθάνομεν ἐπὶ τὴν αἰδίων οὐσίαν οὐκ ὀρθῶς. Λέγομεν γὰρ δὴ ὡς ἦν ἔστι τε καὶ ἔσται, τῇ δὲ τὸ ἔστι μόνον κατὰ τὸν ἀληθῆ λόγον προσήκει, τὸ δὲ ἦν τὸ τ' ἔσται περὶ τὴν ἐν χρόνῳ γένεσιν ἰοῦσαν πρέπει λέγεσθαι...».

Τὸ χωρίον «... Ἡμέρας γὰρ καὶ νύκτας καὶ μῆνας καὶ ἐνιαυτούς...» τοῦ Πλάτωνος ἐκ τοῦ διαλόγου «Τίμαιος» ἐπιθυμῶ νὰ φέρω εἰς σύγκρισιν πρὸς ἀντίστοιχον χωρίον τοῦ Newton ἐκ τῶν «Principia...»: «Absolute true and mathematical time, of itself, and from its own nature, flows equably without relation to anything external, and by another name is called duration: relative, apparent, and common time, is some sensible and external (whether accurate or unequable) measure of duration by means of motion, which is commonly used instead of true time; such as an hour, a day, a month, a year...»

Ἄν καὶ δύναμαι νὰ ὑποθέσω ὅτι ὁ Newton ἐγνώριζε τὸ κείμενον τοῦ Πλάτωνος, εἰσάγει (ὁ Newton) τὴν νέαν ἀποψιν, καθ' ἣν ὁ χρόνος «flows equably without relation to anything external». Ἡ ἀποψις αὕτη τοῦ Newton ἀποκλίνει ἀπὸ τὴν ἀποψιν τοῦ Πλάτωνος· ὁ Πλάτων ἀποδίδει τὴν γένεσιν τοῦ χρόνου ὅχι μόνον εἰς τὴν κίνησιν ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν ἐν τῷ παρόντι παρατήρησιν. Ἀντιθέτως ὁ Newton γράφει «without relation to anything external», ὁ ὅποιος, ὡς ἀπεδείχθη, εἰς τὴν Χρονοτοπολογίαν δημιουργεῖ τὶς προϋποθέσεις διὰ τὰ παρὰδοξα τῆς θεωρίας τῶν κβάντων.

Συναφῶς ἀναφέρει ὁ Πλάτων: «... καὶ πρὸς τούτοις τὰ τοιάδε, τό τε γεγονὸς εἶναι γεγονὸς καὶ τὸ γιγνόμενον εἶναι γιγνόμενον, ἔτι δὲ τὸ γενησόμενον εἶναι γενησόμενον καὶ τὸ μὴ ὄν μὴ ὄν εἶναι, ὧν οὐδὲν ἀκριβῶς λέγομεν...». Ἐνῶ κατὰ τὸν Newton πᾶν τμήμα χρόνου εἶναι ταυτόσημον πρὸς οἰοδήποτε ἕτερον τμήμα χρόνου, τὸ παρελθὸν ἢ τὸ μέλλον, ὁ Πλάτων διακηρύττει, ὅτι λέγομεν ἀνακριβείες, ἐὰν ἰσχυρίζομεθα, ὅτι τὸ γεγονὸς (δηλαδή ὅ,τι ἔχει ἤδη γίνεαι εἰς τὸ παρελθόν) εἶναι (καὶ εἰς τὸ παρὸν) «γεγονός», δηλαδή τὸ γεγονός εἶναι διάφορον τοῦ γινομένου καὶ τὸ παρελθὸν εἶναι διάφορον τοῦ παρόντος.

Ὅθεν, ἡ διάκρισις αὕτη τοῦ Πλάτωνος εἶναι λίαν οὐσιώδους σημασίας ἀπὸ τῆς σκοπιᾶς τῆς Κβαντικῆς θεωρίας διὰ τὴν ἐρμηνείαν τῶν φαινομένων τοῦ μικροκόσμου τῶν κβάντων, ὅπως ἀποδεικνύεται εἰς τὴν Χρονοτοπολογίαν.

Θὰ συνεχίσωμε τὴν ἐρευνά μας εἰς προσεχῇ τεύχη τοῦ «Δαυλοῦ».

Βιβλιογραφία

1. Πλάτων, *Τίμαιος*, εἰς τὸ διδλὸν «Διάλογοι», τόμος 2ος, «Πάπυρος» (1975), σ. 52-58.
2. Ἀριστοτέλης, *Φυσικῆς Ἀκροάσεως Δ'*, εἰς τὸ διδλὸν «Φυσικά», «Πάπυρος» (1975), 184-214.
3. Isaac Newton, *Principia mathematica philosophiae naturalis* (1686).
4. Immanuel Kant, *Kritik der reinen Vernunft* (1787).
5. Henri Bergson, *L'evolution creatrice*, PUF (1970).
6. A. Eddington, *The nature of the physical world*, Cambridge University Press (1928).
7. A. Whitehead, *Process and reality: An Essay in Cosmology*, D.R. Griffin and D.W. Sherburn (eds), Free Press N.Y. (1979).
8. P.A.M. Dirac, *Proc. Roy. Soc. London* 136 (1932), p. 453.
9. I. Prigogine and I. Stengers, (a) *From being to becoming*, W.H. Freeman, San Francisco (1980). (b) *Das Paradox der Zeit*, Piper, München, (1993).
10. S.W. Hawking, *A brief history of time*, N.Y., Bantam (1988).
11. R. Penrose, (a) *The Emperor's New Mind*, Penguin Books (1993), p. 354. (b) *Shadows of the mind*, Oxford University Press (1994), p. 312.
12. C. Syros and C. Schulz-Mirbach, *Quantum chrono-topology of nuclear reactions*, Internet, hep-th/9609093, 11 Sep. 1996 (1-76).

Κων. Η. Σύρος

τ. Πρύτανης Πανεπιστημίου Πατρῶν

ΗΠΑ, Ευρώπη και έλληνοτουρκικά

Στην περίπτωση των Βαλκανίων μάς λένε, ότι ο πόλεμος γίνεται για τα δικαιώματα των Κοσσυφοπεδινών, μιάς χούφτας ανθρώπων (σέ σχέση με τους Κούρδους στην Τουρκία), που ο άμερικανικός λαός ούτε ξέρει ποῦ βρίσκεται. Είναι όμως ξεκάθαρο, ότι ο πόλεμος δέν βοήθησε τοῦς Κοσσυφοπέδιους. Ἀντίθετα ἐκμηδένισε τήν πρὸ τοῦ πολέμου πολυάνθρωπη ἀλβανόφωνη πλειονότητα τοῦ Κοσσυφοπεδίου. Ἡ ἀκολουθούμενη δέ τακτική μεγαλώνει τ' ἀδιέξοδά τους.

Ἡ ἀπάντηση θὰ πρέπη νὰ βρίσκεται στοῦ ὅτι ἡ κυβέρνηση τῶν Η.Π.Α. στοχεύει ἀλλοῦ κι ὄχι ὅτι ἔχουμε νὰ κάνουμε μὲ πείσματα ἡγετῶν. Ἡ ἐπιλογή, μετὰ ἀπὸ μελέτη ἐτῶν, νὰ γίνη πόλεμος στὰ Βαλκάνια, ἔγινε, γιατί ἡ περιοχή αὐτὴ εἶναι ἡ ἀχίλλειος πτέρνα τῆς Ευρώπης. Γιατὶ ν' ἀποκλειστή τὸ ἐνδεχόμενο, ὅτι ἡ κυβέρνηση τῶν Η.Π.Α. ἐλπίζει στὴ διάσπαση τῆς Ευρώπης γιὰ νὰ τὴν γονατίσῃ. Τὸ παιχνίδι εἶναι σοβαρότερο καὶ τὰ συμφέροντα πολὺ πιὸ ζωτικά. Ἄν ἡ Ευρώπη, μὲ δεσπόζουσα δύναμη τὴν Γερμανία, προχωρήσῃ στὰ σχέδιά της, τότε θὰ κινδυνεύσουν τὰ ἐδραϊκὰ συμφέροντα στὶς Η.Π.Α. κι ἀλλοῦ –παλαιοὶ λογαριασμοί.

Στὴν Ἑλλάδα ὅμως τὸ πρόβλημα θὰ μεγαλώσῃ καὶ χρειάζεται διπλὴ προσοχή. Δέν εἶναι τυχαία ἡ ἀπὸ ἐπίσημα χεῖλη ἀναφορὰ σὲ πόλεμο μετὰξὺ Ἑλλάδας καὶ Τουρκίας καὶ μάλιστα στὴ συνέχεια τῆς ἀνακινώσεως, ὅτι τὸ Ἰσραὴλ συνεργάζεται μὲ τὴν Τουρκία ἰδιαίτερα στὸν στρατιωτικὸ τομέα καὶ δέν εἶναι τυχαῖο γεγονός ἡ ἐνίσχυσή της. Τὰ σενάρια πολέμου μετὰξὺ Ἑλλάδας καὶ Τουρκίας πρέπει νὰ ἐντάσσωνται κι αὐτὰ στοῦ γενικώτερου σχεδίου περὶ Ευρώπης. Ἐτσι, ἂν γίνη κι αὐτὸς ὁ πόλεμος, θὰ πετύχουν «μ' ἓνα σμπάρο τρεῖς τρυγόνια». Δύο ἐξουθενωμένες χώρες, πού θὰ ζητιανεύουν τότε τὰ κεφάλαιά τους γι' ἀνοικοδόμηση, μιά πληγωμένη Ευρώπη νὰ ζῇ ὑπὸ τὸ φάσμα ἀπρόδλεπτων ἐξελίξεων καὶ συγχρόνως μιά ἐνισχυμένη ἰσραηλινὴ πολεμικὴ διομηχανία. Ἀνήμερα κράτη γύρω ἀπὸ τὸ Ἰσραὴλ εἶναι ἡ ἰσχὺς τοῦ Ἰσραὴλ (νὰ γιατί δέν πῆγαν οἱ S300 στὴν Κύπρο) καὶ μὲ μία λαβωμένη Ευρώπη ἐλαχιστοποιεῖται ὁ κίνδυνος στὰ οἰκονομικά τους συμφέροντα.

Ἡ συνδρομὴ τῆς Ευρώπης στὴν ἐξεύρεση διεξόδου ἀπὸ τὰ προβλήματα, πού δημιουργοῦν ἄλλοι στὴν Ἑλλάδα, εἶναι ἀπαραίτητη γιὰ τὸ συμφέρον καὶ τῆς ἰδίας τῆς Ευρώπης. Οἱ λύσεις πάντως θὰ προέλθουν ἀπὸ τὴν Ἑλληνοσύνη, ἐμᾶς τοῦς ἴδιους, ἀρκεῖ νὰ συνειδητοποιήσουμε ὅτι ὅλοι μαζί πρέπει:

- 1.** Νὰ σχεδιάζουμε σωστά τὴν ἀμυνὰ μας, ἐπενδύοντας περισσότερο στὴν ἐλληνικὴ τεχνολογία, ἀναγνωρίζοντας ἀπὸ ποῦ προέρχεται ὁ κίνδυνος καὶ κάνοντας συνεχῶς κατανητὸ στοὺς Τούρκους, πὼς ἓνας πόλεμος μετὰξὺ μας θὰ ὠφελήσῃ μόνο τρίτους.
- 2.** Νὰ ἐργαστοῦμε γιὰ τὴν ἰδρυση ἐνὸς Βαλκανικοῦ Ὁργανισμοῦ Συνεργασίας καὶ Ἐνημέρωσης, γιὰ νὰ μὴν τρομάξῃ ὁ ἓνας τὸν ἄλλον καὶ ν' ἀναλαμβάνωνται ἔργα ἀπὸ κοινοῦ.
- 3.** Νὰ δυναμώσουμε τὴν παρουσία μας σ' ὅλη τὴν Ευρώπη, μιλώντας στοὺς λαοὺς της γιὰ τὰ κοινὰ μας συμφέροντα, πολιτιστικά, οἰκονομικά, στρατηγικά.
- 4.** Νὰ ὀργανώσουμε συμμαχίες στὶς ΗΠΑ, ὥστε νὰ ὑπάρξουν εὐνοϊκότερες ἰσορροπίες σὲ ὅτι ἀφορᾷ στὴν πολιτικὴ τους στὴν περιοχή μας, κινητοποιώντας τὴν ἐλληνικὴ ὁμογένεια.
- 5.** Νὰ δοῦμε ἐπιτέλους ἀπὸ τὸ τέλμα τῆς μικροκρατικῆς νοοτροπίας καὶ νὰ ξαναρμενίσουμε στοὺς ὠκεανούς τῆς παγκόσμιας ἐλληνικότητας, ἐπαναφέροντας τὴν ἐλληνικὴ λογική.

Προϋπόθεση γι' ὅλα αὐτὰ εἶναι ἡ κατανόηση ἀπὸ τοὺς πνευματικούς καὶ πολιτικούς φορεῖς μας τῆς προέλευσης τοῦ κινδύνου κι ἡ ἀνάληψη πρωτοβουλιῶν σὲ συνεργασία μὲ τοὺς Ἕλληνες τοῦ ἐξωτερικοῦ. Χρειάζονται γρήγορες κι ἐξαιρετικὰ πρακτικὲς ἐνέργειες.

Νικηφόρος Πολίτης

Ἀγγλία

Ἡ γεωδαιτικὸς τριγωνισμὸς τῶν πόλεων καὶ τῶν ἱερῶν τῆς Μινωικῆς Κρήτης

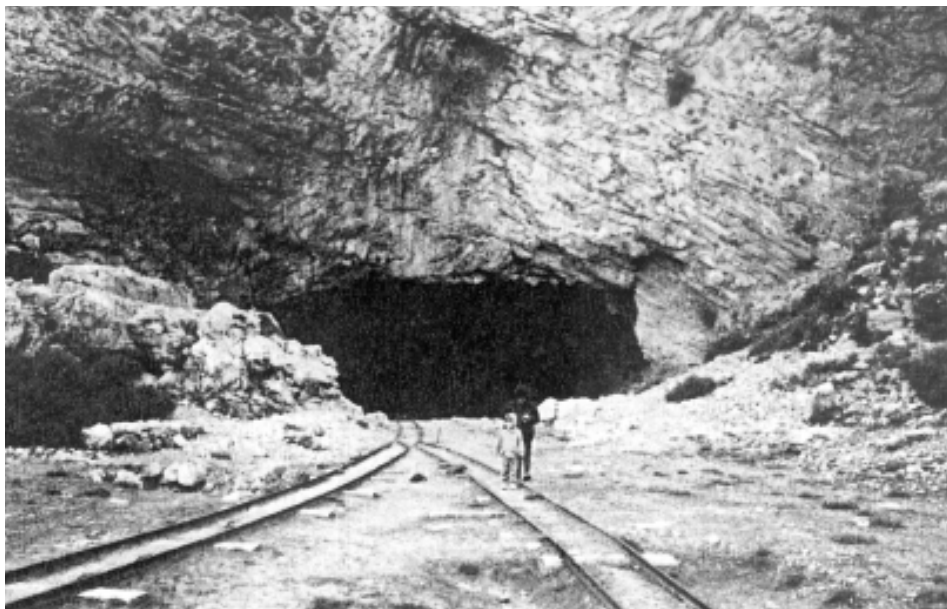
ΠΑΓΚΟΣΜΙΟ ΣΗΜΕΙΟ ΑΝΑΦΟΡΑΣ Η ΚΝΩΣΟΣ

Οἱ πόλεις κατὰ τὴν μινωικὴ ἐποχὴ εἶχαν γεωδαιτικὴ καὶ ἀστρονομικὴ ἀλληλοεξάρτηση μὲ παγκόσμιον σημεῖον ἀναφορᾶς τὴν Κνωσό, ἡ ὁποία θρίσκειται μαζί μὲ τὴν Φαιστό καὶ τὴν Πάφο τῆς Κύπρου στὸν 35° παράλληλον, ὁ ἀριθμὸς δὲ τῶν φύλλων ποὺ ἔχουν οἱ ρόδακες καὶ τὰ διάφορα ὀνομαζόμενα σήμερον «ἀστέρια», εἶναι χαρακτηριστικὸς τοῦ κάθε γεωγραφικοῦ παραλλήλου. Ἔτσι μποροῦμε ἀπὸ τὴ ζωγραφικὴ μὲ ρόδακες νὰ διακρίνωμε, ἂν ἓνα ἀγγεῖο ἔχῃ σχέση π.χ. μὲ τὴν Κρήτη ἢ μὲ τὴς Μυκῆνες, ποὺ θρίσκονται στὸν 38° παράλληλον. Οἱ πόλεις μεταξὺ τους σχηματίζουν ἰσοσκελεῖς τρίγωνα: τὸ τρίγωνο Κνωσός-Σπάρτη-Δωδώνη εἶναι ἰσοσκελεῖς ὅπως καὶ τὰ τρίγωνα Ὀλυμπία-Δελφοί-Ἀθῆναι, Σπάρτη-Ἀθῆναι-Δήλος, Σπάρτη-Δωδώνη-Ἀθῆναι, Δελφοί-Ἀργός-Ἀθῆναι κ.ἄ. Ὁ προσανατολισμὸς τῶν ἱερῶν γινόταν μὲ βάση ὠρισμένα ἑστιακὰ κέντρα (*ὀμφαλοὺς*) ὅπως π.χ. τοὺς Δελφούς, τὴν Δήλον, τὴς Σάρδεες, τὸ ἱερὸ τοῦ Ἄμμωνος Διὸς στὴν ὄαση Σίδα τῆς Αἰγύπτου, τὸ ὁποῖο εἶχε κτίσει τὸ 570 π.Χ. ὁ Φαραὼ Ἀμασις στὸ ὄνομα τοῦ Ἡλίου Ἄμμωνα. Ὑπῆρχε δὲ ἐκεῖ μαντεῖο, τὸ ὁποῖο συμβούλεψε τὸν Μέγα Ἀλέξανδρο, ὅτι εἶναι αὐτὸς ποὺ δικαιούται νὰ κυριαρχήσῃ στὴν Αἴγυπτον. Οἱ δυνάστες τῶν Αἰγυπτίων εἶχαν ἐκτραπῇ ἀπὸ τὸ σύστημα αὐτό, στὸ ὁποῖο προσπάθησε νὰ τοὺς ἐπαναφέρῃ ὁ Φαραὼ Ἀχνατὼν χωρὶς ἐπιτυχία. Ἀργότερα ὁ Μενέλαος, κάτοχος τῆς γνώσης τῆς γεωδαισίας ἀπὸ τὸν πρόγονό του Θυέστη, ἀνανέωσε τὸ σύστημα αὐτὸ τοῦ ἀπώτατου παρελθόντος, χίττοντας τὴν Κάνωπον σχεδὸν πάνω στὰ ἐρείπια τῆς προδυναστικῆς πρωτεύουσας Μπεχτῆ, ἡ ὁποία ἐναρμονιζόταν γεωδαιτικὰ μὲ μιὰ σειρὰ *ὀμφαλῶν* τοῦ δόρειου ἡμισφαιρίου. (Βλ. περισσότερα εἰς Θ. Μανιᾶ, «*Τὰ ἄγνωστα μεγαλουργήματα τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων*»). Θαυμάσαμε τὴς γεωδαιτικῆς γνώσεως τῶν Μινωιτῶν σὲ συνδυασμὸ μὲ τὴν θρησκευτικὴ συνειδήσιν τους, ὅταν ἐρευνῶντας παρατηρήσαμε τὰ ἑξῆς:

1) Τὸ ὀμφάλιον πεδίο τῆς Κνωσοῦ, τὸ ὁποῖο ἦταν κέντρο γεωδαιτικῆς ἀναφορᾶς, θρίσκειται στὸ βαρύκεντρο (κέντρο δόρους), δηλαδὴ στὸ σημεῖον τομῆς τῶν μεσοκαθέτων τοῦ ἰσοσκελοῦς τριγώνου, τοῦ ὁποίου ἡ προβολὴ ἔχει κορυφὴς τὰ μεγάλα λατρευτικὰ σπήλαια Ἀρκαλοχωρίου-Ψυχροῦ-Σκοτεινοῦ, τὸ κέντρο τοῦ ὁποίου θρίσκειται κοντὰ στὸ ἀεροδρόμιον Καστελλίου Πεδιάδος στὸν νομὸ Ἡρακλείου Κρήτης καὶ συγκεκριμένα λίγον δόρειοανατολικά τοῦ χωριοῦ Εὐαγγελισμός.

Ἡ *ὀμφαλὸς* στὴν ἀρχαιότητα χαρακτηρίζαν καὶ τὰ γεωγραφικὰ κέντρα. Ἐξ ἄλλου ἡ σωστὴ ὀνομασία εἶναι Ἡ *ὀμφάλιον πέδον* = πεδῖον = ἡ μεσοχωρία κατὰ τὸν Ν. Σταυρακάκη. Καὶ ὁ Spratt τοποθετεῖ τὸ πεδῖον αὐτὸ στὴν σημερινὴ πεδιάδα τοῦ Καστελλίου τῆς ἐπαρχίας Πεδιάδος (δὲν γνωρίζω, ἐὰν ἡ τοποθέτησις τοῦ Spratt ἔχει γεωμετρικὰ στηρίγματα) καὶ τὴς Θενὲς στὸ σημερινὸ χωριὸ Σαμπᾶς τῆς ἰδίας ἐπαρχίας δόρειοδυτικὰ τοῦ Καστελλίου.

Ἀπὸ τὴν πεδιάδα τοῦ Καστελλίου πηγάζει ὁ ποταμὸς Καρτερός, ὁ ἀρχαῖος Ἡ Ἀμνιὸς ἢ Τρίτων. Κατὰ τὸν Διόδωρον τὸν Σικελιώτη στὴν περιοχὴ τῶν πηγῶν τοῦ Τρίτωνος γεννήθηκε ἡ Ἀθηνᾶ ἀπὸ τὸν Δία, καὶ ἀπὸ αὐτὸν τὴν ἔλεγον Τριτογένειαν. «*Μυθολογοῦσι δὲ καὶ τὴν Ἀθηνᾶν κατὰ τὴν Κρήτην ἐκ Διὸς ἐν ταῖς πηγαῖς τοῦ Τρίτωνος ποταμοῦ γεννηθῆναι, διὸ καὶ Τριτογένειαν ὀνομασθῆναι. Ἔστι δὲ καὶ νῦν ἔτι περὶ τὰς πηγὰς ταύτας ἱερὸν ἄγιον τῆς θεοῦ ταύτης, ἐν ᾧ τότῳ τὴν γένεσιν αὐτῆς ὑπάρξει μυθολογοῦσι*». Ἡ ἴδια ἡ λέξις Ἀθηνᾶ, στὴν Κρητικὴ διάλεκτον Ἀτάνα (Τὰν στὴν Κρήτην ὁ Δίας),

Ἰδαῖον Ἄντρον, τὸ «τοπογραφικὸ λίκνο» τοῦ Διὸς καὶ τὸ κέντρο (ὀμφαλὸς) τοῦ γεωδαιτικῆς τριγωνισμοῦ τῶν πόλεων καὶ τῶν ἱερῶν τῆς Μινωικῆς Κρήτης.

ἐτυμολογικὰ ἐρμηνεύει τὰ παραπάνω. Ἡ τοποθέτηση τοῦ Παρε, ὅτι οἱ Θεοὶ εἶναι στὸ Καννὶ Καστέλλι, ἄρα τὸ Ὀμφάλιον πεδίον, ποὺ ἀναφέρει ὁ Καλλίμαχος στὸν «Ὑμνον πρὸς τὸν Δία», ὅτι εἶναι στὴν κοιλάδα μεταξὺ Κνωσοῦ καὶ τοῦ χωριοῦ αὐτοῦ, εἶναι λανθασμένη, ἀφοῦ δὲν στηρίζεται πούθενά. Ὁ μῦθος τοῦ Καλλίμαχου, ὅταν λέγῃ ὅτι οἱ Κύδωνες καλοῦσαν Ὀμφάλιον τὸ μέρος ποὺ ἔπεσε ὁ ὀμφαλὸς τοῦ νεογέννητου Δία, ὑποκρύπτει τὸν γεωδαιτικὸ ὀμφαλὸ τοῦ γεωδαιτικῆς ὀμφαλίου πεδίου τῆς Κνωσοῦ.

2) Τὸ σημεῖο ὅπου βρίσκεται ἡ ἀρχαία πόλις τῶν Μαλίων μὲ τὰ σημεῖα ὅπου βρίσκονται τὰ ἱερά σπήλαια Ψυχροῦ καὶ Σκοτεινοῦ σχηματίζουν ἰσοσκελὲς τρίγωνο μὲ κορυφὴ τὰ Μάλια. Ἔχομε δηλαδὴ στίς ἀποστάσεις: Σπήλαιο Σκοτεινοῦ - Σπήλαιο Ἀρχαλοχωρίου = Σπήλαιο Ἀρχαλοχωρίου - Σπήλαιο Ψυχροῦ, Ψυχρὸ-Μάλια = Μάλια-Σκοτεινό.

3) Ἡ ἀπόσταση μεταξὺ Κνωσοῦ - Ἀρχαλοχωρίου = Σπηλαίου Σκοτεινοῦ - Σπηλαίου Ἀρχαλοχωρίου.

4) Περιφέρεια κύκλου μὲ ἀκτῖνα τὴν ἀπόσταση Ἀρχαλοχωρίου - Ψυχρὸ καὶ μὲ κέντρο τὸ Ἀρχαλοχωρίον περνᾷ ἀπὸ Σκοτεινὸ καὶ Κνωσό.

Ὁ Εὐῆμερος ἀναφέρει, ὅτι οἱ πανάρχαιοι Ἕλληνες Μινωικοὶ Κρητὲς ὁδηγοῦμενοι ὑπὸ τοῦ Διὸς εἶχαν ἐποικίσει τὴν Ἀραβίαν, τὴν Περσίαν, τὰ νησιά τοῦ Ἰνδικοῦ Ὠκεανοῦ, τὴν νῆσον Παγγαίαν, τὴν Μεσοποταμίαν, ὅπου πολὺ ἀργότερα ὠνομάσθησαν Σουμέριοι καὶ τὸν Εὐξείνιον Πόντον, ὅπου ἐμφανίσθησαν καὶ ἐγκαταστάσθησαν ὡς Χάλυβες. Φιλέλληνες Ἰνδοὶ τῆς Καλκούτας λένε: «Πιστεύουμε, ὅτι ἦρθαμε ἀπ' τὴν Κρήτην πολὺν πρὶν ἀπὸ τὸν Ἀλέξανδρον (τοῦλάχιστον κάποιοι ἀπὸ ἐμᾶς). Κρητικὲς σφραγίδες ἔχουν ἀνακαλυφθῇ στὴν περιοχὴ μας. Τὸ λιμάνι Γιάνγκ ἦταν πολὺ ἀρχαῖο λιμάνι, καὶ ἡ ἱστορία τῶν πραγματικῶν Ἀργοναυτικῶν πρέπει νὰ εἶναι κρυμμένη ἐκεῖ» («Οἰκονομικὸς Ταχυδρόμος»,

6-10-94). Μήπως αυτή η λεγόμενη «ινδοευρωπαϊκή γλώσσα» και ή κάποια «ἄγνωστη μεσογειακή» θά ἔπρεπε νά λέγεται Ἑλληνοκρητομινωϊκή; Ὁ ἀρχαιολόγος S. K. Chattergi στό κεφάλαιο τοῦ περίφημου βιβλίου του «*Ἱστορία καί πολιτισμός τοῦ Ἰνδικοῦ λαοῦ*» ὄχι μονάχα παραδέχεται τήν μεγάλη μετανάστευση ἀπό τά νησιά τοῦ Αἰγαίου μέ ἐπίκεντρο τή νήσο Κρήτη, ἀλλά ἐπιμένει στήν καταγωγή τοῦ Ἰνδικοῦ λαοῦ ἀπό τοὺς «προέλληνες» τοῦ Αἰγαίου. Ἕνας Ἰνδός ἀρχαιολόγος, ἀναζητώντας παλιούς βουδδιστικούς ναοὺς στό Πακιστάν τὸ 1922, βρῆκε τὸν ἕνα μετὰ τὸν ἄλλο ἔξι σφραγιδολίθους μέ εἰκονογραφική ἀνάγλυφη παράσταση τέλειας τέχνης. Μὴ κατορθώνοντας νά ἐρμηνεύσει αὐτοὺς, ἀποτείνεται στὸν ἀνατολιστὴ ἀρχαιολόγο Sir John Marshal, στὸν ὁποῖο παρέδωσε τὰ εὐρήματά του. Στὰ 1925 ἔγινε γνωστό, ὅτι κάποια σχέση ἀνάμεσα σ' αὐτοὺς τοὺς δακτυλιόλιθους πρέπει νά ὑπάρχει μέ τήν εἰκονογραφική παράσταση τοῦ Δίσκου τῆς Φαιστοῦ.

Σὲ μία πρόσφατη ἀνακοίνωση τοῦ καθηγητῆ τῆς θεωρητικῆς φυσικῆς τοῦ πανεπιστημίου τῆς Γιοκοχάμα Γιοσίρο Τακάνο, ἡ ὁποία ἀναφέρεται στήν ὁμοιότητα τῆς Μιλῆτου πρὸς τὴν μητρόπολὴ τῆς Μίλατος τῆς Κρήτης· ὁμοιότητα τοπογραφική, πολεοδομική, ἀρχιτεκτονική καὶ πάνω ἀπ' ὅλα γεωγραφική, δὲν ἀφήνει ἀμφιβολία, πὼς οἱ οἰκιστὲς τῆς Μιλῆτου μετέφεραν στὴ νέα πατρίδα τους τίς γεωγραφικὲς γνώσεις τῶν μητροπολιτικῶν ἀρχείων. Ἡ μινωϊκὴ ἀποικιακὴ δραστηριότητα, ἡ ὁποία προσδιορίζεται ἤδη στὰ μέσα τῆς 2ης π.Χ. χιλιετίας, ἐντάθηκε ἀπὸ τὴ μεγάλη ἔκρηξη τοῦ ἡφαιστείου τῆς Θήρας. Οἱ πρόσφυγες-ἄποικοι μετέφεραν στὶς νέες πατρίδες τους ὅ,τι πολύτιμο μπορούσαν νά διασώσουν. Ἡ οὐράνια σφαῖρα, πού βρέθηκε στήν κατοχὴ τοῦ Θαλῆ τοῦ Μιλῆσιου καθὼς καὶ οἱ γνώσεις τοῦ μεγάλου αὐτοῦ σοφοῦ, στὸ ἐνεργητικὸ τοῦ ὁποίου προστίθεται καὶ ἡ συγγραφή τοῦ βιβλίου «*Ναυτικὴ Ἀστρολογία*», θά πρέπη νά εἶχαν προέλευση τὴ μινωϊκὴ Κρήτη. Ἡ μινωϊκὴ γεωγραφία διακρίνεται εὐκόλα στὶς γεωδαιτικὲς καὶ τοπογραφικὲς ἀντιλήψεις τῶν Μινωιτῶν κατασκευαστῶν καὶ ἀποίκων. Ὁ συγγραφέας τοῦ «*Καταλόγου τῶν Πλοίων*» στὴ Β ραψωδία τῆς *Ἰλιάδας* ἀναφέρει, ὅτι οἱ Μινωῖτες, πού συνώδευαν τὸ στόλο τοῦ Ἰδομενέα στήν ἐκστρατεία τῆς Τροίας, προέρχονταν ἀπὸ ἑκατὸ πολιτεῖες.

Δὲν θά εἶναι ἔκπληξη, ἂν διαπιστωθῇ ἀπὸ τίς ἀρχαιολογικὲς ἀνασκαφές, ὅτι αὐτὲς ἦταν κατανεμημένες σύμφωνα μέ τὸν γεωδαιτικὸ τριγωνισμό, πού ὅπως ἀναφέραμε ὑπάρχει στὰ ἱερά σπήλαια. Τὸ μαντεῖο τοῦ Ὀμφαλοῦ στὸ Ὀμφάλιον Πέδον (πεδίο) στὸ Καστέλλι Πεδιάδος, σὲ συγκεκριμένο γεωγραφικὸ πλάτος, ὥστε νά ἀποτελῇ κλειδὶ ὑπολογισμοῦ γιὰ τίς γεωγραφικὲς ἀποστάσεις βορείου καὶ νοτίου ἡμισφαίριου, εἶναι ἕνα γεγονός πού σηματοδοτῇ τὴν ἐξέλιξη πού εἶχαν οἱ Μινωῖτες στὸν χῶρο αὐτόν. Μάλιστα ἡ παρουσία τῶν Μινωιτῶν ἱερέων («*Κρητες ἀπὸ Κνωσοῦ Μινωίων*», «*Ὀργιόνες*») στὸν ὀμφαλὸ τοῦ κόσμου, στοὺς Δελφούς, ὅπως ἀναφέρεται στὸν Ὀμηρικὸ «*Ὕμνον εἰς Ἀπόλλωνα*», ἀποτελεῖ ἐπιπρόσθετη μαρτυρία, πού ὑποδηλώνει τὴ σχέση τῶν δύο περιοχῶν μέ τὴν ἱερὴ γεωγραφία. Ἡ ναυσιπλοία τῶν Μινωιτῶν στὸν Ἀτλαντικὸ ὁποσδήποτε γινόνταν μέ δόση κάποιες γήινες καὶ ἀστρονομικὲς συντεταγμένες. Τὸ πέρασμα ἀπὸ τὴν ναυτικὴ ἀστρολογία στὰ συστήματα γεωγραφικῶν συντεταγμένων ὑπῆρξε περιπλοκο, ἀφοῦ αὐτοὶ πού καθιέρωσαν τὰ γεωγραφικὰ μήκη καὶ πλάτη (στὴν ἀρχέγονη γεωδαιτικὴ μορφή) χρειάστηκε νά ἐπιστρατεύσουν τίς ἐμπειρίες ἀμέτερων ταξιδιῶν καὶ τὴν γνώση τῶν βασικῶν ἐπιστημῶν τῆς ἐποχῆς τους.

Γεγονὸς εἶναι, ὅτι οἱ ρίζες τῆς γεωγραφίας καὶ τῆς γεωδαισίας ξεκινᾶνε ἀπὸ τὸν Μινωικὸ χῶρο καὶ στὶς ὁποιες παρακαταθήκες τῶν ἀρχαίων Κρητῶν ναυτικῶν καὶ ἐξερευνητῶν.

Ἀντώνης Θ. Βασιλάκης

Φοίνικες στην Κύπρο

Χαρά! με πλημμυρίζει ή χαρά, κάθε φορά πού βλέπω να σπαρταρούν σαν ψάρια στην στεριά όσοι νομίζουν, ότι είναι δυνατό να ταβάλουν μαζί μου. Ποιός Μαρτίν Μπερνάλ, ποιός αλησμόνητος Ντιροζέλ... Έδω όμιλούμε για τόν Έναν και τόν μοναδικό. Αυτός άφησε πίσω τον και Μπαμπινιώτηδες και Μαρωνίτηδες και Ντοϋμες και όλους τούς λοιπούς. Άσε πού μαζί του δέν έχω ανάγκη να σπέρνω φοινικικές επιγραφές, όπως έκανα στην Κρήτη και κινδύνεψα να με σπάσουν στο ξύλο οί Κρητικοί, πού με έπιασαν στα πράσσα. Έλαμψε φώς. Μεγάλε Γιαχδέ, και θαυμαστά τά έργα σου! Έφώτισες αυτό τó υπέροχο μυαλό. Και αυτός με την σειρά του έφώτισε τόν δρόμο της έξουσίας μου. Και ó τρόπος του είναι άπλός σαν τó άδγò του Κολόμβου. Με ενώχλησε ή χρονολόγησις της Χοιροκοιτίας, ότι είναι μία πόλις του 7.000 π.Χ.. Είναι αλήθεια, ότι μ' έπιασε πανικός και υπεχρέωσα τούς καλούς μου άρχαιολόγους εκεί στους άγιους τόπους ν' ανακαλύψουν νέα Έιριχώ του 7.200, και έγέλασε και τó παρδαλό κατόικι. Ένψ τώρα με τόν Ένα, τόν μοναδικό, τόν Καίσαρα (αυτό είναι όνομα: τι να σου κάνη Ένας Γιάννης, Ένας Γιώργος, έστω Ένας Μαρτίνος; έδω όμιλούμε για όλόκληρο Καίσαρα και μάλιστα Μανράτσα), έχω καθαρίσει μία κι έξω. Τó είπε λοιπόν ó Καίσαρ μου (τί δύναμη κρύβει αυτό τó όνομα...): οί Κύπριοι δέν είναι Έλληνες. Τί στην εϋχή του Γιαχδέ, τόσες χιλιάδες παιδιά έσπειραν οί άξιομνημόνευτοι προπάτορές μας: κάποιo άπ' αυτά έπήγε στην άκατοίκητη Κύπρο και την έγέμισε ανθρώπους. Καιρός είναι να βοηθήσω τόν Καίσαρά μου, τó καμάρι μου. Θάβάλω να προσθέσουν νέο βιβλίο στην Π. Διαθήκη, όπου Ένας τών μεγάλων προφητών θά παραδίδη σαν δώρο την Κύπρο σ' Ένα τέκνο, έστω του Νώε. Κατ' έντολήν του Γιαχδέ θεβαίως- θεβαίως. Και άσε αυτούς πού αποτελούν την ομάδα «Πρωτοβουλίας για τó Πανεπιστήμιο Κύπρου» να εκδίδουν βιβλίο, για να ανατρέψουν τά λεγόμενα του Καίσαρός μου. Άς γάλουν και δεύτερο βιβλίο: τó ίδιο μου κάνει. Έδω έχουμε όλόκληρο λέκτορα στο πανεπιστήμιο, πού διδάσκει και διαμορφώνει συνειδήσεις. Έστω και Έναν φοιτητή τον να πείση, είναι μεγάλη νίκη, πού δέν ανατρέπεται όχι με Ένα άλλ' ούτε με χίλια βιβλία. Αφήστε τους λοιπόν να λένε αυτούς της «Πρωτοβουλίας». Έδω όμιλούν οί πανεπιστημιακές αυθεντίες. «Έα αυτούς χαίρειν», πού έλεγαν και οί καταραμένοι άρχαίοι Έλληνες. Κοινώς: «άστους να κουρεύονται». Κι αυτός είναι ó νέος τρόπος: ασφαλής και σίγουρος. Μ' ένοχλεί τó κρανίο της Χαλκιδικής; Δέν είναι Έλληνες οί κάτοικοι της Χαλκιδικής. Μ' ένοχλεί ó μινωικός πολιτισμός και ή γραφή του; Δέν είναι Έλληνες οί Κρητικοί και άρα ή γραμμική δέν είναι έλληνική. Και αφήστε τόν Μ. Βέντρις και αυτούς του «Δαυλοϋ» να φωνάζουν.

Δικά μου τά πανεπιστήμια, όποιον θέλω θά διορίζω. Κι αν δέν είχα θρεϊ τόσους και τόσους «Καίσαρες», θά με είχε πάρει από καιρό τó

Σάρωθρον

Οί «ιδιαιότερες» ιδιότητες τῶν ἀριθμῶν στὴν ἀρχαία καὶ σημερινή ἐπιστήμη «ΧΡΥΣΟΥΣ ΑΡΙΘΜΟΣ», «ΙΕΡΟΣ ΠΟΥΣ», «ΠΛΕΘΡΟΝ» κ.λπ.

Στὸ τεῦχος Ἰανουαρίου τοῦ «Δαυλοῦ» ὑπάρχει ἓνα ἐξαιρετικὰ ἐνδιαφέρον καὶ ἐμπεριστατωμένο ἀρθρο τοῦ κ. Κ. Καρμιράνζου, ἀρχιτέκτονος, σχετικὰ μὲ τὸ «Μυστήριον τοῦ Γαλλικοῦ Μέτρου» κ.λπ. (σελ. 12869-12875). Πρὶν ἢ προδῶ σὲ ἓνα σύντομο σχόλιο σχετικὰ μὲ τὴν ἀριθμολογικὴ ἐπεξήγηση τῶν ἀναφερομένων στὸ κείμενο ἀρχαίων μέτρων μήκους, θὰ ἐπισημάνω μίαν ἀκόμη σύμπτωση σύγχρονης παρουσιάσεως τοῦ χρυσοῦ ἀριθμοῦ φ τόσο στὸ ἀρθρο τοῦ κ. Καρμιράντζου (στὴν παράγραφο «Τὸ Γαλλικὸ Μέτρο καὶ ὁ Ἱερὸς Πούς», σελ. 12874) ὅσο καὶ σὲ ἀρθρο τοῦ γράφοντος τὸ παρόν, στὸ ἴδιο τεῦχος τοῦ «Δαυλοῦ», στὴν σελ. 12865: Ἐντὸς πλαισίου, παρουσιάζονται δύο ἀπὸ τίς «Φιλοσοφικὲς Ἑξισώσεις τῆς Φύσεως», ὡς ἔχουν ὀνομασθῇ ὑπὸ τοῦ γράφοντος τὸ παρόν (βλ. 1), ποὺ ἐπίσης βασίζονται τόσο στὸν χρυσὸ ἀριθμὸ φ ὅσο καὶ τὸν «ἀριθμὸ τοῦ Πλάτωνος», τὸν 216, ποὺ ἔχει ἄμεση σχέση μὲ τὸν ἀριθμὸ 6 (216 = 6³ κ.λπ.). Ἄλλη παρόμοια σύμπτωση, σχετικὰ μὲ «ἀριθμοσυνδέσμους» τοῦ χρυσοῦ ἀριθμοῦ φ καὶ ἄλλων «ἀριθμῶν τῆς Φύσεως» καὶ τὸν «τετραγωνισμό τοῦ κύκλου» τοῦ κ. Καρμιράντζου σχολιάσθηκε στὸ τεῦχος τοῦ «Δαυλοῦ» τοῦ Νοεμβρίου 1998 (βλ. II). Σὲ μερικὲς περιπτώσεις τέτοιες «πληροφοριακὲς συμπτώσεις», συνδυασμένες μὲ ἀριθμητικὲς συμπτώσεις, ἀποκτοῦν ἰδιαίτερο ἐνδιαφέρον.

Θὰ πρέπη κατ' ἀρχὰς νὰ παρατηρήσουμε, ὅτι τὸ ἐν ἐπικεφαλίδι ἐρώτημα («Οἱ Γάλλοι τὸ “ἀντέγραψαν” ἀπὸ τὴν Ἀκρόπολη;» -δηλ. τὸ Γαλλικὸ Μέτρο) εἶναι κάπως ἐξεζητημένο. Πολὺ πιὸ ἐντυπωσιακὸ εἶναι τὸ γεγονὸς, ὅτι οἱ ἀρχαῖοι μας πρόγονοι χρησιμοποίησαν μέτρα μήκους ποῦ, ὡς ἀποδεικνύεται, ἔχουν ἄμεση σχέση μὲ τὰ σημερινὰ καὶ ἐπιστημονικῶς παραδεδεγμένα μέτρα μήκους. Γιὰ τὴν ἐρμηνεία αὐτοῦ τοῦ γεγονότος θὰ παραπέμψουμε τὸν ἀναγνώστη στὴν 37η Φιλοσοφικὴ Ἑξίσωση τῆς Φύσεως, ὅπως τὴν παρουσιάσαμε στὸ τεῦχος τοῦ «Δαυλοῦ» τοῦ Ἰουνίου 1998, σελ. 12341 (βλ. I), ποὺ ἀνέφερε τὸν κατωτέρω σημαντικὸ ἀριθμοσύνδεσμο καὶ ἀρμονικὴ ἀναλογία:

$$\frac{(\text{Μέση τιμὴ μάζης ἀνδρῶν-γυν.})}{(\text{Μάζα πρωτονίου})} = \frac{(\text{Μάζα Ἡλίου})}{(\text{Μέση τιμὴ μάζης ἀνδρ. -γυν.})}$$

ὡς καὶ μίαν ἀκόμη «ἐξίσωση», ποὺ συνδυάζει τὴν ἴδια μέση μάζα ἀνδρὸς-γυναικὸς μὲ τὸν χρυσὸ ἀριθμὸ φ κ.λπ. Οἱ ἄνω συμμετρικοὶ ἀριθμοσύνδεσμοι ἐπαληθεύονται γιὰ μέση μάζα ἀνδρ.-γυν. 57650 γραμ., ~ 58 χγμ., καὶ μάζες πρωτονίου καὶ Ἡλίου στὸ σύστημα μετρήσεως cgs, δηλ. σὲ γραμμάρια. Ὑπάρχουν ἐπίσης σὲ ἄλλες φιλοσοφικὲς ἐξισώσεις, πολλοὶ ἄλλοι σημαντικοὶ ἀριθμοσύνδεσμοι, ποὺ συνδέουν δεδομένα διαστάσεων τῆς Γῆς μὲ μετρικὰ δεδομένα τοῦ Ἡλίου, τοῦ Γαλαξία, τοῦ Σύμπαντος κ.λπ. κυρίως μέσῳ τῶν ὀνομαζομένων «ἀλφαβήτων κωδικῶν τῆς Φύσεως» (τὸν λόγο X καὶ τὸ ἀλφάδην Ν). Ὅσον καὶ ἂν φαίνεται παράδοξο, πολλὲς ἀπὸ αὐτὲς τίς διαστάσεις μήκους, μάζης, χρόνου κ.λπ. εἶναι συνδεδεμένες ἀριθμητικῶς μεταξὺ τους. Συμπεραίνουμε λοιπόν, ὅτι ἐκτὸς ἀπὸ τοὺς «εἰδικοὺς ἀριθμοὺς τῆς Φύσεως» καὶ τὰ «ἀλφάβητα τῆς Φύσεως» ὑπάρχει ἓνας ἄμεσος ἀριθμητικὸς συσχετισμὸς μεταξὺ ὅλων τῶν

κυρίων δημιουργημάτων της Φύσεως, πού συμπεριλαμβάνει και τις διαστάσεις του ίδιου του ανθρώπινου σώματος. Οί αριθμητικοί αυτοί συσχετισμοί και αριθμητικές συμπτώσεις (πού υπάρχουν και με μετρήσεις στο σύστημα cgs όσο και στο σύστημα SI, αλλά έρμηνεύονται κυρίως στο σύστημα cgs) έχουν διερευνηθή και μελετηθή και από άλλους έρευνητές, πού συμπεριλαμβάνουν τούς διασημούς επιστήμονες Α. S. Eddington, Paul Dirac, W. Chandrasekhar, Paul Davies και πολλούς άλλους (βλ. I), κατὰ κανόνα όμως ως άπλές κοσμολογικές συμπτώσεις. Ό γράφων τὸ παρὸν τούς αποδίδει «πληροφοριακά» κυρίως χαρακτηριστικά παραδεδεγμένων συγχρόνων επιστημονικῶν θεωριῶν, αλλά και έξαιρετικά ενδιαφέρουσες διασυνδέσεις με τὸν χρυσὸ ἀριθμὸ φ, τὸ ἀριθμὸ 216 και άλλους πυθαγορείους ἀριθμούς, πού από τῶν ἀρχαίων χρόνων οί Έλληνες φιλόσοφοι και έρευνητές τούς ἀπέδιδαν ιδιαίτερες ιδιότητες. Έτσι λοιπὸν ἡ ἐπιλογή ὑπὸ τῶν ἀρχαίων Έλλήνων τῶν μονάδων μήκους, πού ἀναφέρονται στὸ ἀνωτέρω ἄρθρο, ἐνσυνειδήτως αλλά και ὑποσυνειδήτως ἀκολούθησε τὶς ἀρμονικὲς συμμετρίες τῶν εἰδικῶν πυθαγορείων αλλά και άλλων ἀριθμῶν τῆς Φύσεως. Ό ἀρθρογράφος μᾶς ἀναφέρει π.χ., ὅτι: «... οἱ ἀρχαῖοι Έλληνες γνώριζαν ὅτι ἡ γήινη περίμετρος ἦταν κατὰ μέσον ὄρο 6χ60χ60χ60= 1.296.000 πλέθρα». Ό ἀριθμὸς 6 εἶναι ὁ κύριος παράγων τοῦ ἀριθμοῦ τοῦ Πλάτωνος, τοῦ 216 = 6³. Ό ἀριθμὸς 60, πού τὸν χρησιμοποιοῦμε τόσο στὴν μέτρηση χρόνου ὅσο και ὡς ὑποδιαίρεση μοιρῶν περιφέρειας κύκλου, εἶναι ἴσος πρὸς 3χ4χ5 = 60, δηλ. τούς ἀριθμούς τοῦ πρώτου πυθαγορείου ὀρθογωνίου τριγώνου (3²+4²=5²). Ἡ σχέση του πρὸς τὸ πυθαγόρειο μέτρο (2φ²) εἶναι ἰδιαιτέρου ενδιαφέροντος: loglog60! ≅ 2φ² (φυσικοὶ λογάριθμοι) και μέσω τοῦ πυθαγορείου μέτρου συσχετίζεται και με τούς κωδικούς/ἀλφάβητα τῆς Φύσεως, ἥτοι loglog60! ≅ $\frac{\log X}{\log N}$ κ.λπ. (βλ. III). Στὴν σελίδα 12874 ὁ ἀρθρογράφος ἀναφέρει, ὅτι: «... τὸ Έκατόμπεδον εἶναι ἀπλῶς διάσταση!= 30.901 τοῦ Παρθενῶνος... Εἶναι τὸ Έρὸν Πλῆθρον τῶν ἀρχαίων Έλλήνων και συγχρόνως τὸ δεῦτερο λεπτὸ (I") τῆς μοίρας τῶν περιμέτρων τῆς Γῆς, μιὰ γήινη σταθερά». Στὴν ἐπόμενη παράγραφο δίδεται και ἡ σχέση τοῦ Γαλλικοῦ Μέτρου πρὸς τὸν Έρὸν Πόδα αλλά και τὸν χρυσὸ ἀριθμὸ φ: «... ἂν λάβουμε ὡς μονάδα ἓνα γαλλικὸ μέτρο (M=I), τὸ $\frac{1}{2\phi}$ αὐτοῦ εἶναι ὁ ἱερὸς ποῦς $\Pi = \frac{M}{2\phi}$ (και ἀντιστρόφως)». Ό γράφων τὸ παρὸν θεωρεῖ, ὅτι αὐτὴ ἡ τελευταία σχέση ὠδήγησε τούς ἀρχαίους Έλληνες στὴν ἐπιλογή τοῦ «Έροῦ ποδὸς» και πιθανῶς και τῶν άλλων ἀναφερομένων «ποδῶν», – κοινοῦ αἰγυπτιακοῦ κ.λπ. – και ἐκείθεν στὴν διάσταση τοῦ Έκατομπέδου τοῦ Παρθενῶνος. Τοῦτο, διότι μέσω τοῦ χρυσοῦ ἀριθμοῦ και τοῦ Έροῦ ποδὸς ἀπεδίδετο κάποια «ἱερὰ συμμετρία» στὴν διάσταση τοῦ Παρθενῶνος. Ἡ ἐπιλογή ὑπὸ τῆς Γαλλικῆς Έθνοσυνελεύσεως ὡς μονάδος μετρήσεως μήκους τοῦ 1:40.000.000 τοῦ γήινου μεσημβρινοῦ εἶναι ἐκ πρώτης ὀψεως περιεργη. Πάντως και οἱ Γάλλοι ὠδηγήθηκαν κατὰ πᾶσαν πιθανότητα, ἐκ προθέσεως ἢ λόγω τοῦ ὑποσυνειδήτου δεσμοῦ και ἀλληλοεξαρτήσεως τοῦ ἀνθρώπου τῆς Γῆς πρὸς τὸν χρυσὸν ἀριθμὸ και τὶς γήινες διαστάσεις, ἀπὸ τὸ γεγονὸς ὅτι:

$$\frac{40.000.000}{[360 \times 60 \times 60]} = 30,8642 \text{ μέτρα} = \frac{100}{2\phi}. \text{ Σημειωτέον ὅτι τὰ } 3086,42 \text{ ἑκατοστὰ μέτρου (σύστημα cgs) ἔχουν ἄμεση λογαριθμικὴ σχέση μετὰ τὸ } \frac{1}{2\phi} = 0.309017 \text{ λόγω τοῦ ἀριθ-}$$

μοσυνδέσμου (που ἀνήκει σὲ ὁμάδα «Φιλοσοφικῆς Ἐξιśώσεως»).

$$(\text{φυσικοὶ λογάριθμοι}) \log\log\log\log [3086.42] = -0.3089975 \cong -\frac{1}{2\phi},$$

τοῦ ὁποίου ὁμως τὴν σημασία, ὡς καὶ τὴν εὐρύτερη σημασία τῶν ἀριθμοσυνδέσμων, ἀσφαλῶς ἀγνοοῦσαν οἱ Γάλλοι κατὰ τὴν ἐπιλογὴν τοῦ προτύπου μέτρου. (Παρόλον ὅτι τὸ θέμα τῆς ἀλληλεπιδράσεως καὶ ἀλληλοεξαρτήσεως τῶν ἀριθμῶν καὶ διαστάσεων, τῆς ὑπάρξεως εἰδικῶν ἀριθμῶν καὶ συνθηκῶν «ἰδανικοῦ σχεδιασμοῦ» τῆς Φύσεως κ.λπ. ἀρχίζει νὰ διαφαίνεται σὲ πολὺ πρόσφατες ἐργασίες Γάλλων ἐπιστημόνων καὶ ἐρευνητῶν, ἀπὸ τοῦ 1980 καὶ μετὰ, τὸ γενικώτερο θέμα παραμένει διεθνῶς σχεδὸν τελείως ἄγνωστο. Τὸ παράδοξο εἶναι, ὅτι οἱ ἀρχαῖοι Ἑλληνες φιλόσοφοι, ἀλλὰ καὶ οἱ φιλοσοφίες ἄλλων ἀρχαίων λαῶν, εἶχαν πλήρως ἀντιληφθῇ τὴν σημασία του, παρόλον ὅτι ἡ ἐπεξήγησή του παρέμενε στὸν τομέα τῶν «ἐρῶν μυστηρίων» ἢ τῶν «ἐρῶν ἀπορρήτων»). Σήμερα τὸ διεθνὲς πρότυπο μέτρο δὲν εἶναι πλέον τὸ πρότυπο μέτρο μήκους τῶν Σεβρῶν, ἀλλὰ τὸ «μέτρον» ὀρίζεται βάσει κυμάτων ἀκτινοβολίας ὡς: «*τὸ μῆκος 1.650,763.73 κυμάτων ἀκτινοβολίας ἀκριβῶς καθορισμένης φασματικῆς γραμμῆς, πὺν ἀντιστοιχεῖ σὲ διάβαση μεταξὺ δύο συγκεκριμένων ἐπιπέδων τοῦ στοιχείου κρυπτόν - 86*». Σημειωτέον ὅτι καὶ ὁ ὡς ἄνω ἀριθμὸς συνδέεται ἐπίσης μὲ ἄλλους βασικοὺς ἀριθμοὺς τῆς Φύσεως. Ὅσον ἀφορᾷ στὶς διαστάσεις ἀρχαίων ναῶν, πυραμίδων κ.λπ., γιὰ τὶς ὁποῖες ὑπάρχουν σημαντικὲς ἐρευνες καὶ μελέτες, εἶναι γεγονὸς ὅτι κατὰ κανόνα εἶχαν συμμετρίες καὶ ἀρμονικὲς διαστάσεις συνδεδεμένες μὲ τὸν χρυσὸ ἀριθμὸ ἢ τὸ πυθαγόρειο μέτρο ἢ τοὺς ἄλλους πυθαγορείους ἀριθμοὺς. (Μερικοὶ ἀπὸ τοὺς ἀριθμοὺς αὐτοὺς παρουσιάζονται στοὺς γραμμικοὺς συνδυασμοὺς τοῦ κ. Κ. Καρμιράντζου στὸ σχέδιο τῆς σελ. 12874. Σχετικῶς μὲ τὴν πυθαγόρεια φιλοσοφία καὶ ἀριθμοσοφία βλ. ἐπίσης τὰ λεπτομερῆ καὶ τεκμηριωμένα ἔργα τοῦ ἐρευνητῆ καὶ ἐρμηνευτῆ τῆς πυθαγορείου φιλοσοφίας κ. Ἰπποκράτη Δάκογλου, V). Εἶναι πάντως ἐκπληκτικὸ τὸ γεγονὸς, ὅτι οἱ ἀριθμοὶ ἀναπηδοῦν καὶ παρουσιάζονται στὰ σημερινὰ ἐπιστημονικὰ δεδομένα καὶ τὶς σύγχρονες θεμελιώδεις σταθερές, ὅπως καὶ σὲ διάφορες διαστάσεις καὶ δεδομένα τοῦ μικρόκοσμου, τοῦ ἡλιακοῦ συστήματος, ὡς καὶ τοῦ Σύμπαντος (βλ. IV).

Σχετικά:

- I. «Ἡ Φιλοσοφία τῆς Φύσεως καὶ οἱ ἀριθμοί», ὑπὸ Π. Ἀναλυτῆ, σελ. 12331-12341 «Δαυλοῦ», τεῦχος 198, Ἰούνιος 1998.
- II. «Ὁ τετραγωνισμὸς τοῦ Κύνου». «Ἡ χρονικὴ συγκυρία μᾶς ἀριθμητικῆς συμπτώσεως», ὑπὸ Π. Ἀναλυτῆ, σελ. 12730 «Δαυλοῦ», τεῦχος 203, Νοέμβριος 1998.
- III. «Τὸ κενὸν καὶ τὸ πλήρες Σύμπαν. Τὸ ξερόνιον τῆς πληροφορίας», ὑπὸ Π. Ἀναλυτῆ, σελ. 12861-12867 Δαυλοῦ, τεῦχος 205, Ἰανουάριος 1999.
- IV. «The Digital Philosophy and the Design Conditions of Nature», ὑπὸ Π. Ἀναλυτῆ καὶ ἄλλα ἔργα τοῦ ἰδίου, ἐκδ. P.G.A., Athens (1996).
- V. Ἰππ. Δάκογλου, «Ὁ μυστικὸς κώδικας τοῦ Πυθαγόρα», τόμοι I, II, III, IV, ἐκδ. Νέα Θέσις, Ἀθήνα (1987-1996), ὡς καὶ ἄρθρα τοῦ ἰδίου στὸν «Δαυλό», τόμοι 1992, 1993, 1994, 1995 καὶ 1996.

Παναγιώτης Ἀναλυτῆς

Ἀναμνήσεις

Τί σου είναι τέλος πάντων αυτές οἱ ἀναμνήσεις! Δὲν σὲ ἀφήνουν νὰ ἡσυχάσης καὶ νὰ συμβιβάσῃς μὲ τὴν παρούσα κατάσταση. Κι ὅλο θυμᾶσαι περασμένα μεγελεῖα καὶ δόδύρεσαι γιὰ τὴν ἀπώλειά τους. Κάτι τέτοιο, φαίνεται, ἔπαθε ἡ κυρία Μπάρομπαρ Σπένγκλερ-Ἀξιοπούλου στὸ ἄρθρο τῆς «ἡ μικρὴ Ἱερουσαλὴμ στὸ Αἰγαῖο - Θύμηση τῆς Ἑβραϊκῆς Θεσσαλονίκης» στὸ περιοδικὸ «Ἑλληνικά καὶ ἄλλα», ποὺ ἐκδίδεται ἀπὸ τὴν κοινότητά μας στὴ Γοττίγγη. Ἀχ! καὶ νὰ μπορούσε ἡ ἐν λόγῳ κυρία νὰ γύριζε τὸ ρολόι τοῦ χρόνου πρὸς τὰ πίσω καὶ νὰ τὸ κάρφωνε στὴν ἐποχὴ τῆς Τουρκοκρατίας! Τότε ποὺ ὅλα γι' αὐτοὺς ἦταν τόσο ὥραϊα λειτουργοῦσαν τριάντα συναγωγές καὶ οἱ σχέσεις Ἑβραίων καὶ Γεννιτσάρων ἦταν ιδιαίτερα στενές. (Ναί, ρε παιδιά, τὸ γράφει κι αὐτὸ ἡ καλὴ ἑλληνιστὶ γράφουσα συγγραφεύς). Φυσικὰ τὸ γεγονὸς ὅτι ὁλόκληρος ὁ ἑλληνικὸς λαὸς ἐστέναζε κάτω ἀπὸ τὸν τουρκικὸ ζυγὸ, αὐτὸ εἶναι μιὰ ἀσήμαντη λεπτομέρεια, ποὺ δὲν ἀφορᾷ στὴν κυρία Ἀξιοπούλου, ἀφοῦ γι' αὐτὴν τὸ ζητούμενο ἦταν, ὅτι πέφταν φῖνα καὶ ὥραϊα οἱ Ἑβραῖοι τῆς συμπτωτέουσας.

Ὡστόσο ὅλα τὰ ὥραϊα πράγματα ἔχουν ἓνα τέλος. Κάποτε κατέλαβαν τὴν Θεσσαλονίκη οἱ κακοὶ Ἕλληνες καὶ ὑπέταξαν τοὺς καημένους τοὺς Ἑβραίους, ποὺ ἔχασαν ὅλα τὰ προνόμιά τους. Ἀκοῦς ἐκεῖ θράσος οἱ ἀνάγωγοι, οἱ ἐθνικιστές, οἱ φαστίστες νὰ θέλουν νὰ ἀπελευθερώσουν πανάρχαια Ἑλληνικά ἐδάφη καὶ νὰ τοὺς ξεβολέψουν τοὺς ἀνθρώπους. Τουρκοκρατία καὶ πάλι Τουρκοκρατία! Κι ἔπειτα, μετὰ τὴν Μικρασιατικὴ καταστροφὴ ἦταν ἀνάγκη νὰ ἐγκατασταθοῦν ἐκεῖ ἑκατὸν χιλιάδες πρόσφυγες; Ἀς πῆγαιναν στὴν Ἀλάσκα, στὴν Γῆ τοῦ Πυρὸς καὶ στὸν διάβολο ἀκόμη. Ὁχι, ποὺ ἦλθαν στὴ Θεσσαλονίκη καί, ἄχ!, πῆραν τὸ ἐμπόριο ἀπ' τὰ χέρια τῶν δυστυχημένων Ἑβραίων, ποὺ ἀναγκάστηκαν νὰ μεταναστεύσουν, καθὼς δὲν μπορούσαν νὰ ἀνεχθοῦν τὸν ἐξελληνισμό τῆς πόλης! Καὶ εἶχαν δίκιο οἱ ἄνθρωποι. Ποῦ ξανακούστηκε ὅτι ἡ Θεσσαλονίκη ἦταν ποτὲ Ἑλληνική, γιὰ νὰ ἐξελληνισθῇ καὶ πάλι; Φυσικὰ ἡ κ. Ἀξιοπούλου, ἄξια τοῦ (ὅποιου) μισθοῦ τῆς, κατηγορεῖ τὴν κοινωνία μας ὡς ἐθνικιστικὴν, καταπιέζουσαν παντὶ τρόπῳ τὸν Ἑβραϊσμό. Ἀντε τώρα νὰ τῆς ἐξηγήσης, ὅτι ἀκόμη μᾶς κυδεροῦν οἱ Ἑβραῖοι καὶ ὅτι ἡ ἐθνικιστικὴ Ἑλλάδα δίνει ψωμί σὲ πάνω ἀπὸ ἓνα καὶ μισὸ ἑκατομμύριο οἰκονομικῶν προσφύγων.

Ὅμως ἐκεῖ ποὺ ὁ θρῆνος τῆς καλῆς ἀρθρογράφου φθάνει στὸ ἀποκορύφωμά του, εἶναι μὲ τὴν διαπίστωση ὅτι οἱ νέοι Ἰσραηλίτες αἰσθάνονται Ἕλληνες. Τί νὰ σᾶς πῶ; Αὐτὸ εἶναι πολὺ ὥραϊο, γιὰ νὰ εἶναι ἀληθινό. Ἀλλὰ ποῦ ξέρεις; Στὴν χώρα τοῦ γενικοῦ μπάχαλου ὅλα εἶναι πιθανά. Τέλος οἱ ὁλονηγμοὶ τῆς σοῦ ραγίζουν τὴν καρδιά, ὅταν μὲ ἀνείπωτη φρίκη παραδέχεται ὅτι οἱ μικτοὶ γάμοι ἐξασθενοῦν τὴν Ἰσραηλινὴ κοινότητα τῆς Θεσσαλονίκης. Ἔ! τώρα τί νὰ κάνουμε, μαντάμ, ἂν ὁ Μητσάρας ἀπὸ τοῦ Χαριλάου γονιστάρει κάργα τὴν Ραχήλ καὶ θέλουν νὰ φτειάξουν τὸ τσαρδί τους; Μήπως θὰ πρέπει νὰ ἔλθῃ στὴν Γοττίγγη, νὰ σὲ ρωτήσῃ ποῦ θὰ δάλλῃ τὸ «πουλί» του; Μπά, σὲ καλὸ σου!

Ρε πατριώτες ἀπὸ τὴν Γοττίγγη, ποῦ τὴν ψωνίσατε αὐτὴ τὴν καλὴ Ἑλληνίδα καὶ μᾶς τὴν σερβίρετε ἔτσι στὴν ψύχρα. Αὐτὴν πρέπει νὰ τὴν δέσετε στὸ δένδρο, ὅπως κάνουν οἱ Γαλάτες στὸν δάρδο Κακοφώνιξ στὰ κόμικς τοῦ Ἀστερίξ. Γιατὶ τέτοια προβολὴ τῆς χώρας μας ἰσοδυναμεῖ μὲ προσβολή. Λίγο ἀκόμη καὶ θὰ μᾶς ἔγραφε, ὅτι πολὺ κακῶς ὑπάρχουμε ὡς κράτος καὶ ὅτι εἶναι μεγάλο δυστύχημα ποὺ δὲν μᾶς ἔσφαξαν ὅλους οἱ Τούρκοι τὸ 1821. Καὶ πῶς εἶναι δυνατὸν νὰ συνυπάρχῃ τὸ ἐθνικιστὴς αὐτὸ κείμενο δίπλα σὲ δοκίμια γιὰ τὸν «Ὑμνο στὴν Ἑλευθερία» τοῦ Διονύσιου Σολωμοῦ; Ἡ γυναῖκα αὐτὴ ὑμνεῖ τὴν Τουρκοκρατία χάριν τῶν Ἑβραίων, ἀναιρῶντας ποταμούς Ἑλληνικοῦ αἵματος ἀπὸ τὸ 1821 μέχρι καὶ τὸ 1922. Τὸ ἀντιλαμβάνεσθε αὐτό; Κι ἂν τὸ ἀντιλαμβάνεσθε, πῶς καὶ δὲν τὴν ἔχετε μπουγγελώσει ἀκόμη; Γιὰ δοκιμάστε το, γιατί μπορεῖ καὶ νὰ συνέλθῃ ἡ ... κυρία Ἀξιοπούλου.

Γιῶργος Πετρόπουλος

Η ΚΙΝΗΣΙΣ ΤΩΝ ΙΔΕΩΝ

CAROLA REINSBERG, Γάμος, έταίρες και παιδευαστία στην 'Αρχαία 'Ελλάδα

Ἡ γερμανίδα ἱστορικός και ἀρχαιολόγος μὲ ἐπιστημονική συνέπεια και ἐμβρίθεια μελετᾷ και κα-
τανοεῖ τίς παραπάνω πτυχές τῆς κοινωνικῆς ζωῆς τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων. Στὴν Ὀμηρική κοινω-
νία ὁ γάμος και ἡ οἰκογένεια ἀποτελοῦσαν ὑπέρτατες ἀξίες, ποὺ κάλυπταν και τὴν συναισθηματική-
ἐρωτική ὁλοκλήρωση τοῦ ζεύγους: «Ὅχι μόνο τὸ κοινὸ νοικοκυριὸ και ἡ μοιρασμένη φροντίδα γιὰ
τὴν περιουσία, ἀλλὰ και τὸ νὰ εἶναι ὁ ἕνας προσηλωμένος στὸν ἄλλον και νὰ ἀγαπιῶνται τρυφε-
ρά, αὐτὸ μόνο θὰ πλήρωνε τὸ ἰδεῶδες τοῦ γάμου». Κατὰ τοὺς κλασσικοὺς χρόνους, ἂν και ἡ οἰκο-
γένεια διατηρῇ τὸ κύρος τῆς, ἐν τούτοις ἡ ἐρωτική ζωὴ τῶν Ἀθηναίων πολὺ τῶν ξεπερνᾷ τὰ ὅρια
τοῦ γάμου. Οἱ ἑταῖρες και ἡ συναναστροφή τῶν ἀνδρῶν μαζί τους ἦταν μιὰ κοινωνικά ἀναγνωρι-
σμένη συνήθεια. Ἡ Reinsberg ξεχωρίζει τὴν ἀρχαία ἑταῖρα ἀπὸ τὴν σημερινὴν περιθωριοποιημένη
και κοινωνικά ἐκφυλισμένη πόρνη. Οἱ ἑταῖρες ἦταν πνευματικά καλλιεργημένες, φιλόμουσες, «και
ἀπαραίτητο τμῆμα τῆς ἀστικῆς κοινωνίας. Ἐπειδὴ οἱ γυναῖκες τῶν Ἀθηναίων ἀποκλείονταν ἀπ'
τῆ δημοσιότητας, οἱ ἑταῖρες ἐπαιρναν τὴ θέση τῆς θηλυκῆς συνοδοῦ και ἔπαιζαν τὸ ρόλο τοῦ συ-
ντρόφου στὴν περιοχὴ τῆς ἀπόλαυσης τῆς ζωῆς και τῆς ἡδονάθειας».

Ἐπίσης ἡ γερμανίδα ἱστορικός προδίδει σὲ σαφῆ διάκριση μεταξὺ τῆς ὁμοφυλοφιλίας και τῆς
«παιδευαστίας». Ἡ ὁμοφυλοφιλικὴ πράξη «ἐπέσυρε τὴν ἀπαγόρευση κάθε πολιτικῆς δραστηριό-
τητας, ἀπὸ τὴν ἀνάληψη ὑποურγημάτων μέχρι τῆς ἐλευθερίας τοῦ λόγου στὴ λαϊκὴ συνέλευση. Βά-
ση αὐτῆς τῆς συνέπειας ἦταν ἡ ἀντίληψη ὅτι ἕνας, ὁ ὁποῖος πονάει τὸ κορμὶ του, δὲ θὰ δίσταζε
ἐπίσης νὰ πονήσῃ και τὰ συμφέροντα τοῦ κοινοῦ τῆς πόλεως (Αἰσχίνης 1, 29-32)». Ἡ ὁμοφυλοφι-
λικὴ συμπεριφορὰ λοιπὸν ἦταν ἴδιον τῆς ταπείνωσης και τῆς ἀτιμίας. Γιὰ τὸ ζήτημα τῆς παιδευα-
στίας ἡ Reinsberg ὁμολογεῖ τὴν δυσκολία κατανοήσεως σήμερα τῆς φύσης αὐτοῦ τοῦ ἐρωτικοῦ δε-
σμοῦ, ποὺ συνέδεε τὸν ἐραστή (διδάσκαλο, μέντορα) μὲ τὸν ἐρώμενο (παῖδα, μαθητὴ). Ὡστόσο πα-

Περὶ τῆς δῆθεν προτεραιότητος τῶν Αἰγυπτίων

Κυκλοφόρησε σὲ ἑλληνικὴ μετάφραση ἓνα βιβλίον τοῦ Νανκίμ Μαχφούζ, Αἰγύ-
πτιον θραδευμένον μὲ Νόμπελ. Μεταξὺ ἄλλων ἀναγράφεται στὸ ὀπισθόφυλλον τοῦ
ἐν λόγῳ βιβλίου: «Ἡ Αἴγυπτος ἔχει τὸν ἀρχαιότερον πολιτισμό. Μετὰ τοὺς Φαραῶ
ἦλθαν οἱ Πέρσες, κατόπιν οἱ Ἕλληνες, ἔπειτα οἱ Ῥωμαῖοι και οἱ Ἀραβες...».

Ὡς γνωστόν, οἱ Πέρσες κατέκτησαν τὴν Αἴγυπτον γύρω στὸ 525 π.Χ. Ὅμως χι-
λιάδες χρόνια πρὶν ὁ Ἀτλας, ὁ Προμηθεύς, ὁ Ἰαπετός, ὁ Κρόνος κυδερονοῦσαν ἀπὸ
ἄκρου σὲ ἄκρον ὅλη τὴν Βόρεια Ἀφρικὴ μέχρι και τὴν Αἰθιοπία, πρὶν ἀκόμη ἡ Σε-
λήνη γίνῃ δορυφόρος τῆς Γῆς, δηλαδὴ τὸ 28.140 π.Χ., ὁπότε διερχόμενος ὁ κομή-
της Τυφωεὺς προφανῶς ἐπέφερε μαγνητικὴ διαταραχὴ και ἡ νῦν δορυφόρος τῆς
Γῆς, ποὺ ἦταν στὸν ἀστερισμὸ τοῦ Λέοντος, σταμάτησε στὸν Αἰγόκερον. (Νόννου,
«Διονυσιακά», στ. 654-659).

Ἡ Ἥρα εἶναι ἀδελφὴ τοῦ Δία και σύζυγός του. Ὁ Ἡρόδοτος δέχεται τὸ πα-
ραπάνω, ἀρνεῖται ὅμως ὅτι ὁ Ἡρακλῆς εἶναι Ἕλληνας. Ὅμως ἐκτὸς τοῦ ὅτι εἶναι
γιὸς τοῦ Δία, τὸ ὄνομά του εἶναι σύνθετο ἀπὸ τὰ Ἥρα και κλέος. Γίνεται νὰ μὴν

ρατηρεῖ, ὅτι ὅταν ὁ ἀγνός ἔρως μεταξὺ τοῦ ἐραστοῦ καὶ τοῦ ἐρωμένου ἔπαιρνε -σπανίως- τὴν φύση τοῦ ἐρωτικοῦ χαδιοῦ, «ἀπαιτοῦνταν ὁπωσδήποτε νὰ μὴ μετέχῃ ὁ παῖς σεξουαλικά, καθὼς καὶ ἡ αὐστηρὴ ἀπόκρουση εἰσαγωγῆς γεννητικοῦ ὀργάνου. Ἡ σταθερὴ ρύθμιση τῆς σεξουαλικῆς συμπεριφορᾶς κατὰ τὴν παιδεραστία προστάτευε τὸν ἐρωμένο, τὸν μέλλοντα πολίτη, ἀπ' τὸν κίνδυνον νὰ γίνῃ ὑποδέστερος καὶ ἀντικείμενο, καὶ μ' αὐτὸν τὸν τρόπο νὰ παραβῇ τοὺς κανόνες, στοὺς ὁποίους ὑπέκειντο οἱ πράξεις ἐνὸς ἐλευθέρου ἀνδρα καὶ Ἀθηναίου πολίτη».

Τέλος θὰ πρέπη νὰ σημειώσουμε, ὅτι τὸ θετικὸ αὐτὸ ἔργο τῆς κυρίας Reinsberg ἔρχεται σὲ μιὰ ἐποχὴ πού ἐδῶ, στὴν Ἑλλάδα, οἱ κάθε λογῆς «εἰδήμονες» τοῦ «ἐπιστημονικοῦ» καὶ «καλλιτεχνικοῦ» κατεστημένου διακηρύσσουν ἐνθέρμως τὸν δῆθεν ἐρωτικὸ ἐκφυλισμὸ τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδας, ὑπηρετώντας ἐκουσίως ἢ ἀκουσίως ἀλλότριες ἐπιδιώξεις, ἀφοῦ στόχος τους εἶναι νὰ φέρουν τὸ ἐνδοξο-κατὰ τ' ἄλλα- ὅπως λένε, παρελθὸν στὰ μέτρα τῶν... παθῶν τους.

Παν. Α. Κουβαλάκης

ΕΛΕΝΗ ΚΟΥΚΟΥ, *Ἱστορία τῶν Ἐπανήσων*

Ἔχουμε συνηθίσει νὰ ὑπολογίζουμε ὡς ἀρχὴν ἐλευθερίας τοῦ ἐλληνικοῦ γένους τὴν ἑναρξιν τῆς Ἐπαναστάσεως τοῦ 1821. Καὶ ὅμως τὸ πρῶτο ἀνεξάρτητο κράτος ἐλληνικὸ, ἀνεγνωρισμένο καὶ μὲ δικό του ἐθνικὸ σύμβολο, ὑπῆρξε ἡ «Πολιτεία τῶν Ἠνωμένων Ἐπτὰ Νήσων», μὲ δόσιν τὴν ρωσοτουρκικὴ σύμβασιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως τῆς 21ης Μαρτίου 1800. Σὲ αὐτὸ τὸ πρῶτο ἐλληνικὸ κράτος καὶ γιὰ τὴν περιόδο πού πραγματεύεται ἡ συγγραφεὺς (ἀπὸ τὸ 1797 μέχρι τὴν Ἀγγλοκρατίαν), ὑπάρχουν ὅσα θὰ ταλαιπωρήσουν ἀργότερα τὸν νεώτερο ἐλληνισμό. Γράφει ἡ ἴδια στὸν πρόλογό της: «Τότε ἐκδηλώνεται στὸ χῶρο αὐτὸ ὁ ἀνταγωνισμὸς γιὰ ἐπικράτηση ἀνάμεσα στὶς τότε μεγάλες δυνάμεις: Γαλλία, Ἀγγλία, Ρωσία καὶ Τουρκία, πού σπεύδουν νὰ προσφέρουν στὰ νησιά τὶς «καλὲς ὑπηρεσίες» τους, μὲ τὴ μορφή τῆς «ὑψηλῆς προστασίας», πού ἔκτοτε θ' ἀποτελέσῃ ἓνα ἀπὸ τὰ μεγάλα προβλήματα τῆς νεοσύστατης Ἐπανήσων Πολιτείας, ὅπως καὶ τοῦ νεοσύστατου ἐλληνικοῦ κράτους ἀργότερα, μετὰ τὴν ἀπελευθέρωση τῆς Ἑλλάδας».

Στὸ βιβλίο της ὅμως ἡ καθηγήτρια κ. Κούκου δὲν σταματᾷ μόνο στὰ ἱστορικὰ φαινόμενα. Σὲ μία σύντομη, ἀλλὰ μεστή ἱστορικὴ ἀναδρομὴ τῶν πολιτικῶν καὶ κοινωνικῶν καταστάσεων πού ἐπεκράτουν στὰ Ἰόνια ἔως τὸ 1797, καταδεικνύει καὶ τὰ αἷτια διεισδύσεως τῶν ξένων. Καὶ φυσικὰ

εἶναι Ὁ Ἕλληνας; Οἱ θεοὶ τῆς Αἰγύπτου Δίας-Ἀμμων (ναὸ τοῦ ἔκτισε ὁ Δαναὸς κοντὰ στὴν Σίονα), ἡ Ἱσις (Ἰώ), ὁ Ἄπις (Ἐπαφος), ὁ Ἐρμῆς, ὁ Ποσειδῶν, πρόγονος τοῦ Ἡρακλῆ τῆς Ἀλκμήνης τοῦ Ἡλεκτρίωνος κ.λπ. εἶναι Ὁ Ἕλληνας. Οἱ περισσότερες πόλεις τῆς Αἰγύπτου, παλαιᾶς καὶ νέας, εἶναι ἐλληνικές, ὅπως: Μέμφις, Σαΐδ=Δίας, Σουέξ=Ζεὺς=Ζεύς, Ἀσσουάν=Νάουσσα ἢ Ναῦσα, Ἡλιούπολις, Θήβα τοῦ Ἀγῆνορα κ.λπ. Γιὰ ποιὸν πολιτισμὸ μιλάει ὁ συγγραφεὺς; Ἦταν οἱ Πελασγοὶ καὶ διοικοῦσαν χιλιάδες χρόνια ὅλη τὴν Αἴγυπτον καὶ τὴ Βόρεια Ἀφρικὴ. Κάποια στιγμή οἱ Αἰθίοπες, ἐκπολιτισθέντες, ἀναμείχθηκαν μὲ τοὺς Ὁ Ἕλληνας καὶ ἔχουμε τοὺς μιγάδες Φαραῶ, μέχρι τὸν Ἀμασι. Ἄς μὴ ξεχνᾶμε τοὺς Κρήτες πού τὸ 3.000 π.Χ. κυριαρχοῦσαν μὲ τοὺς Ναξίους, πού ἀπὸ τὸ λιμάνι τους Κωφὸν πῆρε τὸ ὄνομα ὁ Χέοψ καὶ ἡ πυραμίδα. Ἀκολουθοῦν τὸν 5ον π.Χ. αἰῶνα οἱ Πέρσες, ἔπειτα ὁ Ἀλέξανδρος καὶ ἀργότερα οἱ Ρωμαῖοι καὶ οἱ Ἀραβες.

Πῶς εἶναι δυνατὸν ἡ Αἴγυπτος νὰ εἶναι ξεχωριστὴ ὄντοτητα, ἀφοῦ ὅλα τὰ ὀφείλει στοὺς Ὁ Ἕλληνας, ἀκόμη καὶ τὸ ὄνομά της ὅπως καὶ τὰ ὀνόματα ὅλων σχεδὸν τῶν πόλεων της; Ὁ Αἴγυπτος εἶναι ὁ γιὸς τοῦ Ὁ Ἕλληνα Ἀγῆνορα: «... καὶ τὸν σοφὸ... Αἴγυπτον γέννησε...» (Νόννος Πανοπολίτης, «Διονυσιακά», στίχ. 300, ἔσ. Ασμα γ').

(άφου ἔχει τάξει σκοπὸ τοῦ πνευματικοῦ της κόπου τὴν ἀνάδειξιν τῆς προσωπικότητος καὶ τοῦ ἔργου τοῦ Ι. Καποδίστρια) φωτίζει κατὰ τὸν καλῆτερο τρόπο τὰ πρῶτα πολιτικὰ δῆματα τοῦ ἔθνικου κυδερνήτου. Αὐτὰ τὰ πρῶτα δῆματα, ἡ «δημοκρατικὴ» γενικὴ ἱστορία τὰ «περὶ τὰ ψιλὰ» καὶ σὲ καμμία νομικὴ σχολὴ δὲν διδάσκονται τὰ Συντάγματα τῆς Ἑλτανήσου Πολιτείας, πού συνετάχθησαν μὲ τὴν ἀποφασιστικὴ συμμετοχὴ τοῦ Ι. Καποδίστρια. Ὅσο γιὰ τὸ πάθος τοῦ Καποδίστρια νὰ μορφώσῃ τὸ γένος, αὐτὸ τὸ ἀποσιωποῦν. Πάλι καλὰ πού ὑπάρχει μία μικρὴ προτομὴ του ριγμένη σὲ μία γωνίᾳ τοῦ Ἑθνικοῦ Κήπου. Εὐτυχῶς ὅμως πού ὑπάρχουν ἀκόμη ἄνθρωποι, ὅπως ἡ κυρία Κούκου, πού τιμοῦν τὸ πανεπιστημιακὸ τους λειτούργημα· δὲν σταματοῦν σὲ σκοπιμότητες· φωτίζουν μὲ τὸ ἔργο τους ὄχι μόνον τὴν σπουδάζουσα νεολαία ἀλλὰ καὶ ἐμᾶς τοὺς ὑπολοίπους.

Ἀθανάσιος Κουκοδίστας

ΓΙΑΝΝΗΣ ΚΟΡΙΔΗΣ, Ὑπόθεση Ὀτσαλάν

Στὸ ἀνὰ χεῖρας αὐτὸ βιβλίον τοῦ δημοσιογράφου Γιάννη Κορίδη γίνεται μιὰ ἐκτεταμένη ἀναφορὰ στὸ κουρδικὸ ζήτημα καὶ στὴ σύλληψη τοῦ Ἀμπτουλλάχ Ὀτσαλάν σὲ σχέσι πάντοτε μὲ τὰ γεωπολιτικὰ συμφέροντα τῶν πάσης φύσεως ἐξουσιαστῶν στὴν περιοχὴ τῆς Ἑγγύς Ἀνατολῆς. Συμφέροντα πού ὠδήγησαν, ὅπως εὐστοχα παρατηρεῖ ὁ συγγραφεὺς, καὶ παλαιότερα στὶς γενοκτονίες τῶν Ἀρμενίων, τῶν Ἑλλήνων καὶ τῶν Ἀραιοφώνων τῆς Τουρκίας, γιὰ τίς ὁποῖες ἡ γείτων πῆρε συγχωροχάρτι ἀπὸ τὴν «πολιτισμένη» Δυτικὴ πολιτικὴ ἡγεσία, μὲ ἀποτέλεσμα νὰ ἀποθρυσυνθῇ καὶ νὰ ἀπειλῇ μὲ πόλεμο τίς ὁμορὲς τῆς χώρας. Δὲν εἶναι λοιπὸν καθόλου παρὰξενον, πού τὸ «χαϊδεμένο παιδί» τῶν Δυτικῶν γράφει στὰ παλαιότερα τῶν ὑποδημάτων του συνθήκες, συμβάσεις, ψηφίσματα καὶ διεθνὲς δίκαιον γιὰ τὸ Κυπριακόν. Μὲ δεδομένη τὴν τουρκοφιλίαν τῆς Δύσεως εἶναι ἀδύνατον πᾶσα δίκαιη λύσις τοῦ Κυπριακοῦ. Γι' αὐτὸ καὶ οἱ δικαιολογίες τῶν Ἀμερικανῶν, ὅτι θέλουν νὰ λύσουν τὸ Κυπριακόν ἀλλὰ ἀντιδρᾷ ὁ κ. Ντενκτάς, ὑποτιμοῦν τὴ νοημοσύνη τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ. Ὡστόσο εἶναι θλιβερό καὶ τὸ θέαμα τῆς Ἠνωμένης Εὐρώπης, πού ρυμουλκεῖται ἐκούσα-ἄκουσα ἀπὸ τὴν ἐπεκτατικὴν πολιτικὴν ἀλλοτριῶν συμφερόντων.

Στὸ μάτι τοῦ κυκλῶνα καὶ ἡ χώρα μας, μέλος τοῦ ΝΑΤΟ καὶ τῆς Εὐρωπαϊκῆς Ἐνωσης, πού μὲ τὴν πολιτικὴν τῆς ὑποτέλειαν πού ἀκολουθεῖ γίνεται εὐάλωτη στὶς κάθε εἰδους πιέσεις. Θέλοντας ἔτσι νὰ ἀποδείξῃ πόσο ὑπάκουη εἶναι στὰ κελεύσματα τῶν ἐξουσιαστῶν, ἄσχετα ἀν οἱ διάφορες κυβερ-

Ἄν ἡ Αἴγυπτος ἀνῆκε κάποιον ἄλλου, δὲν θὰ εἶχε ἑλληνικὰ τοπωνύμια. Ἄν δεχθοῦμε τὴν ἀποψη, ὅτι ὑπῆρχαν αὐτόχθονες Αἰγύπτιοι, πάλι ὁ Κρονίδης καὶ ὁ Ἀτλας τοὺς ἐκπολίτισαν καὶ τοὺς κυδέρνησαν τουλάχιστον 20.000 χρόνια, ἀφοῦ ὁ Μαχφούς, ἀρνοῦμενος τὸν ἐκπολιτισμὸ τῶν Αἰγυπτίων ἀπὸ τοὺς Ἑλλήνες, παραδέχεται ὅτι ὁ Ἡρακλῆς (πού οἱ Ἑθραιοάραδες «εὐνοῦχισαν» τὸ ὄνομά του, ὅπως καὶ ἄλλα ὀνόματα καὶ τὸν ἔκαναν «Μελκάρθ», πού ἅμα διαδασθῇ ἀντίθετα θγαίνει Ἡρακλῆς: (Θ) Ερακλῆμ – ὅπου τὸ Θ εἶναι ἡ δασεῖα καὶ ὁ νοῶν νοεῖτω), ἔζησε πρὶν 19.500 χρόνια: «... ὥς δὲ αὐτοὶ λέγουσι, ἔτα ἔστι ἑπτακισχίλια καὶ μύρια ἐς Ἀμασιν βασιλεύσαντα...». (Ἡρόδοτος, Ἱστορία Β', «Εὐτέρπη», παρ. 43): Τὸ μπερδεμα τοῦ Ἡροδότου ὀφείλεται σὸ ὅτι δὲν ἀνέτρεχε στὸν Ἡσίοδο καὶ τοὺς ἄλλους Ἑλλήνες, σὰν τοὺς σημερινοὺς Ἑλλήνες πού φοβοῦνται νὰ ποῦν τὴν ἱστορικὴ ἀλήθεια. Εὐτυχῶς ὅμως πού ἀπὸ μόνος του ἀνατρέπει τὰ λεγόμενά του καὶ ἔτσι οἱ ἄνθρωποι μὲ κριτικὸ νοῦ θγάζουν τὰ συμπεράσματά τους. (Ἐτσι δὲν κάνουμε σήμερα μὲ τίς ἐφημερίδες καὶ τὰ ἄλλα μέσα «ἐνημερώσεως»; Εἶναι γνωστό, ὅτι οἱ περισσότεροι μᾶς παραπληροφοροῦν χάριν τῆς πολιτικῆς «γγραμμῆς» των). Ὁ Ἡρόδοτος ἔβαζε τίς ὁποῖες πληροφορίες ὑπὸ τὴν κρίση μας.

νητικές επιλογές εύρισκονται σε πλήρη διάσταση με το λαϊκό περί δικαίου αίσθημα. 'Ο Γιάννης Κορίδης όλα αυτά τα καταγράφει με πραγματικό πόνο ψυχής, σάν γνήσιος πατριώτης που είναι, αλλά και με σαφήνεια και ενάργεια, ώστε να μην επιδέχονται αμφισβητήσεις. Με θάρρος δέ και παρρησία στρέφεται κατά της νέας τάξης πραγμάτων, στο όνομα της όποιας ό θύτης γίνεται θύμα και αντιστρόφως. Σ' αυτό το βιβλίο ό άναγνώτης σίγουρα θά βρῇ τις άπαντήσεις στις όποιες άπορίες του για τα τεκταινόμενα στο διεθνές πολιτικό παρασκήνιο, που άφορούν άμεσα στην ειρήνη και την σταθερότητα στον εύαίσθητο χώρο των Βαλκανίων και της Έγγυς Άνατολής, αλλά και θά κατανοήση την βρωμιά του «πολιτισμού μας», που πάνω άπ' όλα δάξει το θεμιτό και κυρίως το άθέμιτο κέρδος.

Γιώργος Πετρόπουλος

«RIA MUSIC», 'Η Ήπειρος της Πεντατονίας

Είναι πλέον γνωστό, πώς οι ρίζες του δημοτικού μας τραγουδιού χάνονται στα βάθη του άπω-τάτου ελληνικού παρελθόντος και διά της αείζωης λαϊκής παράδοσης, με τις αναπόφευκτες μεταλλάξεις της στο πέρασμα των αιώνων, φθάνει ως τις μέρες μας. «'Η Ήπειρος της Πεντατονίας» είναι μιá μοναδική παραγωγή στο είδος της -μιá μουσική υπεραπαγωγή-, ή όποία αναδίδει την αυθεντικότητα της ήπειρωτικής μουσικής, βασισόμενη στην υπεύθυνη ιστορική μελέτη και στην άριστη καλλιτεχνική άπόδοση των τραγουδιών. Στην παρούσα συλλογή περιέχονται και τα εύρεώς γνωστά ήπειρωτικά τραγούδια, με έκτέλεση όμως τόσο διαφορετική, ώστε δίνεται ή αίσθηση ότι άνα-πηδούν μέσα άπ' την ελληνική φύση και την ανθρώπινη ιστορία της.

Μιά πλειάδα καταξιωμένων καλλιτεχνών, τεχνικών του ήχου, μουσικολόγων, χρησιμοποιώντας πλήθος αρχαίων και νέων μουσικών οργάνων, εργάστηκαν περισσότερο άπό ένδεκα χρόνια, για να φέρουν σε πέρας αυτό το έξαιρετικό έργο, που περιλαμβάνεται σε τέσσερις μουσικούς δίσκους (CD), ένα σχετικά με την προσηγηθείσα έρευνα βιβλίο και ένα «CD ROM». Συγχαρητήρια λοιπόν στην ελληνική δισκογραφική εταιρία «RIA MUSIC» και τον διεθνή χώρο της κατανόησης, καταγραφής και διάδοσης της γνήσιας ελληνικής μουσικής.

Παν. Α. Κουδαλάκης

Καλό θά είναι να ρίξουμε και καμμιá ματιá στους αρχαίους συγγραφείς, κυττάζοντας και τα αρχαία τοπωνύμια. Παραδείγματα: οί κοῦρδοι αναφέρονται άπό τον Θουκυδίδη. 'Ο 'Οτσαλάν κατάγεται άπό την παρὰ τὸ Κορυδιστάν «Βέρροια». Αυτό σημαίνει, ότι εκεί ὑπῆρχαν 'Ελληνες. Μεταξὺ Θιδέτ και Σαϊγκόν ὑπάρχει μιá περιοχή που λέγεται «Γιουνάν», δηλαδή 'Ιωνία και σὰ γράμματα της κινεζικής γραφής περιλαμβάνονται όλα τα γράμματα του 'Ελληνικού 'Αλφαβήτου. Πῆραν οί κινέζοι τις Γραμμικές Γραφές των 'Ελλήνων. Άλλά και κάτι άλλο: οί περιφήμοι Φοίνικες κατάγονται άπό τὸν Φοίνικα, άπόγονο του 'Ινάχον και άδελφὸ του 'Αγήνορα, που ἔκτισε την εκατόμυτλη Θήβα. Καλό θά είναι ό κ. Μπαμπινιώτης να προσέξῃ αυτές τις λεπτομέρειες ως αντιστάθμισμα της φερεφωνίας του, μιá που ἔχει πλέον νερωμένο τὸ κρασί του για την «'Εξ 'Ανατολῶν τὸ φῶς» δοξασία του και είναι λυπηρὸ, χάριν δῆθεν της ἐλευθερίας του λόγου, να συνεχίξῃ να συντηρῇ τὰ ἐπιστημονικά δόγματα της διεθνούς γλωσσολογίας, διότι ἔτσι κατάντησε τὸ πανεπιστημιακὸ ἄσυλο προστατευτικὸ ἄντρο σκοταδιστῶν.

Νίκος Ζωγραφάκης
Γύθειο